

Літературний ТЕРНОПІЛЬ

Літературно-мистецький і громадсько-політичний часопис

Заснований
у січні 1991

Число 2 (35)
Червень 2008

Видання Тернопільської обласної організації Національної Спілки
письменників України і видавничого дому "Вільне життя"

Редакційна рада:

Олександр Астаф'єв

(м. Київ)

Богдан Бастюк

Євген Безкоровайний

Роман Гром'як

Ганна Костів-Гуска

Наталія Кузь

Ліля Лісанкова

Роман Лубківський

(м. Київ)

Богдан Мельничук

(головний редактор)

Ярослав Омелян

Михайло Ониськів

Петро Перебийніс

(м. Київ)

Леся Романчук

(заступник головного
редактора)

Петро Сорока

Богдан Строць

Богдан Ткачик

Микола Ткачук

Петро Федоришин

Богдан Хаварівський

В'ячеслав Хім'як

Федір Шевчук

Григорій Шергей

Володимир Якубовський

ЗМІСТ

Золота сурма: поезія

Степан САПЕЛЯК. ДОЛЯ МОЯ, ХРЕСТИКОМ

ВИШИТА 3

Ігор ПАВЛЮК. БАТЬКІВЩИНА ДУШІ 19

Олександр АСТАФ'ЄВ. ІЗ НОВИХ ВІРШІВ 33

Євген БЕЗКОРОВАЙНИЙ. "ВБЕРЕЖИ МЕНЕ,
ДОЛЕ, ВІД ПОГЛЯДУ ЗЛОГО..." 57

Велика проза: першодрук

Левко РІЗНИК. ПОЕТ І ВЛАДИКА 8

Леся РОМАНЧУК. ГРА П'ЯТА 23

Василь ФОЛЬВАРОЧНИЙ. СИМОН ПЕТЛЮРА 38

Мала проза

Богдан МЕЛЬНИЧУК (м. Тернопіль). "ВЙО, МАМО,
ВЙО!..." 53

Олексій ВОЛКОВ. РОЗПІЛАТА 60

Поезія молодих

Ганна ОСАДКО. ПОЗАЧАССЯ 50

Художник номера

Петро СОРОКА. ФІЛОСОФСЬКО-ЛІРИЧНЕ
ОСЯГНЕННЯ СВІТУ В ТВОРЧОСТІ

ПЕТРА ІШПОРЧУКА 72

Постаті

Микола МУШИНКА. ІВАН МАЙЧИК – ВИЗНАЧНИЙ
ЛЕМКІВСЬКИЙ ДИРИГЕНТ, ЕТНОМУЗИКОЛОГ

ТА КОМПОЗИТОР 80

Валентин КОРНІЄНКО. ІЗ НЕБЕСАМИ В ДУШІ 89

Герої національно-визвольних змагань

Ігор ОЛЕЩУК. ЄВГЕН КОНОВАЛЕЦЬ – ПРОВІДНИК
УКРАЇНСЬКОГО ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ 75

Переклади

Роман ЛАДИКА. ІЗ ВІРШІВ ІВАНА БУНІНА 70

**“ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ
ЕНЦИКЛОПЕДИЧНИЙ
СЛОВНИК –
ВІД “А” ДО “Я”**

У ВАТ ТВПК “Збруч” накладом 3000 примірників вийшов третій том “Тернопільського Енциклопедичного Словника” (“ТЕС”). Том охоплює літери від “П” до “Я”. “ТЕС” – це перше в Україні регіональне видання такого типу, що містить систематизовану новітню інформацію про край із різних галузей. Зокрема, у словнику подані відомості: адміністративні та географічно-природничі; про флору і фауну; про населені пункти області; про її історію, економіку, громадсько-політичне життя й інші сфери діяльності людей; про визначних уродженців Тернопільщини та відомих осіб, котрі творили і творять історію нашого краю.

Це унікальне видання (усього в трьох томах – 2112 стор.) буде корисним для науковців, педагогів, студентів і школярів, краєзнавців, усіх, хто цікавиться минулим та сучасним регіону.

Голова редакційної колегії, “ТЕС” – заслужений працівник культури України Геннадій Яворський, заступник голови, головний науковий редактор – Богдан Мельничук, секретар – Михайло Ониськів.

Нині триває робота над 4-м томом “ТЕС”, куди увійдуть гасла (статті), що з різних причин не могли бути вміщені в попередніх томах.

Віктор УНІЯТ.

Ювілеї

Петро СОРОКА. ДУША МОЯ, МОВ КВІТКА
НА КОНІ... 77

Народознавство

Олег СМОЛЯК. МОТИВИ РОЗКВІТУ ПРИРОДИ
У ГАЇВКАХ ЗАХІДНОГО ПОДІЛЛЯ... 96

Театр

Богдан МЕЛЬНИЧУК (м. Тернопіль). БАГАТОСВІТТЯ
СЕРГІЯ АНДРУШКА... 100

Духовні острови народу

Ліля КОСТИШИН. П'ЯТЬ РАН ХРИСТОВИХ –
П'ЯТЬ КАПЛИЦЬ, П'ЯТЬ ХРАМІВ... 85

Літературна критика

Тетяна ДІГАЙ. ТРАВА КРІЗЬ АСФАЛЬТ... 105

ПІД ПЛАЩЕМ НЕБА... 106

ПАМ'ЯТАТИ МИНУЛЕ – ЗНАТИ МАЙБУТНЄ... 107

Петро НЕТЕЧ. СУДИЛОСЯ ЖИТИ

І РОЗПОВІСТИ... 118

Євген ДУДАР. ЧЕРГОВА ШУСТЕРІЗАДА... 109

“НЕ ТУДИ Б'ЄШ, ІВАНЕ!...” 111

Подільський віночок. Сторінки для дітей

Анатолій ГАРМАТЮК. ВЕСЕЛІ ВІРШІ... 115

Вісьма-віо!

Тернопілля у дзеркалі часу: події, факти, імена

ДЕНЬ ЗА ДНЕМ – У СКАРБНИЦЮ ДУХОВНОСТІ... 122

... і насамкінець

Богдан МЕЛЬНИЧУК (м. Чернівці). ПОСЛАННЯ

ДО ТЕРНОПОЛЯН... 127

Передплатний індекс

журналу

99997.

Виходить раз на квартал.

**Передплатити наш часопис можна
в будь-якому відділенні “Укрпошти”.**

На обкладинці –

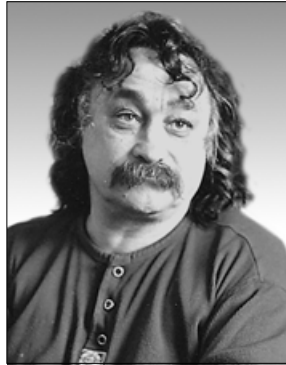
фоторепродукції творів живопису Петра Шпорчука:

1 стор. – “Чумацький шлях” (2004 р., полотно, олія, 120 x 80 см);

4 стор. – “З глибин віків” (1996 р., полотно, олія, 120 x 87 см);

фон обкладинки – цвіте акація.

Степан САПЕЛЯК

Степан Сапеляк (народився 26 березня 1951 року, за паспортними даними – 1952 року в селі Росохач Чортківського району Тернопільської області) – письменник, публіцист, літературознавець, громадський діяч. Член НСПУ (1991 р.), міжнародного ПЕН-клубу (1992 р.), Української Гельсінської спілки (1987 р.). Нагороджений орденом “За заслуги” 3-го ступеня (2005 р.).

Лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка (1993 р.), літературно-мистецької премії ім. Братів Богдана і Левка Лепких (1995 р.), літературної премії ім. В. Свідзинського (2002 р.). Від 1969 року навчався на філологічному факультеті Львівського університету (нині національний університет); у 1973 році виключений із нього, перебував під слідством як учасник молодіжної підпільної групи, яка вночі 22 січня 1973 року на честь річниці Акту Злуки УНР і ЗУНР розклеїла в м. Чортків антирадянські листівки і вивісила жовто-

ДОЛЯ МОЯ, ХРЕСТИКОМ ВИШИТА...

*Присвячую моїй мамі і ще, і ще багатьом
людям життєвої боротьби й сили
Росохача, Чорткова, Тернополя –
їм моє сумлінне слово...*

Південніше Галицького Поділля – за кілька кілометрів від міста Чорткова, що на Тернопіллі, – усміхнене до неба і сховане від суховіїв у глибокому каньйоні, на всеплодущій землі з цілющими джерелами й потоками поміж скель ніби причаїлося по два боки річки Серет – село Росохач. Із людьми релігійними, які будували храм і складали й співали пісень. І в міру залишалися собою. Довкіл каньйону понад щовбами готикою витяглися, наче храмові бані, гінкі сріблясті ялиці, височенні буки, граби й пахнющі модрини...

Це село мого дитинства, моєї юності. Я прожив тут кращі роки, і ніякі Серетові й Дністрові води не виміють цю пам'ять мою. І тут я гортав найпершу свою казкову книжку – “Коли ще звірі говорили” та “Лис Микита” Івана Франка. І тут, захеканий, із мітлою поміж ніг звойовував я “ворога” кропив'яного – шаблею з ліщини.

І звідсіль ясніли мені церква Вознесіння 18 століття з Чорткова й вапнисті Медобори та незвичні білі печери у с. Кривчому. Тут я від бабусі Насті вчився в холодній хатині – псалму й молитви Божої. І тут я пізнавав СЛОВО, що згодом стало моєю суттю і моїм голосом... Звідси на світанку, з ранковими росами, ґрунтовою дорогою пішов я у світи. У світ рідного слова. І у світ чужинецьких снігових заметів...

Тим часом, чи можемо ми визбавитися від успадкованої батьківської віри, чи можемо позбутися вини перед матір'ю, або ж розминутися з святоєвангельською Істиною? Життя повсякчас вчить нас, що неабияку силу має той, хто живиться

блакитні прапори. Засуджений на майже 10 років позбавлення волі. До 1981 року перебував в ув'язненні й на засланні у містах Перм і Владимир, на Колимі та в Хабаровському краї (всі нині – РФ). Потім насильно спроваджений до Східної України (Харківська область). Реабілітований 1991 року. Нині мешкає в м. Харків. У 1989–93 роках стажувався на філологічно-філософському факультеті Українського вільного університету в м. Мюнхен (Німеччина). Співфундатор Української асоціації незалежної творчої інтелігенції (1986 р.). Від 1987 року – член редколегії “Українського вісника”, до 1988 року – співредактор незалежного позацензурного часопису “Кафедра” у м. Львів, від 1989 року – відповідальний редактор за подальші випуски цього часопису в Харкові; від 1993 року – заступник редактора журналу “Основа” (м. Київ). Від 2006 року – професор-викладач сучасної літератури Харківської академії культури. Автор збірок поезій “День молодого листя” (Бельгія, 1978 р.; німецькою мовою), “Несе Амур холодну воду” (ФРН, 1987 р.), “Без шаблі і Вітчизни” (Канада), “З гіркотою в камені” (США, обидві – 1989 р.), “Відлуння вцілілих строф” (Канада, 1990 р.) та ін., книг спогадів “Хроніки дисидентські від головосіку” (2003 р.); літературознавчих та мистецтвознавчих праць, публікацій у багатьох українських і закордонних часописах. Серед збірок поезії, виданих в Україні, – “Тривалий рваний зойк” (К., 1991 р.), “Страсті по любові” (Х., 2000 р.), “Во ім'я Слова” (Х., 2007 р.).

плодом зі свого ґрунту, своєї ріллі, хто спиває живу водицю власних джерел пам'яті і виробляє себе самого на багатющих традиціях й завітах родинного вітцівського спадку... І тільки тоді життя чогось варте...

Бо ж і життя своє порятувати може той, хто віддасть його за інших. Хто готовий служити рідній Історії. Історії, котра надихає нас до пізнання свого кореня, щоби примножити вітцівське подвір'я почуттям святині за моральною і національною ознаками, почуттям ідеалізму, зрештою – самозахисту в бурхливому світі... Адже відсутність святині, ідеалу, обов'язку – це дорога відчуження, це тільки – життєва гра.

Ознака безрідності вражена насиллям й байдужістю. Наповнена словами олжі, ненависті. Цим словом прогнозують – Зло. Таке слово “поставив” на вимогу карателів Антихрист. Та людина завжди має вибір Слова. Слова, що піднімає людину на Гору Нагірну до Сина Божого, а чи слова, продиктованого сатанинською поневагою до неї.

Отже, не маючи священного ґрунту, не відчуваючи твердого берега, ми не зможемо втриматися в руслі національної гідності, обов'язку, принципівости...

Це багаття вигасає з утратою дому материнського. Дому отця. І спалахує тільки завдяки дбайливості господаря. Завдяки непогаслій вуглині, що пломеніє тим священним світлом із рідного подвір'я. Завдяки живому вітрові, що повертає нас до рідного вогнища – відновити трухкий поріг...

Що б сьогодні мені не казали, я певен: місце народження і дитинство – це можливість через усеньке життя пробуджуватися власними силами. Пробуджуватися духовно. Це можливість – відчинити двері й споглядати високе саяво рідного слова і Притч Христових, що дивом уцілили в материнській колисковій пісні та вітцівській казці...

1973-го – каральною акцією КГБ – я був відлучений і зігнаний із батьківського подвір'я. Я став зеком, а слово моє – конвойне. Я став поетом блудним. І сином блудним. І спіткали мене невольничі дороги. Невиразні лики наглядачів та спецконвою. Етапи до концтабору на Північний Урал і на Далекий Схід.

Та певен був я – не пропаду. Бо ясніла у високім небі наді мною – зоря моєї віри. Віри, що відсвічувала мені подвір'ям, вітцівським садом, материнською любов'ю... І віра у “сліди Його”.

Віра, що “гори ворухить...” Це і стало моїм поверненням із крутих, крем’яних доріг до рідних пенатів. Із чужинецьких концтаборів й засланицьких казарм...
 А ще була Віра у Слово. Титло моє родове. Щастя це моє, хрестиком вишите.
 Закінчуючи цей розділ Словом правдивим із дитинства мого я й зважився до написання поеми сумління. Поеми повернення до оселі материнської...
 І це “кротка” стежа долі моєї. Це вимога завітів вітцівських. Дому вітцівського...
 Благословенна вимога Отця Нашого, Небесного....
 І це, зрештою. Віра у Нього і Дар священний, що Він дарував – ЖИТТЯ...

АВТОР.

Це титло слова родове

Мої розмлоєні дороги

1

По праву руч – Серет і вишні,
 По другий бік – далекий світ...
 І так – ні дна, ні дня, ні днища,
 Гейби – розшитий околїт...

А може, вік? Таблиця долі?
 Чи час гамселить знову в триб?...
 Куди заплив? В якому колі
 Валує дим... Гудять вітри?

О книго з голосом спасення,
 О книго – болесте святих...
 Тобі мій жаль... Цей оцт іменний
 З полутінку та німоти.

Ти – ім’ядавець... Погорілець
 Угнічені твої слова...
 Та голос твій відшепотілий
 Мені з узгірку відсукався...

2

І обізвався я у глині
 Улігся, Боже мій, хрестом.
 Та слово втримать триєдине
 Не зміг рядком, ані перстом.

І все ж пишу, немов снописець.
 У віск зливаю гріхопадь.
 Сивіють гони ораниці
 Цвяхи чи терни їм ще ждять?

Дошаду гинуть перелогі
 Кружляє листя в головах.
 І я, розмлоєний з дороги,
 Вчу сиволобі вже слова.

Хоч зір ізвів об цей окравок,
 Наспотикався об себе й пріч...
 Ізтер зарубки наруканні,
 Знезрячив шлях в пилу доріг.

3

І лиш, спинивши подив вгору,
 Ставав видющим доки зір...
 А тінь моя у тім огромі
 Кричала Каїном, мов звір...

Тоді і я у повсякчасі,
 Згорнувши книгу де навскіс
 Змуміфіковано слова ці,
 Не вмічені в скресальний віск...

І так предовго, як прийдешнє,
 Переінакшуючи вік.
 Я в круговерті черешневій
 Все опиняюсь по той бік.

Й вертаю дому. Дім не чує...
 По праву руч – іще Серет,
 А от ліворуч – хтось лічбує
 І заговорює мій хрест...

4

І тільки мо' ґрунтові води
Достоту знають – ця ступня
Солона сподом і до споду –
Ступня моя... Моя стерня...

Ізрепана, нага, шкарубка
В прокльонах, наче у ножах.
То мій двійник... Зола чи крупка,
Чи, може, я, чи стрілка часова...

А може, пам'ять житнім колом
Біжить з полону до гнізда.
Мчить світом свист, мчить плинне
поле...

Мовчить каміння... Чий це –
знак?!

Підчорнений навіл, мов згарок,
А поруч латка від пільми.
Моє то ймення – закамарок
Поміж порогом та сінми...

5

Мо' жде мене і кровоточить
На хворостину чи кілок...
Чи в протин ран, чи під сорочку
Де лиш рубці, мов омело,

А мо' рве нерв мій білолиций
Та семиглава чорнота.
Де замість свічки – сонях сниться,
Де замість сонця – сіль в очах.

Де смолить віск мня крізь долоні
Ізвідкилась із глибини...
Усі світи мені відомі,
Та невідомий рідний тин...

Де плоті родова позначка,
Де мій пражитній околіт.
О, благодатен час зачатий,
Де з ясел глянув я на світ...

6

Де навсебіч живі потоки,
Де мною снить ще коляда.
Де пам'ять хлюпає навпроти,
І вимива її вода.

Ота вода, що з пуповини
Кровиною геть відтекла.
Я нею міряю хвилини
До материнського тепла.

Я нею міряю глибини
І вихлюповую поріг.
Моє лице видніє зримо
На хрестовині між доріг...

Не озираюсь в те вдивляння
В той дух, що ще судини рве.
В ту тінь, ту сутінь, в те прощання
Не вигойне від оцту й кровотеч...

7

І так з собою на відлущі,
Де все пече і протяг дме,
Я відживаю власну сутність
І титло слова родове.

І закувала вже зозуля,
І тінь відхлинула назад.
І хатні двері із погруддя
Мене не можуть пригадать.

Згадайте мня. І серцю волю
Я дам за вами слідкома...
Гарцюють коні гаєм-полем
І чорнокурить сліп німа.

О краю мій, солоноокий
Росохаче... Мій нерв завмер...
Криничні зруби і потоки
Прийміть мене хоча б тепер.

8

І я гукнув невміло: “Мамо?!” –
Сльозу твою я погубив.
На перехрестях між шляхами
Крутих доріг, терпких молитв...

Та ось межа, а вздовж границі
Півколом знак від підшов.
Підкова колом і зигзиця
Мене питають: “Хто прийшов?..”

І я вхопивсь очима в крокву.
Сідало сонце за Серет,
І ні душі. Лиш за півкроку
Лежав мій зліпок навпростець.

А всі зазубрини згоріли,
Лиш дим видмухують вітри.
Подалі дивить блудне тіло,
Гукаючи: “Із них котрийсь!?”

“Котрийсь...” – це я. І тихо знову,
Трухка колиска. І поріг.
І замість звуків пожалобу
Десь джміль гудів на слух в траві.

З порога вороття

Хатино рідна. Рідний доме...
Мої це входи... Воздай...
Хоча б цим соняхом в поклоні
Святу скорботну благодать.

Благослови в благословенні
Мої ті зашпори нагі...
Оті Слова, що поіменно
Тобі сказати був не зміг...

Мої ті зашморги дротяні –
І вицвілий життєпис мій.
Благослови у покаянні
Ці письмена... Цей карб німий...

Бо ще живу. Хоча і прийшлий,
Ось скриня тут – ще родова,
І голос давній тут з узвишся
Мені минуше поверта.

Оте минуше – прісносуше.
Те невмируше, доки світ.
Оте. Оте, що серце сушить
Й легені рве в дрібнющу дріб...

То шлях. Шляхи мої додому.
Невольничі й наозирці.
І все... І зір мій знепритомнів
Й сплива безлико по щоці...

Вернув я дому. Дім не чує
По праву руч – іще Серет.
А от ліворуч хтось лічбує
І заговорює мій хрест...

28 квітня 2008 року
м. Харків.

Церква св. Миколая
в с. Росохач
Чортківського району.

Левко РІЗНИК

Поем і владика

На калиновім мості

(Діалог останній)

(Продовження. Початок у 1-у числі).

До молитви!

Де братчик? Та онде... весь час на чатах – готов допомогти прив'язаному до візка. Тепер би – до молитовниці.

Руки самі складаються перед устами – під Розп'ятим за наші прогрішення. Уста самі – без наказу розуму (лиш від спонуки серця) шепочуть...

Бо тут усе просякнуте молитовним чаром – і стіни, і повітря, і склепіння, а душа – тим більше, душа завше спрагла молитовного екстазу, усамотнення, забуття в чистій любові, – тій любові, яка мислиться не тільки як світло душевної відкритості та щедрості лише в тобі, а й як вселенський божественний простір, де народжується-постає свідоме прекрасне життя...

“О, Великий і всемогутній Боже! Зійшли на мене з високих і святих Твоїх небес і від престола Твоєї Слави Твою святу мудрість предсідаяу Тобі; дай мені мудрість... дай мені мудрість богословських чеснот і моральних чеснот: віри, надії, любови, благо-разумія, побожности, повздержности і мужества; дай мені, Боже, мудрість Апостолів, мудрість мучеників; дай мені мудрість священнику й душпастирську, дай мені мудрість проповідників і вчителів, дай мені мудрість служителів святих Тайн, дай мені мудрість Євхаристійну і мудрість містичну – мудрість молитви й контемплациї; а передовсім, Господи, дай мені мудрість сердечного розкаяння і несовершенного й совершенного жалю; дай мені мудрість пізнання себе у моїй немочі... і злоби; дай мені мудрість умертвлення і посту; дай мені мудрість відречення й пожертвування себе; дай мені мудрість жертви, мудрість хреста, мудрість крові...”

Молитовний екстаз отут і доходить апогею – руки й вуста застигають у нерухомості, очі пильно споглядають криваву рану на грудях Розп'ятого на Хресті, – ніби в очікуванні якогось знамення...

Після тривалої паузи самозабуття у Господній благодаті молитва лине і далі – з новими інтонаційними нюансами та зі ще більшим заглибленням у чар молитовний:

“Боже, дай мені вкінці ту мудрість, що по святих Твоїх намірах веде до злуки Церков під одним зверхнім пастирем – римським архієреєм; дай мені мудрість це діло – святого соєдинення – цінити, любити, для нього й життя посвятити...”

А бо так і сталося: все життя й поправді присвячене цьому ділу, ще з тих юних літ, коли трафилосся щастя відбутися з мамцею ту пропам'ятну авдієнцію в Святішого Отця папи Лева XIII.

Гей, а чи не труднощі неустанної боротьби за осягнення сокровенної мети “святого соєдинення” й спричинили тяжку недугу? Тернистою була та дорога... А чей

ще більше сколе зослаблені недугою ноги терня на шляху в будучність. Але – все в руках Божих!

“Господи, дай мені мудрість нашого східного обряду, його задержування, відновлювання й поступу; дай мені мудрість Отців святої восточної Церкви й усіх великих церковних Учителів; дай мені мудрість Великого Твого святого Апостола Павла, щоб я бодай Його Послання добре розумів, пам’ятав та вмів їх пояснити Твому народові; дай мені мудрість першого Твого намісника, щоб я розумів наміри Твого Божого Провидіння, що рядить Церквою через римських архієреїв... дай мені мудрість церковної історії й богослов’я, дай мені цю мудрість, якої мені й нашому народові найбільше бракує, дай мені мудрість правдивого щастя. Амінь!”

І настала гробова тиша – як глухе провалля між світами, душею і Богом.

Аж уловив із-за дверей ледь чутне шемрання, чи то чиєсь дихання. Владику очікували до справ буденних, чей до трапези?

Нехай, однак, почекають – найбільше ж бо щастя – у молитві!

Молитва... молитва... спасенний дар людської душі!

Для вірних нещодавно вже виписано на розум у завершеній праці “Божо мудрість”, у першій частині:

“Молитву звичайно означають разом зі св. Йоаном Золотоустим, як розмову з Господом Богом. (У другій гамілії: “Уважай, яке велике щастя тобі дане, яку велику маєш славу, що можеш у молитвах розмовляти з Богом, з Христом, як з приятелем у розмовах уділятися, бажати чого хочеш, жадати, чого жадаєш.” (Відтак бачимо, що вона справді заслуговує на цю назву, значить, у молитві не лише ми промовляємо до Бога, а й Бог промовляє до нашої душі. У молитві нав’язуються взаємини межі людською душею і нашим Небесним Отцем, Трійцею, Ісусом Христом, Пречистою Дівою, Святими Ангелами і Святими в небі, – взаємини, які з обох сторін полягають на взаємному уділюванні...”

А для себе: з молитвою приходять наймиліші хвилини! – коли ти залишаєшся тільки з Богом, і нікого, нічого більше, ні житейської суєти, ні клопотів, ні недуг, ні власного тіла з його потребами... нічого, що могло би вмішатися, перешкодити, навіяти гріховні помисли, злобу, а є лише світло і радість перебування у чистому просторі Всесвіту любові. Освячена молитвою душа приходить до найчіткіших думок – тоді й знаходиш безпомилково правильну стежу в непевних життєвих лабіринтах.

...що не кажіть, а таки поправді нині рідко з якою людиною не нудно... хай Бог простить! Чим далі в глибші літа – тим менше трапляється людей, що їх охоче послухаєш і зіскаєш істинну радість спілкування.

А ще, відколи світ став западати у тривоги непевності... Мудріші замовкають в очікуванні, а глупі впадають у паніку й багатослів’я чей пустослів’я. Ось і єдиним, істинним прихистком від одних і других є усамітнення у молитві, – тим виразніше чуєш присутність Господа...

А по молитві – й розмисли, розмисли... як то стало останніми часами. Аж почала закрадатися лиха підозра: чи не хибує твоя тьма на якісь хворобливі збочення зі сфери психоаналітичних новітніх зацікавлень?

Та лиш усвідомлення того, що в душі, просвітленій у молитовному екстазі, нічого хибного не може явитися, дає заспокоєння. У молитві ж – і сповідь, і покаання...

Із молитвою “Про Божу мудрість”, правда, насамперед стікаються звідусюд спомини, – мовби чоловік ще й ще раз контролює себе: а як же тоді чи отоді зчинив ти – у мить відповідальну не лише за... у мить, коли ти опинявся наодинці з “дияволом у пустині” й постає сакраментальне: чи вистане в тебе сили не спокуситися... чи помудрому вчинив – согласно мудрості Божій, а чи зійшов на якусь хвилю з Божої стежки?!

О, як нелегко було ті всі роки, що прошуміли в шаленому леті, в трудах пастирських, не заблудити... чей мимоволі!

О, як нелегко було не піддатися намовам приятелів, навіть кривих і близьких, людей шляхетних, зі славних родів князівських, графських!

... що не кажим, як не ховаймося в монашу аскезу від світу суєтного, однак велич предків буде довліти... тією чи іншою мірою чей підсвідомо, – ніби й не з твоєї волі, – буде довліти всіляко: і знатним блиском, і великістю історичних заслуг перед королівським троном та вітчизною.

Що ж, нема чого таїти, принаймні, перед собою, – перед Богом не втаїш нічого! Не один із колишніх знатних приятелів гнівно й гордо відвернувся од владики руської церкви, коли владика, лишаючись вірним обітниці перед Богом і перед паствою, не сповнив меркантильних надій лукавців... не зламав обітниці та не навернув руський нарід у латинство, а відтак – до польськості; навпаки – укріпився в українському патріотизмі кінцево й беззапечно.

Що ж, кохані мої князі й графи, славна польська чолова шляхта, даремно відвертається від свого вірного сина, брата. Не зрадив я Польщі, ні вас! З Божої ласки настала пора, коли кожен народ здобуває визнання і незалежність. Недалекий той час, коли ви обнімете русина-українця як свого доброго сусіда і відмовитеся від облуди зверхності над ним.

...як мудро кликав до сего благородного кроку Франко ще в минулому столітті – найбільший поет мого народу новітніх часів, – але ви так само скептично сприймали його, як і...

Така Божя воля! Моліться – і збагнете! Господь вам допоможе – і прозрієте! Тим паче, що вже все так ясно дається видіти, озираючи могутий цивілізаційний поступ у всьому світі.

“Вина” моя перед вами в тім, що я не йшов за вашою гординою, а сприяв оживанню руської нації, відродженню української державности. А тим якраз і чинив добро... насамперед вам та не зараженій жодними імперськими синдромами майбутній вольній Польщі. Чинив добро й Апостольському Престолові, – який рівною мірою пригортає до серця всі народи. Та, засліплені гординою, не схотіли ви мене розуміти.

Гей, чи ж так тяжко дійти розумом до простої істини?! Лише в молитві, на самоті з Богом, збагнете її: сли ти поклявся Апостольському Престолові й Господу посвятити своє життя справі повернення Сходу до католицької Церкви, то – пам’ятай! Якщо зрадиш галицьких українців, у тебе вже не буде жодного шансу увійти в порозуміння з українцями підросійськими; зате якби виграти разом із народом змагання за самостійну Україну, в якій поєдналися б у єдину національну спільноту галичани-уніяти

з українцями-православними, то можна б і сподіватися на реальні умовини успішного просування католицизму далеко на Схід, чи й у Московщину...

І що ж? Яке добро ви, мої князі й графи високородні, вчинили, зруйнувавши Божі плани? (Пам'ятайте, що Бог не прощає невір'я у його Провидіння!)

Ви наробили непоправної шкоди Польщі – насамперед! – пішовши імперською війною проти Західно-Української Народної Республіки. Зростили з доброго сусіда лютого ворога. (О, прийде час, що поляки за ці ваші гріховні амбіції будуть розплачуватися кров'ю!)

А скільки сили та нервів витрачено протягом тих моїх блукань світом для спасення руської держави, – хоч би в автономному статусі! Ви ж, кохані, мене ще й за теє зробили своїм ворогом. І лукавили... перед усім чесним світом злукавили, – обіцяючи, що надасте Галичині автономію, тим часом кували їй нові кайдани. Тільки-но Рада Амбасадорів у Парижі 15 березня 1923 року “признала Східну Галичину Польщі”, ви зламали слово. (О, і за це прийде розплата! Господь не прощає віроломства, а тим паче – прямої зради, навіть в ім'я інтересів державних!)

... згадаймо, чи приємно було всім нам, полякам і українцям, коли поет Іван Франко у відчаї... як свідчить тепер уже історія, коли його зрадили ідейні брати – польські соціал-демократи... написав у 1897 році статтю “Поет зради”?!)

Нині ж ви відверто зраджуєте весь трьохмільйоновий руський народ – і не кається, бо він, сей народ, поки що виглядає слабшим... роз'єднаний, розбитий, недержавний... “мов паралітик той на роздоріжжю...” Над слабшим легко каверзувати, – хоч це й не шляхетно. (Господь і сего не прощає – треба пам'ятати!).

Зважмо, чи не може так статися, що він, цей руський Самсон, візьме й зі злості перше ваші нетривкі пута та розвалить ваш палац – і саме тоді, коли ви будете там бенкетувати в тріумфі – закружляєте у п'яному краков'яку.

А до всього “доброго” тепер ось, коли українці вже піднімають голови і законно випоминаються о свої права перед світом, ви насилаєте в села ескадрони уланів для варварської чей ганебної екзекуції... чи “мудрим, державним словом” – па ц и ф і к а ц і ї! Яка “мудра” голова віддала сей наказ?!

Гей, люди! Чи мислимо, що в центрі цивілізованої Європи є держава, де карателі в наш час лиють нафту до цукру й муки в українських крамницях, палять книжки у книгарнях “Просвіти”, а розумніших селян розпинають і б'ють шомполами до крові чи й смерті?! (О, Господь не прощає насильства над невинними!)

А ви ж таки – християни! Принаймні формально...

Чей, пам'ятаєте з реколекцій у юності про християнські чесноти!

Сли забули, я вам нагадаю. Якраз бо збираю матеріал до праці про “Християнську праведність”, для вірних і духовенства Української католицької церкви. Для вас, католиків і латинського обряду, може знадобитися... християнська богослов'я – для всіх католицьких церков однакова.

Так запам'ятайте: є чесноти богословські, інтелектуальні й моральні.

“Богословськими чеснотами є віра, надія, любов. Вони безпосередньо лучать душу з Богом”. О, навряд чоловік, який піднімає шомпол над раменами невинної жертви, плекає в душі любов... а отже, віру й надію. “Вірою пізнаємо Бога – через прийняття Божого Об'явлення”. “Надією надіємося осягти Бога”. “Любов'ю хочемо

пригорнути до серця Бога, бо він у собі є достойним усякої любові”. Але ж хто пам’ятає про милостивого, люблячого Бога і Господа нашого, йдучи на розбій?! Розбійник полишає ці чесноти лише жертві, – у жертви це єдиний захист від грубої сили... І даремно насильник тішиться хвилевою перевагою. Тільки віра, тільки надія, тільки любов у кінцевому рахунку переможуть!

“Інтелектуальними чеснотами є мудрість, розум і знання”. “Мудрість – це та прикмета людського інтелекту, яка дає йому про все судити через найвищу причину всіх речей, себто Бога”. “Розум – це та прикмета душі, що дає їй легше і скоріше дійти до правди”. “Знання – це та прикмета ума, якою доходимо до пізнання правд”. А правди – єдині: в них маємо уречевлення Божої благодаті. А чи ж несе в собі людина Божу благодать, якщо вона в сліпоті озлоблення нищить добро ближнього, надбане чесною працею?!

І ось ще є моральні чесноти. Це – розважність, справедливість, відвага чи мужність та здержливість. А чи хоч би одна з цих чеснот присутня у ваших “рицарських” душах, коли ви налітаєте на село та здіймаєте меч над невинними без доходження, без суду?! Розважність?... О ні! Ніхто в злобі не розважить своїх вчинків. Справедливість?... О ні! Де нема безстороннього доходження і суду, там не може бути справедливості. Відвага чи мужність?... О ні! Навіщо відвага чи мужність, якщо озброєний до зубів вояк нападає на беззбройну жертву. Здержливість?... О ні! У шаленстві й лютості, коли кров бризкає по стінах із посіченого шомполами тіла, у вбійника – хіба щораз більше нездержливості...

А коли я просився на авдієнцію до глави держави, маршалка Пілсудського, щоби заглянути йому в очі й нагадати про християнські чесноти, він мене прийняти не хотів. Чей, сумління не дає спокою...

Щоправда, маршалка легко зрозуміти – з одного боку: Пілсудський, власне, вожда польського народу, – лише завдяки його генієві, могутній енергії полководця і державця повстала з вікової руїни нова Річ Посполита Польська; він, отже, чується відповідальним і за нинішній стан польської нації та держави, і за їхню будучність, – маючи на меті вивести молоду державу до процвітання й слави; тож і вельми стурбований розбудовою українських економічних та культурницьких інституцій із національними барвами; розвій українства, самостійницькі настрої партійних та громадських груп українців у межах Польщі загрожують цілості держави, тому призведуть до поступового ослаблення її – адже “східні креси” в природному й економічному значенні суть перлиною в короні всіх польських земель; маршалок цілком логічно волів би видіти занепад національного життя “русінуф”, аж до їхнього повного винародовлення, на користь польської національної єдності; це й сприяло б основній меті та виправдовувало б його як володаря від Бога; рішучі пацифікаційні дії проти українського руху за участі поліційних сил та уланських ескадронів, – які залізною стопою проходять через найбільш загрожені місцевості Галичини, залишаючи після себе розбиті й спалені дома “Просвіти”, знищені й пограбовані крамниці “Маслосоюзу” чи кооперативи, посічені шомполами плечі активних просвітян чи національних діячів, – очевидно, зініціював він сам. Тому то й трактувати про каральну акцію проти українців із духовним лідером українців йому якось незруки... не бачить сенсу.

Однак, з другого боку, зрозуміти маршалка Пілсудського в даному разі тяжко... Чи ж личить славетному вождеві народу Польщі (а народ Польщі – це громадяни польської, української, литовської, білоруської націй!) спадати мілітарно на якусь

часину своїх громадян і знущатися над ними грубою солдатською силою? Чому не прислухатися до національних потреб своїх громадян мирно, виважено, по-мудрому?!

А з третього боку, то й взагалі не можна зрозуміти... До маршалка звертається о авдієнцію граф Шептицький, представник древнього русько-польського роду, нащадок славного польського письменця Александра Фредра герба Боньча, кавалера пропам'ятної нагороди за 1865 рік львівської культурної еліти – медалі роботи Альберта Барре (придворного медальєра імператора Наполеона III), на якій з одного боку вигравірований портрет графа, а з іншого – напис “Alexander Fredro – Ioinierz, Poeta, Obywatel”; зрештою, звертається духовна особа – Божою милістю і Святого Апостольського Престолу Благословенням Митрополит, якому, з огляду на його маєстатичність ніколи не відмовляв імператор Франц-Йосиф I, не відмовляли президенти великих держав... а маршалок відмовляє...

Маршалок не почислився з маєстатичністю Шептицького, бо Шептицький Кир Андрей таки прагне дотримувати всіх чеснот, ніколи не зрадив своїй пастві, стоїть за неї горою!

А ось якби зрадив? Якби похваляв пацифікацію, колонізацію, поневажання автономних прав української Галичини, то, очевидно, був би ласкаво допущений у високі державні апартаменти для “щирої” бесіди.

От яка ж то парадоксальна інтелігентність політиків!

Ось звідки й недуга... як Господній знак: страждай – і кожному своїм стражданням нагадує про людське гріхопадіння, про заворот голови... навіть у людей високо-достойних.

Тепер я – каліка! Однак не відмовлюся від своєї обітниці. Тільки ж надалі буде мені у сто раз тяжче наблизитися до мети... без ніг, на візку.

Шемранина за дверима наростає; очевидно, всі, хто в митрополичих палатах, довідалися про “вердикт” консиліуму й розхвилювалися. Погані вісті ширяться так само хутко, як чадний газ, – отруйний! В одних душах розбуджують злорадність, в інших – співчуття. Але в кожному разі одне й друге – недобре, від злорадства – гріх; співчуття ж непотрібне Служі Божому, – воно може підірвати віру в Господнє Об’явлення. Дайте спокій! Співчуття потрібне лише тій людині, яка посковзнулася і впала та боляче вдарилася, – забувши на цьому місці “постелити соломку”, як то веселий нарід любить приповідати.

Певно, що всі відчували тривогу, хто заглянув сюди й узрів свого владика з похиленою головою у візку (ніби здрімався чи, не дай Гос-с-о-поди...) – й одразу давай панікувати.

У візку! Господи! І вже ніколи не стану на повен зріст – і не втішуся дарами від Тебе... величаво з постаттю, що нею так любувалися в світі. Як то в 1921 році висловлювався редемпторист о. н. van Keulen про зустріч на дворі в Амстердамі: “І став він у товаристві о. Йосифа. Чоловік принадної статури, з патріархальною бородою, ясними очима і лагідним поглядом. Це був великий унійний апостол русинів, який відвідував нашу батьківщину”. Того ж року при розмові з президентом Франції Міллерандом, маршалом Фошем і прем’єром Бріандом відчував, що не тільки слова переконують високих достойників світової держави, переможниці у світовій війні, а й неабияку роль при тім грає і його монументальна “принадна статура”.

... правда, поляки в “Газеті Варшавській” про сєе таки змовчали. Для них значно важливішим було те, що “митрополит Шептицький, перебуваючи в Парижі, відвідав прем’єра Бріянда, котрому відслонив рожеві перспективи на союз Франції з одним цілим українським народом, який числить понад 30 мільйонів чоловік, в той час, коли поляків ледве 20 мільйонів і то розбитих на численні групки й політичні партії”.

Ба, значно легше аргументувати думки, коли стоїш на ногах і твориш враження велета, який мав не лише у м’язах, а й у голові.

А яка радість була в дні 20 грудня 1925 року, коли пощастило відправляти архієрейську Службу Божу в паризькій катедрі Нотр Дам, при асистії шести священників і дияконів. Як захоплено видивлялися на постать, величну, візантійсько-слов’янську, тисячі людей і великі достойники: папський легат, кардинал Черетті, Паризький архієпископ, кардинал Дюбуа, шість єпископів та множество офіційних осіб.

Аякже, люди шанують насамперед особистості, – це вельми помагає меті! Ніхто не любить чи не пошановує хворого, – хіба співчутливо здвигне раменами.

... а від тепер уже не виростеш перед паствою на весь свій потужний зріст, не продемонструєш маєстату видимого... Воїстину, має слушність мій брат Казьо, коли говорить: у твоїх ногах було дуже багато твоєї слави.

За дверима не стихає. Може, і насправду пора до трапези, – не варто порушувати усталеного розпорядку.

Але – що трапеза?! Самота перед розп’яттям в обиталищі Господнім не тільки приємніша, а й потрібніша, позиточніша для душі. Нехай Господь узрить чоловіка, який за останні десять-дванадцять літ через людську глупоту натерпівся всього доволі, – й не з вини кого-небудь, а через навіть високих державних сановників – через їхню гріховність і гординю!

А вінцем того всього, очевидно, була зустріч у Варшаві, нещодавно, з міністром внутрішніх справ Складковським. Гострота болю від авдієнції не втихає, – а ніби все більше ятриться.

Маршалок Пілсудський відмовив, – очевидно, скинув свій обов’язок на міністрів: на Складковського, на Бека, віце-прем’єра...

Складковський наче й інтелігентний, шляхетного стану... А ось відразу, з перших фраз, повіяло від нього диким варваром – насправду! Як від прокаженого, котрий гніє на пні.

Господи, чому державна чи то чиновницька служба так гидко перемінює чоловіка – з високою європейською вченістю – в холодного дикуна?!

Що?! Державна відповідальність? Підкорення невблаганності правних законів? Службова зобов’язаність? Отак не одному сковували і продовжують сковувати інтелект, мозок, мисленні центри, руки, ноги ...

Чи винна влада?

О, влада – від Бога!

Але чому владці не мають у душах нічого Божого?!

Влада – ще не Царство Боже.

“Царство Боже – це не їда й пиття, а справедливість, і мир, і радість у Святім Дусі”.

У влади, отже, нема “справедливості, і миру, і радости в Святім Дусі”. (Бо вона й геть відлучена від святости!) У влади є лише меркантильні інтереси.

От – єдина правда, що чиновник високого рангу не претендував ні на що, крім поваги до його державницького маєстату, – незалежно, хто перед ним: звичайний прохач чи духовна особа митрополичого сану.

О, більшого поневажання Слуга Божий Митрополит Андрей Шептицький не знавав – навіть тоді, вночі 22–23 серпня 1923 року, коли вертався із 3'єднаних держав Америки додому через Відень... і вагон із ним польські служби спрямували не до Львова, а до Познані, – ніби інтернувавши його. Бо, як “міністр релігійних визнань Глобінський признав, повернення Шептицького до Львова викликало б замішання, оскільки владики не склав обіцяної декларації лояльності”. (Лукавець! – щоби не заявляти просто і чесно: ми, поляки, знову ж не прощаємо вам, графе, вашого впертого, затятого, войовничого українофільства, ваших діянь у ЗДА на шкоду Польщі. Зарубайте собі на носі: ЗУНРу вже нема, є польські “східні креси”! А ви ж їдете за океан і просите авдієнції в президента Гардінга, де з гратуляціями вставляєте слово за український народ; того ж самого дня відбуваєте візиту в міністра торгівлі Герберта Гувера, і знову ж – дякуєте йому за поміч Америки українському народові в Галичині, й просите о подальшу підтримку; відтак відвідуєте державний департамент і залишаєте меморандум у справі Західної України, і... і ви, знову, вже вкотре, духовна особа, втручаєтесь у політичні справи та в меморандумі наполягаєте, що Західна Україна – український край, заселений народом української нації, і претендує на державність, – якої і заслуговує! – а поляки окупували сей край імперіялістично).

Добре, маршалок Пілсудський відмовився прийняти главу греко-католицької Церкви, князя Церкви галицьких українців... зрештою, він, маршалок, знав, що митрополит приїхав до Варшави з приводу “сесії Правного Комітету єпископів у справі аграрної реформи”. От і нехай займається там своїми церковними справами. У вождя Речі Посполитої нема часу на роздирбенту зі зверхниками якихось дрібних церков... у цій категоричності своя певна чеснота.

Але чого погодився прийняти міністр пан Складковський? Чому саме він перебрав на себе місію продискутувати з владикою справу, яка дискусії не підлягає? Чи, може, йому доручено?

Складковський, як було видно, більший державник, ніж усі разом...

Та розмова – що дивно! – чим далі в часі, тим яскравіше висвічується в душі, – як щось ірреальне чи надреальне.

Ось, невисокий, щуплий чоловічок. Наполеончик, отже! Безумовно, що в нього будила всякі негації насамперед постать уніятського пастиря – шестифутового велетня з мальовничо змодельованою головою мудреця: коротке сивувате волосся на голові й розкішна хвиляста борода, у довгій чернечій рясі, що надавала йому містичної монументальності, з масивним жезлом у руці; перед таким чоловіком мимоволі хочеться й міністрові, а тим паче миршавому, сховатися у мишачу дірку або надутися, користаючи з усіх привілеїв міністерської посади. Складковський, звичайно, вибрав друге, – інакше наступного дня мав би добровільно податися до емеритури.

Але ж йому ще й дано відповідальне доручення!

Він має ще раз нагадати графові, що той зрадив своїй питомій нації, підігрує схизматикам, українським націоналістам, а “Польщу вважає державою нетривкою, польську політику – дуже імперіялістичною, а у відношенні до русинів – винародовлюючою”. Ви – не наш! Ви – ворог наш!

Так і сталося!

Із одного боку – Слуга Божий, світло виrozumілости, Божої мудрості, Господнє милосердя, любов Найсвятішого Серця Ісусового, а з іншого – цинізм гвинтика державної машини, поновленої і сяко-так склепаної за старими імперським зразками (та ще й на тлі світової економічної кризи) на люту ворожнечу між панівною нацією і націями тимчасово підлеглими, прилученими – силувано!

Із одного боку – Слуга Божий, який спізнав Господнє Об’явлення й несе радість Божої благодаті, кличе до високої моральности і чоловіколюбія, а з іншого – грубість і обмеженість закутого в броню відомчих приписів чиновника, котрий, як пес, пильнує поневолений нарід і тримає нещасного в голоді й холоді – борони, Боже, вздріти якийсь волелюбний жест!

Із одного боку по-людськи законне, правне заявленя: “Польське суспільство, яке, за малими винятками, живе зовсім відокремлено від нас, українців, не здало собі справи з цього, як глибоко сучасна криза впливає на українські маси”. Ті маси, що, як і всі інші маси на Землі, нагороджені Богом всіма людськими якостями, не годні далі терпіти наруги, й не мовчать... З іншого боку – цербер із холодним лицем мертвяка, що товче одне і те саме: “Греко-католицьке духовенство дуже мало причинилося до успокоєння українського громадянства й морально не піддержало владу в її боротьбі з ворохобниками”.

Із одного боку: “О! Певно! Насамперед, як завше, винне греко-католицьке духовенство! Бо воно, нерозумне, замість того, щоби читати проповіді потопельникові, намагалося кинути йому рятівний круг... Невже панові міністру невідомо, що молоді українці не можуть стати урядниками, учителями, ба навіть підрядниками чи робітниками в робітнях, які вони самі заснували. Нема їм жодного місця в університетах чи технічних наукових закладах. Ніякого майбутнього! Лише голод і безробіття!” З іншого боку: “А де взяти для українців... коли не вистачає для поляків... ні місць в університетах, технічних школах, ні роботи...”

“От цікаво! Польська держава “по-братерськи” пригортає українців та їхні землі до себе – як нація вища й цивілізована поляки беруть під опіку “дич гайдамацьку” з обов’язанням цивілізувати її, привести до благополуччя, але все в тій державі – лише для поляків... тільки для поляків! О, справедливість найвищого гатунку! Що ж, а чому не вчинити по-Божому?! Якщо польська держава не спроможна забезпечити своїм рабам існування, то, може, краще відпустити їх на волю – нехай вони самі собі, на своїй землі забезпечують і хліб, і до хліба, працю й освіту. А ще, може, братській Польщі допоможуть!”

Лице міністра сіріє – очевидно, в нього таки там, під густою шпакуватою щіткою на черепі є щось і живого...

“Не йдеться про засадничі народностеві питання, – гордо, по-державному, каже він зі свого боку. – А йдеться про те, щоби справедливо були покарані всі ті, котрі організовують заворушення в Східній Галичині та викликають неприязнь серед громадянства”, – каже так, як записано в правовому кодексі. – Репресалії не припинимо доти, доки не буде наведений порядок”.

“Добре... порядок! репресалії! А хіба пан міністр, – який, очевидно, краще за всіх знає, що то є домогтися порядку засобами репресивними, – і не знає, що насильство породжує насильство?!” “Непродумані урядові утиски штовхають громадян в обійми комуністів, яким якраз і залежить на тому, щоби відносини між українським і польським народами були в стані постійного розколу”.

А міністр на те: “Коли учителі, українські, виховують свою молодь у своїх гімназіях в дусі атентатів, то ми діємо адекватно – так вимагає безпека держави!”

“Тоді чому ж не пам’ятати, що наша українська молодь має конкретну мету – з огляду на її міцну національну свідомість?! Наївними є власті, які заплющують очі й затикають вуха на можливості українців”. “Нині то вам, кохані, не часи встеклої кріпаччини, на нинішній час українці мають уже потужну верству європейськи вишколоної і відчайдушної інтелігенції. Чому ви, урядовці, ховаєте голови в пісок?! Шкода... жаль мені вас! – коли ви ті голови непутящі витягнете, оглянетесь, то, ручаюся, що вжахнетеся – побачите руїну і кров... Нехай вас береже Господь!”

О, великий “пурець” – пан Складковський!

Дунав собі, що з якимсь там руським митрополитом йому легко обійдеться.

Не зміркував неборака, що має справу з графом Шептицьким! А кир Андрей по розмові – одразу з листом до Риму!

Звідти ж невзабарі відповідь од кардинала Пачеллі, від Конгрегації Східної Церкви з підписами кардиналів Сінчєро й Чіконьяні, з підтримкою, зі схваленням, пане міністре, чину й діянь митрополита “русінуф”. Кардинали цілком схвалили поведінку архієрея в усіх проявах. А насамперед те, що він завше твердо стояв і стоїть на мирній політичній боротьбі та кликав українське громадянство облишити засоби боротьби, незгідні з вченням Католицької церкви, – властиво, відмовився від терору й насильства.

Проте короткозорі, шовіністичні урядові кола зігнорували добрими порадами – навпаки, ще й звинуватили миротворця в сприянні атентатникам. От і розпочали ту широку пацифікаційну кампанію у селах – поліцією, військами, офіцерами, де вони мали держати порядок...

А невдовзі, пане, і кореспондент “Нью-Йорк Геральд Трибюн” Еліот записав собі слова – відверті й правдиві, – проти яких нічого не скаже жодна людина в світі, не тільки поляк: “Я намагався притягнути увагу властей до факту, що все мирне населення не може колективно брати відповідальність за поодинокі випадки підривної роботи, – що її доконується і без відома селян. Військові ексекції не перешкоджають навіть у найменшій мірі виконавцям нових підривних актів утекти непокараними, – навпаки, за нелюдські переслідування невинного населення різко зростає озлобленість проти уряду, атентати і підривна робота здобудуть широку популярність серед селян”.

Подібними думками поділився ваш “покірний слуга” і з письменником Ніглі Фарсоном, який є і європейським кореспондентом “Чікаго дейлі нюз” і “Бюффало івнінг нюз”; із Фредеріком Фойгтом, кореспондентом “Манчестер Гардіан”.

Можете, панове, нервуватися, скреготати зубами, що закордонні кореспонденти прибувають до Польщі лише для того, щоби довідатися про ваші “мудрі” стосунки з “українською меншиною” в державі – з перших, не ложних уст, із уст духовної особи, яка відповідальна за свої слова лише перед Богом! Можете обзивати “курію митрополита Шептицького” “майстернею реакції і українського шовінізму” – Шептицький не зупиниться. Бо за ним – правда!

У цьому щодень, то більше переконуються і делегатки “Жіночої міжнародної ліги миру й свободи” пані Шіпшенкс і Оппенгайм. Вони, побачивши що творите ви, мої дорогі поляки, з безборонним українським населенням, вкрай обурені. Не тільки обурені, а й гостро засуджують вашу політику письмово. А це люди сторонні, не підкуплені “русинами”. Мері Шіпшенкс, до речі, донька покійного єпископа Шіпшенкса, відомого в світі як голова Морлі Коледжу, секретарка організації “Боротьба з голодом” і тої ж “Міжнародної ліги...” Вона ось у писаннях засвідчила, що “митропо-

лит, архієпископ граф Шептицький, людина великої культури і знання, є одним із провідних оборонців національних ідеалів українців та їх цивільних прав". Що ж, сказала – вона, Мері Шіпшенкс!

Пані Мері поширює з подругою правду мою "не у Львові", не в наших "відомих", а у світовій пресі, в Женеві, у звертаннях до Комісії Трьох... подобається вам це чи ні.

Не подобається...

Але до здорового глузду ви, панове, таки не звертаєтесь. Вам легше нападати з лайкою на митрополита, ніж піти за порадою до Бога.

Що ж, митрополит витримає і це, – хотя через ту всю глупоту вже втратив ноги, підірвав собі здоров'я. На все Божа воля!

І знову ж та клопітна думка... і після трапези... про грядущий ювілей – мусить він, мовляв, стати своєрідним підсумком звершених діл – і перед собою, і перед людьми... незважаючи на недугу (чекати тільки від людей через хворості – негоже!) А відтак і після святої Вечірні – такої улюбленої відправи ще з ранніх літ. І Франко не відступався з душі...

Із чим же ти прийдеш до визначальної дати, – якщо Господь буде ласкавим – дозволить дожити, – чи зможеш ти надолужити недопрацьоване й дати пастві обіцяні, давно задумані аскетичні богословські твори – так необхідні сьогодні на ниві галицькій, ще мало колосистій сучасною мовою на нинішньому рівні філософської, теологічної, богословської науки?!

Щоправда, насамперед треба "стерегтися зухвалої певности свого призначення" – пам'ятай свої ж слова, колись записані в кондуїті для задуманих творів. "Нехай ніхто, як довго перебуває в смертному тілі, не наважиться бути певним себе щодо укритої тайни Божого призначення. Нехай не думає про себе переконано, що конечно належить до числа призначених". "Це правда Божого Об'явлення, проголошена святою Церквою, що: "Ніхто не може знати, кого Бог обрав, хто має якесь особливе об'явлення з неба", – як записано в декреті "Про оправдання".

Ну... а "особливе об'явлення", якщо приходить, то так, що все одно не залишає місця для "зухвалої певности". Хіба не так трафілося ще в далекій юності, коли було почуто внутрішній голос на реколекціях у о. Яцковського: "Маєш бути василіянином!" – і в душі визрів кінцевий рішинець: прийняти монаший чин: василіянина? "Особливе об'явлення", як на нинішній розум, було... але я, юнак, його сприйняв як породження свого власного тривалого медитування над своєю місією в житті – після авдієнції у папи Лева XIII, – де папа схвалив наміри щодо святого з'єдинення Церков.

Нині, таким чином, не може бути претензій ні до людей, ні до Господа, що мета ще не осягнена, а здоров'я вже нема – воно ж таки розтрачене в неустанній, тяжкій, неймовірно трудній боротьбі... може, "особливого об'явлення" й не було... І даремно ти перебрав ті непосильні труди... Але ж насіння посіяно; а посіяне насіння колись таки зійде. Треба, отже, покладатися лише на "дар витривання". "Хто витриває аж до кінця, той спасеться", – як у Писанні: "Ніхто не може бути певний про вислід боїв, що їх треба ще звести з тілом, зі світом, з дияволом", – як то й собі намислилось колись та для пам'яті занотував. "Зі страхом і трепетом спасення своє належить звершити – у працях, у неспаннях, у милостинях, у молитвах, у жертвах, у постах, у чистоті", – так у Писанні.

(Читайте продовження).

Ігор ПАВЛЮК

Ігор Павлюк (народився 1 січня 1967 року в селі Окорськ Торчинського, нині Локачинського району Волинської області) — письменник, журналіст, науковець. Кандидат філологічних наук (1996 р.). Член НСПУ (1997 р.). Лауреат Народної Шевченківської премії, Всеукраїнських літературних премій ім. В. Симоненка, ім. Б. Грінченка, ім. Б. Нечерди, ім. Г. Сковороди, ім. М. Шашкевича, міжнародної літературної премії "Тріумф". Від 1984 року навчався у вищому військовому інженерному училищі в м. Ленінград (нині м. Санкт-Петербург), яке залишив на другому курсі, за що до 1986 року висланий на будівництво доріг у Забайкальському військовому окрузі (нині РФ). У 1986–87 роках — кореспондент районної газети у м. Ківерці на Волині. Після закінчення у 1992 році факультету журналістики Львівського держуніверситету ім. І. Франка (нині національний університет) працював у релігійній пресі, на обласному радіо, старшим науковим співробітником Науково-дослідного центру

БАТЬКІВШИНА ДУШІ

ДИПТИХ

1.

Там, де кінчається Дніпро, —
Лише Початок.
Моїх дідів свячена кров
Почне кричати.

Аж доки я не загорюсь
І не почую
Ту пісню зір, серед яких
Душа кочує.

А потім проситься назад —
У грішне тіло —
Чи ти чернець, чи ти солдат,
Чи так, без діла...

Пасу Пегаса серед муз,
Прощаю друга.
Правду меча на шлях візьму
І правду плуга.

Мої ж бо предки —
То вода, вогонь і вітер.
Це їх земля, це їхня даль,
Крилаті діти.

І я також до них вернусь,
Пройшовши коло.
Там, де закінчується Русь,
Холодно й голо.

Де починається Дніпро —
Там серце б'ється.

Чи то сльоза, чи то зоря...
Чи кров сміється...

періодики Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України (1993–2004 рр.), викладачем Львівського національного університету, старшим науковим працівником Інституту франкознавства цього вищого навчального закладу, керівником літературної студії “Франкова кузня” при ньому. У 1999 та 2000 роках був у творчому відрядженні у США. Від 2003 року проживає у м. Київ, нині – старший науковий працівник Інституту літератури ім. Т. Шевченка НАН України, доцент Національного університету “Острозька академія” (м. Острог Рівненської області). Автор збірок поезій “Острови юності” (1990 р.), “Нетутешній вітер” (1993 р.), “Голос денного Місяця” (1994 р.), “Скляна корчма” (1995 р.), “Алергія на вічність” (1999 р.), “Стихія”, “Чоловіче ворожіння” (обидві – 2002 р.), “The angel (or) English language?” (2004 р.), “Бунт свяченої води”, “Магма” (обидві – 2005 р.), “Бунт” (2006), “Камертон” (2007); книг повістей “Біографія дерева племені поетів” (2003 р.), “Заборонений цвіт” (2007 р.); монографій “Митець–Влада–Преса: історико-топологічний аналіз” (1997 р.), “Українська легальна преса Волині, Полісся, Холмицини та Підляшшя 1917–1939, 1941–1944 рр.” (2001 р.), “Українська преса Волинської області 1939–1941, 1944–2000 рр.” (2004 р.), “Хрестоматія української легальної преси Волині, Полісся, Холмицини та Підляшшя 1917–1939, 1941–1944 рр.” (2005 р., у співавт.) та ін.; анотованого покажчика “Українські часописи Волині, Полісся, Холмицини та Підляшшя (1917–1939 рр.) й ін. Учасник міжнародних літературних фестивалів, мистецьких зустрічей, зокрема в Білорусі, Грузії, Ірландії, РФ, Польщі. Окремі твори перекладені за кордоном.

2.

Я так нікого не любив –
Тебе і пісню.
Іще не жив, а вже прожив –
Нервово, пісно.

Бо сенс шукав, забувши смак
Життя земного
Заради того, що нема
Ні тут, ні в Бога.

Неначе саночки тягнув
На білу гору
За найдзвінкішу, за струну
В лютневу пору.

Тепер лежу собі на них...
Навколо червень.
Сумним терпким вином вини
Лікую нерви.

Сльоза всміхається мені
З обличчя твого.
І почалася на струні
Нова дорога,

Де я нічого не любив –
Тебе і пісню.
Іще не жив, а вже прожив
Нервово, пісно.

* * *

Я знову п'яний вином ночей,
Яке ми мали з тобою в серпні.
Сумують рибки твоїх очей,
Такі ласкаві, такі нестерпні.

Собачий час цей не для вовків.
Я не зустріну такої більше...
Глибоке Сонце сходить з пісків,
І ми ще сходим, допоки біль ще.

Допоки плачуть старі шаблі
Святою кров'ю, сумною, мов Сонце.
У душу поранені журавлі
Летять не до греків, а до японців.

І ми летимо із ще теплих гнізд...
Спокійно... немов не ворухим крилами...
До істини, що у чорнім вині,
Як ті журавлі над церквами білими.

* * *

Туманиться червона ртуть зірок
У небі, незахищенім – мов крила.
Все заросло снігами... і Дніпро...
Дніпро заріс... колиска та могила.

Нема доріг і запахів. Лиш десь
Інтимний шепіт, а чи кулі посвист.
І хтось мене до вирію веде,
І хтось мені, далекий, стелить постіль.

За горизонтом, де цвітуть сади,
Мов піняться вогненно вогкі вина.
Душа танцює... дід ще молодий...
Іще початок, ще не половина.

Ще сіно пахне космосом віків.
А космос – океаном окаяним.
Зима... зима... сніги до димарів...
І рік новий... і ми, від щастя п'яні,
Рахуємо сніжинки теплих слів,
Що всім сміються крізь твоє волосся.

Сніги...
Нема ні неба, ні землі.

Чекаєм того, що вже відбулося...

* * *

Батьківщина душі...

Тут ріка –
Дивний голос Стрибога.

Мов пташина сльоза,
В срібних келихах біле вино.
І на Той світ крізь біль
Простягнулася чорна дорога,
На якій не зостався ніхто,
Не вернувся ніхто.

Тільки голосом зір
Прокричать журавлі перед нею.
І заплаче від щастя польоту
Свячена вода,
Що не стане землею,
Не стане, як пісня, зорею.
Вона яблуком райським
В зміїну печаль опада.

По хрестатих слідах голубів
Ми підемо до себе,
Чесну дружбу скріпивши
Горілкою й кров'ю з аорт.

Батьківщина душі...
Більше тілу нічого не треба.
Як прощається з тілом душа –
Це космічний акорд.

Адже голосом зір
Прокричать журавлі перед нею.
І заплаче від щастя польоту
Свячена вода,
Що не стане землею,
Не стане, як пісня, зорею.
Вона яблуком райським
В зміїну печаль опада.

* * *

Обірвані дзвони.
Старий монастир.
Тіло землі... полиновий дим.
А поміж ними мільярди зір,
Риб'яча шкіра води.

Снігом ялинки сумні зацвіли
Гостро, як перший раз.
А я до тебе себе тулив,
Мов до коріння кора.

А ти, наче блискавка, крізь життя
Майнула – і впала в сон.

Любов не вмирала –
Як вовче виття
Поміж старих ікон.

Із нею важко було іти,
Без неї ніяк, ніяк...
Було багато усіх, та ти –
Останнє і перше я.

Під цвітом боліло траві, траві...
Скавав по Дніпру Мамай...

Вже хочеться тиші...

Та я, мов звір,
Чекаю:
Прийдеш сама.

* * *

Все ніжніше думаю про смерть.
І вона також у мене вірить.
Але доля – тільки очі й шерсть –
Над сумним великим серцем звіра.

Я із нею так і так такий...
Нижче рівня моря й вище раю.
Наче дні, мені минуть роки,
Але я лиш біль запам'ятаю.

Я запам'ятаю того пса,
Що, мов совість, під дверима треться,
Рідний і старий дідівський сад,
Що гніздом до космосу сміється.

І сирітське свято без хлібів
Із ножем свяченим місяченька,
І сердечну музику без слів,
Наче смерть смішного вороженька.

А мене ж не знаю, хто згада...
Врешті, все одно мені, малому.
Думаю про смерть.
Кругом вода...
Над водою – вікна мого Дому.

* * *

Добре у цьому світі.
Воля густа – як пісня.
Волосся долі – як вітер.
Гірко. Гаряче. Пісно.

Дощ перестав, мов серце.
Наче чорнозем, ніч мені рідна.
Кіт бездомний притерся,
Наче журба бездітна.

Сизі підземні хмари.
Ворон летить у часі.
Жебракуватий старець.
П'яний сантехнік Вася.

Вся та окопна правда
Завжди чесна й самотня,
Щастя, що в неба вкрав ти
І розміняв на сотні
Кровних пісень, цілунків
З мавками кам'яними,

Гори базарних клунків
І допотопні рими.

Йшов проти болю білим,
Срібна душа звірина,
Доки взаємно мене любили
Коханка, космос і батьківщина.

Добре на Тому світі...
Кров пам'ятає Бога.

І горизонт нам світить –
Звита в змію дорога.

* * *

Жилося.
Не писалось.

Нехай.

Час, наче Бог, ішов кудись крізь мене:
Подалі... чи поближче до гріха
Підземних рік, пульсуючих, як вени.

Стояли, мов хрести у суєті,
Мої нащадки, предки і сучасні.
Узвіз, метро... Ворота Золоті,
Однакові у горі і у щасті.

А я у Леті риби наловлю,
Пробачу і варягам, і монголам,
Бо я таким життя оце люблю,
В яке приходять і відходять голі,
Пройшовши крізь меди та полини,
Глибокі вина та високі сльози,
Невидимий, мов кисень, крик струни,
Коріння віршів і чекання прози.

Черешнеоких мавок молитви,
Гармати затамоване зітхання,
І вічний невимовний біль трави,
Яка тому і рідна, що остання.

Я ж до сих пір ховаюсь у пісні.
Живу, як звір, то жадібно, то сонно.
І смерті не боюсь.
І в глибині
Мені до того грішно...
Аж іконно.

Леся РОМАНЧУК

Травитація

Тра н'ята

(Продовження. Початок у 1-у числі).

Машина м'яко котилась асфальтом. Класна тачка. Мати купила. І мама у нього класна. Іван ніколи не називав її “стара” чи якось інакше у подібному тоні, як багато його ровесників. Вважав, що з матір'ю йому пощастило як нікому. Вона у нього справді класна. Розуміє його. Хоч і сувора, не попускає. А якби попустила, де б він уже був? У дурці, від наркоти лікувався б, це точно. Майже половина його однокласників уже там. Весела компанія.

Мати виростила його сама. Виростила в достатку, в добрі. У нього завжди було все – снікери-памперси, няня-вихователька, комп'ютерні ігри... Повний комплект для “золотого дитятка”. Елітна школа з морданнями при вході. Машина у вісімнадцять років. Музичні центри, диски та інша фігня. Та найголовніше – у нього завжди була мама.

Його однокласники поділялися на дві майже рівні групи – дітей бізнесменів та дітей “бізнесвуменів”. У першій групі матері здебільшого нудилися вдома і виховання дітей трактували хто як розвагу, хто як святий обов'язок, хто як спосіб заповнення порожнечі в житті. Заморені іноземними мовами, задрочені заняттями в студіях балетних танців, заморочені елітними видами спорту, синочки таких “мамань” готові були головою в окріп стрибнути, щоби вирватися з-під набридливої, повсякчасної, нестерпної опіки. І чого тільки задля приколу не вичворяли!

Бізнесвуменші впадали в іншу крайність – пускали дітей на самостійний хліб замалим не з садочка. Хронічна нестача часу, помножена на пристойні суми, якими вони старалися компенсувати нащадкам нестачу материнської ласки, плодів чудовиськ.

В Івана мати була. У нього було все – і розкішна квартира, і машина, і солідна власна справа, і мати. Чудо, правда?

Мати виростила його сама. Батько зник у невідомому напрямі ще до народження сина і так ніколи й не з'являвся. Іван не чув жодного поганого слова на його адресу. Знав тільки, що батько одружився і виїхав із дружиною кудись за кордон. Про його народження нічого не знає. Тому не пише, не надсилає грошей і подарунків. Але грошей у них не бракує. І ніколи не бракувало. Ще до його народження мати мала кілька шикарних магазинів у центрі міста і спортивно-оздоровчий центр. Там усе було добре налагоджено, магазини давали солідний прибуток, тому матері вистачало часу займатися сином. Він звик, що мати завжди поруч. Не щохвилини, звичайно, але завжди, коли йому потрібно. Звик, що змалку його вважали опорою сім'ї, єдиним мужчиною у домі. Коли підріс, мати завжди радилася з ним у справах. Це давало усвідомлення власної необхідності й поступово вводило у сімейний бізнес.

– Мені вже багато років, сину. Ти пізня дитина. Коли народився, мені було за тридцять, а зараз...

У відповідь Іван завжди розпочинав ту саму пісню – що його мама найкраща, найкрасивіша, наймолодша. Мати слухала й усміхалася:

– Ти, Івасику, не думай, що я тобі вірю. Але мені приємно. Приємно, що ти мене любиш такою, у рубцях і шрамах.

– Мамусь, ти перестанеш, нарешті, про шрами? Я їх не бачу, чуєш? Не бачу! Їх же зовсім не видно...

Іван знав від маминих подруг оту страшну історію, коли якісь бандити підпалили магазин, ще у часи “дикого бізнесу”. Мама тоді ледве не загинула. Потім довго лікувалася, їздила по клініках. Отоді батько її залишив. А вона жодного разу не сказала про нього поганого слова.

– Він був справжнім чоловіком, Іване. Ти дуже схожий на нього. Поглянь у дзеркало. Ті ж сині очі, густе каштанове волосся. От тільки стрижешся ти жакливо! Що у вас, у молодих, за мода – майже “під нуль”? Щаслива буде моя майбутня невістка...

Сьогодні Іван мав про що розповісти матері, коли почув про “майбутню невістку”.

– Знаєш, муся, сьогодні я зустрів дівчину...

– У барі?

– Ні, у лісі...

– У лісі??

– Ти ж сама попросила мене знайти місце для нашого нового проекту.

– І ти знайшов? Розкажи.

– Я знайшов її.

– У лісі? Вона там відпочивала? З батьками? Хто її батьки?

І раптом Іван зрозумів, що нічого не може розповісти навіть найкращій із матерів світу. Хто її батьки? Якби він знав! Якби вона сама знала...

– Послухайте, де ви знайшли оцю ганчірку? На якому смітнику?

– То не ганчірка, то плац Перелесника!

– Пані Лесю, скажіть, будьте ласкаві, яким має бути плац Перелесника?

– Червоним, звісно... Перелесник – це вогонь, пристрасть, це, зрештою лісовий Дон Жуан!

– Негаймо знайдіть червоного плаца. А потім пошматуйте. Перелесник уже не той – потріпаний вітрами, побитий часом...

Ліс тепло загорнувся у таємничу темну тишу. Літні ночі – ненадовго. От уже й зайнявся рожевим край неба.

– Гей, ніченько-сестричко, не минай,
наворожи мені вчорашнє диво.
Як серце коле... Я така щаслива!
Танцює поруч мій веселий гай.
Березо, вербо, матінко моя,
мій батьку-дубе, мій струмочку любий,
сестрички-зорі, порадійте, я...
Собі я щастя напирала!

– Згу-у-бу-у...

– Хто каже “Згубу”? Хто сказав, озвися?
Це ти, Русалко? Хто тут є, у лісі?

– Ти краще запитай, кого нема...
Нема нікого, Мавко. Подалися
всі наші з лісу хто куди – на гори,
на нетрі, на неходжені стежки.

– Та їх хіба тепер знайдеш?

– То правда...

– Ти хворий, Перелеснику? Чому
твоє волосся сиве? А було ж
аж червонясте! Очі невеселі...
А де твоя Русалка Польова?

- Русалка спить...
- Як? Навесні?
- В тій постелі
навіки засинають. Бо заснула
вона у житі якось і незчулась,
як та страшна потвора вийшла в поле...
Руками жита люди вже не жнуть...
- Нещасна сестро... То ти сам тепер...
А де всі інші?
- Сила лісу
пропала. Хворий дядько Лісовик,
його недуга точить, ледве диха.
Зате Водяник справно коїть лихо
і “Той, що греблі рве”. Вони тепера
дістали сили, страшно і подумать –
так виганяють ріки з берегів,
так заливають і міста, і села,
неначе на загибель світу. Гинуть
у повені і люди, і міста,
але ніхто й не думає, чому,
за що, за віщо ці страхіття!
- О, “Той, що греблі рве” – велика сила.
Чи дотепер не вигадали люди
нічого, щоб його перепинить?
- Усе, що вони роблять – їм на згубу,
а “Тим, що греблі рвуть” –
на допомогу.
- Чому ж вони сього ще не збагнули?
- Збагнули, сестро, та існує сила,
могутніша, ніж люди.
- Ще сильніша?
- Ця сила – гроші. Людям треба
щоразу більше, більш. Здається їм,
що греблю загатити грішми можна,
та то – мара. І кожна гребля нова –
їм погибель!
- Ти хворий, Перелеснику, твій голос
такий неголосний, і плащ червоний
залатаний...
- Мені бракує сили...
Я виснажений, майже умираю.
І ти, сестричко, марно повернулась.
- Нам треба звідси утікати хутчій. Ці люди
прийдуть сюди – і ліс загине.
- Ні!
Хіба не бачив ти, який він добрий?
Він не понищить лісу, мій Лукаш...
У нього очі сині...
- О, не вір, не вір очам
ні синім, ні зеленим, в людей не очі
важать –
папірці.
- Оті, що гроші?
- Зрозуміла, врешті?
Та він за них зрубає твого дуба,
поставить греблю, озеро замулить,
дорогу прокладе посеред лісу
збудує дім, а то ще й не один,
а людям треба так багато!
- Гроші...
Хіба за них їм щастя продають?
- Ні, Мавко. Та без них немає щастя
у світі людському. Давай утечемо!
Полиньмо в гори! Вільні Літавиці,
гірські русалки, приймуть нас,
як рідних.
- Мені здається, в горах я була.
Там холодно, і страшно, і сніги
одвічні... Там літають коні...
- Ти щось не те говориш, любя Мавко...
- Так, не те... Згадала... Чи не згадала,
так мені здалось... У горах теж
немає щастя.
Де ж є воно?
- Там, де любов! У лісі,
чи у хатині, чи на хмарі білій,
у горах, в замку, в морі –
всюди, всюди, куди впаде зоря!
- Тобі упала? До півночі Купальської
далеко...
Ще встигнеш серце сонцем обпекти!
- Не обпечу! Воно так любо гріє,
так лагідно, так ніжно, так безпечно!

Іван прокинувся незвично рано. І чого йому не спиться? М'яке ліжко, невагома ковдра, зручна подушка... Спробував знову заплющити очі. Не спиться. Щось тихенько колотило, штрикало у серці... Шпилька... Золота шпилька з голівкою-перлинкою... Зеленокоса дівчина...

— Іванку, кава! — постукала тихенько у двері синовій кімнати Тамара ближче до полудня. — Час прокидатися, спанько ти мій маленький!

Анішелесть.

Іван любив поспати, та сьогодні цей відпочинок надто затягнувся. Тихенько прочинила двері. Ліжко, як завжди, незастелене, кинуте напризволяще, давно вихололо.

Іван зупинив машину на узбіччі. Вже тричі проїхав дорогою, та чомусь не міг знайти повороту в той вчорашній ліс. Не міг, та й годі! Та куди ж, до дідька, подівсь отой шлях, куди він учора наче помилково звернув? Десь отут, неподалік. А де?

Озирнувся ще раз. Обабіч дороги скільки видно стелилися озиминою зелені весняні поля. І жодного лісу. Навіть натяку на якісь дерева! Та де ж він, нарешті?

Іван міряв узбіччя довгими, мов у лелеки, ногами, гарячково згадуючи вчорашній ранок. Та ж повертав десь отут! Не може бути, щоб отак помилитись! І спитати ні в кого... Траса, машини летять, вирвавшись із задушливої тисняви міста на свободу, водії, відчувши простір, відводять душу на усю потужність двигуна.

Потоптавшись іще трохи, Іван сів за кермо. Не поспішав рушати. Щось тримало його тут, біля цього повороту шосе. Повороту невинуватого, непотрібного, на рівному місці. Чому було не прокласти трасу рівно? Навіщо цей вигин, немов дорога щось обминає?

Щось обминає! От! А він учора, замислившись, мало не пропустив цей поворот, не вписався в нього, й не помітив, як вилетів на якусь вузьку шосейку, і почав кружляти лісом, який невідь-звідки взявся.

Невідь-звідки взялася мало не під колесами й дівчина. Мавка... Таке незвичне ім'я.

Дістав із кишені шпильку. Голівка-перлинка засяяла у ранковому промінні сонця, переливаючись білим, десь у глибині рожевим і перламутровим. Гарна і дорога річ. Він же приїхав віддати її дівчині. Мавці...

Покрутив у руках іще раз, іще... І враз перлинка окреслила осяйне коло, наче вирізала його у просторі. У тому колі почала з'являтися вчорашня лісова дорога. На виднокрузі виник ліс, величезний і величний, темний, таємничий...

Дорога вабила. І водночас лякала. Якби не ясне ранкове сонце, що розвіювало всілякі сумніви в реальності навколишнього, Іван, може, й не зважився б повернути кермо праворуч. Та щойно рушив, страх і відчуття холодку поза спиною минулись. Усе довкола було цілком справжнім, нормальним, земним — і сосни, і асфальт, чистенький, наче щойно вимитий, і трава, абсолютно така сама, як учора, і дуб із переламаною гілкою-рукою.

Він зупинився під дубом і покликав:

— Мавко! Мавко!

Ніхто не відповів.

Іван гукав ще і ще. Чомусь не наважувався відходити від машини, вона здавалася йому певнішим пристановищем, аніж усі ці дерева-травичка-листочки.

Це нагадувало комп'ютерну гру. Він щось робить не так, і тому не розпочинається наступний епізод. Треба подумати... В іграх завжди так — герой має взяти потрібний предмет, торкнутися потрібного місця чи стати у потрібному місці, чи сказати якесь необхідне слово, як у казці, і тоді картинка оживає, тоді щось починає відбуватися. Дитячий садок якийсь!

Він знову сів за кермо і почав думати, аналізувати. Як учора з'явилася у його житті Мавка? А ніяк. Він їхав, а вона лежала отут, під дубом. То що, варто спробувати відтворити ситуацію?

Іван здав авто назад. Потім під'їхав на те саме місце, що й учора.

Засміявся сам із своєї наївності. Ну це ж не комп'ютерна гра, що він бавиться, мов маленький! Вийшов, гукнув. Тиша. Може, Мавки тут уже немає? Може, поїхала додому, до тата, до мами? Аж холодно і темно стало від цієї думки.

Як знайти Мавку?

А логіка комп'ютерного хлопчика повертала його до гри. Що він зробив не так? Чому не спрацює вихід на інший рівень? Чого у нього не стало, щоб увімкнути перехід? А може, щось зайве? Чого у нього не було учора? Перлинки. Перлинки-ключка. Що потрібно зробити, щоб усе повернулося на свої місця? Покласти перлинку на місце!

Іван відчув дитячу радість від розв'язання задачі. Інколи бувало, що він тиждень мучився в якомусь із епізодів гри, щоби знайти правильний шлях. Автори так заплутували розв'язок, що доводилося перепробувати багато варіантів. Тим радісніше знаходити шлях до успіху!

Гаразд, де вона лежала, ця перлінка? Отут? Чи тут? Інколи від цього залежить усе.

Поклав. Начебто так.

Озирнувся. Нікого.

Знову погукав. Ані звуку. Навіть птахи, здавалося, замовкли, слухаючи його різкий, незвичний для цього лісу, голос.

Не вийшло. Щось не так.

Думай, Іване, думай!

Спробуй щось інше...

Іван гарячково перебирав варіанти і вирішив спробувати той самий, що вже одного разу подарував успіх. Підняв перлинку. Описав нею коло у повітрі, немов у мультику фея чарівною паличкою. Коло слухняно засвітилося. Значить, правильно! Одне! Друге! Третє!

За всіма казковими законами принцеса мала б з'явитися!

Ані-ні.

Іван сам собі здавався ідіотом. Щастя, що ніхто не бачить, як він отут корчить дурня. Казочка йому, чарівна паличка! Здоровий мужик, двадцять два виповнилося, за всіма параметрами повнолітній, а чудить тут, наче якийсь тінейджер.

Знову сів за кермо. Нога вже звично й слухняно лягла на педаль зчеплення.

Ні, спробую ще раз!

Як у казках? Потрібно змахнути чарівною паличкою і вимовити бажання! Звичайно, треба сказати, що ти хочеш! Звідкіля ж паличка знатиме, чого тобі треба! Це ж іще з казки про золоту рибку всім відомо!

Знову почав вимальовувати кола у повітрі й просити, як дітки на новорічному ранку кличуть Діда-Мороза:

— Мавко, з'явись! Мавко, з'явись!

І так тричі.

І знову нічого.

Іван спересердя жбурнув шпильку на землю і заволав, не дбаючи, що у глухому лісі, до якого ще й непросто потрапити, хтось почує:

— Ну, вийди, що тобі, шкода? Я ж нічого тобі не зроблю, тільки хочу побачити тебе, Мавко! Вийди, з'явися хоч на хвилинку!

Луна довго носила лісом цей майже розпачливий крик.

Глухо гримнули двері машини. І тієї миті, коли вже замуракував двигун, готовий зірвати авто з місця, просто перед капотом виникла постать у зеленій сукні.

— Привіт тобі, Лукашу. Я вже довго стою отут, за дубом. Ти мене не бачив? І не чув, як я сміялась з витівок твоїх? Ти, далекі, кумедний. Але милий. І зовсім не такий, як був учора.

Іван тихенько зачинив двері, тихенько, щоби не злякати це полохливе створіння, яке ледве-ледве викликав із лісу стількома зусиллями, нехай навіть кумедними. Хай би що говорила, хай би як висміювала його, але вона тут! Вона прийшла!

— Ти тут? А я злякався, що не знайду. Як ти дісталася сюди? Ще дуже рано... І хто тебе привіз?

а звідки – не пригадую. Здається, були у мене завжди.

— Ніхто. Навіщо мене возити? Я живу у лісі.

— А навіщо вони тобі? Це ж не проста краса?

— Живеш? А де твій дім? Не бачив я учора ні будинку, ані хижі.

— Так, не проста. Але чомусь не хочу я говорити... щось не дозволяє. Перлина ця нехай у тебе буде.

— Навіщо мені хижа? Я живу в дуплі верби. Там затишно і тепло. Вона мене від вітру захищає, шепоче казку на ніч...

— Вона – від лісу ключ? Признайся, Мавко?

— Ти чудна... Не можна жити в лісі...

— Навіщо тобі знати? Подивись, який погожий день! Роса вже висохла, біжимо до струмка. Він заспіває нам пісню. І соловейко щебече, що йому вночі наснилось...

— А як не можна, то чому шукаєш місце?

— А що тобі наснилось, скажи?

— Ну даєш! Зрівняла! То – відпочинок, але жити в лісі... Приколюєшся, правда? Так і знав. А я тобі приніс вчорашню згубу. Оця перлинка – то твоє?

— Який ти хитрий! Зразу таємниці випитуєш!

— Спасибі.

— Хіба це таємниця, що ти мені спокою не давала усеньку ніч! Стояла, мов жива, перед очима! Такого ще зі мною не бувало...

— А звідки в тебе перли? За одну таку перлину купити можна "тачку", як у мене.

— Зі мною також.

— Не знаю я. Вони у мене є,

— Ти таки чудна...

День злетів, наче одна хвилина. Уперше Іван не дивився на годинника, не поспішав у десять місць одразу. Вперше відчував, що саме тут, у цій зелені й затінку, у цьому шебеті й шелесті знаходить його душа найрозкішніші з розкошів.

– Вже вечоріє. Лагідніє день.
Тобі вже, мабуть, час?

– Таки так! З тобою
забув я про усе. Мені потрібно...
було потрібно... Та нехай йому!
Чекай на мене вранці біля дуба!

Вилетівши з вузької асфальтівки на трасу, Іван пригальмував і озирнувся. Дивина! Лісу, отого лісу, в якому він провів цілісінський день, лісу, де з майже кожним деревом познайомила Мавка, не було. Зник.

Аж тепер відчув, що зголоднів, наче згряя вовків. Поглинав усе, що подавала мати, не перебираючи.

– Що з тобою, Іванку? – хитро запитала.

Не потребувала пояснень, знала – такими хлопці бувають тільки у час бурхливого захоплення. Отоді й не їдять, не п'ють. Час весняного гону...

Невчасно це з ним, невчасно. Вони саме домовилися з Олегом Олександровичем Барановським, раніш відомим як Кент, про всі деталі. Це мало бути не просто весілля – грандіозне весілля. Шлюб мав би об'єднати не два серця – два королівства. Одружити принца і принцесу – не нова у світовому бізнесі ідея.

Із часів їхніх із Кентом суперечок стільки води сплигло, і газованої, і мінеральної, і вина скло, криваво-червоного, що згадувати старе нікому не хотілось. А одруження дітей і поєднання інтересів поставило б остаточну крапку на дрібних незгодах, що неминуче виникають, коли в одному місті царюють король та королева, і кожен тягне ковдру в свій бік.

А це дрібне захоплення мине. Не слід особливо акцентувати на ньому увагу. Хлопець має нагулятися.

– Вона дуже гарна, так, Іванку? – примружилась і посміхнулась іще хитріше Тамара.

– Мамо, вона незвичайна!

І потекли звичайні у таких випадках епітети, які невідь-звідки й бралися в її загалом не щедрого на словеса сина.

– Це чудово, я страшенно рада за тебе. Щастя, хто переживе на віку отаке красиве, екзотичне захоплення.

– І ти не заперечуєш проти наших зустрічей? – не йняв віри вухам Іван.

– Звичайно, ні. Можеш навіть привезти її до нас, покажи, що за красуню ти знайшов у своєму лісі.

– Правда, мамо? Можна?

– Я із задоволенням познайомлюся з твоєю лісовою принцесою.

– Гірко! Гірко! – ці вигукі стояли у нього у вухах іще упродовж усього медового тижня.

Не думав, що весілля – така тяжка праця. Навіть із тим, що весь процес підготовки перебрали батьки, що армія кравців, продавців, кухарів, офіціантів, музик, ведучих, водіїв, посильних, прошених і непрошених помічників забезпечувала грандіозне шоу, це забрало стільки сил, що майже не залишило сил на шлюбну ніч.

Вінчання у кафедральному соборі, море квітів, безліч подарунків, незбагненно дорога сукня нареченої, неймовірно шикарний костюм молодого, стоси фотографій на згадку, запис на відео всіх подробиць театралізованого зусиллями фірми ритуальних, тьху ти, весільних послуг, дійства, подорож вулицями міста у відкритому кінному екіпажі в супроводі довжелезної череди дорогих іномарок, музика, музика, музика всюди, шампанське, знову шампанське, ще раз шампанське, раз по раз шампанське, ванна з шампанського, душ із шампанського, аж до нудоти шампанського, безліч гостей, тьма-тьменна незнайомих облич, які позбігалися хтозна-звідки хтозна-чого, купа-купенна подарунків – наввипередки, з випендрьожем, з усіма можливими вимахами від корисного й потрібного молодят до всіляких надмірностей аж до маленького крокодильчика в акваріумі.

Якось пережили.

Поміж подарунків були і ключ від нової квартири – це тесть, і путівки на тепле море – це мама.

Три медових тижні минули нормально. Анька взагалі нормальна. Все знає, що належить знати жінці їхнього кола, все вміє, всюди бувала. З головою все в порядку. Вистачило навіть розуму взяти чеки на їхні покупки і потім, на кордоні, повернути пару сотень якогось їхнього податку. Він би про таке і не подумав, та й не знав, чесно кажучи, а вона, Аня, – молодчина, не викине на вітер і копійки. Часто їздила з батьком, знає, що у світі по чому, не соромиться пімнутися свого.

І в ліжку все у них чікі. Все знає, все вміє. Не хотілося думати, де навчилася. Мабуть, журнали жіночі читає. Там усе пишуть. А що не дівчиною взяв – то де їх тепер, тих цнотливих, наптити?

– Оце вона і є, ваша Килина? Не схожа на мою. Така красива. І зовсім не роботяща.

– Та де ж у нас їх тепер надібати, роботящих? Ні поля, ні городу...

– То Лукаш не втікатиме від неї до лісу? Не перетворюватиметься на вовкулаку? У вас тепер інші чоловіки – сильні, мужні, вони не втікають від проблем, не вдаються до тияцтва? Не шукають у горіліці забуття? О, якщо так, то ви – щасливе суспільство.

– Не зовсім так, Ларисо Петрівно. Просто я сам – чоловік і не хочу закидати чоловіцтву слабкості духу!

– Мабуть, це мудро. Якщо повсякчас товкмачити людині – “ти свиня!”, то вона зарохкає, а що виховувати у чоловікові мужність, то є надія, що він стане мужнім? Мені подобається.

Після весільної подорожі розлінився. Не хотілося вранці прокидатися, розпочинати якісь рухи тілом і головою. Та тесть виявився не з тих, які дозволять зятеві дармувати.

Уже зранку після повернення телефон озвався енергійним голосом князя Олега, як його почали називати у місті, коли призабулася під впливом певних заходів із боку певних кіл кличка Кент. Справді, не личить називати поважну людину, депутата, майже мера міста такою малошановною кликухою. Був Кент, та скінчився.

– Відпочили, дітки? Час братися до справи! Ти, Іване, пригадую, розповідав про якесь чудове місце у лісі? З мінеральною водою, з озерцем? І там, де не ступала нога людини? Давай поміркуємо, як починати. В нашій справі коли солдат спить, служба стоїть. А служба – не щось, вона стояти не повинна! – і засміявся голосно й по-молодому дзвінко.

Вони домовилися про зустріч.

Поки Іван віз князя Олега до лісу, щоб на місці показати всі переваги плацдарму, обраного для висадки будівельного десанту, молодик постійно думав, як чаклуватиме,

як відчинятиме шпилькою отой закодований ліс. Ох, і посміється з його маніпуляцій тесть!

Кому ведеться, у того й півень знесеться! Перед поворотом у двигуні щось застукотіло. Іван зупинився, відчинив капот, зазирнув, немов щось у тому тямив. Зате тесть оком знавця відразу помітив, у чому причина стороннього звуку. І не звернув уваги на те, що за спиною зять вимахує якоюсь блискучою штучкою, мов несповна розуму, а посеред поля десь узялася раптом дорога і темно зазеленів удаліні розкішний, незайманий затінок лісу.

— Послухай, ти справді молодець. Виглядає шикарно. І дорога непогана. Доведеться, звичайно, добудувати, але це вже потім. Запросимо архітектора, у мене є на прикметі дуже путящий, він усі наші з тобою плани впише в реальні умови місцевості. Збудуємо швидко. Прибутковою справою буде цей наш проект через рік-два.

Іван ходив лісом, озираючись, наче сподівався з-за кожного дерева вовка. Аж подивував Олега Олександровича:

— Ти чого, хлопче, сахаєшся? Тут водяться хижакі? От якби ще якась звірина — можна було б з осені полювання влаштовувати. Тоді наш зелений проект функціонував би весь рік.

Мавка так і не з'явилася. Не вийшла до нього. Може, через присутність чужого, може, не хотіла бачити Лукаша-Івана, може, не забула й не простила отого знайомства з матір'ю...

Він і сам не забув її зеленого, аж до відрази, обличчя, коли запрацював, загуків двигун машини. Навіть музика, зовсім тиха, у салоні, навіть кондиціонер, аж ніяк не зайвий у спеку, що підступно напала на місто ще у травні, не могли примусити її розчепити судомно зведені пальці й звільнити від трагічного вигину куточки вуст, котрі тремтіли у майже плачі всю дорогу до міста. Мавка мужньо утримувалася від крику щоразу, коли назустріч їм мчали автобус чи вантажівка, та Іванові здавалося, що стукіт її зеленого серденька перебиває навіть музику.

Вдома, в їхній великій, зручній, просторій, облаштованій за останнім словом домашньої техніки та мистецтва квартирі, його зеленокоса подруга почувалася не краще, як у машині. Даремно мати намагалася бодай якось надати процедурі знайомства та пригощання нормального світського тону! Показала квартиру, запропонувала перед обідом помити руки. Отримала у відповідь:

— Навіщо? Я зранку умивалася
в струмочку. У нас, у лісі, чисто.
То у вас усюди бруд, пилюка...

Мати озирнулася у пошуках пилюки й бруду і ледве стрималася, щоби не відповісти таким самим уїдливым тоном. Її стримували тільки виховання і звичка бути коректною з гостями.

За столом Мавка не торкнулася жодного з вибагливо прикрашених салатів.

— У вас і їсти нічого... Ні ягід,
ні чистої джерельної води.
І ти також цього не їж, Іване,
то з пташки вбитої, цього не можна.
І ви не їжте, мамо, ви такі товсті,
то все від цих тварин убитих, правда,
від них у вас і зморшки на обличчі.

Погляньте, як постаріли! Ходімо
до мене в ліс, я трави покажу,
і будете стрункою й молодю, як я!

— Іване, ти ж розумієш, її не можна показувати людям! Люди її не зрозуміють!
Вона абсолютно неможлива, абсолютно! А як розмовляє! А що говорить!

Іван і сам зрозумів, що Мавку не можна показувати людям. Хіба там, у лісі, за гроші, як екзотичну тваринку.

Мати ще довго ображалася на нього, на Мавку, на весь світ і за зморшки, котрих на обличчі виснувалося, мов павутиння, і за талію, що ширшала і ширшала щороку, не беручи до уваги делікатні спроби дієти, після яких напади вовчого апетиту зводили нанівець увесь так важко отриманий ефект.

Отоді син і наступив на горло почуттям. Однієї спроби вивести дикунку в світ вистачило.

А потім – весілля, подорож... Він так і не знайшов у собі сили зустрітися з Мавкою ще раз. Тому й боявся, що зараз вона вистрибне десь із поза спини і встромить свою шпильку у серце – хтозна, що у лісового люду на думці?

Олег Олександрович насолоджувався прогулянкою.

— Ох і давненько не бував я у таких місцях! Краса ж яка! А повітря! Дорога далеко, це добре. А птахи співають!

Це що, подумав Іван, почув би князь Олег, яких пісень виводять птахи, коли поруч іде Мавка!

— А повітря! Ти казав, тут десь джерело?

Іван повів тестя туди, де з-під порослого мохом величезного каменя витікав веселий струмочок.

Олег Олександрович нахилився, склав руки човником, спробував води.

— Вода – щире золото! І присмак якоїсь лікувальної, схоже на “Нафтусу”, тобі не здається? Нічого, ми проведемо хімічний аналіз, дізнаємося, що воно таке, від яких хвороб, ну, всяку оту байдю, що на етикетках пишуть. А якщо чесно – начхати мені на її склад, на всю ту хімію і фізику – вона мені дитинством пахне, – замріяно поглянув кудись удалину князь. – У нашому селі було джерело – така ж на смак водичка...

— А де краще поставити греблю? Мені здається, отут, між тими каменями, було б найкраще. А воду відвести отуди, щоби недалеко було до озера. Чи басейну, як ви гадаєте?

— Басейн у лісі? Іване, вже як ліс, то ліс. Поменше цивілізації. Люди по що у ліс їдуть? По чисте повітря, по незайманість. А ти – басейн! Басейнів і у місті хоч греблю гати! Ми все зробимо акуратно – дно зацементуємо, викладемо камінням, зверху – пісочком, усе оформимо художньо, щоби було “натюрель”, як кажуть, це вже справа дизайнерів. От завтра й розпочнемо – привезеш нашу команду, і нехай тут усе заміряють, розпланують, ну, ти знаєш.

— Знято! Готуйте наступну сцену. Всі вітродуї міста – сюди! Має бути не просто вітер, а надзвичайно сильний вітер!

— Навіщо, дозвольте спитати?

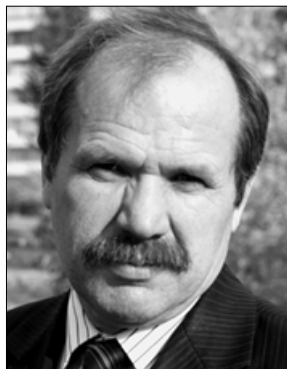
— У вас – пожежа, а у нас – крутіше. В іншому столітті живемо, інші можливості. Якщо вже катастрофа – то всесвітня!

— Навіщо? Це казка про ліс, от у лісі й воюйте! Бракувало ще запалити світ!

— Гаразд, не будемо весь світ, але тут, у лісі... Приготувалися? Даємо загальний план. Поки що все тихо... Камера!

(Читайте продовження).

Олександр АСТАФ'ЄВ

Олександр Астаф'єв (народився 10 серпня 1952 року на місі Лазарева Хабаровського краю, нині РФ) – поет, літературознавець, перекладач, публіцист, громадський діяч. Лауреат літературних премій ім. Бориса Грінченка (1995 р.), ім. Михайла Коцюбинського (2001 р.). Доктор філологічних наук (1999 р.). Член НСПУ (1992 р.), Міжнародної асоціації українців (1996 р.). Нагороджений знаком “Відмінник освіти України” (1999 р.), Почесною грамотою Міністерства освіти і науки України (2000 р.). Удостоєний медалі Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка “Будівничий України” (2001 р.). Звання “Кращий викладач року” Київського національного університету імені Тараса Шевченка (1997 р.). Народився в сім’ї репресованих. У 1953 році разом із матір’ю повернувся в с. Вовківці Борщівського району Тернопільської області, куди в 1945 році зі Жешувського воєводства (Польща) переселили родину матері. У 1969 році закінчив Борщівську СШ № 2, у 1970–72 служив у війську, 1973–76 роках працював на Тернопільщині,

ІЗ НОВИХ ВІРШІВ

* * *

Відпливає в туман
мідь осінніх оркестрів.
Птахів білі знамена
внесено до реєстрів.

Черепахи у гелях
виповзають із схову;
дріботять, поспішають
на службу військову.

* * *

Вже сліди заблищали
у зелених гущавах.
Усю ніч я ходив
по деревах і травах.

Ця купальниця – родимка
на стегні річковому.
Її ймення пребуде
мені в серці сумному.

* * *

Багатий у капусти
осінній гардероб –
зелених, білих, жовтих
у неї безліч роб.

Їй не страшні зима
і віток білі жили.
Лиш повара б зі снігу
для неї не зліпили.

в районній та обласній пресі. У 1976–78 роках – відповідальний секретар Тернопільського міського відділення Товариства книголюбів. Закінчив у м. Львів поліграфічний інститут (1980 р., нині Українська академія друкарства), у 1979–81 роках завідував редакцією львівського видавництва “Каменярь”. Після закінчення аспірантури при Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України (1985 р., м. Київ) до 2001 року працював викладачем (від 1999-го – професором кафедри української літератури) у Ніжинському державному педагогічному інституті (нині університет). У 1995 році стажувався у Варшаві (Польща), в 1996–1998 роках читав нормативні курси у Варшавському університеті. У 1999 році заснував у Ніжинському педінституті Центр гуманітарної співпраці з українською діаспорою, його директор. Від вересня 2001 року – професор кафедри теорії літератури та компаративістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Від 2003-го – заступник завідувача кафедри теорії літератури та компаративістики. Відповідальний редактор часопису “Філологічні семіари”. Від 2006 року – заступник голови спеціалізованої ради зі захисту кандидатських та докторських дисертацій із проблем славістики. Член редколегій кількох наукових збірників і часописів. Учасник багатьох міжнародних наукових конференцій в Україні й за кордоном. Автор наукових праць: “Вивчення творчості Пантелеймона Куліша у школі” (1993 р., у співавт.), “Поети Нью-Йоркської групи” (1995 р.), “Апокаліпсис Євгена Маланюка” (1997 р.), “Лірика української еміграції” (1998 р.), “Образ і знак” (2000 р.), “Поетичні системи українського зару-

* * *

Для побачень з коханою є лише ніч,
без керма і вітрил, і запалених свіч.
Всі закохані світу лише уночі
до коханих сердець підбирають
ключі.

Освітлюють небо, немов пояси,
дівочі знамена краси.

* * *

Для мене світ вмістився в чайнику,
в його бурчанні напідпитку.
Тріпоче пара, наче фана*,
над ним і тягне довгу нитку.

Давно я звик до цього чайника,
навіяв він мені примари,
коли розтанув у повітрі
незримим лебедем із пари.

* * *

“Минула молодість твоя”, –
сказали люди.
“Минула”, – відповів. Повернення
не буде.
Коли б вона назавжди залишилась
зі мною,
життя було б тоді щасливою порою.
Прийшла до мене сивина,
без покривала,
вінок моєї юності нестримної зірвала.
Життя прийде, життя піде, неначе тінь
від хмари.
Короткі радості його, примарні сни
і чари.

* * *

Піти у бджолині монахи,
на свято Пасхалії,
зажити життям самотнім
у келії конвалії.

Впиватися щастям, свободою,
відійти від баталії
і бити поклони Богу
у келії конвалії.

* фана – прапор (діалект.)

* * *

У світі, створенім Богом,
скерую стопи до Його престолу,
помолюся, хай істини дощ
цей світ суєтний обійде по колу.

Хай зросить поле, де живе ховрах,
де зерна можуть паростки дати,
щоб обернутися назавтра у прах
й урок пізнання усім подати.

* * *

Я тепер на вершині гори
споглядаю простори – за тінню тінь,
як на долоні, бачу звідсіль
десятки тисяч людських поколінь.

Унизу зелені села лежать,
у них чути мирські голоси.
Мені також пора повернутися
у жорстоку клітку краси.

* * *

Живи, поки живеться, скуштуй
блаженний спокій,
твоїх видінь палаци красиві та високі.
Прокинешся наранок – нема тобі
відмови
у вигадках, наїдках, бажаннях вин,
любови.
Коли з косою смерть враз вирине
з туману,
і затріпоче серце під ребер обручами,
то мимохить прозрієш, і радості піднебні
постануть як мізерні, безслідні
та ганебні.

* * *

Моїх друзів немає, я стою поміж дір,
я лишився, як миша на шматочкові
сиру,
кожен з них вже одержав персональну
квартиру,
де розчахнуто двері у синяву зір.
Швидко згасли вони, коликкі,
як свічки,
пломінкі, наче зблиски зрадливої
слави.
Залишилися їх недовершені справи,
недокохані жони, недопиті склянки.

Вмерли помисли їхні, обірвався їх шлях,
залишилися сім'ї та сироти-діти.

Щезла їхня субстанція у довколишні
діри,
і пройшла через них, як вода крізь
друшляк.

* * *

Ви вернулися знову у лоно землі,
а чи благо присутнє у новому житті?
Лежите, наче копії, лицем у лице,
кожен схожий із вас на безрисе яйце!
Солов'ї автостради, розсипаючи трель,
по вас плачуть над затишком ваших
осель.

Кожен з вас дав мовчання одвічний обіг:
не озветься до нього навіть мертвий
сусід!

* * *

Ще підносить зима вам підсніжники
снігу,
ще лягає мороз на палітру ночей,
та скресають іскринки веселощів,
сміху
в небосхилі блаватному ваших очей.

З бігом часу минеться гіркота
катавасій,
і розвіється пил із доріг-перехресть...
Бодай словом ожити у пам'яті вашій
хоч на мить на єдину – я мав би за
честь.

* * *

Скоро очі виїсть нам роса,
зрадить, спокусить земна краса.
Потім в гріб вкляде, мов доміно,
і батьків, і діток заодно.
Час покаже кожному свій план,
бо над світом він єдиний пан.

* * *

Ти і я; як листя тютюнове
мерехтять реклами та вогні...
Стоїмо з тобою ми, любове,
у чужому місті не самі.

Мимо шелестять машин конверти,
де понад шляхами сизь стоїть,
де комусь судилося померти
або народитись для століть.

Ти мені не віриш анітрохи.
Вхід в метро, неначе тарантас,
тютюновим рукавом дороги
від розлуки затуляє нас.

* * *

Що мені люди, чужі, впливові,
що мені інші феї?
Я створений для її любові,
а вона – для моєї.

Я можу лише сумувати з лиха
і серце від болю дзенька:
тому що моя любов – велика,
а її любов – маленька.

* * *

Догнати вустами, торкнутися
пальцями –
та цього не буде ніколи, мабуть,
тому, що живу дуже довгою пам'яттю,
наситивши розумом власну майбутть.

Тому, що не вийду в сорочці у вишитій
до тебе ще юним, без фальшу й оман,
тому що у шафі у мене на вішалці
висить кілька тижнів дірявий туман.

Покинь назавжди ти мене, занепалого,
щоб тут, між березами, я догасав
й оберемками листя рудого опалого
ім'я твоє миле на траві не писав.

* * *

Вона вийшла до мене далеко за вечір,
дрож пробігла по тілу, здригалися плечі,
і рукою втирала заплакані очі,
що ясніші від сонця й чорніші від ночі,
і зітхала: “Навіщо я тебе полюбила?
і тебе полюбила, а себе загубила.
Я навіки люблю тебе, ти ж – не на віки,
бо тікаєш від мене ходом шуліки”.

* * *

Нас завжди розводять сходи,
де сонце снопом стоїть.
Мимо твоєї вроди
промчати, пройти мимохіть.

Коли несе течією
студентів життя шалене,
коли ти ідеш нічисю
до мене, а потім від мене.

Докупи думки мої зводить
розлука тут, на обніжку.
Униз забирають сходи
твою зернисту усмішку.

* * *

Починається день тобою
і завершується тобою,
вчора, сьогодні, завтра –
а, може, й завжди.
Не так багато треба:
цілувати траву,
зеленою траву
твої сліди.

Там, де пройшли ступні твої,
де пробігли пальці,
відчekanюючи ходу твою,
рвійну, рвучку,
сокровенні слова трави –
прекрасній панні,
зелений епіграф
на жовтім піску.

Вибачай, розмовляю з тобою
траву,
під красу твою годі
підібрати чинні слова.
Ти пройшла
і збудила у серці тривогу.
А я сам залишився,
і звати мене трава.

Василь ФОЛЬВАРОЧНИЙ

Василь Фольварочний (народився 30 січня 1941 року в селі Нападівка Лановецького району Тернопільської області) – поет, прозаїк, драматург, громадський діяч. Член НСПУ (1969 р.), НСТДУ (1973 р.). Заслужений діяч мистецтв України (2001 р.). Нагороджений орденами “За заслуги” 3-го ступеня, рівноапостольних Кирила і Мефодія (обидва – 2006 р.), почесними відзнаками “Знак пошани” (1986 р.), “Будівничий України” (2001 р.). Лауреат премії Всесоюзного конкурсу за кращу п’єсу (1977 р.), літературно-мистецької премії ім. С. Воробкевича (2000 р.). Навчався у Чернівецькому університеті (від 1958 р.), закінчив Львівський університет (1963 р., обидва нині – національні університети). Працював учителем, журналістом у редакціях газет Буковини і Житомирщини, завідувачем літературної частини Житомирського обласного музично-драматичного театру; в м. Чернівці: заступник начальника обласного управління культури, заступник голови облвиконкому (1990 р.), заступник голови обласної

СИМОН ПЕТЛЮРА

Історичний роман-епопея

Стриножені коні

Книга перша

– Я бавився з сусідськими хлопцями, і мене їхня бабуся частувала смачними млинцями, – похвалився Семенко мамі, прибігши з вулиці, коли та поклікала його обідати.

– Ти хоч подякував?

– Звичайно. І в руку бабусю поцілував. А вона мене погладила по голові й назвала чемним хлопчиком.

– Не такий ти вже чемний. Шибеник, зірвиглола, як і більшість твоїх друзів із вулиці, – незлобово мовила мати і, потягнувшись рукою до русавої синовій голівки, погладила свого пестунчика.

– А чому в мене нема ні дідуса, ні бабусі? – запитав несподівано. – Де вони?

– Моя мама, твоя бабуся, померла молодою, а дідусь, овдовівши, з горя подався в монастир. Татова мама також у монастирі. Моляться за нас.

– І за мене моляться?

– За тебе особливо просять Господа Бога...

– І що вони просять для мене в Господа?

– Передовсім – здоров’я.

– А я здоровий. Хлопці з вулиці кажуть, що маслакуватий та міцний, із моїх ровесників мене ніхто подужати не може.

– А ще просять, щоби виростав слухняним, а не шибеником.

– А хіба я шибеник?

– Трохи є. Любиш із чужих грядок моркву висмикувати, а на нашому городі своя росте.

– То ви, матусю, за те, що свою висмикую, сварите, а тато обіцяв і батогом “висвятити”.

держадміністрації (1991–1993 рр.), заступник директора Науково-дослідного центру буковинознавства при Чернівецькому університеті (1993–1997 рр.). Від 1974 року – секретар, у 1976–1990 роках – відповідальний секретар Чернівецької НСПУ. Голова обласної організації Конгресу української інтелігенції (1997–2001 рр.). Від жовтня 2003 року – 1-й заступник голови Київської організації, 2003 року – голова об'єднання драматургів НСПУ. У 2002–2006 роках – директор Будинку письменників НСПУ. Нині – 1-й заступник голови Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка. Автор збірок поезій “Тривога” (1966 р.), “Ростуть сини” (1967 р.), “Досвіток” (1968 р.), “Уроки вірності” (1976 р.), “Течія” (1982 р.), “Родовід” (1992 р.), “Поезії” (2000 р.), “Соняшник на балконі” (2005 р.); документальних повістей “Сонце в зернині” (1972 р.), “Цілюща вода” (1976 р.), “Земля Жижия-нових правнуків” (1980 р.) та ін.; романів “Сказ”, “Обірвані струни” (обидва – 2004 р.), “Чорний бумер” (2006 р.); п'єс “Складна гама” (1968 р.), “Друге цвітіння” (1969 р.), “Екзамен на зрілість” (“Жива вода”; 1974 р.), “Не проспати роси” (1976 р.), “Вода з отчої криниці” (1978 р.; 1983 р. поставлена у Тернопільському облмуздрамтеатрі (нині академічний обласний драмтеатр), “Травнева музика” (1979 р.), “І прийде день”, “Світлиця для прийдешнього”, “Дитячі забави” (всі – 1988 р.), “Богдан” (2003 р.), “Петлюра”, “Доки море перелечу” (обидві – 2005 р.), “Пастка” (2006 р.), збірників п'єс “Пересолений мед”, “Спокуса” (обидва – 2000 р.) та інших.

– Чуже гріх брати. Божа заповідь гласить: не вкради! А ти й у садки чужі закрадаєшся, хоча в нашому садку вдосталь яблунь і груш, слив та вишень.

– У наш садок сусідські хлопці також залазять. Кажуть, що на чужій яблука завжди солодші, а груші соковитіші.

– Хочеш, щоби про нас почали говорити – це ті Петлюри, в яких збитошний хлопець по чужих городах й садках шастає? Щоби на нас пальцем показували, щоб до нашого ще якийсь прізвисько присобачили? Не забувай, що ми, на прізвище Петлюри, з гонорового роду, з козаків походимо. Нас завжди поважали. Твій прадід, а мій дід чумакував, був навіть отаманом чумаків.

– Як чумакував?

– У тата твого виїзні коні, парадні вози й брички для ізвозу людей. А в чумаків були воли, яких впрягали у великі вози й рушали ними в Крим, до Чорного моря по сіль.

– Я хочу бути, коли виросту, отаманом чумаків, як прадід, або візником, як татусь. Дуже люблю коней, лошат... Вигонити їх на нічне, гладити, чистити, купати у Ворсклі.

– Тато не нахвалиться тобою. Каже, що гарний помічник йому підростає. Але мене те мало тішить, що тебе до коней вабить. Добре було б, коли б ти до книжок тягнувся, поменше вулицями гасав. Пора за розум братися, головастий ти наш. Скоро й у школу тебе віддамо.

– А як наші коні?

– Та вже якось тато без тебе обходитиметься. Федір як старший йому допомагатиме.

– Федір усі дні у книжках.

– І ти в книжках будеш, коли в школу підеш.

– Доведеться, – зітхнув.

– Ходімо на город, розсаду поллемо, огірки й капусту. День пекучий, земля давно дощу не бачила...

– Мамо, а хто ми? – запитав Семенко, поливаючи рядки капусти.

– Як хто? Люди на землі...

– У Полтаві хто – корінні чи прийшли?

– Корінні жителі Полтави, але вихідці зі села.

– Чому нас загородніми називають?

– Бо коли закладали місто, тут було село, людські городи, а може, тому, що ця місцина за городом.

– Якщо бігати під дощем, можна швидше вирости і стати дорослим?

– Не квапся, синку, дорослішати. Тільки й щастя, що в дитинстві, бо там хтозна, як у житті складеться.

– Складеться, як у тата – буду візником. Панів бричкою розвозитиму, самого архієрея.

– А знаєш, ким тебе хочемо бачити ми, я і тато? Вивченим. Щоби ти священиком став. І щоби твій старший брат Федір і маленький Іван також вивчилися, стали священиками, а не залишилися коням хвості крутити.

– Я ж грішний, мамо! Господь не простить чужих садків і городів.

– Господь милосердний і вибачливий. Простить, якщо помолишся ревно й попросиш прощення.

– Попрошуся до батюшки в послушники.

– У тебе голосочок – як дзвіночок. Я хочу тебе до дитячої групи при церковному хорі записати. Бажаєш співати зі мною в церковному хорі?

– Дуже, мамо.

– У тебе прекрасний голос і винятковий слух, та й пам'ять чудова. З першого разу за мною великі пісні запам'ятовуєш і правильно ведеш мелодію. Тато казав, якщо слухняним будеш, то скрипку тобі купить. Хочеш грати на скрипці?

– Хіба я зможу?

– Дід Мелентій навчить, коли старатимешся.

– Ми ті, що від села відірвалися й до города не дійшли?

– І хто тобі таке сказав, сину?

– Сусідський дідусь Карпо, який труни робить для небіжчиків. Он, казав, міщанин, ремесленік, пролетарій, а наш тато, хоч і міщанин-візник, та не пролетарій, а куркуль, бо має велику сіножать і десятину дубового лісу, шість пар коней, вози та брички. І город у нас, як у селі, і садок біля хати, як у селі. А у пролетарія нічого, крім рук своїх, і єму нечево терять, крім своїх цепей. А на нас іщо прідьют революція.

– І це все він наплів тобі, дитино? Мабуть, п'яним був? Хоча він тверезим не буває. Обходь його стороною.

– А чого люди напиваються і стають свиньми?

– Тому що зреклися Господа, дитино. Давай перейдемо від капусти до огірочків. Ти бери рядочок, а я – два й поливатимемо, а заодно й заспіваємо.

– Якої?

– Про огірочки. Почнемо тихенько...

Семенко уявив, як його матуся “посіяла огірочки тихо над водою й сама стала поливати дрібною сльозою”... І так йому стало жаль тої матусі, яка “не бачила миленького чотири годочки”, що й у самого покотилися сльози, і почав він поливати огірочки дрібною сльозою...

– Ти чого плачеш, синочку?

– Та жалко, матусю...

– Кого?

– Її, яка не бачила миленького чотири годочки...

– Жалісливий ти мій, співчутливий. Песенятко чи кошенятко бездомне, воронятко зі зламанним крилом – усіх до хати несеш. Добре серце маєш, дитино.

– А де він був?

– Хто?

– Отой, кого не бачила чотири годочки?

– Та, мабуть, у москалях, на війні з турками-бусурманами, а може, десь на заробітках...

– А наш тато воював?

– Бог милував.

– Але ж ми з козаків?

– Із козаків!

– Мазепинці?
– Бог з тобою, синку, не кажи такого.
– А хто такий той Мазепа, якого в церкві батюшка кляне?
– Був такий гетьман України...
– Разбойник і злодій, як кажуть у церкві?
– Воно не так, то на нього наговорюють. Трохи підростеш – тато тобі розкаже, а поки що постарайся нікого не розпитувати...

– Чому?
– На все свій час, сину. І кожному своя пора. Давай ліпше заспіваємо.
– Починайте, мамо, тільки не такої сумної, як про посіяні огірочки.
– Тоді ти починай!

Семенко набрав у груди повітря, видихнув і затагнув:

*Ой у лузі калина, ой у лузі калина,
Чубарики-чубчики, калина.
Там стояла дівчина, там стояла дівчина,
Чубарики-чубчики, дівчина.
Цвіт калини ламала...*

За срібним голоском сина впізнав матусин золотий:

*...Цвіт калини ламала,
На дорогу кидала,
Чубарики-чубчики, кидала.*

Попідливали огірки й капусту, зайшли у мамин квітник, поперекидали відра, сіли на них, пригорнулись одне до одного й продовжили співати, п'яніючи від паморочливого пахтіння квітів. І співали, співали... Аж сонце зайшло.

– Господи, скоро тато приїде, а в мене вечера не готова. От він мені заспіває, такої заспіває, – ще й підіграє батогом...

– Не вдавайте, що боїтеся його. Він вас більше боїться, мамо, ніж ви його.

– Чого б то?

– Бо ви часто сварите його, що він коней любить більше, ніж дітей.

– Це я так, коли до слова прийдеться. А взагалі-то ваш татко найбільше любить якраз саме вас, дітей своїх. Задля вас старається, трудиться від зорі до зорі. Візникував сам, потім завів ще пару коней і бричку, потім ще і ще... І так за п'ятнадцять літ до шести пар доробивсь, а це дванадцятро коней. Скільки сіна треба накосити, насушити, перевезти, щоби їх прогодувати взимку. Он ще дві десятини сіножатей прикупив і дві десятини поля, щоб більше сіна та вівса для коней запасти. Та й за дубовим ліском пильнує, щоб жодне дерево не всохло, щоб молодняк підростав, – то наш майбутній капітал, придане твоїм сестричкам...

– Я попрошу тата купити мені маленьку косу, і я йому допомагатиму косити сіно.

– Помічничок ти наш, – поцілувала сина в тім'ячко.

– Мамо, а тим тополям, що проти нашої хати на вулиці, скільки років?

– Та, мабуть, сто, а може, й усі сто п'ятдесят, а то й більше.

– А люди стільки живуть?

– На жаль, синочку, люди на землі живуть менше, ніж дерева, але праведна душа людини після земного життя буде на небесах вічно жити, а після дерева – трухлява та попіл залишаться...

– А є несправедні душі?

– О, скільки їх! Це душі тих, які грішили на землі. І ми згрішимо, коли забалакаємось, як і заспівалися, а тато наш залишиться голодним. Ходімо, внесемо дровець до кухні, розпалимо в печі, готуватиму вечерю.

– А Федько?

– Подався на Ворсклу рибу ловити.
 – А мене не взяв, хоч обіцяв.
 – Він ще вдосвіта пішов, коли ти спав. Твоїх снів не хотів полохати, тому й не розбудив тебе, пожалів.
 – Я сам піду, от тільки вудки зроблю. А тоді його не розбуджу!
 – Як сам? Хочеш втопитися?
 – Мене Федько плавати навчив, я Ворсклу перепливаю...
 – Дивися мені, втопишся – додому не приходить. Візьму батькового батога і так висвячу.
 – Не лякайте, мамо, ви ж у мене дуже добра, навіть собаки не вдарите.
 – Звідки ти знаєш?
 – Від тата.
 – Багацько він знає, твій тато, – мовила вдавано сердито.
 – Мій тато знає все. Його і в судові засідателі обрали, бо він справедливий чоловік.
 – А ця новина від кого?
 – Від діда Миколая. Він каже, що якби у світі було якомога більше таких людей, як Василь, син Павла Петлюри, то й зло перевелось б на землі.
 – Трудар трударя завжди шанує, а отой сусід, котрий пролетарій, нінащо спився, заздрить та підбурює інших.
 – Мамо, а коли на цвинтар до сестричок підемо?
 – Та, мабуть, завтра, висадимо квіточки на їхніх могилках, а бур'янці виполемо.
 – А вони були маленькі, коли вмерли?
 – Немовлятками, чистими душечками, ангелятками Божими, тому Господь їх до себе забрав.
 – Навіщо?
 – Вони біля нього на небесах свічечки тримають, щоби він бачив, що на землі діється.
 – Так ото на небі зірочки – то вогники свічечок ангеляток Божих?
 – Так воно і є, синочку.
 – Коли я дивлюся на небо, то деякі зіроньки мені наче підморгують, кліпають. Це, мабуть, сестрички знак мені подають...
 – Вигаднику ти наш. І що з тебе виросте?
 – Отаман чумаків...
 – А може, другий Котляревський, чи ще один Лисенко? – мовила задумливо мати.

* * *

Світлиця у хаті Петлюр більше нагадувала невелику церкву. Перед образами Божої Матері й Господа Бога у вишитих рушниках майже цілодобово перед неділею і всю неділю горіла лампадка. На стінах у посрібленні й в позолоті були образи Миколая Угодника, Георгія Побідоносця, який списом вражає змію, а ще Святої Варвари Великомучениці, святих апостолів Петра й Павла, святих Пантелеймона та Феодосія, пророка Іллі, Матері Божої Казанської і Матері Божої Почаївської та Святої Анастасії. А ще були в дерев'яних рамках картини Києво-Печерської і Почаївської лавр, Тепловського монастиря під Феодосією та Київського Іоновського скиту.

Усе це дісталось у спадок від баби-ігумені Тепловського монастиря під Феодосією і від діда-ієромонаха Київського Іоновського скиту.

Щовечора, перед тим, як укласти спати трьох хлопчиків, мама приводила їх сюди, вклякала разом із ними на коліна й проказували “Отче наш” та інші молитви. Мама просила для всіх здоров'я і благодаті їхньому дому, щасливого сінокосу і щоб усяка нечиста сила оминала їхнє обійстя.

Семенко тихо просив у Господа скрипки, яку обіцяв батько, і щоби пошвидше піти до школи. А коли тато таки купив йому скрипку, то просив Господа, щоб він допоміг йому навчитися гарно грати на тій скрипці. Хотів, щоб його запрошували на весілля, де він виграватиме й підморгуватиме дівчатам, як старий одноногий Мелентій. Друга нога старого залишилася десь у Чорному морі біля Севастополя. А ще дід Мелентій, після того, як йому піднесуть чарку на весіллі, співав вічно застудженим, навіть у жнива, голосом: “Ой война, война, світова война, не жди, мати, сина, бо єво нема, твой син поранений на землі лежить, в його кров червона з серденька біжить...”. Семенко підходив ближче до діда, підспівував йому і плакав разом із ним за тим сином, чия “кров червона з серденька біжить”.

– Семенку, – говорив дід, – не плач, дитино, побережи очі, бо скоро я осліпну, а твої очі знадобляться для нас обох. Будеш мені за поводиря, візьмемо по скрипці та по торбині з харчами й підемо білим світом, поведеш старого перебендю. “Отакий-то перебендя старий та химерний, заспіває, засміється та на сльози зверне”... Та цур їм, сумним! Ану, втнемо гречаників! “Топ, мої гречаники, гречаники білі, чогось мої гречаники запізно поспіли”. І переходив на іншу пісню, теж веселу: “Тей, наливайте повнії чари, щоб через вінця лилося, щоб наша доля нас не цуралась, щоб краще в світі жилося”.

– Мамо, пошійте мені полотняну торбину.

– Пошию, Семенку, для книжечок і зшиточків, та олівчиків для школи.

– Більшу, мамо, щоби скрипочка вмістилася зі смичком, та півбуханця хліба, кілька варених яєць, огірок із помідорою і цибулина.

– Навіщо, синку?

– Дід Мелентій осліпне, і я піду з ним у світі, вестиму його за руку, буду його очима.

– Це він тобі сказав?

– Він. Сказав, що я дуже тямущий, все на льоту схоплюю.

– А ти не запитував його, як же він на одній нозі піде, чи далеко зайде?

– Запитував. Він каже, що на дерев'янці доскачемо до Севастополя, знайдемо в Чорному морі його там загублену ногу, пристібнемо замість дерев'янки і тоді обійдемо всю Україну вздовж і впоперек, а потім уже всенький білий світ.

– А як же ми без тебе, а ти без нас?

– Якось перебудете тиждень-два, доки ми весь світ обійдемо. До Великодня повернемося розговлятися паскою і дзвонити на дзвіниці.

– Світ великий, синку, його на те що за тиждень – за все життя не обійти.

– А Україна велика?

– Україна, хлопчику, десь на півсвіту, а може, ще більша.

– А щоб Україну обійти, життя вистачить?

– Вистачить. Тільки треба вирости і вивчитися, перш ніж рушати в дорогу.

– То поливайте мене, як капусту, щоби швидше ріс. А я під дощем бігатиму – хай і він мене поливає.

– Ще застудишся. У тебе горло слабе, тобі його треба пильнувати та й голос берегти. Голос, може, найбільший твій скарб, що маєш від нас із татом, сину...

– Я ще попрошу в тата, коли наші лошаки, Карий та Гнідий, народять лошат, щоб тато їх мені подарував. Я вирощу з них жеребців, запряжу їх у воза і поїду в Крим до Чорного моря чумакувати. І діда Мелентія візьму зі собою – шукати в морі його загублену ногу.

– Коли Карий і Гнідий, кажеш, лошат народять? – засміялася мати. – Швидше у діда Мелентія загублена нога відросте, ніж наші жеребчики лошаток народять. Дітей народжують жінки, а не чоловіки, а лошат – кобилки, а не лошаки. Господь устано-

вив божий порядок у всьому, кому й чим займатися, що робити. Лягай, синку, бо завтра вдосвіта збуджу, поїдемо до Ворскли на сіножаті. Тато з візником сіно коситимуть, а ми з тобою ворухити будемо.

– І я ловитиму білих метеликів та зелених коників-цвіркунів?

– То вже як захочеш.

– Може, краще ловитиму рибу? Впіймаю у Ворсклі великого сома й наваримо юшки, щоб усім косарям вистачило. А голову сома нашому Рябкові принесемо. А для кішок наших припасемо чогось уже з вареної риби.

– Спи, фантазер мій маленький.

Удосвіта розбудив Семенка срібний передзвін – батько клепає косу. Витинав, як Мелентій на скрипці, таку ж солодку музику, що душа мліла, а серце в п'яти котилося.

Сіножать – улюблене місце Семенка. Яке то щастя – побігати в росянистих травах, замочити не лише ноги, а й усьому викупатися, бігаючи голяка, бо трави високі – де по шию, а де й голову вкривають.

Тато випрягає коней із воза. З іншого – їх випрягає найманий візник Миколай та відганяє до Ворскли, де над берегом витовчена трава, придатна не для косіння, а лише для випасу коней. Миколай бере пута, присідає біля коней і починає їх путати через ногу: ліву ногу Карого через його праву з лівою Гнідого. Так само другу пару – Вороного з Лисим. Семенко зі співчуттям спостерігав на спутаних коней: як вони, бідолашні, не можуть бігти, навіть іти, а скачуть, як Мелентій на дерев'яній нозі. Якби не сварив тато, то він порозпутував би тих коней, хай би паслися вільно.

– Що скривився, як середина на п'ятницю? – запитав батько. – Чого тобі їх жалко? Пасуться в траві...

– Мучаться спутані...

– Коли жалко, то бери батого й будеш відвертати їх, щоби лише біля берега, на витовченому, паслись, а не заходили на сіножать, де маємо косити.

– Я хочу рибу ловити, тату.

– Мало чого кому хочеться. Я, скажімо, хотів би ще поспати, бо вчора з фурманом далеко за північ приїхав, а сьогодні від досвітку на ногах: косовиця. Зрозумій, сину, головне – те, що треба, а не те, чого кортить і хочеться.

Кортить Семенкові ловити метеликів і коників, а треба стерегти коней. Кортить ловити рибу у Ворсклі Федоровими вудочками, а треба відганяти коней від нетолоченої трави до витовченої понад берегом. Припікає сонце, вже й спітнів увесь – увійти б із берега в річку, поплавати б, як тато навчив, але треба пильнувати коней. І здалося Семенкові, що оте “треба” схоже на незручні пута на ногах коней, але без них їм захочеться пострибати, побігати не понад берегом, де скачуть спутані, а по травах сіножаті. А сіна треба багато заготовити. Взимку не виженеш коней у нічне попастися, мусиш годувати сухим: сіном, конюшиною, люцерною, січкою зі соломи впереміжку з вівсом. Єдина приємність – дочекатися, коли тато докосить до берега і попросить принести з джерельця над річкою студеної водички, доки він гостритиме брусом косу.

– Дивися, пам'ятай про горло – відразу з джерела не пий, дай воді хоч трохи підігрітися.

– Та й ти, Василю Павловичу, не захоплюйся, бо мокрий увесь, спітнілий, – говорила мама, підходячи до тата і витираючи білою хустинкою піт із його чола та шиї.

“Які вони красиві, коли всміхаються одне одному. Вирослу, навчуся малювати – і намалюю їх отакими усміхненими!”

...Скрипаль Мелентій помер раптово. Карпо-пролетарій змайстрував йому труну “как однополчаніну, Георгієвському кавалеру, почті офіцерскую – із дубових дощок, а не із соснових, как всем астальним”.

І засумував Семенко: ні з ким йому буде піти у світі чи поїхати чумакувати. Довелося самотужки вчитися грати на скрипці. Замість мандрів білим світом щодня ходити до школи. Чекати різдвяних свят, щоби поколядувати, пощедрувати. Потім постити і чекати Великодня – паски й ковбаски, червоного яєчка і великодніх дзвонів, “цокання” крашанками і відвідування могилок сестричок у провідну неділю. З настанням тепла виїздив у нічне пасти коней. Не міг діждатися потепління води у Ворсклі, щоби нарешті купатися. Не так самому, як скупати коней. Мріяв половити рибу на вудочку з волосінню чи руками в підбережних підрізах та печерах, у вербовому кореневищі, що сповзало з берега у воду. Але найбільше блаженство було в дні сінокошу. Спершу він сіно ворушив, згортав. А в тринадцять літ батько вручив йому косу, поставив у загінку вслід за Федором. Яке щастя відчувати, що ти нарешті виріс, працюєш нарівні з дорослими. Робиш те, що треба, перемагаючи в собі те, чого хочеться. А хочеться і побігати, і поганяти м’яча, і пограти на скрипці, але треба змашувати осі коліс бричок та возів шмаровидлом, вичищати конюшні, годувати й напувати коней, витягуючи для цього щодня більше двох десятків відер води. А ще допомагати татові запрягати й розпрягати коней. Та коли сядеш поруч із ним на передку, перебереш із батькових рук віжки – обов’язково відчуєш, який ти сильний. Тобі підкоряються норовисті коні, а вони не люблять, коли їх гнуздають.

– Мій помічник надійний, – хвалив тато старанного, кмітливого Семенка. Та коли Семенко закінчив церковноприходську двокласну школу при Преображенській церкві, тато віддав свого надійного помічника до духовної бурси, неподалік, за чверть години ходьби від дому. Її вже закінчував старший брат Федір і готувався вступати на перший курс духовної семінарії.

Семенкові подобалося вчитися. Любив усі предмети – як духовні, так і світські, що тут викладали. Закон Божий, церковну історію й “пєснопєніє” духовне, мови – латинську й грецьку, церковнослов’янську й руську, а ще чистописання, малювання, історію, географію, основи музики та співу. Дивувався, чому серед мов не вивчають його рідної, української. Оскільки Семенко гарно співав і грав на скрипці, його прийняли до бурсацького хору. Тут став улюбленцем учителя співів і диригента Івана Розенка. Після навчання в бурсі дорога постелилася слідом за братом до духовної семінарії. На першому курсі Семен нічим особливим не вирізнявся серед семінаристів, хіба що гарним голосом, умінням співати та віртуозно грати на скрипці. І пишався тим, що не хтось інший, а його батько, Василь Павлович Петлюра, – особистий візник архієпископа, якого часто привозив до семінарії, а звідти до єпархії. Батько часто возив ще й ректора семінарії, котрий, окрім ректорства, керував єпархіяльним братством та опікувався виходом “Полтавських єпархіяльних відомостей”.

На останніх курсах бурси Семен зацікавився історіями – давньоегипетською, грецькою, римською та історією християнства. Коли вступив до семінарії, то з першого дня захопився читанням, тому весь вільний поза уроками і молитвами час збагачувався знаннями у бібліотеці. Через це дещо запустив вивчення обов’язкових предметів. Брат Федір зауважив, що Семен читає все, що трапляється під руки, без будь-якої системи.

– Братчику, з того всього матимеш мішанину в голові. Доведеться мені спрямовувати твоє безсистемне читання. Я тобі дамиму деякі книги, яких нема в бібліотеці, але їх має прочитати кожна освічена людина, тим паче українець. Жуковський, Державін, Кукольник – це непогано, але візьмемося за Сковороду, Котляревського, Шевченка, Нечуя-Левицького, нашу землячку Косачівну. А потім я тобі підкину твори галичан – Івана Франка і Василя Стефаника, буковинців – Юрія Федьковича та Ольги Кобилянської.

Брат приносив, а Семен читав запоем, ковтаючи книгу за книгою. Зацікавивсь українським фольклором, дослідженнями Квітки й Куліша, Олени Пчілки. Почав і сам записувати в окремі зошити українські народні пісні – з голосу матері та старших сестер.

Показав ці записи вчителю співів і диригентові хору семінаристів Іванові Розенку. Той похвалив Семена й порадив збирати ще й козацькі думи. Подарував збірку українських народних пісень в обробці Миколи Лисенка. Захоплення читанням довело молодого семінарста до того, що він почав втрачати зір, і лікар-окуліст приписав йому під час читання користуватися окулярами.

Іван Розенко, з яким дуже зблизився Семен, розповів йому про українське земляцтво в Петербурзі, котре викупило молодого Шевченка з кріпацтва й сприяло його навчанню та формуванню як громадянина й патріота рідної землі. Розповів і про участь Шевченка у Кирило-Мефодіївському братстві.

– А чому б нам не організувати щось подібне у Полтаві, скажімо Полтавське братство? – запропонував Семен.

– Такі братства, точніше громади, давно діють в Україні, в тому числі у нашій Полтаві.

– Я хотів би бути в цій громаді!

– Це дуже ризиковано, за таке переслідує начальство семінарії, відстежує поліція. Через це в нас суворий добір за особливими рекомендаціями, щоб не затесався в наші ряди якийсь провокатор із царської охоранки. Чую серцем, що ти наш, людина патріотичних почувань. Спробую поручитися за тебе, рекомендувати тебе в нашу українську громаду.

– Буду вдячний вам, учителю! Обіцяю, що не підведу.

– Ця організація діє в суворій конспірації. Треба пильнуватися, щоби не видати себе й своїх товаришів. Для розширення твого світогляду хочу дати тобі прочитати женевські брошури Михайла Драгоманова.

– А хто такий Михайло Драгоманов?

– Наш земляк, із Полтавщини, близький родич Олени Пчілки та Лесі Українки. Визначний український мислитель і просвітитель, культурно-освітній та громадський діяч. Він багато зробив для національного і політичного пробудження українського народу, відродження його патріотичного духу. Десь у вашому віці, ще навчаючись у Київському університеті, Михайло Драгоманов вирішив присвятити життя турботі про Україну, захисту її прав і свобод, продовженню того, що почали кирило-мефодіївці Тарас Шевченко і Микола Костомаров. До речі, згодом я познайомлю вас із історичними працями Костомарова. Микола Костомаров, коли мав, як ви нині, двадцять років, уже чітко окреслив свою майбутню життєву дорогу – борця за волю рідного народу. Тож час і вам визначатися. Прошу, візьміть часописи “Буковина”, де опублікована дуже цікава полеміка між Михайлом Драгомановим і Борисом Грінченком.

– А Борис Грінченко хто?

– Видатний культурно-освітній діяч, письменник, публіцист, представник молодшої генерації українських патріотів, які ще років вісім тому створили братство тарасівців, котре об’єднало студентів та викладачів Києва і Харкова. Вони поставили за мету домогтися культурно-національної автономії українців. Треба виборювати, а не випрошувати, щоб українська мова запанувала скрізь в Україні – у державних органах, у школі, в суді й родині. Задля цього потрібне згуртування всіх українців – тих, хто за плугом і верстатом, із тими, хто вчить дітей і відправляє службу Божу. Потрібне об’єднання всіх українців – як тих, котрі під Росією, так і тих, котрі під Австро-Угорщиною в Галичині та Буковині.

* * *

Семен усю ніч просидів у світлиці навпроти святих образів під пильними поглядами Миколи Чудотворця та Георгія Побідоносця, читав у “Буковині” перших дев’ять Грінченкових “Листів із України Наддніпрянської” і засвоював поняття: “український патріот”, “українська інтелігенція”, “українська нація”.

Діставалося тій українській інтелігенції від Бориса Грінченка за те, що вона мало-патріотична, здебільшого “змосковлена, яка вчиться по-московському і розмовляє московською на службі й дома, рідну ж мову в мужичих устах вважає за “хохляцький жаргон”. Перепадало на горіхи й так званим українським знаним діячам, в яких сидять “дві душі” – одна українська, а друга російська, що хочуть і рідному краєві послужити, і не прогнівити того, від кого залежало отримання “Станіслава на шию”. Повно таких. Свята правда. Довкола. І в їхній духовній семінарії серед викладачів не бракує як присланих, так і місцевих.

Перед ранком Семен відклав книжки, ліг спати. Прокинувшись, пішов не на ранішню молитву, а до свого наставника. Після “доброго дня” сказав, що від сьогодні буде Симоном, як болівійський революціонер, і наслідуватиме тільки його чи італійця Гарібальді.

– Є у нас і свої герої, варті наслідування, – ті ж Хмель і Мазепа, Богун і Кривоніс, Гонта й Залізняк, Кармелюк і Довбуш, – зауважив учитель. І поцікавивсь у Симона, що він зрозумів із листування великих.

– Утвердився в тому, що мене мучить дуже давно. Українці та росіяни – не один народ, а два різних самобутніх народи, й тому українці заслуговують на ті самі права, що й росіяни. Зробив деякі виписки. Ось, наприклад: “Коли народні маси можуть розвиватися тільки на національному ґрунті, то всяке відхилення від національного ґрунту є річчю шкідливою. Кожен, хто приносить хоч крихту обмоскалення в наш народ усно чи писемно, робить йому шкоду, бо відриває його від національного ґрунту”, – процитував і глянув на вчителя.

– Читайте далі, друже, – попросив, – хочу знати, що вас зацікавило.

– Пан забув або не хоче пам’ятати, що він – українець. Він одкидає від себе все українське, інколи силкується навіть виявляти себе більшим москалем, аніж самі москалі, а мову свою зневажає як жаргон. Пани її не хочуть знати, а коли й знають дещо, то випадком, без власного бажання. А мужик, заклопотаний щоденною боротьбою за шматок хліба, не думає про національні питання. Історії своєї він не знає та й не може знати. Наші патріоти її досі не спромоглися написати, а тільки переказів не стає, та й ті вже забуваються, а подекуди й зовсім забулися. Тим часом наш мужик не знає навіть свого національного імені. Тільки знає, що він не москаль, не турок, не німець, але хто саме він – Богові відомо. Ми – мужики, ми – хохли, – каже так, мовби існувала така нація – з мужиків, з хохлів.

Що ж робить інтелігенція в цей час? Одні – нічого, інші обмосковлюють рідний народ, треті зітхають, мовляв, нічого не вдієш... Така наша доля, не тратьте, куме, сили, спускайтеся на дно.

– З якого це листа?

– Це мої міркування після прочитання листування.

– Це вже щось ліпше, ніж голе цитування.

– “Прийде колись час, що розцвіте життя українське пишним цвітом. Отоді озирнемося ми назад, щоб побачити, який шлях пройшли. Тоді згадаємо ми наших діячів, розберемо, хто робив добро, а хто зло. Виразно тоді поділимо їх на дві частини: на тих, хто віддав своє життя за рідний край, і тих, хто його продав... Ті, хто дітей учить по-московському, теж виправдовуються, мовляв, підростуть, то самі навчатися. Навчені по-московському зовсім відкинуться від рідного краю...”

“Годі сподіватися Україні користі від московських, німецьких творів про Україну! Хіба вже не забагато посіяно нашими батьками на московській ниві... Між ледачим, недбайливим загалом української інтелігенції трапляються випадки, гарні винятки. Але і їхній діяльності, як взагалі всій нашій діяльності, шкодить одна стримана вада: наша несолідарність, наше невміння задля інтересів громадських зректися інтересів вузьких, особистих”.

– Свята правда! Вчіться і робіть висновки, Симоне.

– Знаєте, я читав – і всі ці докори сприймав так, ніби вони мені адресовані.

– Не думаю, що ви вже встигли чимось завинити перед рідним народом.

– Сестри мої зовсім безграмотні. Тато нас, хлопців, до школи віддавали, а їм казали: щоби ви від мами навчилися борщі варити, а в кравчинь шиття перейняли – і з вас вистачить. А зараз за старшими ніякого посагу, від звичайних міщанок відірвалися, а до інтелігенток не дотяглися, й свати нашу хату оминають. А сестри в мене красуні. Одній із старших, правда, пощастило – вийшла за знайомого вам Івана Скрипника, бо такі трохи писати вміла й читати навчилася.

– Самі їх учили б...

– Вчу, тільки не своїх сестер, а чужих дітей, на хліб заробляючи. І знаєте, якою мовою вчу? За яку платять, яку батьки замовляють. Російською, звичайно, а кажете не встиг завинити перед своїм народом. Завинив і перед народом, і перед родиною.

– Той, хто визнав свої помилки, усвідомив їх – уже наполовину виправляється. Маєте ще виписки?

– Ось із четвертого листа: “Кажуть, що час героїв минув, що мусимо брати життя, як воно є, і вдовольнятися з того, що є, не рвучись у хмари. Всякі високі ідеали – нісенітниця. Що в перекладі на мову практично життєву: все чортзна-що, окрім мого черева і взагалі мого тіла. Такі там і тим служать, хто більше заплатить”. – Хіба не так? Погляньмо на наших вчителів, викладачів. До речі, Борис Грінченко змусив замислитися глибше про Тараса Шевченка, який був прихильний до Гетьманщини як до автономної форми політичного життя українського, а в дружній посланії назвав ясновельможних гетьманів “варшавським сміттям, рабами, підніжками, гряззю Москви”. Звертаючись до Основ’яненка, жалкував:

*Не вернуться сподівані,
Не вернется воля,
Не вернется козащина,
Не вернутся запорожці,
Не встануть гетьмани,
Не покриють Україну
Червоні жупани...*

І через те наша Україна “обідрана, сиротою понад Дніпром плаче...”. Сміливо зве поет своїх земляків рабами, сміливо звинувачує їх, а не кого іншого, за ту долю, яку терпить рідна країна:

*Гірше ляха свої діти
Її розпинають.*

Галушковим патріотам, йому ненавидним, він одмовляє гостро не раз, нарешті малює такого патріота:

*Потомок гетьмана дурного
І преповзятий патріот
Та й християнин ще до того
У Київ їздить всякий год.
У світі ходить меж панами
І п’є горілку з мужиками,
І вільнодумствує в шинку.*

*Отут він весь, хоч надрукуй!
Та ще в селі своїх дівчаток
Перебирає. Та спроста
Таки своїх байстрят з десяток
У год подержить до хреста
Та й тільки ж то. Кругом паскуда.*

- Яка свята правда, друже вчителю!
- Ви що, вперше чуєте твори Тараса Шевченка?
- Читав, перечитував, але сеї ночі він мені відкрився іншим. І розкрив мої очі на нього Борис Грінченко. Мені хотілося б навчитися так витлумачувати вірші нашого пророка.
- Правильно, починайте з виписок того, що за душу бере. Вчіться, читайте побільше, пробуйте самі писати – і навчитесь.
- Або ось іще: “Тому Богові, якого виявляють попи, Шевченко не хоче вірити. Тієї церкви, яку ті попи заснували, він не хоче. Церква мусить бути реорганізована. Сьогоднішня “церква-домовина” мусить бути розвалена, щоб замість неї стала інша, вільна церква:

*Церков-домовина
Розвалиться... І з-під неї
Встане Україна.
І розвіє тьму неволі,
Світ правди засвітить
І помоляться на волі
Невольничі діти!”*

Петлюра відірвався від зошита.

- Мабуть, я залишу семінарію... Не вийде з мене попа. Попи, як і чиновники, брехливі, опльовують Мазепу, піддають його анафемі, а він же герой, який хотів визволення рідному народові.

– Давайте, друже, не валити все до однієї купи. Ви дуже праві щодо Мазепи і брехливості попів. Але є чимало серед священиків порядних і чесних українських патріотів як у нас на Наддніпрянщині, так і в Галичині й на Буковині. То буковинський священик Сидір Воробкевич написав:

*Слово рідне, мово рідна,
Хто вас забуває,
Той у грудях на серденько
Важкий камінь має.*

- Я хотів би університета скінчити, – мовив Симон.
- Дуже добре, але туди зі свого “сословія” зможете втрапити лише після закінчення семінарії.
- У нас же тут, у семінарії, така тупість і дикість. Несусвітні!
- Як і повсюдно – “на всіх языках все мовчить, бо благоденствує”. Кому ж треба і тут трупів оживляти, бо наша інтелігенція мертва. А мертв’ячина не народжує нічого, крім гнилі й смороду. Нація надіється на вас, Симоне, й на таких, як ви. Читайте! Вчіться! Держайте! Я – до ваших послуг.

(Читайте продовження).

Ганна ОСАДКО

Ганна Осадко (народилася 4 червня 1978 року в Тернополі) – філолог, літератор, редактор. Кандидат філологічних наук (2006 р.). Закінчила ЗОШ № 24 (1996 р.), Тернопільську школу мистецтв (1994 р.), філологічний факультет Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка (2000 р., нині національний педагогічний університет). Працювала викладачем української мови для іноземних студентів у Тернопільській державній медичній академії (2002 р., нині медичний університет). Від 2003 року – редактор видавництва “Навчальна книга-Богдан” (м. Тернопіль). Автор 5-и збірок загадок для дітей “Вігадай, хто це?” (2007 р.). Проілюструвала книги Лесі Романчук та інших тернопільських авторів. Твори опублікувала у всеукраїнських альманахах, журналі “Пектораль”, збірках “Улюблені вірші про кохання” (у 2-х кн.; 2007 р.). За визначенням критиків, її поезія характерна високою технікою віршування, особливою відвертістю авторки, перегуками зі світовою літературою.

ПОЗАЧАССЯ

Смішне бажання! – Господи, прости –
До тебе, як до неба, прорости
Стеблинкою, травинкою, рукою.
Життя тече – і крутить течія
Дві трісочки. Одна із них – це я,
І ти у вирві крутишся зі мною,

І нас несе! О, як же нас несе!
Хамула буднів – так... ні те ні се:
Химерні ролі, провінційна сцена...
І гумкою стираємо слова,
І ковила натомість, і трава –
Така зелена, Господи, зелена!

І вже вода торкається колін,
І тіло – то слухняний пластилін –
Ліпи мене – подобу Афродіти...
І океану дихання – то сон,
І він живе із нами в унісон,
І ми – його смішні безхвості діти,

Ми ще на суходолі. Всохла путь.
Сухий пайок. Життєва каламуть.
Усе до біса! І стечуть водою
Слова-слова, вечірній макіяж,
Дурні марнички. На пісок приляж,
Немов на біле ліжко – і зі мною

Дивись на зорі – знизу догори...
Мовчи, торкайся тіла, говори
Про все на світі. Світанкова тиша
Підпалить небо – і заснулих двох
Візьме таки на теплі руці Бог,
І занесе у трави, і залишить...

І серця завмирання золоте,
І ще, і ще... Не думати про те,
Що все – конечне. Залишилась дрібка
Любові, солі, ніжності, плачів...
...І я засну у тебе на плечі.
...У теплих травах.
...І заграє скрипка.

Медея

...Бо ще не знала. Бо усе було
Непевне і нездержне, і пророче,
І човник морем човгав неохоче,
Чужинське тіло і чужинські очі...
А я варила зілля. І зело

У казані казилося, і вило,
І змії лізли крізь медвяний сон.
І дзвоником дзвеніло в унісон:
Він тут.
Він твій.
І золотий Ясон
Ступив на берег, увійшовши в тіло.

І ця любов, ця пошесть, ця навала,
Цей тихий безум, це шаленство голе...
Як він орав биками мертве поле,
А смерть вставала, як недремний Голем,
А я кричала... Як же я кричала!

Важкі пологи, і пологий схил,
І шкура Овна, і смертельна втома...
І я – чужа серед чужих – удома,
Солодка відьма, знахарка відома...
Та все зникне, як байдужий пил

Твого мовчання... І нечулі руки,
Що пестять іншу, гіршу, не мене!
Це чорне божевілля не мине,
А хвилюю накопиться – і не
Отямишся на ранок від розпуки

Над попелом коханої! Синів
Не упізнаєш... Місиво криваве!
Яка ж любові золота заграва!
Не загравала, вбила нелукаво –
Не луком, а руками. І згорів
Твій світ, Ясоне!

...Сонне Сонце...
Де я?
У прірві неба, де дракона паша,
Кудись лечу – проклята і пропаша,
Як кинута рукою Бога праща –
Медова кара.
Дівчинка.
Медея.

Троянське танго

Для танго потрібні двоє.
Ся ніч догорить, як Троя,
Згорнуся тугим сувоєм,
Розкручусь, немов спіраль.
Троянду в губах затисну –
Аж крапелька крові зблисне,
І скотиться вниз намисто,
І птахом злетить вуаль.

І сукня злетить до чорта,
Волосся – як птаха чорна –
Пригорне тебе, огорне
Круг шиї, немов аркан,
Полиновим сном задушить,
Цілунками вийме душу,
І знову стискати змусить
Судомно тендітний стан.

Мій трепетний ніжний мачо,
Міцніше тримай – не плачу!
Це танго, що смерть неначе –
Півкроку, і крок, і мить...
...Паркету слизька арена,
Палає зоря зелена,
Ти кличеш мене: “Єлено...”
А Троя горить, горить...

Для танго потрібні двоє.
Розділені, як горою,
З тобою, німий герою...
Шаленство вугільних кіс,
І зливи травневий безум,
І ранок, пропахлий безом,
І вигук, відтятий лезом,
Летить через сон: “Паріс”...

Глечик

Відбатовати бритвою Оккама
Слова і снива, дотики і плечі,
Всі візерунки долі недоречні,
Бо знову камінь падає на глечик,
А потім глечик падає на камінь,

Вовік віків. І тріщинки-стигмати
Навзаводи біжать від дна нагору –
І ллється горлом перегіркле горе,
– Моя маленька, – пошепки говориш, –
Ти звикла вже щоразу помирати?

І звично клеїш душу у долонях,
Стираєш наждаком все наболіле,
Твій бідний глечик знову – вкотре – білий...
Та знову навпіл розлетілось тіло:
Цей черепочок – син. А другий – доня.

Час бруту відійшов...

... Час бруту відійшов, і час вина,
І осінь – як кохання – промина,
І холодно у пальці до нестями...
Звивається над домом білий дим –
Це жовтень помирає... Бог із ним!
А ми ще живемо. То й Бог із нами...

Підвищим градус – літо пом'янем:
Там не було роздвоєнь і дилем,
Зелені танці у траві високій.
Кульбаби сонця! Сонечка крапки!
Веснянки на обличчі. І руки
Твої у моїй блаженний спокій.

Вмирає осінь. Їй іще болять
Порожніх парків змуджена блакить,
Розтріпані ворони-намистинки,
Уплетені в гердани жовтих крон...
Ми з осінню відходимо в унісон –
Щоночі, щоцілунку, щохвилинки.

Уже не повернутись, любий. Бо
Шукає місяць у ставку Лі Бо,
І сонні риби туляться до нього,
А їхні спини зимні, і вода
Густіє в тілі – чорна, як слюда
На вітражах костелу стонімого...

Позачасся

... Так час піском між пальцями тече,
Так Бог кладе правицю на плече,
Так Фенікс помирає ще і ще,
Щоб жити.
Бархани тиші та декор століть,
Де вічне і не вічне відболить,
Де жовтень – мить, і ми у ньому – мить,
І вітер.

Щоб вірити, і, вкутавшись у сні,
Мов лялечка, чекати до весни,
Коли яскравий квітець нависний
Відпустить...
І голос... Ні, не голос – тільки звук –
Він уночі проквилить, як малюк,
Шукаючи м'яких і теплих рук
Матусі...

Він поведе, він приведе у сад,
Слова впадуть під ноги. Листопад
Закрутить фрази. Час піде назад –
І стане...
І ми прозорі, вічно молоді,
У тих садах зостанемось тоді,
Де чорні води. Кола по воді.
Осанна.

Малюнок Ганни Осадко.

Богдан Мельничук (народився 2 серпня 1952 року в селі Молотків Лановецького району Тернопільської області) – письменник, редактор, журналіст, краєзнавець. Лауреат всеукраїнських літературно-мистецьких премій ім. І. Блажкевич (1994 р.), Братів Богдана і Левка Лепких (2000 р.), У. Самчука (2002 р.) та обласної премії ім. С. Дністрянського (2003 р.), 1-го Всеукраїнського конкурсу радion'ес “Відродимо забутий жанр” (м. Київ, 2007 р.), Всеукраїнської премії ім. Ірини Вільде за кращий прозовий твір (м. Львів, 2008 р.); дипломант обласної премії ім. В. Вихруща (2002 р.). Член Національних спілок журналістів (1980 р.) та письменників України, Всеукраїнської спілки краєзнавців, Наукового товариства ім. Т. Шевченка (всі – 1998 р.). Закінчив факультет журналістики Львівського держуніверситету ім. І. Франка (1974 р., нині національний університет). Працював у редакціях Лановецької районної газети Тернопільської області, газет “Вільне життя” і “Тернопіль вечірній” (обидві – м. Тернопіль), у Державному архіві Тернопільської

Богдан МЕЛЬНИЧУК

(м. Тернопіль)

“ВІЙО, МАМО, ВІЙО!..”

Новела

– Війо, мамо, війо, – знову замахав руками Петро, ніби відганяючи останню осінню муху. – Тобто швидше, швидше збирайтеся, – поправився, – коні зачекалися. До вечора повернутися мушу, ви ж знаєте, бо інакше дістанеться мені від Люди на горіхи. Скільки вас прошу: не смітьте слізьми, мамо, вам там буде добре, не гірше, ніж удома.

– Куди вже гірше... – шморгнула носом Софія, розмазавши по яругах зморшок солоні краплі, що мимоволі котилися горохом. – І ворогові не побажаю такого.

Ще раз помандрувала затуманеним від сліз зором по своїй кімнаті. Зачепилася на стіні за збільшену світліну в обрамленні вишитого рушника. На фото вона, Софія. Тільки на сорок три роки молодша, ніж нині. І Петро на стільки ж молодший. Мати привела сина до першого класу. Петро – в шкільному костюмчику, яких уже давно не носять. Мати – у вишій блузці. Як і рушник – її, Софіїних рук робота. Хрестик до хрестика, нитка до нитки. Сльоза до слюзи.

Очі обмацали обшарпану шафу: взяла все, що треба.

З верхньої полиці – таку ж саму, як на фото, вишиту блузку.

Зі середньої – нову спідницю.

Із нижньої: чобітки, що раз – на Різдво – взувала.

*Дякую вам, ноги,
Що носили крізь пороги,
Більше не будете, не...*

Якось жалібно дзенькнув і замовк, ніби злякавшись суворого Петрового погляду, будильник

області, був на громадській роботі. Згодом – головний редактор Тернопільського обласного управління у справах преси та інформації (1989–1993 рр.), видавництва Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка” (1998–2003 рр.), літературно-мистецької і культурологічної газети “Русалка Дністрова” (від 1992 р. донині) і журналу “Тернопіль” (від 1994 р. донині). Від 2003 року донині – заступник голови редакційної колегії “Тернопільського Енциклопедичного Словника”, його головний науковий редактор. Видав 25 своїх книг драматургії, прози й поезії, у т. ч. “Вибрані новели” (1999 р.), збірки новел “Професор і бичок Бамбурка” (2002 р.), “Скрипка від старого” (2004 р.), “Яр” (2007 р.), вірші з паралельним перекладом мовою есперанто “Крапельни-плюс” (2000, 2002 рр.), “Нові крапельни” (2002 р.). Автор і співавтор 15 краєзнавчих книжок, у т. ч. “Тернопіль. Що? Де? Як?” (1989 р.), “Біль і пам’ять Молоткова” (1990 р.), “Тарас Шевченко на Тернопільщині” (1990, 1998, 2007 рр.), “Шляхами Богдана Хмельницького на Тернопільщині” (1991 р.), “За рідний край, за нарід свій...” (1993 р.), “Шляхами стрілецької слави” (1995 р.), 16 п’єс та інсценізацій, поставлених у Тернопільському академічному, Львівському (м. Дрогобич) і Рівненському обласних музично-драматичних та інших театрах, сотень статей, нарисів, рецензій, пісень. Серед вистав: “Соломія Крушельницька”, “Вісьта-війо!” за мотивами стрілецького гумору, інсценізації творів Р. Завадовича, П. Загребельного, Б. Лепкого. Укладач і редактор понад 300 книжок, у т. ч. творів С. Балея, Богдана й Олександра Барвінських, О. Назарука, М. Стахів та ін.

у Софіїній кімнаті. Навіть цокати, відраховуючи секунди, перестав. Час у ньому наче зупинився. А в Софіїному серці мовби щось обірвалося. Безсило присіла на розхитаний ослінчик.

Петро хапнув ротом повітря, мов викинута на берег рибина. Хотів сказати ще слово-два, але спересердя тільки рубонув повітря правицею. Розчепіреною п’ятірнею поволік до дверей найбільшу сумку з материними речами. Софія чи то зойкнула, чи зітхнула, встала і потягла за сином два клунки.

За порогом Петро спересердя копнув пса Кусала: – Не плутайся під ногами!

Трусонув пишною шевелюрою і ривками по-смикав сумку до воза.

Мати біля хвіртки зупинилася. Ще раз важко зітхнула. Обіперлася на вишню – свою ровесницю.

Погладила жовто-багряний листочок – він опав, ледь торкнулася його.

Ковзнула пучкою по гілочці – та вдячно гойднулася.

Провела по вздовж та впоперек порепаній, як і Софіїна долоня, корі – й вона, здається, теж зітхнула.

*Дякую вам, руки, –
Працювали без спонуки,
Більше не буде, не...*

Софія сумно поглянула на сина, котрий уже примошував сумку на вистеленій соломою підводі.

Волосся в Петра таке саме жовтяве, як пшеничниця. А очі – сині, мов блавати поміж пшеничними стеблами. Чи небо осіннє. Може, син такий тому, що під скиртою пшеничної соломи зачатий. Теж погожої осені, як і нинішня. Колгоспний голова – присланий із Донецька якийсь “тисячник”, котрого поза очі бичком прозивали, “оштрафував” Софію за рядно соломи гвалтом, упіймавши біля скирти. Просилася, щоби не чіпав, але хіба хтива худобина в людській подобі розуміє благання. Кричати – марна річ: хто в полі почує. А опиратися сили не вистачило.

Загойдалося над Софією, юною доярочкою-сиротою, глибеноще осіннє небо, коли “бичок” у галіфе повалив її на стерню під скиртою...

Був жовтень, як і нині. І таких жовтнів відтоді минуло п’ятдесят. Гарувала рік за роком, сама себе підганяла до роботи, заледве не вйокала.

Вечори ранками доточувала, ранки – вечорами, щоби встигнути і вдома, і на фермі. Ноги під

колінами досі обперезані чорними смугами – довічними знаками від закочених халав гумових чобіт, якими майже цілорічно перемірляла дорогу від хати до корівника, від згвалтованої молодості до незатишної старості.

Копійку до копійки складала. Не для власного благополуччя тягла житейського воза – для сина. Задля його щастя, бо на своє давно рукою махнула. Наука Петра не вабила, а до будівельної справи хист мав. Тож у ПТУ послала. Після училища й служби в армії до села повернувся.

Людмилу, невістку, котру Петро зі собою привіз із зауральського міста, де стояла їхня військова частина, Софія прийняла, як дочку. А вона – спочатку нижче трави, тихіше води. А згодом гірше ворога лютого стала. У хаті – як не суперечка, то сварка. Як не скандал, то буча. Заледве не бої місцевого значення. Українські та російські слова вперемішку. Останніх більше. А коли слів не вистачало, невістка не соромилася й матом Софію оглушити.

І не лише в хаті Людмила розпускала чорного язика. Працюючи листоношею, розносила селом не тільки газети та листи, а й такі небилиці про свекруху, що фантазії невістки міг би позаздрити і Степан Руданський. Вир брехні клубочився за худощою, злістю висушеною “поштаркою”, коли виходила з того чи іншого обійстя.

Може, за те її і Бог покарав, не давши дітей. Де не лікувалася – марно. Від того ще більше ненависті чомусь до свекрухи набирала. А сина Софія, мабуть, задобрим виховала. Підкаблучником став, у всьому дружині потакав. Ніби тільки її слова – зерно, а матеріні – полова. Дмхнув – і сліду не зосталося. Мати спочатку сподівалася захисту від сина, а потім зрозуміла, що надіятися може тільки на себе саму.

Те, що Людка свекруху поза очі бештала – півбіді. Згодом і Петра брудом виквацияла. То одним, то іншим ніби мимохідь видала “таємницю”, що то через чоловіка дітей у їхній сім’ї нема. Дарма, що Петро вродливий, добрий, робітний, слухняний. А от щодо поповнення сім’ї – слабак.

І так після тих слів недвозначно показувала руками біля певного місця, що й найменшого сумніву в чоловічій неспроможності ні у кого не виникало.

Звичайно, Софія та Петро правду знали. Але Людка випредила їх, рознісши плітку про “дефектного” чоловіка – завчасу захистилася від звинувачень сільчан, що невістка свекруху з її ж хати виїла. І Петрові стежку до чужого жіночого серця чорним язиком перекопала. Про іншу дружину й гадки не міг мати. Тепер поткнутися до якоїсь перезрілої дівки чи навіть до самотньої молодички – зась: кому він, із таким ганджем, потрібний, окрім “москалихи”, як позаочі прозвали Людку в селі? Свекруха внуків хоче? Зрозуміло, але хай на себе й свого синочка нарікає, що неспроможний до продовження роду.

Люди слухали, співчутливо підтакували. Погоджувалися з Людмилою. А хто не вірив – мовчки скрушно хитав головою: “Бідолашна Софія... Але кого Господь любить – того й випробовує...”

Петро та Софія нічого нікому не пояснювали – соромилися Людчиних ядучих пліток і власної малодухості. Так і жили: невістка вдавала мученицю, чоловік потульно мовчав, а матері тільки й залишалося, що плакати тихцем у своїй кімнаті: і внуків не буде, і сина втрачає. Життя зупиняється, мов щойно будильник із облупленою фарбою у кімнаті.

...Петро зіскочив із воза, забрав у матері клунки. Допоміг сісти на застелену старим рядном дошку на підводі. Софія катуляла в роті валідолину, як улітку, не раз було, вишеньку з отого дерева біля хвіртки.

— Там, у Садовому, прекрасний будинок для стареньких, — мовив син уже примирливо. — Навіть не будинок, а той, як його, — геріатричний центр. Із директором я вже домовився, — погладив нагрудну кишеню, в якій носив гроші. — Жодних проблем! Будете, мамо, жити спокійно, і в нас спокій, може, нарешті встановиться. Ви ж бачите, що з Людкою коїться — не говорить, а сичить. І до вас, і до мене.

— Така мені дяка від невісточки за те, що чоловіка їй виростила... — схлипнула Софія. — І чого їй бракує? Хата нова, все у ній є, в кожного своя кімната, а Людка мене з обійстя виживає. І таки вижила, якщо ти мене вивозиш із дому, мов непотріб...

— Не крайте мені душу, мамо, — цьвохнув батогом Петро. — Кажу ж вам, що, може, хоч тепер у хаті злагода приживеться. А до вас я часто приїжджатиму, привезу, що скажете. Вйю, коники, вйю!

Шмагонув Кусала, котрий біг обіч воза.

— За що ти його так, сину? — зойкнула Софія, ніби її обпекла сириця. — Бо за мною біжить? А за ким же він має бігти? За тою навіженою? Я ж його з цуценятка виростила...

— Та в нього вже, певно, половина зубів випала від старості, — реготнув Петро. — Кому він потрібний, той Кусал, який нікого вкусити не може.

— Таки так, сину, — вдавши, що тугіше затягує хустку, поправила зубний протез Софія. — Старе нікому не потрібне...

Віз заторохтів по вибоїстій греблі.

Софія пустила погляд до виднокола.

Він прошмигнув поміж ґратки гілля вже безлистої тополі.

Гойднувся на висохлій, наче іржею вкритій, очеретині.

Зашпортався об хвильки на потривоженій вітром воді.

Дякую вам, очі,

Що служили до півночі,

Більше не будете, не...

— Щось пече в грудях... — Софія розстебнула кофту. З-під неї саянула багатобарв'ям узору вишита блузка. — А спини-но, Петрусю, коней, і принеси мені, якщо тобі не важко, води з джерела. Бо поки на своїх додибаю... Так що, твоїми ж словами кажучи, вйю, сину, вйю. Тепер прислужися хоч трохи мені, твоя Людка того не побачить.

Петро крутонув головою, як норовистий огир, але віжки натягнув.

Коли піднявся на греблю від джерела, матері на возі не побачив. Зачекав хвилику, гукнув. У відповідь — тільки шум прибережного верболозу. Продерся крізь кущі до плеса. За кілька метрів між лепехою — мертвий лебідь вишиванки. Голова мамина — під водою. Сполохано кричать чайки.

— Мамо! — крик аж до неба.

Ноги грузли в мулі...

Кусал жалібно заскавулів.

*Липень 2007 —
червень 2008.*

Євген БЕЗКОРОВАНИЙ

Євген Безкорований (народився 24 березня 1947 року в селі Ворвулинці Заліщицького району Тернопільської області) – поет, журналіст, громадський діяч. Член НСЖУ (1980 р.). Закінчив Львівський держуніверситет (1972 р., нині національний університет). Працював у редакціях Заліщицької і Тернопільської районних газет; був на громадській роботі. Кореспондент Держтелерадіо України в Тернопільській області; відповідальний секретар обласної організації Товариства книголюбів; головний редактор газет “Ровесник” (1976–1980 рр.) і “Селянська доля” (1990–1996 рр.); заступник завідувача, завідувач відділу, керівник прес-служби апарату Тернопільської ОДА. Від 2002 року – начальник управління у справах преси та інформації Тернопільської ОДА. Від 2006 року – виконавчий секретар ТОО НСЖУ. Від 2008 року – голова Тернопільської обласної організації Національної Спільки письменників України. Автор збірок поезій “Яворина” (1997 р.), “Профіль любові” (2003 р.), “Душа, як сонях” (2006 р.). Вірші опубліковані у журналах “Жовтень”, “Ранок”, “Україна”, “Тернопіль” та інших періодичних виданнях.

“Збережи мене, доле, від погляду злого...”

Проща

У притворі церкви прочани
Вимолюють прощення у Творця.
Якби так одне одному прощали,
Як хочуть цього, грішні, від Отця.

Якби поміж собою так жертвовно
У протиборстві стримували лють,
Як нищать і руйнують послідовно,
Як на ідею єдності плюють.

Якби Творцеві так несли щедроти,
Як величі очікують собі.
Якби себе так прагли побороти,
Як інших б'ють в нікчемній боротьбі.

Мовчу, стовбичу, ніби хрест похилий
На роздоріжжі пристрастей низьких...
Якби ми так чужих людей любили,
Як часто ненавидимо близьких.

Епоха безнадії

Епоха безнадії в ріднім краї,
І ради на цю данність вже нема.
Нам кажуть, що ми долю обираєм,
Та нечисть рветься знову до керма.

Цинізм просяк наскрізь усю верхівку,
Ні совісті, ні честі – от дають!
І Україну, як розпутну дівку,
Америці й Росії продають.

А посполиті чухають завушно:
“За нього, чи за неї, куме Йва?”
Напевно, хлопці, треба брати люшню,
Коли вже силу втратили слова.

Вбережи мене, доле, від погляду злого,
Чорна заздрість хай світлість мою обмине.
І щоб душі, байдужості вкриті облогом,
Не торкалися масно ніколи мене.

Не збивали мій хід манівцями легкими,
Не лишали мене у безвиходній прі.
І “братерства тепло” із “братами”

лихими

Не приперлось ніколи на рідний поріг.

Обійди вчителів, що постали з гордині,
Не сприймаючи світ, щоби чути себе.
Не дай, Боже, життя, коли нищать
святині,

І наруги не бачить суспільство сліпе.

Нехай душі скують нам моральні
вериги,
І росте наша віра в неволі такій.

Щоб звільнився народ від сибірської
криги

І відбувся на землі українській святій.

Докори

А дні мої – прозорі пелюстки –
У плині часу в’януть незворотно.
Вони, як ненаписані рядки,
В минулім розмістилися добротню.

Якийсь про те, як сумніви мої
Затінювала вперта конструктивність,
Як я нещадно іменем своїм
Будив чиюсь невиразну “активність”.

Ще інший доріка мені не раз,
Що мій життєвий шлях вінчають
втрати.

І щоб не бути жертвою образ,
Своє треба каміння позбирати.

Чи я один невтішно так ходив,
Терпів зневагу, суєту на пружі!?
Ще й згодою байдужною годив
Усім, хто набивався мені в друзі.

Чи я один приречено мовчав,
Коли ціною слова не купити.
Нерідко від ненависти прощав,
А зараз знаю: треба було бити.

Сьогодні я вже назадгузь себе
Докорами і мучу, й величаю.
Чом не змінив оточення тупе,
Якому не прощав і не прощаю?

Перед Карадагом

Живу, як гість, на батьківській землі,
Не українцем, а хохлом упертим.
Хоч прадіди шербили тут шаблі
З готовністю за звичай свій умерти.

Ніхто мене не розуміє тут –
Така чужа для них вкраїнська мова!
Зросійщені недовірки живуть
З ненавистю до маминого слова.

Вони б спалили слово те в огні,
Затерли б кожную крапочку над і-ї.
І язика би вирвали мені
Вкраїнства нещадимі лиходії.

Коли ж то злагоди засяє віть
Й манкруства промине сумна година,
І остаточно зрозуміє світ:
Нарешті Україна вже єдина.

Гуркочуть, нещадно гуркочуть
Вечірнього міста трамваї.
А в дворику дико регочуть
Бездумні якісь шалопаї.

Незатишно, мулько і сумно
В шаленому гуркоті колій.
І жити отак нерозумно
Доводиться нам мимоволі.

Ніхто визнавати не хоче
До цього безглуздя причетність.
Байдуже сприймаємо злочин,
Нейтрально – брехню і нечесність.

Хіба нам до мови, культури,
Мистецьких вершин духовторних?
Як перші мужі – самодури,
Живуть “по поняттях” потворних.

Торгуєм чеснотами зримо –
До совісті кликати марно.
Куди там патріціям Риму –
В нас злочин минає безкарно.

Наступає двомовність

Не сприймаю тебе, Україно,
Як безлисту черешню в саду.
Ти ж московську й радянську руїну
Протягнула у нашу добу.

Через душі манкуртів затятих,
Що зреклися Вітчизни в собі.
Наступає двомовність на п'яти,
Україно, мені і тобі.

А під пресом тієї навали
Ніби спротив – безволля вождів...
Бо приспали в онуків васали
Войовничу звияжність дідів.

І тепер манівцями блукаєм
Під розмаєм чужих кольорів.
Метрополію нову шукаєм
Для твердих ботокудів-хохлів.

Та кінець тому блуду настане,
І знайдеться такий провідник,
Який зірве духовні кайдани,
Щоби дух меншовартості зник!

Нагадай Батурин їм і Крути!

Господи! Гармонія природи,
Створена Тобою на віки,
Досі не з'єднала ще народу
Символом великої ріки.

Ліві й праві берегопоборці,
Мов в обійми, взялись за чуби
І ламають братні свої кості
З давнини, із княжої доби.

Тільки хтось підтягне до Софії
Українства саяні корогви,
Як спішать відразу вістовії
Чи то до Варшави, чи Москви.

І клянуться разом розпинати
Матір незахищену свою.
Ще й на службі ворогу сконати
В зрадою таврованім бою.

Вже не знати, хто й коли на горе
Векторність врізнобіч нам заклав.
Яка й досі нашу єдність боре,
Як Горпинич із казок, Триглав.

І колона вража смуток сіє,
Встати не наважиться з колін.
Заплати їм, заплати, Росіє,
Клаптиком сибірської землі.

Нагадай Батурин їм і Крути,
Лютий тридцять третій напімни –
Як вони це прагнуть повернути! –
Розіпни їх, сестро, розіпни.

Недоторканим воріженькам

На рівні підсвідомості мудрую,
Кидати виклик часові берусь.
Скажіть мені, чи я з людьми мурую,
Чи спомагаю руйнувать комусь?

Скажіть мені, з росиці воріженьки,
З подобою, застиглою на Схід.
За ненависть до України-неньки
Хоч ви мізерний маєте дохід?

Без голоду, репресій та Сибіру
Ви так потужно зводите ланци
На рідну мову, пам'ять і на віру,
В парламенті на чесні голоси.

Ще рік якийсь такої авантюри –
У нас немає беззаконню меж –
Позбудемся і мови за три тури,
І української України теж.

Як фатум злий, над нами бездержав'я –
Почав це в Переяславі Богдан.
Обравши нам Московське православ'я,
Він ворожнечу вивів на Майдан.

Покраяні, мов буряки червоні,
Як світла й тьми спільнота вікова.
Та добре видно, ніби на долоні,
Що половинить долю нам Москва.

У Шевченковім сквері

Дерева скупані дощем,
Як на Великдень, сяють щемко.
А під зеленим їх плащем
Сидить насуплений Шевченко.

В сумних очах його застиг
Правічний подив України...
Чом не спаде з рабів отих
Тягар постійної руїни?

Олексій ВОЛКОВ

Олексій Волков (народився 10 травня 1965 року в м. Тернопіль) – лікар, письменник. Член НСПУ (2003 р.). Гран-прі Всеукраїнського конкурсу “Золотий бабай” за рукопис роману “Пес”, що вийшов під назвою “Виконавець” (2000, 2005 рр.), переможець Національного літературного конкурсу “Коронація слова” (2005). Закінчив Тернопільський медичний інститут (1988 р., нині медуніверситет). Працював хірургом у Кіровоградській обласній лікарні (1989 р.), від 1989 року – в Козівській центральній районній лікарні. Автор романів “Лікарня на відлюдді” (2001, 2007 рр.), “Подорож у безвихідь” (2002 р.), “День відбуття” (2004 р.), “Амністія хакера” (2005 р.), “Переможець отримає все” (2007 р.), пісень, ілюстрацій до власних творів. Започаткував у видавництві “Зелений пес” (м. Київ) персональну авторську серію “Маестро інтелектуального детективу”.

РОЗПЛАТА

Мисливський детектив

Була лише десята година вечора, а на озеро, здавалось, опустилася глибока ніч. Хоч око виколо. Місяць ще не вийшов, але небо геть усе світилося зірками. Ставало дедалі холодніше, і схоже було, що зранку тихі плеса зі стоячою водою затягне перший, тонкий, наче павутиння, льодок. Стояла глибока осінь.

На березі, біля підніжжя гори, горіло багаття, і вогонь було видно здалека. Там же, коло води, примостилися носами одна до одної дві машини, палатка, а поруч, біля вогнища, розташувалися троє мисливців. Вони напівлежали навколо розкладеної вечері й неспішно розмовляли. І якби не два “авто”, що втрутилися в цей мальовничий пейзаж, то мисливців легко можна було б сплутати з героями знаменитої картини. Час від часу хтось із них підкидав у вогонь деревину, і від цього багаття розкидало на всі боки червонуваті іскри. На розстеленому плащі лежали порізаний хліб, помідори і шматки сала. Недопита пляшка стояла поруч. Здавалось, про неї забули.

– Чорт, зимно стає! – сказав кремезний здоровань, який лежав на боці, підперши рукою голову, – завтра зранку гарно летітиме, побачите. Чули, оно, як вони закрякали!

– Мороз відчують, – зауважив другий, маленький, котрий сидів спиною до вогнища.

На озері справді збиралася маса качок. Вже давно стемніло, а над головою час від часу свистіли крила тих, що запізналися. Вони сідали на воду.

Третій мисливець також лежав, спершись на рюкзак, і повністю ховався в тіні здорованя. Рідко підтримував розмову, і від цього був ще менш помітним.

– Ну що, – сказав маленький, – давайте ще по одній, оскільки нарешті зустрілися й вирвалися сюди, та й спати здалося б лягти, бо завтра проспимо до біди.

І він розлив залишки.

– А знаєш, – раптово підхопився кремезний, повертаючись до нього, – я ото згадав, як ми з тобою минулого року були десь у таку саму пору в Опалівцях, пам’ятаєш? І навіть ще тепліше було, ніж зараз. А зранку сніг як повалить! Мокрий, лапатий. Ой, що то було! Як пішла качва сідати! Прямо на голову! Ох, і навалили ж ми тоді, скажи?

– Так, було, було... – погодився менший, повертаючись до третього, – не повіриш, скільки навалили... Слухай, – знову до першого, – а чого це наш Павло такий мовчазний раптом? Ти не помітив? Якийсь наче прибацаний.

– Точно, – погодився здоровань, – Павлушо, що це з тобою? Та він два роки тому такий не був. Ти що, не радий, що ми тебе сюди витягли? Ану, давай, розповідай, як ти живеш? Для початку скажи: на полювання хоч ходиш? Чи ото, як був із нами тоді, то більше й не доводилося, га? Тільки чесно. Ми ж тебе вважали найзатятішим мисливцем!

– Та чого ж, ходжу, – неохоче відповів той і замовк.

– Ну, а як ходиш, то похвалися успіхами, що стріляєш? Скільки, наприклад, качок за минулий сезон узяв?

– Не знаю, не рахував... – пом’явся Павло і знову замовк.

– Як “не знаю”? Невже стільки, що і порахувати не можеш?

– Ну, не знаю, – продовжував мимрити той, – може сто, може сто двадцять...

– Ага, – недовіжливо скривився малий, – бреши, сто двадцять...

– Як хочеш, ти спитав – я відповів.

– Та що ти нас в дурні клеїш, – несподівано розлютився здоровань, – верзеш таке! Та ти порахуй: щоб застрелити сто качок за сезон, це треба йти на полювання щовиходу і при цьому стріляти мінімум по дві–три качки! Та згадай, навіть, як ми ще холостякували, то й тоді ніхто кожного виходу не бував! Що ти нам лапшу вішаєш?

– Я ходжу, – сказав Петро.

Ті двоє здивовано презирнулися.

– Ну, а що ж тобі жінка каже?

– Нічого не каже...

– А що ти з нею зробив?

– Нічого не зробив...

– Слухай, – махнув рукою здоровий, – щось він темнить. Ти повіриш, що чоловік може проводити весь свій вільний час на полюванні, а жінка йому нічого не говорить?

– Ні, – сказав малий, – хіба пригрозив, що застрелить.

Обидва загиготіли.

– Хлопці, – раптом якось дуже сумно сказав Павло, – якби ви знали, як воно мене вже заколупало, ото полювання... В печінках сидить. Сил більше нема.

Обоє друзів, порозкривавши роти, остовпіло дивилися на нього.

– То чого ж ти ходиш? – нарешті обережно запитав здоровань.

– Вона заставляє.

– Хто, вона?

– Та жінка...

Якби надворі був день, він міг би побачити вирази їхніх облич, які більш ніж зрозуміло свідчили, що йому не варто вважати своїх друзів уже зовсім дефективними, адже це некоректно щодо них.

– Розповідай, – коротко наказав малий.

– Хлопці, іншим разом, – почав відпиратися Павло, але вони наполягли. Двоє проти одного. І він здався.

У своїх сорок два роки Павло Панчак був чоловіком хоч куди, в усіх відношеннях. Ну, хлопчиком, звичайно, вже не виглядав – і черевце невеличке нажив, якщо добре придивитись, і кілька волосин із голови за той весь час втратив, – не без того. Але загалом уособлював солідність та чарівність, як і належало директорові училища. Приклад для учнів. У сім'ї також було спокійно й стабільно.

Усе почалося з того дня, коли з надзвичайної необхідності Павлові довелося терміново виїхати до обласного центру. Йшлося про сімейну нерухомість. Після смерті батьків дружини залишився невеликий спадок – хатина в майже глухому селі з городом та хлівцем. Не хтозна яка, але все ж нерухомість. І з оглядкою на непевність часів Панчаки не квапились її продавати, хоча бажаччі були. Ті ж самі селяни. Та ось, невдовзі, несподівано запропонували цікавий варіант. Один із їхніх знайомих порівняно недорого продавав майже нову “Ладу”, привезену з-за кордону, в той час, як старенький “Жигуль” Панчаків давно потребував заміни. Але час не чекав. Власник машини хотів якнайшвидше повернути справу. І Павло поринув у клопоти. Покупець на хатину знайшовся швидко, і все мало бути добре, та сталася прикра несподіванка. Ще за життя дід почав добудовувати до хлівця якийсь закуток, але не встиг, помер, залишивши дві зведені стіни і купи цегли та піску на подвір'ї. Добудовував уже Павло. І ось тепер, коли почали оформляти документи на продаж, впливла неприємна перешкода. Нещасний закуток два на два метри ніде не був зафіксований, у жодних документах, адже дід вів самовільну забудову. “Оформляйте документи, – сказали в міській раді, – або валіть”. Таке воно, життя. Бувають у людини моменти, коли вирішенням, здавалося б, невинної дилеми, не підозрюючи того, визначаєш свою подальшу долю. Що поробиш? Оформляти або валити, одне з двох. Якби міг уявити Павло Панчак, коли засмучений та роздратований виходив із дверей міськради, в що обійдеться йому ця помилка! Якби міг! Він розвалив би, та ні, розібрав би голими руками той клятий закуток, а разом із ним би і всю халупу, що, однак, уже розсипалась. Але, на жаль, Павло цього не знав і знати не міг. І тому, ще навіть не дійшовши додому, зробив цю помилку, як виявилось, фатальну для себе. Йому не так шкода було того незначного програшу в ціні після руйнування флігеля. Вочевидь уявив себе знову в брудних штанах, усього в пилюці та піску, з поздираними пальцями... О, ні! Навіть за існуючої бюрократичної системи переоформлення документів могло зайняти, ну, хай навіть два дні. Що ж, два дні ходіння по чиновниках виглядало все ж таки привабливіше, ніж два дні каторжної праці, й Павло, сівши в машину, з ранку поїхав до обласного центру.

Але, як виявилось невдовзі, він недооцінив систему. Тільки інвентарбюро зайняло майже весь день. Наступний день витратив на нотаріальну контору і знову на інвентарбюро. В архітектуру вже не встиг і, коли їхав додому, почав відчувати, як зростає його роздратованість. Закрадалися сумніви щодо правильності свого рішення. Третій день усе довершив. В архітектурі заявили, що документи підготують аж наступного тижня, оскільки потрібно накреслити й затвердити плани незаконної будівлі, й лише після цього все буде прийнято на якійсь комісії рівно за тиждень. І тут Павло зірвався.

– Як, – кричав він, – ви хочете тиждень малювати закуток два на два метри? Та я, людина, яка в руках ніколи цегли не тримала, будував його три дні, а ви хочете тиждень малювати?

– Якщо вас не влаштовує наш розпорядок, можете звернутися до іншої організації, – відповів маленький лисий чоловік в окулярах.

“Канцелярський шур”, – подумав Павло і сказав:

– Я хочу звернутися до вашого начальника.

Усе летіло в тартарари: і продаж, і новий “Жигуль”, і все решта.

– Будь ласка, – відповів той, – двері в кінці коридору, начальник відділу.

Намагаючись бути якомога спокійнішим, Павло, постукавши, відчинив двері.

– Можна?

– Будь ласка.

За столом сиділа дещо повнувата, але елегантна і навіть приваблива дама суворого вигляду, гарно підфарбована, але вираз її обличчя... Якби це було обличчя чоловіка, Павло сказав би, що воно просить цеглини, але до жінки застосовувати подібний вираз було б не по-джентельменськи. Щоправда, він не заперечував би, якби на це обличчя все ж таки ляпнули принаймні якимсь смердючим болотом, після чого з нього злетіли б уся ця зарозумілість, пихатість та гордовитість. А зараз воно було – ну просто не підходить! У найввічливіших виразах він пояснив суть своєї справи.

– Ну, що ж, наш працівник вчинив із вами цілком правильно, так що доведеться вам чекати до наступної п’ятниці.

– Але ж я не можу, я дуже поспішаю. Мені терміново потрібні гроші.

– Тут усі поспішають, – крижаним тоном відповіла вона, – пробачте, в мене багато роботи.

– Послухайте, пані, – змолвився Павло, – ваш вигляд настільки неприступний, що годі й пробувати знайти підхід, але мушу. Прошу вас, допоможіть мені, за мною не пропаде...

– Що? Хабар? – вона здивовано підняла очі.

– Ну що ви! Хабар – це коли до того, а якщо після – то лише подяка за послугу. А я, можу вас запевнити, людина вдячна. Допоможіть мені, прошу вас! Вам це неважко, а для мене, як то кажуть, справа життя та смерті.

– Ну, що ж, – вона посміхнулася криво і саркастично, – такому елегантному чоловікові не можна дати передчасно померти, ще матиму на совісті... Добре, зайдете після обіду, деś так годині о четвертій, але не пізніше половини шостої.

... Була прекрасна літня погода. Сонце час від часу ховалося за легенькими хмарами, тож не припікало. До того ж, здіймався прохолодний вітерець, і погода навіть чимось нагадувала осінню. Від згадки про осінь защеміло на серці. Перед очима стали жовтіючі очерети, далекі стрічки пролітаючих птахів. Скоро. А цього року особливо марив полюванням. Рік видався якимось моторошним. На роботі запарки, пекло. Скорочення. Та й взагалі життя пішло – не мед. Навіть іноді після всіляких негараздів на службі відчував, як коле у грудях. До лікаря так ще й досі не пішов. А тут на додаток клопоти з похоронами, а тепер он ця купівля-продаж, і все нерви та нерви. І він вирішив, що візьме відпустку саме в серпні й хоч по-людськи відпочине, поїздить на полювання. Пусте, що жінка стогнати, так їй належить. Тиняючись по місті в очікуванні четвертої години, Павло зайшов до мисливського магазину і, зрозуміло, спустив трохи грошей. І відразу почувся спокійніше, наче це наблизило його до відкриття полювання. Він сидів в парку на лавці під приємним вітерцем і, здавалося, дрімав. Ось приїде додому і передивиться свої мисливські запаси, в тому числі сьогодні придбані, якщо, звичайно, та нафарбована фурія не викине все ж таки на прощання якого фортелю. Дивно, але Павло спіймав себе на тому, що вона вже не викликає в нього такої антипатії, як перше. Все-таки непогана жінка. Інша могла б і не послухати. І йому спало на думку, що незручно буде давати їй гроші в кишеню, адже до цього він поводився дуже елегантно й навіть заслужив комплімент. Щоправда, та саркастична посмішка, що його супроводжувала, зводила цей здобуток нанівець.

І все ж таки він встав із лавки і зазирнув у найближчий магазин косметики. Так здавалося зручніше. В крайньому разі, й надалі залишиться елегантним чоловіком, а ціна подарунка достатня, та й річ для жінки потрібна. Купивши дорогі парфуми в гарній упаковці, за півгодини Павло був біля будинку обласної архітектури. Чекати довелося довго, близько години, оскільки відбувалась якась нарада. І ось, нарешті, в кінці коридору промайнула знайома зачіска.

– Ну, ось, непередбачені обставини, – сказала вона, – нарада.

– Що, нічого не вийде?

– Ну що ви! – вона знову посміхнулася, вже з меншим сарказмом, – якщо я пообіцяла... Хоч і робочий час уже закінчився...

Вона знайшла на столі папір, пробігла поглядом, поставила підпис і простягнула Павлові. Це було все. Завтра до нотаріуса, а далі – по машину.

– Дуже вам вдячний, – якомога лагідніше сказав Павло, – візьміть, будь ласка. Буду радий, якщо вам сподобається.

І він збирався вийти, але, побачивши, що вона розгортає подарунок, нерішуче загальмував, не знаючи, як поводитися. Її очі висловили подив, навіть приємне здивування, хоч ще й проглядалися сліди того сарказму.

– Дякую, – сказала вона, розглядаючи коробку, – навіть не чекала такої уваги з вашого боку. Буває, як то кажуть, не розгледіла джентльмена.

– Пусте, – заспокоїв Павло, – нічого дивного, наш брат зараз велика рідкість, – і, вже увійшовши в роль, запропонував: – Давайте, я відвезу вас додому, адже ви вже перепрацювали з моєї вини.

Керівницю відділу звали Валентина Григорівна, і в невимушеній розмові вона виявилася непоганою жінкою. Машина їхала вулицями міста, і вони приємно обговорювали абстрактні теми.

– Ну, ось, – сказала вона, – ми й приїхали.

– Але ж тут нема ніякого будинку!

– А будинок он на горі, я цими сходами завжди піднімаюся.

– Ні, – запротестував Павло, – я доведу, тільки так.

І машина рушила далі.

– Ну, дякую, – здивувалася вона, – але, я сподіваюся, ви не будете напрошуватися на каву.

– Що ви, ні, звичайно. Я тверезий реаліст.

– Тобто?

– Те, що така ефектна та гордовита жінка, як ви, згодилася допомогти мені, вже само собою з розряду нереального, а, як ви кажете, кава – це взагалі казки.

– А ви що, казок не любите?

– Ну що ви, хто ж їх не любить... – відповів Павло і відчув, як червоніє.

Тільки б не помітила! Але вона помітила, тому й сказала:

– Казок, звичайно, я вам не обіцяю, а гарної кави вип'єте, – і тут ваша взяла.

Додому Павло повернувся близько третьої години ночі. Поламалася машина. Стара вже. Тож нічого підозрілого в його затримці дружина не побачила. Все обійшлося. Залишилося тільки неприємне відчуття, що втнув щось таке непотрібне. Та й воно з часом минуло. Більше того – чим далі, тим більше відвідували його думки про Валентину. Не те, звичайно, щоби закохався. Куди вже в сорок два, ще й при дітях. Та й дружина нічим його не образила, але, куди дінеш правду, бачила в ньому чоловіка чим далі, тим менше. Скоріше, просто інструмент для домашнього господарства, ну, й інколи ще для чогось... Але дивитися так, як керівниця Валентина вона не вміла, а скоріше просто не хотіла, не вважала за потрібне.

Нову машину довелося оформляти довго. Цього разу майже тиждень. Знову ставила палки в колеса бюрократична система. Павло щодня їздив до обласного центру, щоразу пізно повертаючись до дому. А коли з машиною все вже було покінчено, почалися наради в обласному відділі профтехосвіти. Скорочення і все таке. Щоправда, незважаючи на ці клопоти, Павло почав виглядати інакше. І скаржився вже тільки на завантаженість справами і аж ніяк не на серцеві болі. Нова машина їздила справно, долаючи шістдесятикілометрову відстань ніби на одному подиху. А той факт, що наближалось відкриття полювання, ще більше поліпшував його душевний стан. І, що вже зовсім дивно, навіть у сім'ї стало менше непорозумінь та конфліктів із дружиною. “Невже, – думав він, – мені для повного щастя не вистачало лише коханки?”

За дві доби до відкриття полювання, повернувшись із області від своєї архітекторки, повечерявши і побажавши дітям доброї ночі, Павло витягнув із шафи рушницю. І тільки-но вона потрапила до рук, одразу уявив розливи річки, плеса, очерети і крижнів, які здіймалися над ними. А потім вечір, сонце, що сідає за пагорб, хмари комарів над головою і качки, що заходять на посадку. А потім стане темно... Скоро. Ще дві доби.

А наступного дня, відвізши дружину з дітьми до її сестри в село, Павло, в кращих передчуттях, влаштувався у своїх мисливських апартаментах, збираючись провести останню, генеральну перевірку готовності. Про поїздку до Валентини годі було й думати. Йому це було вже не в голові. Та тут його спіткала прикра невдача: витягаючи зі схованки ключа від сейфу, підірвав нігтя на вказівному пальці. Ключ чомусь застряг і, підколюпнувши його нігтем, Павло відчув різкий біль. Вилаявшись подумки й замастивши пальця спиртом, усе-таки витягнув ключа і, відчинивши сейфа, взяв коробки з патронами й поніс до столу. Дивно, але переслідувало таке відчуття, ніби там щось не так. І лише повернувшись по другу порцію набоїв, зрозумів, у чому справа. В сейфі не було рушниці. Павло стояв, роззявивши рота. **Рушниці не було.** Здавалося, що він марить. Навіть запхав руку досередини і поводив нею там, хоча й так було видно, що в шафі порожньо. На усвідомлення цього пішов якийсь час. А далі в животі почало гидко-гидко смоктати. Це був навіть не переляк, а взагалі не знати що. І все ж таки йому було важко повірити, що це правда. Павло так і стояв, кліпав очима й намагався збагнути, де могла б подітися його рушниця. Лише вчора вона була тут, він же власноручно після огляду поставив її на місце! А після цього сам зачинив сейф і сховав ключа! І ось тепер її не було. Ні, щось не так. Напевно, він щось забув, адже не раз доводилося шукати річ, яку сам запроторив кудись і забув про це. Але в даному випадку надії на це не було. Павло точно пам'ятав, як ховав її. Невже вкрали? О, Господи! Відійшов, сів і спробував опанувати себе, але думки стрибали. Не тямлячи, що робить, тремтячими руками зняв телефонну трубку і набрав банальне 02. Відповіли швидко.

- Райвідділ міліції, черговий слухає.
- Пробачте, в мене неприємність, пропала мисливська рушниця...
- Як ваше прізвище?
- Панчак, Павло Олександрович.
- Ваша адреса?
- Шевченка, 18.
- А що сталося, як пропала?
- Ну як, відчинив щойно сейф, а її там нема...
- А є якісь сліди зламу?
- Та ні, начебто...
- Ну добре, приїдьте сюди до нас, напишете заяву.
- Як, а ви що, не приїдете?

– А чого їхати? Ви кажете, зламу не було. Завтра пришлемо до вас відповідального за зброю капітана Волошина, знаєте такого?

– Навіщо?

– Як навіщо? Подивиться, чи ви правильно її зберігали.

– А шукати її ви що, не будете? – в Павла буквально відвисла щелепа.

– А ви як хочете, щоби ми її шукали? А може, вам ще її знайти до завтра до шостої години? Шановний, хто нормально зберігає рушницю, в того вони не пропадають. Та ви добре згадайте, може, десь самі поставили? А може, ваша дружина сховала, щоби ви на полювання не йшли? В нас і таке бувало.

“Наша міліція нас береже”, – подумав Павло і повісив трубку.

І зовсім впав духом. Так і сидів біля телефону в повному розпачі, підперши голову руками. Йти до райвідділу й не думав. Ця організація виявилася також ураженою бюрократизмом. Це тільки в кіно роблять дактилоскопію і розплутують хитромудрі злочини. Йому ж, схоже, світив лише штраф за халатне зберігання зброї. Та мало-помалу до Павла повернулася здатність розмірковувати. Той зловредний черговий сказав, що як нема слідів зламу, то вони не приїдуть. Але ж необов’язково ламати сейфа, щоби вкрасти рушницю! Треба було заспокоїтись і подумати. Коли він останній раз бачив рушницю? Вчора, приблизно о цій самій годині. А що було далі? Всі полягали спати. Щоби забрати її вночі, треба було відчинити вхідні двері, а до цього ще пройти через двір так, щоб не загавкав пес. І це суттєво. Завжди мирний на полюванні фокс Хантер несамовито гавкав, якщо на подвір’я заходив хтось чужий, особливо, коли було темно. Ні, це відпадало. До того ж, злочинець мав знайти в хаті ключ, і тоді тільки... Ні, неможливо. Так не буває. Хоча відчинити сейф можна було й іншим ключем, адже і замок, і ключ від нього примітивні. Ну, добре, а зранку? Зранку його годину не було. Поки дружина з дітьми збиралася, Павло їздив заправляти машину та дещо купувати. Після цього завіз їх у село. Ось коли, напевно. І він побіг по сусідах. Але ніхто з них не бачив, щоби зранку чужі люди заходили на подвір’я Панчаків. Питали, що сталося, але ніхто не бачив. А це ж треба було і зайти, і вийти, та ще й вхідні двері відчинити. А хтось із сусідів весь час був на подвір’ї, а в нас же такі сусіди... Ні, неможливо. Тоді коли? Коли ж зміг? І чому, головне, він, Павло, повинен займатися тим, що належить робити іншим? А найголовніше, чому крадіжка сталася саме напередодні відкриття полювання. Це виглядало, наче якийсь ідіотський жарт. Ні, не може бути. Ніхто так не міг пожартувати. В розпачі вийшов на ганок. Стояла тиха ніч. На небі, наче насипані, зірки. Завтра на цей час уже відгримлять постріли, і на болото злітатимуться останні купки розляканих за день качок. Павло вже чув, як над головою свистять їхні крила, і на душі від цього вили вовки. Заскочивши до хати, він так ударив дверима, що мало не повилітали шибки. Від цього знову заскимв пошкоджений палець. Це був жахливий день. І зненацька думка про палець опанувала його. Він пошкодив пальця, коли діставав зі схованки ключа від сейфу. А раніше цього ніколи не ставалося. Схованка була влаштована насамперед для того, щоби до набоїв не дістався десятирічний син, в отворі між частинами шафи, яка розсохлася від старості, й, запхавши пальця в отвір, Павло легко витягав його. Чому ж так сталося? Та дуже просто! Ключ був запханий туди зворотним боком. Точно! Не було вушка, щоби захопити його, і, намагаючись дістати ключа, він зірвав нігтя. Але ж він ніколи його так не клав! Отже, це зробив той, хто забрав рушницю. Та хто ж це міг бути? Хто міг знати про схованку? Людина, яка вперше потрапила б до хати, не знайшла б її так швидко. Треба було перекинути геть усе. А хто міг знати про ключ? Ну, припустимо, дружина, хоча Павло й не пам’ятав точно, бачила вона, куди він ховає ключ, чи ні. Син, Дмитрик, не знав точно, адже Павло турбувався про це в

першу чергу. А якщо настирний малий таки знайшов схованку? І він згадав, як сам, буди ще дитиною, лазив по закутках хати і розшукував щось потаємне, заборонене. Та ні. Навіть якби Дмитрик знайшов схованку, то ніколи б не наважився на таке. Ну, відчинив би, подививсь, але не забирав би нікуди. Що ж, залишалася дружина? Він згадав жарт чергового. Та ні, вона нормальна жінка, не здатна на такий ідіотський вчинок, ні. Хай там вона скиглить, коли його мисливський психоз досягає апогею, але щоби так... Треба бути ворогом, щоби таке вичудити, а він їй ніколи нічого... А наступної миті похолов. Похолов від жахливої здогадки. Перед очима спливла його

кохана архітекторка Валентина. І ця здогадка була настільки раптовою та несподіваною, що аж перехопило подих. Ні, тільки не це! Він ніби хотів захиститися, відвертаючи свою свідомість від цього факту. Але жахлива думка невблаганно наповзала на нього, забираючи надію на порятунок. Невже таке могло бути? Дружина! Звідки вона дізналася? Та ні, вона б такого не втнула. Вона б закотила йому таку ексекую, після якої він, на-

певно, не вийшов би живим і неушкодженим, це вже точно. Але щоби так вичекати, не показуючи вигляду, і вдарити в спину? Ні, вона нікудишня актриса. Вона б не змогла. Але як він себе не переконував, ця жахлива здогадка продовжувала нависати над ним, наче важка гранітна брила, і не було куди від неї подітися. Павло підвівся і заходив по кімнаті. Не міг визначитися, що більше турбувало його в даний момент – втрата рушниці чи те, що дружина могла дізнатися про його роман, про його зраду.

Це була жахлива ніч. Здавалося, він її не переживе. А на ранок, доведений до краю ваганнями, замучений докорами сумління, добитий невизначеністю, завівши тремтливими руками машину, невдаха-донжуан виїхав у напрямку до села.

Дорога давалася важко. Він наче не бачив величезних ям на ній. Від цього машину кидало на різні боки, витрушуючи душу. А сумніви щодо правильності свого рішення загрожували довести до божевілля. І все ж таки ця дорога скінчилася. Машина під'їхала до подвір'я, коли село збиралося прокидатися. Співали перші півні. Вікно в хаті було розчинене – давалася знати задушлива серпнева ніч. Із завмиранням серця підійшов Павло до вікна і зазирнув туди. Те, що він побачив, примусило його здригнутися. На нього дивилася його дружина. Вона сиділа на ліжку, в нічній сорочці і дивилася на нього. І його серце впало – він зрозумів усе.

Малюнки автора.

Село поступово оживало. Люди прокидаються рано, пораються по господарству. І якби в цей час хтось із них завітав на подвір'я, а ще б зазирнув у розчинене вікно (люди в селі цікаві до чужого життя), то побачив би вельми дивну картину. Посеред кімнати на колінах стояв не хто інший, як сам Павло Панчак і щось доводив, притискаючи руки до грудей. А на розстеленому ліжку сиділа не хто інша, як його дружина і мовчала, а з очей її котилися сльози. І тривало це все достатньо довго. І важко було без здригання спостерігати це. Ну, а якщо б він усе ж таки дочекався до кінця цієї сцени, то почув би єдині слова дружини:

— Ну, добре, йди вже і не їзди сюди. В садку, під виноградом, викопаєш...

— Ось так, — сказав Павло, закінчивши розповідь, — можете собі уявити, що мені довелося пережити. Не дай бог, щоби ще колись таке.

— Н-да... — промимрив здоровань, — не можу тобі позаздрити. Цікаво, що би моя втнула, якби взнала? Хоча на подібне в неї клепки точно не вистачило б.

— Нічого-нічого, — заперечив малий, — ще й не таке, можливо, вигадала б. На те й жінки. Давайте будемо справедливими й об'єктивними. Будь-кому з нас так само не сподобалося б, взнай ми, припустимо, що в наших жінок є коханці. Не будемо, як то кажуть, кривити душею. І ми б не мирились і, не знаю, може б розлучалися, може б, морди били, словом, важко сказати. Але щоби спромогтися на таку помсту?

— Підлу! — зі серцем сказав здоровань.

— Підлу?! Та ні, я б сказав інакше — витончену, холонокровну. Таку потрібно виносити. Це могло б підійти для підручника з помсти, якби такий був.

Усі замовкли, перетравлюючи недавню розмову.

— Чекай, — раптово підхопився малий, — я нічого не розумію. А до чого тут полювання? Чому воно тобі тепер у печінках? І чому, як ти кажеш, вона тебе жене туди?

— Звичайно, — сказав Павло, — не розумієте, адже це ще не все. Найгіршого я вам не розповів і, зізнатися, не маю такого бажання. Але, що вже там, раз почав, то й мушу закінчити. Якось помалу це все залагодилося. Щоправда, дружина ще довго проходила мимо мене, наче біля порожнього місця. Проте час минав, і я зразковою поведінкою, як то кажуть, заслужив амністію, а згодом і прихильність. Та підійти до неї, ну, розумієте, як до жінки, ще довго не наважувався. Але одного вечора, прийшли ми з гостей, і все так весело було, нормально... Ну і я собі дозволив... А вона нічого — отже пробачила, зовсім. Ну і я в запалі... І що б ви думали? Не можу! **Не можу!!!** Я і так, і сяк, і — не можу... Перелякався. Так само, як тоді, коли рушниця пропала. Не збагну, що сталося. А вона не зрозуміла, подумала, що придурююся, розгнівалася — просто жак. А як зрозуміла — також зблідла. І відтоді почалося — спочатку по лікарях, потім по бабках, по дідках. А далі екстрасенси, цілителі, шарлатани всілякі... Словом, досить різних спеціалістів, щоб переконати тебе, що ти... — Павло так і не наважився вимовити це слово. — Та я ж, мужики, ще майже молодий! Та що таке сорок чотири? Та ж мені всі жінки після того компліменти відпускали! А тепер... — і він гірко замовк.

— І що, ніякої надії? — вирвалося в здорованя.

— Та як тобі сказати? Майже ніякої.

— Як це, майже?

— Торік домовилася дружина аж у Києві, що заведуть нас до професора. Казали, що він найвагоміший вчений у цій галузі, що його методи лікування і за кордоном відомі. Професор виявився ввічливим, тактовним, він уважно вислухав, розпитав, продивився всі аналізи і зробив висновок, уявляєте, що я здоровий! Ну, не так, щоби зовсім, але імпотенція ота моя чисто психологічна, тобто придумана!

— Як то придумана?

— А от так. Ось що він пояснив. Частина мозку працює незалежно від нашого бажання. Вона називається підкоркою. От, припустимо, ви вдарили молотком, і з-під нього відлетів дрібний уламок і летить вам в око. Що відбувається? Око заплющується саме тому, що спрацьовує ота підкорка. Механізм захисту, який вмикається незалежно від нашого бажання. А що би могло статись, якби її не було? Заким ви збагнули б отим свідомим мозком, що відлетів шмат та що треба заплющити око, воно вже було б вибите. Тож підкорка необхідна для того, щоби захистити щось дороге, чим є для нас, припустимо, зір. Зрозуміло?

— Зрозуміло, але до чого тут зір?

— Для того, щоби тобі було легше второпати. Отже, професор сказав: у тому, що зі мною сталося, винувата та сама підкорка, яка з всього видно, вирішила, що саме жінки – загроза для мого мисливства, як, скажімо, той уламок для ока. Адже це клята коханина мало не довела мене до того, що я ледве не позбувся рушниць, а разом із нею і можливості йти на полювання. Ось і заплющила вона моє **чоловіче око**, та так заплющила, що ніхто тепер розплющити не може, оскільки вирішила, напевно, що полювання для мене дорожче багатьох за що, як скажімо, той же ж зір, або навіть життя. І нема в нас змоги їй щось наказувати. Спробуйте, для прикладу, чимось штурхати собі в око і не заплющувати при цьому повік. Що, не виходить? І не вийде, не зможете, отак, як я тепер не можу!

— І що ж далі, невже все? – якби не ніч, можна було б побачити, як проковтнув здоровань, спитавши це.

— Не знаю, – відповів Павло, – не знаю. Казав він, що, можливо, з часом це перейде. Коли ота моя клята підкорка почне вважати, що загроза вже минула. А для цього потрібно якнайчастіше бувати на полюванні, щоби ніби зрозуміла вона, що нічого не може цьому перешкодити. Тоді, мовляв, вона і розгальмується. І що ж ви думали? Їжджу. Їжджу, як проклятий. Всі виходи, від рання до вечора. Так їжджу, що іноді аж гидко стає, ніби яке покарання відбуваю. І хотів би припинити, та як підходить день полювання, моя кохана вже нагадує, та ще й делікатно так, здалека: “А чого то ми так давно качки дикої не їли? От би зробити, та з яблуками!” І зрозуміло, звичайно, що ніякої не качки хоче вона. Качура! І мушу брати рушницю, патрони, і їхати куди подалі з її очей, щоби не бачила, а там сідаю та й читаю якусь книжку або ще щось роблю. Розкажи кому таке – не повірить. Але інколи вдається мені все ж таки вирватися і на справжнє полювання. Це коли насачкуюся і відчую справжню потребу. І тоді вихожу на озеро, річку, переходжу по усіх цих розливах туманними осінніми ранками і розумію, що не така вже дурна ота моя підкорка, і що права була вона на всі сто відсотків, коли вирішила все це захищати. Яке має значення, від чого? Просто так склалося. І ви не уявляєте, яку чоловічу силу починаю я відчувати в такі моменти! Аж страшно буває повірити, а перевірити не наважуюсь. Отак і живу.

Всі троє довго мовчали. Ніч минула. Обриси гори, за якою мало сходило сонце, залишалися темними, але півшостої на циферблаті годинника свідчило, що вони скоро порожевіють, і перші ранішні качки, з кряканням здійнявшись із води, полетять на поля.

— Ну, що, – запитав здоровань, – може би ще й стулив очі на півгодини?

— Як хочеш, – сказав Павло, – а я піднімаюся. За годину вже й видно буде. Ще просплю до біди, шкода. Так заради цього хтозна чим доводиться жертвувати...

За півгодини всі троє хляпали чобітьми по залитій водою стежці серед ріденьких кущів, розкиданих по болоті, а над головою вже свистіли крила перших качок.

Роман Лади́ка (народився 31 серпня 1950 року в м. Тернопіль) – вчений-фізик, літератор, перекладач. Кандидат фізико-математичних наук (1986 р.), доцент (1996 р.). У 1972 році закінчив Львівський держуніверситет ім. І. Франка (нині національний університет). Від 1986 року працює у Тернопільському медичному інституті (нині ТДМУ): старший викладач, доцент кафедри медичної інформатики та фізики. Досліджує проблеми медичної теплометрії та нелінійної термоелектрики. Перекладає твори російських і польських поетів. Автор понад 50 наукових праць, збірок поезій “Ловлю свої надії” (1997 р.), “Тріолети” (2002 р.), книг перекладів із Ф. Тютчева “Любов остання” (2004 р.), зі С. Єсеніна “Любов хулігана” (2007 р.) та “Москва корчемна” (2008 р.), літературної розвідки “Феномен останньої любові Федора Тютчева” (2005 р.).

Роман ЛАДИКА

Із віршів Івана Буніна

У вишині, на сніговій вершині,
Сталевим лезом витяв я сонет.
Минають дні. Можливо, і донині
В снігах є слід, що залишив стилет.

На висоті, у піднебесній сині,
Де сяє у красі гірський хребет,
Дивилося лиш сонце на мій лет,
Коли різьбив сонет я на крижині.

Я радий, що збагне мене поет.
Хай завжди уникає він в долині
Юрби гучних, улесливих тенет.

На висоті, у піднебесній сині,
Я вирізав ополудні сонет
Лише для тих, хто на вершині.

Хоч хмарно, та світлі ставки,
Стоять, мов дзеркала відлитої,
І чаші їх, повні води,
Немовби сухі, уже спиті,
Та ба: в них відбилися сади.

Ось крапля – головка гвіздка –
Упала, й дощ сотнями голок
Скородить затони ставка
І, в танець пустившись навколо,
Шумить у саду та скака.

Ось вітер листки закрутив,
Змішав молоденькі берізки,
А промінь сийний запалив
На вітах тремтлив білосніжки,
В калюжу блакиті налив.

Ось райдуга... радісно жить
І думать про небо, зірницю,
Про сонце, достиглу пшеницю
І щастям простим дорожить:

Блукати в убранні легкім,
Дивитись, як бавляться діти
В альтанці, в піску золотім...
Ось істинне щастя на світі.

Благословляю Бога день при дні.
Він після дня тривоги і печалі
Дарує небо зоряне мені,
Полів простори, тихі сині далі.

Я нині, як завжди, на самоті,
Заходить сонце, виднокрай палає,
Як самоцвітний камінь в сьвітлі тім
Тремтить Зоря Вечірня і згасає.

Я не клянжу життя та свій талан,
Відрада є солодка і жадана:
Сам у німотній тиші, в спогляданні
Гуторю з Богом – над панами пан.

Росте на кладовищі мурава,
Жива, смарагдова, весела й мила,
Дошівка плити скрізь усі помила
І непотрібні мох покрив слова.

Заголосила у півночі сова
І почуття забуті пробудила
В душі моїй... Зруйнована могила –
Як докір нам... Та, земле, ти права!

Як синіх ніжних хмар кремлі ошатні
Красуються на заході здаля!
За темною долиною в полях
Як в небо рвуться вітряки крилаті!

Як радо кличе навесні земля!
Невже є щастя і в самій утраті?

Собака

Помрій, помрій. Вже наче звіддалік
Ти дивишся очима золотими
На сніг, на рамі чи подвір'ї зримий,
На мітли тополиних віт в імлі.

Зітхнувши, ти згорнувся чимтепліш
В моїх ногах – і думаєш... Самі ми
Караємсь тугою чужих полів,
Чужих пустель... за пасмами
гірськими.

Ти згадуєш про геть чуже мені:
Про сиве небо, тундри, кригу, чуми
В твоїй студеній дикій стороні.

Та поділяю я з тобою думи:
Людина я й приречений, як Бог,
Спить тугу всіх країн і всіх епох.

Настане день – піду з життя,
В кімнаті буде все без змін:
Ікона на стіні проста,
Благенький столик і ослін.

І буде залітати знов
Метелик ярий у шовках,
І битися понад вікном,
Об стелю в голубих тонах.

Так само буде неба дно
Зорити у моє вікно,
А моря голуба емаль
Манити у безлюдну даль.

Переклад із російської.

ФІЛОСОФСЬКО-ЛІРИЧНЕ ОСЯГНЕННЯ СВІТУ В ТВОРЧОСТІ ПЕТРА ШПОРЧУКА

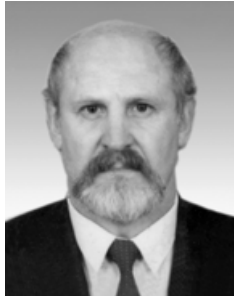
На живописних полотнах Петра Шпорчука домінують яскраві кольори. Я намагався полічити всі їх відтінки, тони і напівтони – й збився, стільки їх на палітрі майстра. Таку поліфонію барв сьогодні побачиш не часто, ще, може, тільки у Володимира Патики чи Івана Холоменюка. Але П. Шпорчук навіть перевершує їх у продукуванні й розробленні відтінків рожевого, зеленого, жовготорячого, чорного та інших кольорів. Перше враження від його живописних полотен – щире подивування. Ці наринаючі теплі барви – як повинь, що полонить, підпорядковує і затоплює у нестримному вирі.

Петро Шпорчук – митець надзвичайно різний: його картини ніби не створені однією і тією ж рукою, а витвори різних людей, котрі сповідують відмінні, часто полярні течії і стилі. Просто дивно, як художник може так змінюватися і перевтілюватися, з дивовижною легкістю (безперечно, оманливою) долаючи місток від класичного реалізму (“Біля джерела”, цикл ілюстрацій до творів Тараса Шевченка та Івана Франка, серія портретів класиків української літератури) до зухвалої абстракції (“Модуль”, “Приватизація”) від модерну (“Диференціація”, “Чумацький шлях”, “В майстерні”) до ірреального, сюрреалістичного відображення дійсності (“З глибини віків”, “Петрів сон”). Очевидно, таке творче покликання митця – бути різним, шукати і мучитися, не задовольнятися зробленим і не обмежуватись якимось одним напрямком творчих шукань. Важко сказати, чи вельми продуктивний такий шлях, але мені здається, що П. Шпорчук просто не може бути іншим, якби він спробував “бити”, що називається, в одну точку, то насправді нічого доброго з цього не вийшло б. Ідеї, задуми, творча енергія переповнюють його, хоча зовні помітити це надзвичайно важко. Коли він виходить на корзо аристократично-підтягнутий, елегантний і незворушно-спокійний, то сприймається як яскраве втілення літнього галицького інтелігента, котрий випромінює внутрішню гармонію і моральну гідність. Митець давно став примітним суб’єктом мистецького середовища нашого міста, і без нього його уявити важко.

Спілкування з ним зазвичай радісне, приємне і хвилююче, бо випромінює він стільки світла й доброти, що, здається, його вистачило б на кілька людей. Серед більшості замкнутих, похмурих, навіть колючих і неприступних колег-художників він виділяється відкритістю, ширістю і, повторюся, підкресленою інтелігентністю – рисами, на жаль, майже втраченими у XXI ст. Хоча, коли йдеться про речі принципові й важливі, художник може бути гострим на слово, критичним і непоступливим. А ще він виділяється доброю начитаністю, ерудованістю, ґрунтовною обізнаністю не лише з історією і теорією живопису, а й інших галузей мистецтва, успішно виступає як автор прозових творів, видав кілька книг.

Я бачив його в різних ситуаціях, і це дало мені змогу відчувати драматичну напругу його складної, непередбачуваної натури, що дивним чином вихлюпується на полотна. Він несе в собі й болісне усвідомлення трагічної сутності світу та людського існування в ньому, і радісне замилювання красою природи й гармонійної величі космосу. З цим жити, увочевидь, нелегко, бо це не лише дає крила, а й кладе на плечі хрест. Але головне, що картини П. Шпорчука позначені незаперечним творчим

Петро Шпорчук (народився 5 вересня 1942 року в селі Великі Мацевичі, нині Старокостянтинівського району Хмельницької області) – художник, скульптор, літератор. Член НСХУ (1989 р.). Закінчив школу художніх ремесел у м. Яворів Львівської області (1959 р.; художня різьба по дереву), Львівський інститут прикладного та декоративного мистецтва (1971 р.).

Від 1960 року працював у системі українського Художнього фонду, Львівському і Тернопільському обласних кооперативних товариствах художників (1960–1962 рр.); художник у Чернігівських художньо-виробничих майстернях (1971–1974 рр.), художник-монументаліст у Тернопільському художньо-виробничому комбінаті (1974–2000 рр.). Від 1971 року – учасник виставок усіх рівнів у містах Запоріжжя (1977 р.), Київ (1985, 1986, 1987, 1989 рр.), Харків (1988 р.), Львів (бієнале "Львів' 91-Відродження" (1991 р.), осінній салон "Високий замок" (2002, 2003, 2006 рр.); Тернопіль (1-а всеукраїнська виставка, присвячена М. Бойчуку (1996 р.); міжнародних у містах Сант-Гален (1991 р., Швейцарія), Вінніпег (1990 р., Канада), Слієен (1989 р., Болгарія). Персональні – у містах Тернопіль (1984, 1985, 1992, 2002, 2005, 2006 рр.), Хмельницький (1994 р.), Кам'янець-Подільський Хмельницької області (1994 р.), Київ (1997, 2007 рр.), Львів (2001 р.). Працює в галузі станкового (пейзаж, натюрморт, портрет, жанрові композиції) та монументального (темперний розпис, мозаїка) живопису. 276 його робіт зберігаються у: Національних музеях – Т. Шевченка та Художньому, Фондах Українського Дому й Дирекції виставок НСХУ (всі – м. Київ); музеях: І. Франка, Історичному і Національному художньому (усі – м. Львів) та "Острозька академія" (м. Острог Рівненської області); художніх музеях (міста Дніпропетровськ, Чернігів), музейному комплексі "Гетьманська столиця" (м. Батурин Чернігівської області), Тернопільських художньому та краєзнавчому музеях, Збаразькому державному історико-архітектурному заповіднику, приватних колекціях в Україні й за кордоном. Автор книг прози "Подільські жолоби" (2002 р.), "Фатум" (2004 р.), "Феєрія холодних гам" (2006 р.). Проілюстрував фотоальбом "Тернопіль", "Тернопільський Енциклопедичний Словник", книги літераторів Тернопільщини, окремі випуски журналів "Дзвін", "Людина і світ", "Тернопіль".

хистом і заслуговують, без сумніву, професійної та зацікавленої розмови. Я з тих, хто не відділяє стилю життя від стилю письма, тому й дозволив собі означити деякі риси характеру майстра пензля.

У П. Шпорчука все побудовано на усвідомленні дуалістичної сутності світу, де трагізм і гармонія колориту, пронизливий біль і радість буття, закинутість людини, космічна холодність самоти і сонячний спалах любові перебувають у нерозривній єдності. Він полюбляє умовності й абстракції, стримані форми, тонку гру яскравих барв, гротескно-фантастичні мотиви, але може проспівати лірично піднесену осанну вроді, довершеним формам жіночого тіла і внутрішній чистоті ("Цнотливість", "Оголена").

Іноді це спроба пережити акт народження світу, іноді – показати світ з погляду не людини, а неживого предмета. Особливо щедро, навалюно і нестримно на його полотна проривається світ фольклору, міфів, історичних асоціацій (цикл ілюстрацій до українських народних пісень, "Великий льох" і "Причинна" за Т. Шевченком, "Лель і Полель. За мотивами однойменної повісті І. Франка").

У кращих роботах майстер намагається не наслідувати природу, а звільнитися від її диктату, абстрагуватися від неї, віддаючись на волю власної фантазії ("Вереснь", "Біля джерела"). Його пошуки часто переходять межі видимого світу і прориваються в трансцендентне. Тоді виникають неструктуровані сегменти снів, видінь і марень. Може виникнути питання: навіщо це? Для чого знову повертатись у світ хаосу, якщо Господь затратив стільки зусиль, щоби вирвати людину з нього, і всі його зусилля спрямовані на те, щоби гармонізувати дійсність? Але для чогось Бог залишив нам сни, де зчаста годі шукати звичної логіки і здорового глузду. Чи не підказка це для митця, що й таким шляхом можна спрямовувати власні пошуки істини і першооснов?

Картини П. Шпорчука змушують думати, потребують співтворчості; іноді їх треба розгадати, як своєрідний код, іноді, домислити. Його пошуки в таємничому світі мислі не завжди вдалі, але за емоційним настроєм ці картини справді унікальні.

Такі полотна не народжуються на одному подиху, вони потребують виняткових зусиль, важкої праці, повної самовідданості й цілковитого самоспалення, навіть якщо первісний задум прийшов до автора блискавично. Ці картини – плід художника-трудівника, художника-чорнороба, де осяяння перевіряється важкою трудиною.

Для Шпорчука-графіка нема дрібниць, усе підпорядковане загальному задуму, все працює на нього – від найвіддаленішої частини полотна до рами, які теж покликані загострювати емоційне сприйняття роботи.

Митець звертає пильну увагу на ужиткові й часто буденні предмети та речі, робить їх об'єктом художнього дослідження, що особливо помітно в його циклах, створених за мотивами народних українських жартівливих пісень та творів Тараса Шевченка, Івана Франка, Богдана Мельничука, Ярослава Бензи. Він опоетизовує їх, хоч і з домішкою відчутного гротеску, що сприймається як протест проти матеріалізації світу чи спроба показати справжню суть тих речей, що навколо нас.

У П. Шпорчука – особливе сприйняття світу. До трагічності тут ще домішуються, мабуть, велика тривога і біль за долю світу. У нього нема оптимізму щодо майбутнього, з глибоким сумом він дивиться на день сьогоднішній. Світ видається йому похмурим, непривітним і суворим до людини. Найхарактерніша з цього погляду картина “Диференціація”, де людина постає не тільки безправним в’язнем, а й позбавленою будь-якої надії на щось світле й вічне, хіба у мріях, ілюзіях і снах. Життя людини, на думку митця, – це прижиттєва спокута за первородний гріх, важка покара, котру терпеливо і стоїтично треба відбутися, як карму. Це ж можна сказати і про автопортрет “Втрата сподівань”, назва якого говорить сама за себе.

Якщо наводити якісь паралелі, то Петро Шпорчук робить в образотворчому мистецтві те, що чинять у літературі, скажімо, Галина Пагутяк, Олекса Ізарський чи Богдан Мельничук. Іноді він вивертає реальність, іноді абстрагується від неї, то показує світ без Бога, то творчо переосмислює біблійні символи. І все, що зринає від його пензля, позначене глибоким психологізмом, вольовим підкоренням простору і часу, особливим сприйняттям світу, якого не побачиш в інших майстрів.

Тут важко щось пояснювати і тим більше дошукувати якоїсь усталеної методи, єдино правильного коду, за допомогою котрого можна було б розшифрувати вишукані абстракції, бо найчастіше і сам художник, мабуть, не зміг би пояснити, чому, власне, він вдався до тих чи інших сюжетних ходів. У мистецтві, на моє глибоке переконання, панує єдиний диктат – диктат інтуїції, не підвладний не тільки жодним законам і правилам, а й звичній людській логіці. Неможливо також сказати, куди завтра заведе інтуїтивне прозріння П. Шпорчука, чого очікувати від нього. Та й сам він цього, мабуть, не відає.

Єдине, що можна сказати напевне, – що він прагне філософсько-етичного осягнення світу, високого малярського синтезу, його образна інтерпретація життя буде поглиблюватися, а почуття внутрішньої напруги зростатиме, бо така це вже творча натура, така сила таланту.

Талант – це те, перед чим зупиняєшся зачарований, вражений і схвилюваний, це подих іншої сили, яку Бог улив у душу людини. Та одна справа отримати талант, а інша – зберегти його і примножити. Історія світового мистецтва знає більше загублених і змарнованих талантів, ніж дбайливо розвинутих і поставлених на службу людям. Мені відрядно думати про те, що Петро Шпорчук поставився до Божого зерна, засіяного в його душі, як до вищого скарбу, і все життя дбайливо плекав його, розвивав та зміцнював, не розгубивши на крутосхилах життєвої долі ні крихти, ні машини, ненастанно розширюючи власні можливості, а це означає, що стилем життя та письма він може слугувати для нас високим взірцем, гідним наслідування й пошанування.

Петро СОРОКА.

м. Тернопіль.

Євген Коновалець – провідник українського визвольного руху

23 травня 2008 року минула 70-а річниця від дня трагічної загибелі Провідника УВО та голови ОУН, героя української національної революції Євгена Коновальця.

Народився Є. Коновалець 14 червня 1891 року в с. Зашкові біля Львова в родині управителя місцевої школи. Здобувши початкову освіту в родинному селі, продовжив навчання у Львівській українській гімназії, котру успішно закінчив у 1909 році. Того ж року Євген вступив на юридичний факультет Львівського університету, який закінчив у 1914-у. За антипольську пропаганду Є. Коновальця у 1911 році заарештувала австрійська поліція, але він виправдав себе під час судового процесу, і був звільнений.

У 1912 році Євген вступив до австрійського війська. Після закінчення у чині четаря військової служби організував серед студентів товариство для військового вишколу – “Січові стрільці”.

Після вибуху Першої світової війни Є. Коновальця мобілізували до війська, у боях за гору Маківку в Карпатах він із іншими вояками потрапив у російський полон, звідки заслали до Царицина (сучасний Волгоград). Коли дізнався про революцію в Росії, то організував втечу полонених в Україну. У листопаді 1917 року Є. Коновалець утворив курінь “Січових Стрільців” і в січні 1918 року обраний його командиром. “Січові Стрільці” – це найкраща військова частина вільної України, яка уславила себе в боях, у її лавах вишколилися видатні військові командири.

Євген Коновалець розумів, що суперечлива політика діячів УНР втягнула країну в анархію, унеможливило організацію боєздатної національної армії. Він був тим, кого рука провидіння привела у Київ у найкритичніший момент, коли соціалісти присипляли пробуджену українську національну стихію дурманом “всеросійської соціалістичної революції”. Безмежна національна свідомість дала Є. Коновальцю змогу застерегти українську націю перед смертельною небезпекою і вказати їй єдино правильний шлях: “Творім негайно міцну дисципліновану українську Національну армію, на прапорах якої яснітиме єдине гасло – “За Самостійну Соборну Українську Державу!”

Саме Є. Коновалець попередив діячів УЦР про можливість гетьманського перевороту, який стався 28 квітня 1918 року. Тільки-но Павло Скоропадський проголосив федерацію України з Московською державою – Є. Коновалець зі зброєю в руках виступив проти гетьманської влади в Україні. В боях під Мотовилівкою його курінь здобув перемогу 18 листопада 1918 року над російськими білогвардійськими добровольцями, після чого війська Директорії зайняли Київ. У квітні–червні 1919 року загони корпусу “Січових Стрільців” під орудою Є. Коновальця воювали з більшовицькими і польськими частинами на території Кременецького повіту, в м. Кременець перебував полк цього корпусу.

Полковник Коновалець був справжнім патріотом, він негативно поставився до підписаного 21 квітня 1920 року договору УНР з Польщею. Майбутні події підтвердили справедливість його позиції. Невдовзі після цього невдачею закінчився польсько-український похід на Київ. Поляки поводитися на українських землях як окупанти, що сприяло успіхові більшовицької армії, яка в серпні 1920 року перейшла річку Збруч і почала наступати на Варшаву. Поляки, рятуючи себе, зрадили уряд Директорії і підписали сепаратний Ризький мирний договір із УРСР, визнаючи за більшовиками право окупації України. Під вмілим керівництвом Є. Коновальця в усьому краї завершували формування організаційної мережі збройного підпілля і перехід до бойових дій. У червні 1921 року він повернувся в Галичину і очолив керівництво Української Військової Організації (УВО). А 3 лютого 1929 року відбувся 1-й Конгрес Українських Націоналістів, на якому з багатьох націоналістичних організацій була утворена єдина революційно-підпільна організація – Організація Українських Націоналістів (ОУН), головною метою якої проголошено здобуття Української Самостійної Держави.

Із ініціативи учасників Конгресу ОУН очолив Євген Коновалець. Він орієнтував діяльність ОУН на власні сили, незалежність її від впливу сторонніх сил, велику увагу він приділяв популяризації визвольного руху на міжнародній арені. Щоби бути незалежним у своїх діях, переїхав у нейтральну країну – в Швейцарію. Одночасно розіслав резидентуру в Англію, Францію, Німеччину, США і Канаду.

Євген Коновалець був рішучим противником соціалізму і більшовицького тоталітаризму як головного ворога української державності. Вирішальним етапом визвольної революції українського народу, на його думку, мало стати збройне повстання, а це потребувало вишколених кадрів. Для цієї мети як при УВО, так при ОУН постійно діяв військовий штаб, який організував видання відповідної літератури та військові старшинські курси. Такі курси були організовані у Чехословаччині, Польщі та Австрії. Їх мав пройти кожен член УВО, ОУН.

Хоча найактивнішу діяльність ОУН розгорнула в Західній Україні, полковник Є. Коновалець велику увагу приділяв розбудові підпільних націоналістичних організацій на Наддніпрянській Україні. Тут він творив мережу децентралізованих клітин ОУН, безпосередньо підтримував із ними контакти. Ведучи надзвичайно активну боротьбу з особливо небезпечним ворогом, виїжджаючи для контактів у різні країни, Є. Коновалець постійно наражав себе на небезпеку бути знищеним. 23 травня 1938 року в голландському місті Роттердам при зустрічі зі “зв’язковим” під псевдонімом “Валюх” у кав’ярні “Атланта” Є. Коновалець одержав від нього невеликий пакет “звітів”. “Звіти” виявилися пекельною машиною, котра вибухнула. Так перестало битися серце вождя українського підпільного руху – полковника Євгена Коновальця. Головними організаторами вбивства голови ОУН були Й. Сталін та Л. Берія, а безпосереднім виконавцем – працівник НКВС, головний організатор політичних вбивств, у тому числі Романа Шухевича, – Павло Судоплатов.

Втрата була болючою і великою, але ОУН не припинила боротьбу. Через два роки організацію очолив Степан Бандера, який продовжив підготовку і вишкіл патріотичних сил. У час Другої Світової війни тисячі українських націоналістів пішли на східні землі України, твердо пам’ятаючи слова свого провідника, що шлях визволення України лежить через Київ. Створена згодом Українська Повстанська Армія вкрила себе невмирущою славою, поборюючи дві світові імперії: німецьку – нацистську і радянську – більшовицьку.

Світла пам’ять про незламного борця, державного мужа і великого стратега полковника Євгена Коновальця надихає нові покоління української молоді до всебічного розвитку і розбудови нашої Святої України!

*Ігор ОЛЕЩУК,
старший науковий працівник Тернопільського
історико-меморіального музею політичних в’язнів, член НСЖУ.*

МОЯ ДУША – МОВ КВІТКА НА КОНІ, або У РИТМІ КІНСЬКИХ КОПИТ

Ярослав Павуляк пише мало й друкується начебто неохоче, і з кожним роком ця тенденція наростає. Його перша збірка “Блудний лебідь” вийшла друком 1993 року, коли поетові виповнилося сорок п’ять, друга – “Могили на конях” – (1999-у), нині готує до друку третю, що має робочу назву “Весна без весни”. Оце й усе. Але і ця, третя збірка складена здебільшого з творів, написаних у 1960–70-ті роки, й Я. Павуляк охоче виставляє це на щит. Нових віршів мізерно мало. Та суть, зрештою, не в тому. Досить прочитати будь-яку ліричну мініатюру чи більший за обсягом і з епічним розмахом твір, щоби відчуті: це – справжня поезія, а Я. Павуляк має в серці те, що не вмирає. Поетів такого рівня в Україні одиниці, їх можна перелічити, як мовлять, на пальцях однієї руки.

*Тії кола любові та білі,
Бо роздягнута мною вода.
Ти глибоко до ранку на зіллі.
Ти до ранку моя борозна.*

*Твого тіла – твої постелі.
З мого тіла – мій клен вироста.
Наші ноги і руки на стелі,
А між ними палають уста.*

Улюблені архетипи поета – коні, могили, дорога, нитки, підошва... Він уміє наснажити слово символічним звучанням, але як це йому вдається, залишається великою таємницею. Серцевина Павулякової поезії, звісно ж, метафора, але настільки складна і глибинна, що забиває подих. Скажімо, могили на конях. Її можна трактувати по-різному, вона провокує багатовекторне прочитання, і це чудесно, бо де однозначність та одноплосинність, там поезії шукати дарма. Я собі її розкодовую передусім так: справжні чоловіки завжди помирали на льоту, верхи на конях, отже – там їх могили. Такі могили навіюють не сум, а захоплення, збуджують не ностальгію, а жагу боротьби. Отже – й пісню.

*Так живу, щоб колись навесні
Заспівали могили на конях.*

Назагал образ коней у поета повторюється у найнесподіваніших варіаціях (“моя душа, мов квітка на коні...”), а найкращі в Ярослава, як на мене, ті вірші, що написані у ритмі кінських копит.

У поета завжди свіжі й несподівані тропи, чудесні мистецькі образи, дивовижні словесні знахідки... Їх приємно перераховувати, повторювати чи перевіряти на акустичність звучання. Від того вони не втрачають природного блиску, а, здається, світяться ще яскравіше і вабливіше: “за моєю спиною тісно моїм рукам. За моєю корою світ догори ногами...”, “голота вишневих ягід у бутлях, відлितих з неба”, “і тримає човном рідну воду на дні”, “нетлінний тато вистругав дорогу”, “обіймаю її – притуляє устами мене”...

*Танцює зі мною,
Мов та молодиця,
Подвір’я, одягнуте
В білу криницю.*

Ярослав Павуляк (народився 30 квітня 1948 року в селі Настасів, нині Тернопільського району) – поет, громадський діяч. Член НСПУ (1994 р.) і Спілки українських письменників

Словаччини (1994 р.). Навчався на відділенні художньої кераміки у Львівському училищі прикладного та декоративного мистецтва (до 1967 р.). Працював у Львівській картинній галереї, науково-реставраційних майстернях. У ніч на 1 травня 1969 року із одностайними встановив у родинному селі погруддя Т. Шевченка, яке сам виготовив; за це зазнав переслідувань органів КДБ. Навчався на філологічних факультетах: Чернівецького університету, з якого виключили за організацію несанкціонованого вечора пам'яті поета В. Симоненка, у 1972–73 роках – Кам'янець-Подільського педагогічного інституту – виключений за “націоналістичні настрої”. Закінчив Літературний інститут у м. Москва (1978 р.). Згодом виїхав до м. Братислава (нині Словаччина), працював у Словацькому літературному агентстві (1979–91 рр.). Автор двох збірок поезій, публікацій у газетах, журналах, альманахах. Від 1999 року – директор Тернопільського музею політичних в'язнів і репресованих. Публікуючи

все про творчість Ярослава Павуляка, вітаємо його зі 60-річчям.
Із роси, з води, шановний ювіляре!

Поет любить експериментувати зі словом, вивільняти музику з його зачасених глибин, і, може, саме тому в нього трапляються ось такі алітеративні строфи:

<i>Село сувоєм сну сповите,</i>	<i>Садок сумирно спочиває,</i>
<i>Спокою статуї стоять,</i>	<i>Спроквола стихли солов'ї,</i>
<i>Старому стовбурові стиха</i>	<i>Сади спроваджують сугр'іти</i>
<i>Суглоби сухо скреготять.</i>	<i>Слова стриножені свої.</i>

Скажете – штукарство. Так! Але якого рівня штукарство. Це гра справжнього майстра, який знає ціну слова, чує його дихання, бачить колір та відчуває живий і тугий пульс. Коли сіра бездарність грається словом, то калічить і умертвляє його, коли ж словом грається людина з іскрою Божою, воно спалахує новими гранями, всміхається нам, відкриваючи щось завжди несподіване і нове. Ніби приймає закони гри. Це теж таємниця, яку розгадати неможливо. Тим можна тільки подивовуватися і захоплюватися.

Автор зізнається також, що його поезія багата “фольклорним наверстуванням”. Це правда. Але до народного мелосу він підходить, як скульптор до глини, ніколи не дозволяє собі прямолінійної імітації, що нині стало справжнім лихом української поезії. І спробуйте визначити, де міра фольклорних елементів і як вони співвідносяться з авторським началом у ось хоча б такому вірші:

<i>Та монашка,</i>	<i>Живе собі,</i>
<i>Що під калиною,</i>	<i>Ніби без мови,</i>
<i>Трошки з яблуком у руці,</i>	<i>Чорною ниткою сяє,</i>
<i>Подобається мені</i>	<i>Очима себе досягає.</i>
<i>На лиці.</i>	<i>Віє чутка, що їй незвідома</i>
<i>Носить щодня з собою</i>	<i>Впала колиска додому.</i>
<i>Сон Христа під водою.</i>	

Хоча, разом із тим, хто може заперечити, що такі твори виростають не на ґрунті народної пісні.

Ярослав Павуляк не цурається також виражено соціальних творів, хоча ніколи в них не скочувався до банальних трафаретів і не римував “Москва – боротьба”. У сутемні часи тоталітаризму він чітко задекларував свою позицію, за що зазнав переслідувань, був викинутий за межі України і багато років прожив на чужині.

Зовсім недавно, гортаючи підшивку за 1971 рік часопису “Український вісник”, що виходив у Парижі, я прикипів поглядом до такої цікавої замітки:

“ЧЕРНІВЦІ.

Викинено з університету студента другого курсу філологічного факультету Ярослава Павуляка.

Я. Павуляк десь дістав щоденник Василя Симоненка і читав його студентам у гуртожитку. 11 січня в університеті був офіційний вечір В. Симоненка. Виступаючи з доповіддю, викладач університету Добрянський обурювався, що за кордоном тенденційно підібрали уривки із Симоненкового щоденника і використовують їх для пропаганди. Слова попросив Я. Павуляк. Він сказав, що найкращий спосіб позбавити буржуазну пропаганду хліба – видати “Щоденник” Симоненка у нас без будь-яких скорочень. Я. Павуляк заявив при цьому, що читав цей “Щоденник” і розповів його зміст.

В університеті відразу почалися допити. Студентів допитували, кому Павуляк читав щоденник, чи був то машинопис, а чи видана у Мюнхені книжка. Погрожували тим, хто слухав Павуляка у гуртожитку і не доніс. Самого Павуляка полякали тюрмою і викинули з університету”.

Вірші Ярослава Павуляка розраховані на справжнього поціновувача художнього слова. Вони спроможні подарувати велику естетичну насолоду тому, хто відчуває слово на смак і дотик. А ще до них хочеться повертатися знову й знову. Навіть через роки. Бо справжня поезія – вічна. І не так важливо, що сьогодні поет майже не пише, що період його мовчання аж надто затягнувся, – його вірші продовжують промовляти до наших душ, поезія приречена на життя довге й щасливе.

Яка рідкість поетичний талант – починаєш розуміти (і відчувати) лише тоді, коли щодня перелопачуєш десятки книг, що “прилітають” із усіх регіонів України. А якби уявити собі, що так стікалося б усе написане з усього світу, то талант здавався б ще більшою рідкістю.

Буддисти вважають народження людини великим дивом, яке можна порівняти з черепахою, що спливає на поверхню води і раз на 400 років потрапляє головою у випадкове намисто, що плаває в океані.

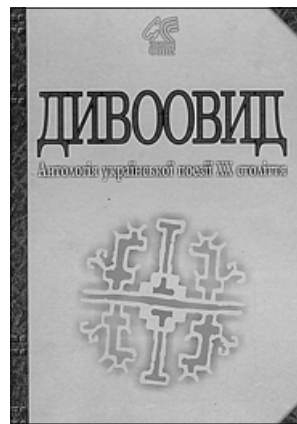
То яке ж диво-дивне талант?

Тому треба не просто цінувати талановиту людину, оберігати і прощати їй майже все, треба дивитися на неї, як на розкіш історії.

Петро СОРОКА,
член Національної Спілки письменників України.
м. Тернопіль.

На світлинах:
погруддя Т. Шевченка
у с. Настасів, яке виготовив і встановив Я. Павуляк;
обкладинка його збірки;
в антології української
поезії XX століття “Диво-
овид” (Тернопіль: Навчаль-
на книга-Богдан, 2007,
укл. І. Лучук) вміщено
8 поезій Я. Павуляка.

*Іван Майчик -
визначний лемківський
диригент, етномузиколог
та композитор*

Торік лемківська громада у Львові готувалася до відзначення 80-річчя з дня народження композитора, педагога, диригента, етномузиколога, члена Національної спілки композиторів України — Івана Івановича Майчика, заслуженого діяча мистецтв України, що випадало наприкінці грудня 2007 року. Були заплановані ювілейний концерт, в основному, з творів композитора, видання ювілейної збірки його пісень тощо. Мене попросили написати нарис про життя і творчість ювіляра. Я ще влітку 2007 року виконав це прохання і, знаючи пристрасть І. Майчика до точності, вислав йому рукопис статті для "апробації". У серпні він повернув мені рукопис із незначними поправками, здебільшого технічними: уточнення дат, місць праці, назв окремих творів тощо. Два місяці перед згаданим ювілеєм надійшла звістка, що Іван Майчик несподівано помер 24 жовтня 2007 року у Львові. Моя ювілейна стаття, таким чином, перетворилася в некролог. Її скорочений варіант я опублікував у журналі "Дукля" (Словаччина, 2007, ч. 6, с. 67—71). Гадаю, що й читачам в Україні буде цікаво ознайомитись із життям і творчістю цього вірного сина Лемківщини.

Іван Майчик був не лише талановитим, а й дуже плідним музикантом. Від кінця 2006 року як композитор він створив 110 хорових творів на слова українських поетів, 188 музичних обробок українських народних пісень, 30 романсів, 47 вокальних ансамблів (дуетів, терцетів та квіartetів) на слова поетів й обробок народних пісень, 54 дво- три- і чотириголосових дитячих та шкільних пісень. Як педагог прищепив любов до музики сотням молодих людей і виховав 24 професіональних диригентів. Як пропагатор української музики видав майже два десятки репертуарних збірників пісень із нотами, переважно власним коштом. Більшість із них — його власні твори та обробки народних пісень. Як етномузиколог І. Майчик написав серію наукових статей, здебільшого про музичний фольклор рідної Лемківщини. Як диригент працював із багатьма хоровими колективами — професіональними й аматорськими. Незважаючи на

поважний вік, до останніх днів працював у Львівському музичному училищі та музичній академії, писав, komponував, диригував...

Іван Майчик народився 26 грудня 1927 року в с. Одрехові Сяноцького повіту (Польща) у селянській музикальній родині. Музикантами-скрипальми були його прадід Стефан (1756–1826 рр.) і дід Андрій (1837–1905 рр.). А батько Іван Майчик (1886–1966 рр.) грав на трубі, флейті, контрабасі. В Одрехові у батька була родинна капела, яка протягом трьох десятиріч років грала на сільських весіллях, забавах та при інших нагодах. Мати Катерина (1891–1972 рр.) була чудовою співачкою. Отже, Іван із раннього дитинства виростав у музичному середовищі, бо в його типовій лемківській селянській хаті співали зранку до вечора.

В Одреховій Іван почав ходити до польської школи, яка в 1939 році стала українською. З 12 років він уже належав до українського "Пласту", а згодом став його секретарем. У 1942 р. (після закінчення семирічної школи) німецька окупаційна влада відправила 14-річного хлопця на примусові роботи в Австрію.

Після двох років юнак повернувся додому, закінчив трирічні курси сільськогосподарської школи, а на початку 1946 р. його разом зі сім'єю переселили в глухе село Кокутківці Зборівського району Тернопільської області. Там — голод, злидні, вороже ставлення місцевого населення до переселенців. За важко зароблені у колгоспі гроші батько в 1948 р. купив синові акордеон, і вже через рік Іван працював акомпаніатором у будинку культури в містечку Залізці та вчителем фізкультури в місцевій школі. В 1950 р. переїхав до Тернополя.

На скромний заробіток у торгових та фінансованих підприємствах Іван утримував не лише себе, а й батьків-колгоспників та молодшу сестру. Одночасно працював акордеоністом Тернопільського будинку піонерів і за два роки на відмінно закінчив п'ять курсів вечірньої музичної школи (клас акордеона). Окрилений успіхом, вступив на диригентсько-хоровий відділ Львівського музичного училища, одночасно працюючи вчителем співу та диригентом хору у польській середній школі м. Тернополя. Хор під його керівництвом зайняв перше місце у Львівській області й був рекомендований на столичний концерт переможців.

У 1956 році І. Майчик вступив на вечірній відділ диригентсько-хорового факультету Львівської консерваторії, де його вчителями були Станіслав Людкевич, Анатолій Кос-Анатольський, Андрій Нікодемівич та Михайло Антків. Від другого курсу почав успішно komponувати й брати участь у фольклорних експедиціях. І надалі керував шкільними хорами, які на оглядах займали почесні місця. Зокрема успішним був його хор Львівського поліграфічного інституту. На п'ятому курсі заснував Хорову капелу при Львівському обласному комітеті з радіомовлення і телебачення. В радіостудії він тоді працював музичним редактором і звукорежисером. Капела під диригуванням І. Майчика передавала в ефір чимало його власних композицій. Із хоровою капелою він готував цикли передач "З історії народної пісні", "Творчі портрети композиторів" та інші, влаштовував концерти на сцені.

У 1961 р. І. Майчик блискуче закінчив Львівську консерваторію. Його спроби вступити в аспірантуру не увінчалися успіхом: завадили "кадрові" причини. В 1962 р. органи влади скерували молодого диригента проти його волі в Хуст на Закарпатті, у зв'язку з чим його хорова капела розпалася.

На початку листопада 1964 року І. Майчика покликали назад у Львів і призначили на посаду художнього керівника та головного диригента Заслуженої хорової капели "Трембіта", яка наприкінці листопада здійснила успішне двомісячне турне по кільканадцятьох сибірських містах: Іркутськ, Красноярськ, Новосибірськ, Свердловськ, Томськ, Омськ, Тюмень та ін. У кожному з цих міст "Трембіта" дала по кілька концертів класичної і народної музики. Здебільшого вдячними слухачами хору були, головним чином, колишні українські політв'язні, які й після звільнення з таборів працювали "вільнонайманими" без права повернення в Україну. Після довгих років вони вперше чули українські художнє слово і музику.

На початку 1965 року І. Майчик підготував із "Трембітою" нову програму, прем'єра якої відбулася 25 лютого 1965 року у Львівській обласній філармонії. В основу програми лягли симфонія-кантата С. Людкевича "Кавказ", хорова поема М. Лисенка "Ян Гус", музичний твір Ф. Колесси "Було колись в Україні", "Огні горять" І. Воробкевича і "Заповіт" Т. Шевченка. Далі програму складали "Реквієм" Дж. Верді, "Баркарола" Ф. Шуберта, "Мрії" Р. Шумана, "Слов'янський танець" А. Дворжака, "Веснівка" В. Матюка, "Шалійте, шалійте, скажені кати" (слова О. Колесси, музика А. Вахнянина, обробка Ст. Людкевича), "Хмари" К. Стеценка (на слова М. Вороного), "Радійте, співайте" (слова Олександра Олеся, музика К. Стеценка), хор із опери "Купало" А. Вахнянина та хорова фантазія Е. Козака "Невдале залицяння". В програмі було й кілька композицій І. Майчика. Основні твори програми записали в т. зв. "золотий фонд" радіомовлення.

"Трембіта" з новою програмою здійснила дуже успішне турне і по Україні. Протягом двох місяців (травень, червень 1965) під керівництвом І. Майчика дала майже півсотні концертів у 18-и містах. Кожен концерт був оригінальним, адаптованим до місцевих умов. Спільним знаменником усіх концертів стали національна та духовна ідеї, і саме це не сподобалося партійній номенклатурі. Після повернення до Львова І. Майчика замість похвали змусили написати заяву про "добровільний" відхід із капели.

Іван Майчик повернувся на роботу в редакцію Львівського радіо, відновив діяльність Хорової капели при ній. Але і з нею партійні та радянські керівники не дозволили йому довго працювати.

У 1972 році І. Майчик став викладачем Львівського музичного училища ім. Ст. Людкевича, в якому, з певними перервами, працював до останніх днів життя, гармонійно поєднуючи педагогічну роботу з композиторською та видавничою. Результати цієї роботи гідні подиву. Як ми вже згадували на початку, І. Майчик — автор понад 450 творів вокальної хорової музики (на слова Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, Б. Лепкого, Олександра Олеся, Б.-І. Антонича, М. Вороного, С. Чарнецького, О. Ольжича, Л. Костенко, В. Стуса та десятків інших поетів і на власні слова). Не творив музику лише "для шухляди". Він хотів, щоби його твори "жили", тому багато уваги приділяв їх видаванню, що в умовах нової "ринкової економіки" було нелегкою справою. Та все ж таки, йому якимсь дивом майже щороку вдавалося випустити по книжці, здебільшого на власні кошти та з допомогою його друзів-спонсорів.

За сорок років видавничої діяльності І. Майчик видав понад 20 збірок вокально-хорової музики у престижних видавництвах України. Назву основні: "Співаночки мої" (1967), "Лемківські народні пісні в обробці

Дрималика" (1969), "Українські народні пісні з репертуару Соломії Крушельницької" (1971), "Українські народні пісні з репертуару Павла Кармалюка" (1976), "Народні пісні з голосу Ганни Ільницької" (1981, у співавторстві), "Українські народні пісні з репертуару Олександра Врабеля" (1982), "Хорові твори Івана Майчика на слова українських поетів" (1989, 1997), "Романси та вокальні ансамблі М. Майчика на слова українських поетів", "Хорові обробки І. Майчика" (обидві 1999), "Українські народні пісні в обробці для хору" (2001; містить і добірку повстанських пісень), "Українські народні пісні в обробці для голосу в супроводі фортепіано" (2002), "Хорові твори та романси на слова Т. Шевченка" (2003) "Збірка вокально-хорових творів та романсів на слова Б.-І. Антонича" (2004; 2007).

Твори І. Майчика виконували не лише численні самодіяльні колективи, а й провідні професійні артисти України: Ірина Захарко, Анатолій і Олександр Громиші, Володимир Дудар, Олександр Врабель, Тамара Дідик, Богдан Косопуд та багато інших. Хорові колективи "Дударик", Камерний хор Львівської консерваторії, хорова капела "Антей", "Євшан", капела бандуристів "Карпати", Галицький камерний хор прославили пісні І. Майчика далеко за межами України. Їх залюбки залучали до репертуару й українські ансамблі Польщі, Словаччини, США, Канади та інших країн. Виконував їх і Піддукалянський український народний ансамбль у Пряшеві.

У Львові значним успіхом користалися авторські концерти Івана Майчика, приурочені здебільшого до його життєвих ювілеїв.

Лебединою піснею І. Майчика була збірка "Хорові твори, вокальні ансамблі та романси на слова Богдана-Ігоря Антонича", видана в липні 2007 р. до 70-річчя від дня смерті поета та 80-річчя з дня народження І. Майчика. Збірка містить 45 його композицій. Отже вона перевершує композиції на слова Б.-І. Антонича всіх інших композиторів. Наприкінці книги подано "Бібліографічний показник творів Івана Майчика", що охоплює 23 збірники, 24 самостійні публікації, наукові статті та рецензії, та 66 статей про нього та відгуків про його творчість.

У рукописі залишилися такі готові до друку книжки композитора, як збірки вокально-хорових творів на слова Олександра Олеся (22 твори), Миколи Вороного (18 творів), "Пісні визвольної боротьби" (215 повстанських пісень, записав і опрацював автор), "Лемківські народні пісні" (110 обробок) та "Пісні села Одрехова" (150 пісень записав від батька).

Хоча в рідному селі Одрехові І. Майчик прожив лише роки свого дитинства і юності, воно залишилось для нього найулюбленішим місцем на планеті. Протягом років він в архівах, друкованих джерелах та, головним чином, від старожилів села розсіяних по світі, зібрав багатющий матеріал, який у співавторстві із земляком Миколою Цуприком (1900—1978 рр.) обробив в історично-краєзнавчій монографії "Одрехова в минулому" (Львів, 1999), присвяченій 580-й річниці першої згадки про село. Це — одна з кращих монографій про лемківське село. 900 її примірників швидко розійшлись, і в 2006 році він видав її друге, значне доповнене видання. 470-сторінкова книжка містить дві вступні статті. В першій син упорядника Остап Майчик розповів про цікаву історію першого видання книги. Він наголосив, що поширеним виданням цієї краєзнавчої монографії його батько хотів відзначити три круглі ювілеї: 600 років першої письмової згадки про Одрехову, 200 років від побудови церкви у селі та

60 років депортації одрехівців з рідного села. В другій передмові упорядник І. Майчик подав нарис про Одрехову, про життя автора першої частини монографії Миколи Цуприка (с. 20–128) та інших вихідців цього села. В другій частині книги (с. 129–468) він опублікував розвідку про музичний фольклор рідного села, ілюстровану численними нотними зразками та кілька додатків, з яких найважливішим є "Шкільна метрика Одрехови за роки 1887–1943", що містить дані про 2686 учнів одрехівської школи (ім'я та прізвище, дати народження, імена батьків, номер їх будинку, кількість закінчених класів). Книга документована численними фотографіями.

Іван Майчик мав на рахунку і науково-популярні статті, нариси про композиторів і визначних діячів культури, розвідки про народні пісні (зокрема, лемківські), рецензії на книжки тощо.

У роки тоталітарного комуністичного режиму І. Майчик був увесь час під пильним оком органів КДБ. Лише через двадцять років після виселення йому дозволили в рамках делегації учителів відвідати місто Жешув у Польщі. Тоді він потай на 20 хвилин відвідав рідне село і був приголомшений його катастрофічним станом. Це вже не було квітуче село його молодості, а... руїна. Після проголошення незалежності України він кілька разів побував на рідній Лемківщині, а у Австрії, Чехії, Словаччині, США та Канаді.

Іван Майчик до своїх останніх днів викладав у Львівському музичному училищі ім. Ст. Людкевича, та Музичній академії ім. М. Лисенка та брав активну участь у музичному житті Львова. Його тішило, що обидва його сини — Остап і Тарас — пішли слідами батька — стали музикантами-професіоналами. Та найбільшою його потіхою була трійня внучат, яким він присвячував кожен вільну хвилину, прищеплюючи їм любов до музики.

Наприкінці не можу не сказати кілька суб'єктивних думок про Івана Майчика. Я з ним познайомився під час аспірантського побуту у Львові 1964–1965 рр. Поєднували нас спільне етнічне походження (обоє ми лемки) і спільні інтереси (обоє ми цікавилися фольклором рідного краю). Між нами з першого знайомства виникло духовне споріднення, яке поступово переросло у щирі дружбу.

Після мого видворення з Радянського Союзу в грудні 1965 року наші взаємини припинилися і відновилися лише після падіння тотальних режимів в Україні та Чехословаччині наприкінці 80-х та початку 90-х років ХХ століття. З того часу ми зустрічалися дуже часто у Львові, Пряшеві, Ждині, Зиндрановій та на інших місцях. Пам'ятною була наша спільна подорож до мого рідного села Курова на початку 1990-х років, коли він уперше після багатьох років чув рідну лемківську говірку безпосередньо від жителів села.

... При останній телефонній розмові Іван Майчик запросив мене на свій ювілейний концерт, запланований на грудень 2007 року. Цей вечір мав бути своєрідним підсумком доробку Маестро на ниві музики. На жаль, замість письмового запрошення на концерт я отримав повідомлення про смерть ювіляра...

*Микола МУШИНКА,
професор, доктор філологічних наук,
академік НАН України.
м. Пряшів, Словаччина.*

**П'ЯТЬ
РАН ХРИСТОВИХ –
П'ЯТЬ КАПЛИЦЬ,
П'ЯТЬ ХРАМІВ...**

Дорога до Бога: крізь терни до див

Яблуні, котрі він посадив, цвітуть навесні, восени і взимку. Калина – на Різдво. У воді, яку він освятив, з'явилося срібло – і відтоді нею лікують ревматизм. Копія ікони Іверської Матері Божої-Вратарниці, написана його рукою, заплакала. За сім кілометрів від того місця, де він злетів колись на автівці у 37-метрову прірву.

Це було ввечері перед Новоріччям понад тридцять літ тому. Його знайшли біля згарка лісоруби, які їхали слідом. Численні переїзди з клініки в клініку (відділення нейрохірургії в Івано-Франківську і Тернополі – професори Іван Іщенко й Анатолій Скляр, Київський інститут нейрохірургії), операції... Два роки пролежав нерухомо, за його ж словами, “сприймав світ у горизонталі. У вертикаль возносила найдорожча людина – мати Марія – “лікар”, радник, творець віри, надії, любові, мрії...” Його, інваліда першої групи, залишила дружина. Але сталося диво – він став на ноги. І віддався служінню Всевишньому. У тридцять три, у віці Христа...

Таких безмірно добрих очей, як у нього, я досі ні в кого не бачила. Вразила його схожість із Тарасом Шевченком. Особливо, коли посміхався. Цю посмішку щоразу хотілося притулити до душі, як цілющу примочку. А ще дуже хотілося плакати. Вже опісля, отримавши благословення й попрощавшись, дала сльозам волю. На серці стало легко, наче після сповіді. І я ще довго відчувала на голові тепло його долоні.

...Господь подарував мені зустріч із цією людиною саме тоді, коли я цього так потребувала. Трапляється, що в складних ситуаціях ми просимо Бога про поміч, але самі не відаємо, якою вона має бути. “Нехай діється воля Твоя, Господи”, – молилось. І щось відбувається в нашому житті. Господь дає якийсь знак, посиляє сонячний промінчик, за котрий нам має вистачити мудрості вхопитись. А мені Він послав зустріч із архімандритом Зіновієм Колісником.

З ім'ям померлого братика

У Марії та Івана Колісників із Божикова на Бережанщині відійшов у Вічність синочок Зіновій, котрому виповнився лишень рік. Згорьовані батьки просили Господа, щоби поблагословив їхню родину ще однією дитинкою, але марно. Вони їздили по

церквах і монастирях, виконували все, що казали їм святі отці й миряни. Ігумен Свято-Почаївської лаври порадив купити три ікони зі зображенням Ісуса, котрий благословляє дітей у Гетсиманському саду, й офірувати їх трьом церквам. Із великою вірою вони так і вчинили, й незабаром у них знайшовся синочок. Та ще й на Спаса. І чомусь охрестили його наперекір усім табу ім'ям померлого братика-ангелика. І щаслива мама Марія, дякуючи Господові за дивовижне народження свого сина, плекала у мріях його священницьку місію.

— Моя мама дуже багато для мене зробила, але я багато чого не встиг у неї навчитись. Ще не вмію прощати, як уміла вона, — зізнається отець Зіновій, хоча мені важко в це повірити, і додає. — Матір кожного з нас, особливо, якщо вона з тих простіших людей, — то велика академія, з якою не може зрівнятися жоден освітній заклад.

Світлої пам'яті Марія не вірила забобонним людям, що таке любе її серцю ім'я — Зіновій — може встелити тернами синову життєву стежину. Однак від народження й донині він продирається крізь тернові хаші, а кінця-краю їм не видно.

У родині Зіновія по батьковій і маминій лініях було три священники. Світлоокий допитливий хлопчина любив ходити до церкви — і до тієї, де правив вуйко, і до інших. Коли отець виходив на амвон із проповіддю, підступав до нього і гладив рясу. Чомусь саме Зіновій у 10-річному віці став свідком оновлення ікони в їхній хаті. Сліпуче біле світло, що лилося тоді від Спасителя в терновому вінку, зясніло і в його душі. Назавжди. Це було друге диво в житті хлопця, бо першим стало диво його народження.

Після закінчення школи мама відвезла сина до Свято-Почаївської лаври — в послушники, щоби підготувався для вступу до семінарії. Але через рік хлопця “попросили” з лаври. Начебто через те, що нема прописки, а насправді — через “неблагонадійних” родичів, котрі були засуджені й вислані до Караганди в 1946-у й 1951-у роках. Згодом ця інформація “виплила” вдруге і стала причиною відмови у вступі до семінарії, хоч іспити склав блискуче.

Вечір пам'яті за участю лелеки

Однак хлопця з дитинства тримали у високому польоті два крила — віра в Господа і служіння мистецтву. Змалоліт був залюблений у кіно, тому вступив до Львівського кінотехнікуму. З болем у серці, що не може здійснити маминої мрії і вивчитися на священника, й з радістю від того, що вдасться реалізувати бодай свою — стати кінорежисером.

У 1969 році Зіновія скерували на практику в Тернопільський обласний, тоді ще музично-драматичний театр ім. Т. Шевченка. Це був особливий період у його житті. Освячений знайомствами з великим актором і режисером Ярославом Гелясом та геніальним митцем Іваном Миколайчуком.

Після стрічки “Анничка” Миколайчук став для Зіновія найбільшим дивом в українському кінематографі. Творчість актора, родовід, феномен його таланту й патріотизму продовжує вивчати досі. А розпочав це ще тоді, коли працював у Тернопільській філармонії, адміністратором ансамблів “Медобори”, “Ватрівчани”, реалізовував мистецькі й громадсько-політичні проекти, знімав кінофільми тощо. Сьогодні в нього лише відеокасет із матеріалами про І. Миколайчука понад п'ятдесят.

— Великі актори були, є і будуть, однак Іван Миколайчук залишається для мене поза всіма, — каже отець Зіновій. — Пригадую, як вони з Костянтином Степанковим і Броніславом Брондуковим приїхали на зустріч із акторами нашого театру. Іван Миколайчук мене тоді вразив: високий, із світлорусим шовковим волоссям, навдивовижу прекрасним обличчям. Із чистими голубими очима і ямочками при усмішці... Він був наче білий ангел — і я дивився на нього, як на святого. У цьому моєму захопленні був якийсь фанатизм.

... У 1991-у Зіновій Колісник уже навчався в Львівській духовній семінарії, але не полишав служіння на мистецькій ниві, громадських справ. Тому й вирішив із групою однодумців організувати в палаці культури “Ватра” вечір із нагоди 10-ї річниці пам’яті І. Миколайчука. Їздив у відрядження, зняв чимало відеоматеріалів, запросив Іванових сестер, брата... Столяри й художники виготовили декорацію – копію хати, в якій народився великий актор. А головне – на сцену мав вийти... білий птах із чорною ознакою.

– Моя мама тоді жила в Косові Івано-Франківської області, у моєї сестрички. Я часто їх навідував, – пригадує отець. – Якось підвозив до Снятина жінку. Розговорилися з нею про Івана Миколайчука, про те, як він любив бузьків. І та жінка розповіла, що на обійсті її сусіда, пана Михайла, живе лелека. Знайшов його підстреленим, вилікував. Щороку навесні бузьок злітає у небо зі своїми крилатими родичами, проводить їх до гніздів’їв, а сам повертається до людей, котрі його врятували. А восени птахи, прощаючись із прирученим лелекою, кружляють над обійстям пана Михайла і відлітають у вирій. Так відбувається щороку. І ще одна деталь мене вразила: той простий чоловік, тракторист, збудував на подвір’ї копію батьківської хати Івана Миколайчука – таку саму, яку ми змайстрували в Тернополі. У нього теж білий птах із чорною ознакою асоціювався з Іванком.

Але не судилося бузькові вийти на сцену. Дорогою з чергової поїздки до Чорторії, батьківщини І. Миколайчука, по легківці зі Зіновієм і його колегами вдарили автоматною чергою. З вікна машини, що спинилася поряд на перехресті. Як потім стало зрозуміло, за сподвижницьку працю в ім’я українства, хотіли налякати, бо продріямили нижню частину дверей. Після цієї пригоди в Зіновія Колісника не залишилося спільників. А його подальші ініціативи наражалися на спротив з різних боків.

Та вечір пам’яті Івана Миколайчука він усе ж підготував і провів. Через кілька років після того, у США, де тоді працював і вчився. Вперше від дня смерті актора його вшанували українці діаспори.

Тут охрещував, хоронив і служив святі літургії з Євхаристією. З нагоди 25-річчя дитячого будинку “Малятко” освятив і встановив у дворі “фігуру” Пресвятої Богородиці – подарунок від свого сина Василя, послушника монастиря у Канаді.

Чому заплакала Вратарниця?

Узагалі, отець Зіновій багато чого зробив першим. Першим в Україні освятив театр – і це був наш драмтеатр ім. Т. Шевченка, нині академічний. А згодом консультував із релігійних питань та поблагословив у ньому і виставу “Сотниківна” (драматичний варіант тернопільця Богдана Мельничука за однойменною повістю нашого великого земляка Богдана Лепкого). Вперше в Україні організував відзначення Дня Матері. Першим облаштував церквицю у тернопільському сиротинці Воскресіння Христового. За його клопотанням вперше в Україні вулицю в Тернополі назвали ім’ям Назарія Яремчука. А ще отець першим написав копію Іверської ікони Матері Божої-Вратарниці...

Зіновій Колісник побував у 17-и країнах світу, вивчав плачучі, миротворчі й кровоточиві ікони та святі місця. У 1992-у, після висвячення, його скерували в юрисдикцію митрополита Анатолія Дублянського для вивчення архівів Української автокефальної православної церкви у Парижі та інших містах Західної Європи. Тоді отець Зіновій опрацював багато унікальних джерел, побачив чимало чудотворних ікон у різних країнах. Не зміг не відвідати дивовижно красивий храм у Чикаго (США), який розписав великий іконописець архієпископ Аліпій (пізніше пройшов у нього теологічний вишкіл). Такого прекрасного іконописання східного напрямку, як ствер-

джує архімандрит, не бачив ніде в світі. Але найбільше його вразила сльозоточива Іверська Матір Божа-Вратарниця...

— Ікона випромінювала таку силу, що я не витримав і впав ниць, — каже отець. — Мене замкнули в храмі, й усю ніч я молився. То був початок Великого Посту. Потім мені дозволили там служити, оскільки тоді я вже належав до вселенської церкви. Усі сорок днів, аж до Великодня, я провів у цьому храмі.

Там на отця капнули сльози Спасителя. Там відчув покликання написати ікону Матері Божої-Вратарниці. Коли повідав про це вищим духовним чинам, його заходилися відмовляти. Бо досі нікому це не вдавалося — щоразу зображення просто зникало з полотна.

Врешті отець добився зустрічі з професором Аліпієм. Той повірив у здатність українського священика здійснити нездійсненне і наніс контури на те саме, з великими трудами розшукане, полотно. І знову сталося диво: під руками отця Зіновія засяяв лик Матері Божої.

Патріарх Філарет поблагословив ікону на перевезення в Україну. У 2005 році хресною ходою її пронесли понад 160 кілометрів Закарпаттям і 2 жовтня, поблизу Великого Бичкова, вона заплакала. Недалеко від тієї прірви, падіння в яку стало першим кроком і злетом на шляху Зіновія Колісника до Бога.

А незадовго, вже в іншому місці, Матір Божа-Вратарниця з'явилася в повітрі. Вона подарувала зцілення від важких недуг багатьом хворим, серед яких і владика Ужгородський та Закарпатський Кирило. У нього відновився зір. Про ці дива ще протягом тривалого часу писали газети. Феномен чудотворної Вратарниці обговорювали всі й усюди.

— Щоб ікона до нас бодай промовляла, молилась — я не кажу про сльозоточіння — вже в дошку, на якій вона написана, має бути вкладено дуже багато, — пояснює отець. — Має значення, коли і хто зріже дерево, хто і якими фарбами писатиме ікону. Той чоловік має бути великим молитвеником, постити, не торкатися жінки в часі праці...

Про премудрості іконописання отець Зіновій може розповідати безконечно довго. Він їх пізнав на відділенні сакрального мистецтва Львівської національної академії мистецтв і на курсах реставраторів при Львівському національному музеї українського мистецтва.

Загалом у отця Зіновія п'ять освіт. Він пообіцяв Господові збудувати п'ять каплиць і п'ять церков — на пам'ять про п'ять Спасителевих ран. Останнім рукотворним храмом отця Зіновія буде духовний центр Єднання всієї Європи в її географічному центрі — на Закарпатті. Цим і займається нині. Паралельно заклав у Бережанах сиротинець і завершує докторську працю на тему східного сакрального мистецтва. Живе в Ужгороді. Допомогає людям, подорожує зі своєю похідною капличкою. Плекає сад, що дивує нас зимовим цвітінням. Мріє про кіностудію, де зможе реалізувати свої мистецькі проекти.

— У мене колись було все, — посміхається світло, без тіні жалю. — Я мав грандіозні успіхи. Я любив і мене любили. А нині мені добре з Богом. Хочу, щоби мене лиш Він любив. Це — найбільше щастя.

Ліля КОСТИШИН.

м. Тернопіль.

Від редакції. Публікуючи цю розповідь Лілі Костишин про о. Зіновія Колісника, вітаємо його з днем народження. Хай Божа благодать і надалі осяває мудру голову доброго друга нашого журналу й багатьох творчих людей Тернопілля!

Валентин КОРНІЄНКО

Валентин Корнієнко (народився 10 квітня 1939 року в селі Красилівка, нині Броварського району Київської області) – літературознавець, перекладач. Член НСПУ (1989 р.). Закінчив Тернопільську СШ № 1 (1956 р.), філологічний факультет Київського університету (1961 р., нині національний університет). Учителював у м. Тернопіль. Від 1965 року – в м. Київ: редактор видавництва “Дніпро”, “Молодь”, журналів “Україна”, “Всесвіт”, “Кур’єр ЮНЕСКО”. Від 2001 року – в Тернополі. Переклав твори письменників Великої Британії (зокрема Шотландії), Італії, Канади, Польщі, Словаччини, США, Чехії. Автор есеїв, літературних портретів зарубіжних та українських письменників (Марка Твена, Джозефа Конрада, Льюїса Керрола, Джованні Бокаччо, Сергія Єсеніна, Федора Тютчева, Івана Дзюби, Миколи Лукаша, Ростислава Доценка, Олекси Корнієнка, статей, рецензій; співавтор (із А. Перепадею) комедії “Імпортний жених”, п’єс “Гравітатор інженера Бесага”, “Поставив на диявола”.

Із небесами в душі

Беруся за перо з напрочуд святковим настроєм: велика втіха писати про свого давнього друга, а надто – коли ти свідок дедалі очевиднішого тріумфу його Мрії! Гадаю, мою втіху поділить кожна спрагла якогось просвітку українська душа. Бо ж ніде правди діти: окрадені в найдорожчому, до чого ми так убивчо, так трагічно звикли? Хіба не до гіркої полину незбутності найсвятіших своїх поривань, не до внутрішньої пустки – цього отруйного овоча власного невірства? “Цвинтар ілюзій” нам, далекі, мов рідний дім! Затяглося, ох, затяглося наше історичне приниження!... І ось... тріумф!..

Але спершу про Мрію...

Озираючись назад, переносуюся уявою в кам’яницю на Володимирській, чиї вікна з причілка дивляться на Золотоворітський сквер із водограєм і на чий ганок – із чола – з вивіскою “Державне видавництво України” (нині “Дніпро”) сходив ще персонаж Валер’яна Підмогильного Степан Радченко. Саме там, у шістдесятих роках минулого сторіччя, я вперше зустрів героя цього есея. У “кривов’язні”, як жартома охрещено наш відділ реклами за прізвищем його зава (то її, власне, вікна виходили на сквер), завітав новак, шойно переведений із “Веселки” до зарубіжної редакції. Вищий середнього зросту, в чорній парі, худорлявий, непокірно-чубатий і... страхітливо (як на сьогодні) молодий! А очі... очі! Вони сяли, ні, палали! Палали з-за блискучих скелець вогнем одержимості! І в них жажтіла... Мрія!

Почувши коротке: “Перепада”, я не повірив вухам. Чудасія, та й годі! У “кривов’язні” ще й досі висявав лощеним супером і пахнув свіжими фарбами сигнальний примірник “Vita nova” Данте Аліґ’єрі, і я встиг захопитися перекладом нашого гостя. Але вразив навіть не цей збіг! У стінах, обвішаних рекламними плакатами

з портретами Гі де Мопассана та Джека Лондона, переді мною стояв во плоти давно вже знаний поза очі... Симоненків друг!!! Щоправда, у “Літературці”, прочитаній ще в рідному Тернополі, А. Перепадю, навпаки, проголошено поетовим недругом. Але всіх, “у кого думка повстала”, газета пересвідчила якраз у супротивному: “Еверест підлоти” насправді є “Еверестом вірности” Василевих побратимів І. Світличного та А. Перепаді, які й гадки не мали “привласнювати його творчість”, а просто випередили “літературних конвоїрів” і не дали їм на поталу полум’яне поетове слово. Усі знали й про Анатолєву близькість до Григорія Кочура, Дмитра Паламарчука, Миколи Лукаша, в чиєму ірпінському гуртку не вгасав дух вільної творчості: він приятелював із ними особисто...

Певно, те все було в мене, як мовиться, на лобі написано, бо гість, розпізнавши однодумця, котрий, може, й пером нишком бавиться, без “околясів” простягнув руку зі словами: “Давайте, що там у вас є”, і я сам незчувся, як вручив йому свій наскрізь учнівський переклад із чеської Едварда Баса. Вердикт оголошено за день: “Тяжко сире, мова начебто й цікава, але розхристана, не к строці”, що означало: “Шліфуй, голубе, перо, як жити хочеш!” Та я радий був і цьому. Отак зійшлися наші шляхи, щоб уже ніколи не розійтися, чому згодом непомалу сприяло і русанівське сусідство. (На острові, до слова, мешкали ще й інші перекладачі: “всесвітнянин” Мар Пінчевський, відомий, зокрема, прегарною українською версією Фолкнерового “Старого”; вельми плідний поліглот Юрій Покальчук; Ярослав Стельмах, у чиєму послужному списку значився Джойсів “Портрет молодого художника”; Людмила Гончар, авторка перекладу Конрадового “Лорда Джіма”).

Згодом я довідався, що народився Анатоль у селі Попелак на Херсонщині (нині Дніпропетровщина) у вчительській родині: батько Олексій Петрович був математик, мати Фросина Михайлівна Куш – біолог.

Тут слід зазначити й таке. У новому знайомцеві все було різко, аж до екстравагантності, індивідуальне. Якийсь, сказати б, французький лиск: зграбне брунатне пальто (не інакше – індошов); беретка; укладиста, із широким дном гармошкою, тека в руці; культурна, з якоюся ніби довірчою інтонацією, мова – вчена і водночас проста, предметна, народна, щиро українська, цяцькована неповторними “перепадидами”, сповнена гумору, парадоксальних метафор, асоціацій, суджень, словом, на диво самотутня. Скрізь панує конечність: годі шукати марно сказаного слова, пустомолотства. Навіть ім’я його видавалось екзотичним, хоча, словник Грінченка не дасть збрехати, насправді питома наша форма саме Анатоль – не Анатолій. За тим усім вгадувалися школа, Європа, незрима цивілізація, а насамперед – красне письменство, гожа його краса й сутестія. Опісля спало на гадку: темпоритм його мови, думання, як і подоба Анатолєва, зрідні Кочуровим. У пам’яті всякого, хто чув А. Перепадю, живе не трохи його афоризмів, дефініцій, снайперських спостережень: “Лукаш – папа римський українського слова”; “Кремль завжди знав і знає: його погибель – Україна”; “Засягати в діалект сторонньому все одно, що розщепляти нуклеарне ядро”; “Тіло Леоніда Ілліча спить десь під віком, а його прогулюють за хлястик”. Або з приводу неприборканної красномовності одного зі своїх товаришів (Вадима Скуратівського): “Терорист від слова”.

Згустки ущільненого мислення, гідні надважкої речовини карликових сонць – ось що це таке! У парі зі збитошною Анатолєвою смішинкою!

Та європейськість його, мабуть, ніде так не виявлялась, як у запереченні більшовизму. Адже це трупозне псевдовчення зазіхало передовсім на вартості національні, на душу, на єство людське. Анатоль не вважав за потрібне навіть критися зі своїм сарказмом. У дим “несовіцький” і “неімперський”, аж настільки, що перед чолом видавництва на зустрічі з недавно випущеним на волю Валентином Морозом, коли той остеріг: “За гратами тих, хто зламався, чекають сухоти і смерть”, проголосив: “Треба написати брошуру “Чому я за вихід УРСР зі складу СРСР”! А час же був окаянний, підлий, справді сатанинський!

Не дивно, що присутність Анатолія у зарубіжній редакції поруч із недавнім “каторжанином” Ростиславом Доценком, а перегодом – із “особливо небезпечним” Іваном Дзюбою при-

ваблювала у “Дніпро” славне українське лицарство, зосібна, таких геройських шістдесятників, як Іван Світличний і Василь Стус, яких нерідко можна було бачити у видавничих коридорах. Уже тоді А. Перепада жив і мислив, як вільна людина. (Власне, й не дивниця, адже, хай він того й не знав, день його народження – 23 серпня – крив у собі насіння, звідки з часом “проросте” Акт про Незалежність України!). Своєю владою редактора Анатоль залучив Василя Стуса до перекладу Гі де Мопассана, і вже в першому томі восьмитомовика мала йти Василева блискача, як завше, українська інтерпретація поеми у віршах “Мур”, але – о, смертельний гріх народного заступництва! – перемандрувала з тому в том, аж поки в результаті редакторських рятункових робіт нарешті з’явилась в останньому під ім’ям “повернення” з таборів ГУЛАГу Дмитра Паламарчука. (Ростислав Доценко в таких випадках любляв казати по-філософському: “Загинув геройською смертю!”). Добре, хоч твори П.-Ж. Беранже встигли побачити світ, не злякавши нікого прізвищем перекладача Івана Світличного! (Принагідно зауважмо, що обсада тодішнього “Дніпра” взагалі становила неабияку потугу культурну: крім уже згадуваних Р. Доценка та І. Дзюби, воно могло похвалитися такими видавничими зубрами, як безпартійний Микола Сидоренко, незалежний літературознавець, ерудит, злотоуст, патріот київського “Динамо”, незмінний Стельмахів мовний редактор, якого частенько бачено в обідню перерву попідручки з мудрим і совісливим безпартійним завом Олексієм Федосенком із поблизу “Молоді”; Валентин Ціпка, перекладач із азербайджанської, жива енциклопедія “дніпровських” буднів, реготун, співун, драматург хатнього “дніпровського” театру, оповідач, із яким міг змагатися хіба завідувач редакції сучасної прози Олександр Стаєцький; променистоокий зав-добротворець Олекса Синиченко, будівничий мостів між Україною, Грузією та Німеччиною; Валентин Струтинський, тлумач польської класичної поезії, людина з невичерпним запасом життєвого оптимізму; буремний Микола Кагарлицький, уже тоді “хворий” на Оксану Петрусенко, Івана Козловського, Людвіга ван Бетховена, Катерину Білокур, вечори і взагалі всяку велич; статечний Володимир Митрофанов, палкий шанувальник та ревний перекладач Е. Гемінгвея і сам чимось до нього подібний у своєму олімпійському спокої та джентльменстві; ветеран українського перекладу Феофан Шкляр; щира поетична душа Світлана Йовенко з безборонними очима лані – хоч плигай у них і пропадай; багатонадійний індолог Степан Наливайко; колишній моряк-підводник Микола Томенко, зугарний своїми поезіями і з найчерствішого “сухаря” вичавити ліричну сльозу; а ще – геніальний Микола Лукаш; казковий Вернигора нашого перекладацтва Юрій Лісняк;

*На світлинах:
Анатоль Перепада
(зліва) і Валентин
Корнієнко;
титильна сторінка
перекладів творів
Ф. Петрарки
з автографом
А. Перепаді
та обкладинка книги
М. Монтеня.*

князь українського слова “німець” Євген Попович; блискуча “скандинавка” Ольга Сенюк; вибагливий і витончений, ущедрений абсолютним слухом на музику як тактів, так і рим поет Володимир Житник; трагічний співець абсурду українського життя Микола Холодний; монументальний Грицько Кириченко – такі часті гості у видавництві, що їх сміливо можна б називати позаштатними “дніпрянами”. Ну, й звісно (до і після чорнобривого Романа Чумака, автора історичної прози в незмінній вишиванці та з незмінною файкою в руці) Олександр Бандура – колишній фронтовик-кавалерист, котрий пересів у сідло директорське, природжений видавець, який у лиху годину, під ураганим вогнем із цеківського КП на висоті 666, маневруючи інколи надто круто, аж найнеобачніші з команди випадали за борт, зумів на час утримати корабель на плаву, хоч і з добрячою течєю у трюмі. Словом, не тільки А. Перепадя був знахідкою для “Дніпра”, а й “Дніпро”, ця кузня літературних імен, стало знахідкою для А. Перепаді.

Отаке-то фантасмагоричне ретро... Чого тільки не було в ту давно відшумілу добу, і світлого, і лиховісного, а згадати любо: справді чудодійна, п'янка пора – наша молодість!

Але ж – Мрія, мабуть, занетерпеливися читач. Чи, може, її й не було? Ба ні, була, їй же бо, була! Бо хіба ж то сон – незборимий культ художності в його творчій лабораторії та невтомна праця над собою, а тоді законна винагорода: франко-українська премія імені М. Зерова та дві почесні премії французького посольства в Україні? Хіба французи не глянули на нас, на нашу самобутню культуру новими очима? Хіба тлумач епопеї “У пошуках утраченого часу” не жаданий гість у кабінеті посла, хіба не звуть цього перекладача в амбасаді Анатоль Пруст? Зрештою, хіба він не почесний член клубу Пруста з правом щотири роки жити в Парижі кілька місяців на повному утриманні; хіба вже цього року не чекають там на нього, завзятого велосипедиста, аж три ровери для мандрів по країні й кадилак французького українця пана професора Володимира для турне по Європі? Хіба втомився запрошувати його до себе на виноградники чарівник італійської прози Марчелло Вентурі? А каталонська літературна братія, а шведська? З другого боку, А. Перепадя – лауреат вітчизняних премій: ім. Василя Стуса, ім. Григорія Сковороди та *Ars translationis* ім. Миколи Лукаша!

Тепер здогадалися?

Слава! Ось що було його мрією! Але – і в цьому найвища доблесть лауреата перелічених нагород – про себе тут ішлося найменше. Увінчати себе лаврами означало для нього уславити Україну! У світі! Через рідне письменство!

(Уперше красне слово зіграло йому серце, коли батько ще перед війною, звідки йому не судилося повернутися, читав у голос “Лихих людей” Панаса Мирного. І відтоді, цебто з малого малку, любов до слова вже не згасала, ба – заохочувала до творчості його самого).

Генії чи автори всесвітньо відомих бестселерів здобувають славу своїй Батьківщині зазвичай оригінальною творчістю. Але не менш плідний шлях, а надто в добу духовної руїни, коли на геніїв кричущий недорід, – мистецтво художнього перекладу.

Справді-бо, всі народи, з чиїх мов здійснюють голосні переклади, немовби родичаються з Україною! Скажімо, пересаджено на ґрунт національний французьку чи іспанську класику. Чи це тільки збагачує склад крові нашого культурного організму? Ба ні, ще й спонукає француза чи іспанця вбачати в Україні часточку самого себе! Ось у чім сіль! А якщо в перекладачевому активі дев'ять мов, як у А. Перепаді, то скільки в нас з'являється кривняків? Хіба таке родичання не найкоротший шлях до піднесення національного престижу?! Не сприяє наближенню віщого Франкового: “І ти огнистим видом засяєш у народів вольнім колі?” Що є синонімом омріяного всесвітнього братерства?

Власне, бути жерцем такої Мрії означає палко любити рідний край – висока прикмета, невід'ємна від любові до добра, істини і краси! Атож, означає саме це, бо саме цими вартостями живе всяке щире мистецтво.

І тут ми підходимо до того, з чим, певно, треба народитися.

Бачте, любов до добра, істини та краси, патріотизм – категорії небесні, якщо вірити Емануелеві Сведенборгу.

А тим часом... Коли Анатоль у компанії з Василем Симоненком та Євгеном Гуцалом загостив якось до Миколи Вінграновського, той, глянувши на нього, кинув загадку: “Церква!” І хоча мій сусіда згодом запевняв мене, що просто був тоді як із хреста знятий після холециститу, я, грішним ділом, подумав, що проникливе режисерсько-акторсько-поетичне око добавило в його обличчі щось зовсім інше...

Бо про що ж іще, як не про небеса в його душі, могли свідчити, з одного боку, його подвижницька творчість, а з другого – такі звичні для нього об’яви приязних почуттів, людяности, милосердя? Хіба можна уявити його без них? У біді він не забариться підставити дружнє плече, не гребуючи і “найчорнішою” роботою, лячною для когось іншого. На кого, приміром, як не на нього, могла звіритися в скруті незабутня Тетяна Чернишова? Відома перекладачка з грецької, прикута невиліковною хворобою до ліжка, виявилася полишеною вдома на ласку несумлінної служебки, яка могла інколи і не прийти. Єдиним засобом сполучення зі світом був телефон, і після дзвінка від хворої перекладач Антуана де Сент-Екзюпері, нітрохи не журачись тим, що з голови спаде корона, покинувши все, мчав до небоги і крізь квартиру, перебравшись на її лоджію із сусідньої, пролазив у замкнене помешкання, щоби заступити їй доглядачку. І так тривало, аж поки стражденну, але сильну духом жінку взяла під свою опіку релігійна громада.

Чудово усвідомлюючи, на що себе наражає, махнувши рукою на всі “жучки” в будиночку Г. Кочура – їх і в самого, либонь, не бракувало! – А. Перепада і в лихолітню для тамтого пору не перестав учащати до ірпінського осідку вільного духу.

І, звичайно, не забував виводити на перекладацьку орбіту новобранців. Поставив на ноги – і здрастуй, самостійна плавбо! Надмірна опіка – глушить заповзятливість! А вони звертаються інколи і з Олімпу. Ось за порадою матері завітала Оксана Пахльовська. Із добіркою поетичних перекладів з італійської. Корективи двох попередніх авторитетів Ліну Костенко не задовольняють. Як то вона поставиться до русанівського “італійця”? Нічого, пощастило! У новій редакції вимоглива материна рука виправила тільки одне слово. “Мошонку” – на “калитку”. Печатку, що означала материнське благословення на друк, – поставлено. Оце так русанівець! А ще ж перед якимось півдесятком років, коли його вводили в дім славнозвісної поетки, новоприбулого зустрінуто вигуком: “Кого ви мені привели?” “Доступ до тіла був суворо регламентований”, – добродушно жартує Анатоль, розповідаючи про цей епізод. Пам’ятаю, як і мене водив він за руку по світлицях небожителів із візитами чемности: до того ж таки Григорія Порфіровича, Миколи Лукаша, Євгена Поповича та Ольги Сенюк, Валерія Шевчука, Юрія Лісняка. Цього останнього (теж недавнього “каторжанина”) ми застали босого за столом у кімнаті, де вся долівка була в яблуках, достоту схожого на Івана Франка, коли той у селянській хаті плів босоніж сіті. Юркове: “Працюю, хлопці, аж ноги пухнуть!” – навіки закарбувалося в пам’яті.

Отака вона, діяльна Анатолева любов! Отака відгадка світла у його очах!

Але ж мрії взяли собі кепську моду холонути і в’янути. Навіть коли це мрії всього народу (згадаймо, як оплакував Вільям Фолкнер кончину мрії американської). Чому ж “во время люте” ця чаша минула мого друга? Гадаю, причина, крім іншого, у його бійцівських якостях. У хистові вивисуватися над несприятливими обставинами, не роблячи з них трагедії для себе і зберігаючи порох сухим. У вмінні тримати удар і, користаючи зі своєї моральної переваги, будувати гру на кинджальних контратаках. У вірі в неминучу перемогу над німічним попри все злом. І, звісно ж – в одержимості красою! Так, формат людини деколи виявляється більшим за той, куди її хоче увібгати доля! Понад двадцять років, аж до початку “перебудови”, вона кривила йому гримаси. Вжитого з “Дніпра” безробітного дисидента, фактично позбавленого права друкуватися, переслідував як “трутня” дільничний інспектор

(урятував його лише вступ до Комітету українських драматургів – акція, котру організували добрі люди, зокрема, Сергій Борщевський), шарпали від часу до часу всевідущі “карабаси”, як звав їх іще “веселчанський” Анатолів колега-художник Вадим Ігнатов. Мужня Галя Перепадя – дружина, головна на той час годівниця, зі сином Олексом на руках, відчула на собі весь тягар чоловікового становища: працювала в атмосфері двозначності, постійної загрози звільнення, немовби на ласкавому хлібі, нерідко ловлячи на собі криві погляди, а то й чуючи криві слова. Офіційним приводом для вготованої йому долі “прокаженого” була “архаїзація” української мови, яку розгорнув “злочинний” редактор зарубіжної літератури, “злісно” перешкоджаючи її поглинанню “великим і могучим”. (“Ми ще й не таким хребти ламали”, пролунало на партзборах у “Дніпрі” незадовго перед врученням “вовчого білета”). Здавалося б, такі мінливості долі знищать А. Перепадю. Але вони не тільки не остудили його запалу, а ще й – небеса ж бо в душі! – подесятерили його. Жар серця не прочах. Недоля не зробила його мізантропом, не вбила віри. Стиснені зуби розціплювалися, щойно Анатоль сідав до бюрока...

Саме цього часу в різних часописах та видавництвах вийшли друком його високохудожні переклади за підписами Дмитра Паламарчука, Віктора Шовкуна, Юрія Покальчука, Петра Соколовського та інших щирих друзів. Навальна бистрина творчості змінила річище, та й квіт! Тільки й доскочило гестапо, що глузу над собою!

Тож-бо, як і перше, русанівець виглядав світлим і погідним, купавсь у Дніпрі, виконував щоденну норму, був у знаменитій творчій і спортивній формі, при гуморі, сповнений енергії та оптимізму. І дихалося коло нього, хронічного “дармоїда”, легко й святково!

То хто ж мав слухність? Літературні конформісти, які поставили на довічне рабство свого народу і все дивувалися, з чого живе Перепадя, чи той, хто, наділений даром провидця, весело, на одчай душі, по-козацьки “пер проти рожна”, свято вірячи у світло в кінці тунелю?!

Ні, добро у цім світі таки бере гору! Переконливе свідчення – увінчаний лаврами Анатоль Пруст, який робом всеукраїнського Майдану пережив дохлу імперію та, хоч і гальванізованих, але несогірше дохлих її реставраторів, щоби справдити Мрію до останку!

А шмат дороги позаду вже таки добрячий! Від першої ластівки “У пошуках фараонів” Мішеля Дюїно (1963) – через Данте Аліг’єрі, Бенвенуто Челліні, Оноре де Бальзака, Стендаля, Машадо де Ассіза, Марчелло Вентурі, Нікколо Мак’явеллі, Мігуеля де Сервантеса, Франсуа Моріака, Антуана де Сент-Екзюпері, Альбера Камю, Італо Кальвіно, Жоржі Амаду, Беппе Фенольйо, семитомовик Марселя Пруста, двотомовик Франсуа Рабле, тритомовик Мішеля Монтеня, “Мислі” Блез Паскаля, “Гру в класи” Хуліо Кортасара – до далеко ще не лебединої пісні – “Канцоньєре” Франческа Петрарки.

Останнє десятиріччя А. Перепадя поруч з іншими заступниками школи Зерова–Кочура–Лукаша, властиво, не перестає втілювати в життя її програму: Марсель Пруст, Франсуа Рабле, Мішель Монтень, Блез Паскаль, Франческо Петрарка у Григорія Порфировича завше були в пошані. Водночас, опановуючи нові художні материки, А. Перепадя керується її естетичними засадами, зокрема, поетикою Миколи Лукаша, якого величає своїм хресним батьком. (Не випадково Г. Кочур довірив доперекласти “Дон Кіхота” саме йому). А найперший імператив Великого Маестро пана Миколи: перекладна річ має “розчинятися” в оригінальній літературі, бути плоттю від її плоті, творити її золотий фонд. І тут не обійтися без створення ілюзії абсолютної “наськості”, чого М. Лукаш геніально досягав завдяки феноменальному артистичному чуттю, помноженому на щонайскрупльозніший філологічний вишкіл. А цей останній невід’ємний від мовно-стилістичного синтезу, доконаного на основі найяскравіших, як на його смак, літературних пам’яток від давнини до сучасності та стихії живого народного мовлення. Казкові мовні багатства, де лексика гармонійно єднається з фразеологією – наріжний камінь його методу присвоєння чужомовних шедеврів. Така

відгадка Дива Господнього, яким є Микола Лукаш. Звідси наука: творчо запозичуй його підходи та закладені в них фантастичні можливості – щоразу з пильним урахуванням авторової індивідуальності – і ти, як той казав, кум королю! Саме так і чинить мій друг, мірою сил та хисту заповнюючи собою Лукашеву нішу. А що межа між перекладацтвом та оригінальним письменством дуже й дуже умовна, то творча його енергія перехлюпує через неї і втілюється у власні прецікаві твори, як-от роман “Рукопис, вилучений у маркизи”, оповідання “Півень” чи п’єси “Імпортний жених”, “Гравітатор інженера Бесага”, “Поставив на диявола”, не кажучи вже про численні есеї, літературні портрети колег-письменників, передмови тощо.

Він справді прославляє наше слово, нашу культуру і є потужним генератором українського духу, світлого, добротворчого, звияжного, майже півсторіччя протиставляючи його зоологічним потугам чужих і своїх україножерів вирвати Україні язика.

А тепер спитаймо себе: чи з’ясована щойно Мрія – тільки Анатолева? Чи не домріює він Мрії дочасно загиблого побратима, друга своєї юности?

Але це вже царина наших здогадів.

Сам він скромно про це мовчить...

*

...Зустріч після довгенької перерви налаштовує на елегійний лад. Ми – на тому боці розлогого ставу, в гушавині солов’їного щебету, під охороною могутніх драбантів-осокорів, що смарагдовими раменами підпирають ультрамаринову небесну баню.

Камінними східцями спускаємося до води. Ген попереду, видне, як на долоні, дримає місто з примітними пам’ятками: Тернопільський замок о круглім слуховім віконці у трикутнику під двохсхилим дахом, ребриста Надставна церква, Катедрал, що зраджує себе лише “вухами” – трьома кінчастими шпильми...

– Файне місто Тернопіль, – усміхається Анатоль, бредучи по мілізні під вербою біля “руїн Трої”, як я зву колишнього “Поплавця”. – Враження таке, ніби я знов у Франції, бігме.

Я чалапаю слідом, як безліч разів давніше на Дніпрі чи Тельбіні.

– Замість московської, я чув тут польську, та й то лише раз, – озивається по тривалій павзі мій гість, котрий до мене “на ралець” зі столиці приїхав із... комп’ютером.

Ми вже розгортаємо руками хвилячки посередині ставу.

– Для білої челяді рідна мова – найсліпучіший макіяж, пора б це затавити київським павам, – я йому на те, пірнаючи, мов у сніговий замет із лазні, у свіжку крижану глибіню.

– А гарматні лягають чимраз ближче, – раптом чую, виринаючи, мов корок, із горішнього шару літепла, світло-щемливе. – Осиротили нас Лісняк, Митрофанов, Білоус, Пінчевський, Соколовський і ось уже – Попович... Відійшли у вічність Андріяшик, Вінграновський... Кирпата свашка нікого не минашка...

– Гай-гай, Анатолію, я теж уже маю місцинку на Микулинецькому коло тата й мами, вже й чорнобривців насадив...

– Дивися, не надто примірайся. Сподіваюся, подобизни своєї ще не вибив на камені – робом деяких доморослих ультрапрагматиків? – добрими безокулярними очима дивиться на мене мій друг.

– Та все якось ніколи! – відповідаю скрушно, і, нітрохи не ображаючи пам’яти померлих, а, навпаки, лише відтінюючи нашу любов до дорогих людей, над плесом розкочується сміх: я регочуся, хоч зуби повиривай, і чую, як солодко вивільняється, розпростується заніміла, немовби навіки, душа, Анатоль стримано підгигикує у вуса.

Посеред водяної пустелі так люблю, так божо гомоніти про Таїну...

Р. С. Коли цей матеріал був уже готовим до друку, з Києва надійшла звістка про трагічну загибель А. Перепаді.

Вічна пам’ять Майстрові! Слава!

Олег СМОЛЯК

Олег Смоляк (народився 1 жовтня 1950 року в селі Настасів, нині Тернопільського району) – вчений у галузі мистецтвознавства, педагог, диригент. Доктор мистецтвознавства (2006 р.), професор (2007 р.). Член НСКУ (2004 р.). Закінчив Тернопільське музичне училище (1973 р.), Львівську консерваторію (1978 р., нині національна музична академія). Працював учителем музики в Настасівській загальноосвітній школі (1968–1989 рр.), художнім керівником та хормейстером фольклорного ансамблю пісні й танцю “Веснянка” Тернопільського Палацу культури “Октябрь” (1978–1981 рр., нині ПК “Березінь”); згодом – асистент, старший викладач, доцент, від 2004 року – завідувач кафедри музикознавства й акторської майстерності Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Автор понад 100 наукових та методичних праць; упорядник і видавець творів композиторів В. Барвінського, М. Вериківського, С. Людкевича, Н. Нижанківського та ін. Головний редактор видання “Наукові записки ТНПУ. Серія: Мистецтвознавство”.

МОТИВИ РОЗКВІТУ ПРИРОДИ У ГАЇВКАХ ЗАХІДНОГО ПОДІЛЛЯ

Серед народнопісенних жанрів українського фольклору найбільшою сюжетною розмаїтістю характерні весняні пісні (у Західному Поділлі їх найчастіше називають гаївками, а подекуди – гагілками, ягілками, гагівками, маївками тощо). Це пов’язано насамперед із тим, що весняну обрядовість у давніший період активно культивували майже три місяці – від Стрітіння (15 лютого) до Вознесіння Господнього, що припадає на 40-й день після воскресіння Ісуса Христа (це переважно кінець травня або початок червня), і вона охоплювала ряд великих і менших свят (до перших належать Стрітіння, Благовіщення, Великдень, Проводи, до других – М’ясниці (Колодія), Обретіння, Явдохи, Сорока мучеників, Теплою Олексі, Юрія та ін.). У давнину кожне свято супроводжували притаманними йому обрядовими діями, основу яких становили пісні з відповідним тематичним наповненням.

Тематика гаївок у давніший період була наповнена дещо багатшим змістом, аніж у наш час, адже охоплювала значно ширше коло весняних обрядів, яких постійно дотримувалися наші предки: зустріч Весни зі Зимою, власне прихід весни, приліт перших птахів, вегетація рослин і тварин, апогей весняного сонця – Великдень, свято Ладовиць тощо. Кожне обрядове дійство було наповнене відповідною вербальною магією, яка разом із іншими її складовими елементами творила цілеспрямовану релігійну основу.

Зміст гаївок почали трансформувати лише під натиском християнського календаря і боротьби духовенства з поганськими традиціями. Перешкодою до активного функціонування весняної обрядовості став Великий піст, що в змістовому відношенні контрастував із весняною радістю. Тому

більшість весняних обрядів, що втратили традиційну прикріпленість і тематичну наповненість, “перекинули” на великодній тиждень і перетворили у дівочі й парубочі забави.

Після періоду виконання хвальних гаївок у весняній обрядовості Західного Поділля наступав період виконання вегетативних гаївок. Він припадав, як правило, на часовий відрізок від Благовіщення до Великодня. Започатковувало цей етап свято Благовіщення, що за суттю знаменувало відродження та оновлення природи. Ритуальною гаївкою, що ініціювала це відродження, тобто мала магічно впливати на розквіт природи, був “Кривий танець”. Такого роду “магічна” гаївка-дія збереглась у майже всьому західно-подільському ареалі (серед наших записів вона представлена 20 варіантами).

В основі сюжету цієї гаївки – одно-двострофічна словесна філософська формула (ми кривого танцю йдемо, кінця йому не знайдемо), яка часто має типові завершення “То вгору, то в долину, то в рожу, то в калину”. З утратою свого первісного значення її часто співають із доданими переважно жартівливими або еротичними строфами.

У цій гаївці заковано ряд символічних ознак. Зокрема, три хлопчики, поміж яких “ключ” дівчат ходить змієюю, символізують “небо, повітря і землю, або народження, життя, смерть, або біг самого життя”. “Кривий танець”, на думку М. Грушевського, “знаменує рух сонця, чи скоріше всієї сонячної системи”; воно ходить по небу “то вгору, то в долину” і його рух (схід та захід) предки не могли пояснити”.¹

Гаївка “Кривий танець” своїми рухами (кривими лініями) ініціювала пробудження та розвиток природи, тобто повністю наслідувала вегетацію. Л. Білецький із цього приводу зауважив, що “Кривий танець” символізує розбудження життєвої сили в природі”. Як зазначають українські вчені-етнологи, “Кривим танцем” завжди відкривали благовіщенське обрядове дійство, зокрема обходом кожного дерева в гаю. Ця традиція в деяких селах Західного Поділля збереглась до початку ХХ ст.

Аналогічна за функцією з “Кривим танцем” гаївка “Ой нумо, нумо заплетімо шуму” (“Шум”). Її текст ініціює оживлення природи, адже функціональне завдання гаївки – викликати в ній весняний рух, зініціювати прихід весни на землю. Наші предки обожнювали шум (у перекладі зі староукраїнської ліс). У ньому відбувалися великі громадські обрядові дійства, ритуальні ігри й забави молоді, а також очищення водою та вогнем. Шум-ліс, за уявленнями предків, населяли як добрі, так і злі духи, які інколи допомагали людям, а інколи чинили їм зло. Тут у дохристиянські часи хоронили і покійників, а також сюди йшли громадами умилювати і зачаровувати шум-ліс, співати йому спеціальних пісень. Через те прадавній шум-ліс трансформувався у священний гай і став усталеним місцем водіння гаївок.

Сюжет гаївки “Шум” за семантичним наповненням близький до сюжету “Жучка” – як мотивацією, так і образною та символічною системами (відмінність полягає лише в рухових елементах). У ньому фігурує мотив пробудження природи через ранню форму шлюбу і сватання (останній мотив, без сумніву, нашарований і позначений значно пізнішою атрибутикою). Два перших – дуже давнього походження. Вони підкреслюють, що оживання природи можливе лише через шлюбвання двох життєдайних начал – весняного сонця та води (в даному разі “шум”, який ходить по діброві, уособлює чоловіче начало, а “шумиха”, котра “рибку ловить”, – жіноче начало). Останнє словесне нашарування – значно пізнішого походження і зведене до того, що матір купує дочці весільний одяг, тобто образно перевтілене в стихію одруження. На цей мотив у цій гаївці звернув увагу і М. Грушевський.²

Гаївка “Шум” у Західному Поділлі, на відміну від “Жучка”, належить до реліктового репертуару. Вона збереглась лише у пасивному репертуарі декількох співочих

¹ Грушевський М. С. Історія української літератури: У 6 тт., 9 кн. – Т. 1 / Упоряд. В. В. Яременко. – К.: Либідь, 1993. – С. 196.

² Там само. – С. 201.

традицій – у селах Мухавка, Біла, Базар Чортківського, Нове Село Підволочиського районів та в м. Борщеві Тернопільської області.

Мотив оживання (відродження) природи фігурує і в стародавній гаївці “Ой травице-муравице”, що функціонально споріднена з “Кривим танцем”. Якщо “Кривий танець” має впливати на оживання передовсім дерев, бо цю гаївку співали, обходячи навколо кожного дерева у священному гаю – в місці, де відбувалося весняне священнодійство, й ініціювали його розквіт, то “Травка-муравка” мала вплинути на розквіт трав. Її водили переважно кривими лініями по траві на галявині. Усі варіанти цієї пісенної парадигми, записані в Західному Поділлі, побудовані на одному і тому ж сюжеті – топтання травки-муравки. Мотив топтання травиці (найчастіше рясту), на думку дослідників М. Грушевського, С. Килимника, О. Воропая, означає оновлення природи, часто переростає в еротичний мотив – мотив парування, сватання чи одруження. Дівчата топчуть травицю-муравицю, щоби в цьому році вийти заміж.

Найбільшу групу гаївок вегетативної тематики творять сюжети, в яких закладені мотиви вирощування злакових та городніх культур (маку, гороху, бобу, льону, вівса, проса, огірків тощо). Серед наших записів на цю тему – дев’ять пісенних парадигм. Такого роду гаївки, на відміну від інших груп, позначені синкретичним поєднанням слова і магічно-імітаційних рухів, що мали позитивно впливати на проріст зерна, його ріст-розвиток, на урожай. На синкретизм у вегетативних гаївках звернув увагу М. Грушевський: “Багатство руху, тісніше об’єднання словесно-музикальної дії з пантомімою, з танком, хороводом, котре так сильно ще заціліло в весняних іграх та хороводах, надає їм архаїчного характеру, таїть у собі дійсно багато старовинного, ембріонального, – такого, що вводить нас в початки словесної творчости...”³

Найчастіше серед цієї групи пісень виконують гаївки з мотивами сіяння маку (ми записали три різних сюжети про процес вирощування маку, представлені 18 варіантами зі Західного Поділля). Найпоширенішою серед них є пісенна парадигма “Соловею ж ти, спадку, спадку” з 11-ма генетично спорідненими варіантами. В сюжеті цієї гаївки учасники гри звертаються до солов’я, чи не бачив він, як вирощують злакову культуру – мак. Це – давня українська чарівна рослина-тотем, зокрема насіння. Спеціально посвяченим на святі “Маковія” насінням маку обсипали обійстя, так оберігаючись від злих сил. Мак був головною складовою різдвяних та поховальних обрядових страв. На ньому чарували під час Святої вечері, скільки буде роїв у наступному році та як багато яєць знесуть кури.

У сюжеті гаївки відтворена вегетація рослини від її сіяння до збирання врожаю. Наприкінці гаївки-гри всі учасники підбігали до “Маківочків”, що перебували в середині кола, і сильно їх трясали, “витрушуючи з них мак”. Такого роду “витрушування” або приплескування в долоні чи тупання ногами на місці означало виконання ініціальної дії, щоби рослина буйно зародила.

Треба зауважити, що в деяких варіантах “Маку”, крім головного персонажа – соловейка, йдеться про чижику або горобя, а крім маку, ще й про петрушку й пастернак (це, до речі, пізніше нашаровані культури).

Поширеною на західноподільському терені є вегетаційна гаївка “Ой гороше, гороше” (“Горошок”), в якій дії, за анімістичними віруваннями, мають сприяти швидкому розвитку і огудиння, і стручків. У сюжетах досліджуваних гаївок “Горошок” “стручки-стручиська” часто порівнюють із парубчиськими, тобто старшими парубками, які не хочуть одружуватися. Рослина тут виконує не тільки вегетативну функцію, а й функцію розмноження – продовження людського роду, тобто вегетативний мотив на символічному рівні провокує любовний (еротичний) мотив.

³ Грушевський М. С. Історія української літератури: У 6 тт., 9 кн. – Т. 1 / Упоряд. В. В. Яременко. – К.: Либідь, 1993. – С. 102.

Аналогічно зіставлені мотиви й у вегетативній гаївці “Ой вийтеся огірочки” (“Огірочки”). Хоча огірочки в тексті замінили, на думку М. Грушевського, якусь іншу городню культуру, бо їх почали культивувати в Україні значно пізніше проса, маку, льону, проте гра дуже давня і типова для даної тематики гаївок.

Ця гаївка, як і попередня, має два яскраво виражених мотиви: вегетативний та любовний. Тут досить цікаво використаний паралелізм: завивання-розвивання огірочків та женихання молодих парубочків. Аналогічна мотивація закладена і в сюжетах вегетативних гаївок “Як посію овес” та “Лен зелений при горі”.

Отже, вегетативні гаївки, що припадали на період сіяння-садження злакових та городніх культур, у прадавні часи виконували функцію магічних словесних дій для забезпечення багатого врожаю. Особливий акцент у цих гаївках – на вербальну та рухову магію, якими ініціювали як оновлення та розвиток природи, так і її окремих складових, зокрема вирощення доброго врожаю. У групі вегетативних гаївок можна окреслити еволюцію становлення мотивів – від оновлення-оживання природи через мотиви вирощення злакових та городніх культур до мотивів продовження людського роду (через сватання та одруження).

Найпоширеніша вегетативна гаївка у Західному Поділлі (серед наших записів є 25 генетично та синонімічно споріднених варіантів) – “Деся тут була подоляночка” (“Подоляночка”). У давні часи вона була найвеличнішою священною грою-містерією, що розкривала суть приходу весни. Сюжет гаївки – це своєрідна мікромодель відродження та розквіту природи. Мати-земля в алегоричному образі “Подоляночки” окутана снігами та морозами (“тут вона впала, до землі припала”) поступово під спів “ой встань, подоляночко” встає (оживає, оновлюється), вмивається (оновлюється) і танцем знаменує воскреслу (наповнену зеленню) землю.

“Подоляночка” переповнена рядом характеристик-символів. Неважко здогадатися, що коло дівчат символізувало сонце, яке рухається навколо матінки-землі, а дівчина в колі – землю навесні. Неабияку роль у семантиці цього тексту (а також і в інших вегетативних гаївках, зокрема в “Жучку”, “Шумі”, “Зайчику”, “Огірочках”, “Горошку” тощо) відіграє поступовість темпового та динамічного наростання. Помірний темп, що характерний тихим звучанням, поступово пришвидшується, стає виразнішим та гучнішим, ніби імітує воскресіння весняної природи.

Найцікавішою з точки зору сюжетної кульмінації є остання строфа “Подоляночки” – “Підскочи до раю, бери дівку скраю”. У цей момент дівчина підскакує, дивиться вгору, ніби спілкуючись із сонцем, і ставить на своє місце дівчину з кола. Як бачимо, тут вжито стародавній український термін “рай”, що означав країну вічного сонця, де покояться душі предків, перебувають узимку перелітні птахи – провісники весни. Алегоричний словесний ряд “підскочи до раю”, за тлумаченням С. Килимника, означає, що “...весна мусить досягти сонячного zenіту – тепла й світла, так потрібних для краси землі, для рослинності та тваринного світу”.⁴ Треба зазначити, що, крім мотиву оживлення природи, тут є мотив одруження – “бери ту, що скраю” – що певною мірою характерне для майже кожної західноподільської гаївки.

Гаївка “Подоляночка” через втрату свого первісного значення перейшла з дорослого репертуару в дитячий і стала складовою не тільки весняної обрядовості, а й звичайних дитячих ігор та забав.

Таким чином, вегетативні гаївки Західного Поділля мають відповідні місця і функцію у становленні й розвитку весняного обрядового циклу, а в цілому є своєрідною проміжною ланкою між хвальними та любовними тематичними групами.

⁴ Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні. – Кн. 1. – Т. 2. (Весняний цикл). – К.: АТ Обереги, 1994. – С. 218.

БАГАТОСВІТТЯ СЕРГІЯ АНДРУШКА

Кілька тижнів тому ми йшли зі Сергієм Андрушком Валовою — чи не "найшармовішою" вулицею нашого провінційного, та все ж прекрасного Тернополя й жваво обговорювали чергову радіоп'єсу, в котрій уже за традицією він, мій друг і прекрасний актор, мав узяти участь. І враз Сергій жестом показав, щоб я замовк, а сам прикипів поглядом до колоритного перехожого, котрий на ходу розмовляв по мобільному телефону. Навіть пройшов кілька кроків за тим випадковим стрічним, пильно придивляючись до нього. А, повернувшись, попросив у мене пробачення, що перервав нашу бесіду. Втім, міг би й не казати слів чемності, бо я й без них зрозумів, що Сергій, користуючись термінологією відомого німецького письменника, режисера і теоретика театру Бертольда Брехта, здійснив чергову теоретико-практичну вправу, так звану "вуличну сценку", і з часом побачене буде втілене на сцені; після трансформації у свідомості актора він подасть це глядачам як абсолютно очевидну істину — просту і переконливу, дієву надовго, навіть на роки.

Тож, мабуть, таки не випадково, коли ми зі Сергієм попрощалися, щоби завтра знову зустрітись або хоч обмінятися кількома словами по телефону, бо ж творчість — справа непередбачлива, й така потреба може виникнути, я пригадав події тринадцятирічної давності. Тоді ми з режисером-постановником, заслуженим артистом України Іваном Ляховським вирішували, кого з акторів Тернопільського театру ім. Т. Шевченка запросити на головну роль у виставі "Матріополь" за однойменним романом київського письменника Валентина Тарнавського. Інсценізувавши цей твір, визнаний найпопулярнішим романом 1994 року, я, природно хотів, щоби він отримав відповідне його літературному рівневі сценічне втілення. Складність нашого з режисером пошуку полягала в тому, що актор у ролі Іллі (одній із лише двох чоловічих) мав бути справжнім героєм, на фактуру і розум якого звернули б увагу всі жительки міфічного міста жінок — від Муз до звичайних дівчат. Отже, акторові належало приваблювати і матріопольців, і глядачів: а) зовнішністю; б) пластикою; в) мудрістю; г) дотепністю; г) наполегливістю; д) мужністю; е) душевною чистотою... Цей перелік можна було б продовжувати, мабуть, до кінця алфавіту. І ми з режисером зійшлися на одній кандидатурі: Сергій Андрушко. Тільки Сергій Андрушко, й ніхто більше!

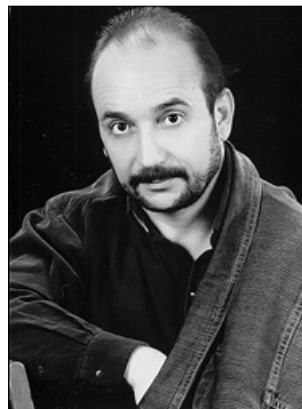
Прем'єра показала, що вибір був правильним: молодий актор повністю виправдав і наші сподівання, і надії глядачів. Без нього, як відзначила тоді преса, вистава, в якій були зайняті народна артистка України Люся Давидко, заслужена артистка Віра Самчук, актриси Світлана Обухівська, Генаїда Долгополова, Тетяна Гончарик та інші знані майстрині сцени, значно збідніла б.

А було тоді Сергієві Андрушкові 32 роки. В одлітованому житті залишились у нього, уродженця села Сліди Тиврівського району Вінницької області, навчання на хореографічному відділі (звідси і теперішня пластика актора, зрозуміло, підсилена постійним самовдосконаленням) культосвітнього училища в місті Тульчин на Вінничині й на акторському факультеті Київського інституту театрального мистецтва ім. І. Карпенка-Карого (нині — університет театру, кіно й телебачення), який закінчив у 1989 році, перші ролі у Тернопільському, тоді ще музично-драматичному, театрі ім. Т. Шевченка, а згодом і значиміші — Горацій у "Гамлеті" В. Шекспіра, Кривоніс у "Сотниківні" за Б. Лепким, Підколюсін в "Одруженні" М. Гоголя...

Почавши творчий шлях у товаристві відомих митців (досить назвати народних артистів України Павла Загребельного, Мирослава Коцюлима, В'ячеслава Хім'яка і Володимира Ячмінського, заслужених артистів Анатолія Бобровського та Богдана Стецька) порівняно скромно, без зайвих амбіцій (не секрет, деякі штучні "зірки" щезають із мистецького овиду, навіть не засвітившись) Сергій Андрушко якимось непомітно, але беззаперечно піднявся на вершину популярності.

Нині без нього вже важко уявити наш, тепер академічний драматичний театр. Не буде перебільшенням сказати, що на сцені С. Андрушко може і вміє все: від філософського заглиблення в образ, тієї високої трагедійності, коли кров холодне в жилах — до, здавалося б, невимушеної комічності (а насправді за зовні легким малюнком ролі — велика праця), по суті, бездоганної пластики. Треба танцювати чи фехтувати — нема проблем, співати — актор може й це. Досить пригадати такі його різнопланові ролі, як Меркуціо ("Ромео і Джульєтта" В. Шекспіра), Гриша ("Євангеліє від Івана" А. Крима), Йосип ("Ревізор" М. Гоголя), Ротмістр ("Дами і гусари" О. Фредро).

У цьому театральному світі, населеному такими відмінними один від одного персонажами, актор говорить, образно кажучи, непрямою мовою:

*На світлинах:
Сергій Андрушко;
вгорі зліва — актор
із сином Ярославом
і матір'ю дружини,
письменницею
Лесею Романчук;
зліва — Сергій
Андрушко з дружиною
Наталею та
сином Ярославом.*

широко використовує гіперболу, доповнює слова рухами і жестикуляцією, повторюється, повертається до тих чи інших акцентів і знову ніби губить тему, бо такий постулат театру — систематичний мовний виклад викликає нудьгу, а відтак стає неприйнятним, антагоністом руху й розвитку цього виду мистецтва. Коли вже згаданий Б. Брехт бачив, що хтось із початківців пробує багатьма словами "пояснити" персонаж або якусь

думку, то перебирав: "Усе це прекрасно, але піди туди і покажи, замість того, щоби балакати. Туди — означало на сцену, в яскраво освітлений простір, де, залишившись із цим простором віч-на-віч, засобами самого себе, свого голосу й тіла треба було показати, дати відчуті іншим, що ти думаєш і відчуваєш тут, на сцені."

А того ж 1995 року, коли в палаці культури "Березіль" ім. Леся Курбаса відбулася прем'єра "Матріополя", Сергій Андрушко зіграв ще одну роль — знакову для нього, та й, урешті, загальом для історії театральності мистецтва Тернопілля. Маю на увазі ро-

*На світлинах
(згори вниз):*

*Сергій Андрушко
у ролях із вистав
Тернопільського
академічного облас-
ного драматичного
театру ім. Т. Шев-
ченка "Євангеліє
від Івана" А. Крима,
"Сватання на Гон-
чарівці" Г. Квітки-
Основ'яненка,
"Гуцулка Ксеня"
Я. Барнича.*

сійського імператора Миколу II у виставі "Соломія Крушельницька", до якої прямо причетний автор цих рядків. Якщо хтось сподівався побачити немолодого насупленого, злого, малокультурного самодержця (а саме таким його змальовувала прокомуністична пропаганда), то розчарувався. Коли славетна уродженка Тернопільщини Соломія Крушельницька співала для царя та його свити у Скерневіцах біля Варшави, Микола II мав 31 рік. Здобувши належну освіту, добре розумів значення культури в суспільному житті (з особливою інтонацією С. Андрушко мовив ключові фрази свого героя: "Такі люди, як Крушельницька — державний скарб", "Моя родина шанує оперу"), але разом із тим Україна залишалася для нього однією з підвладних йому територій, мистецький потенціал котрої, як і інших підкорених регіонів, мав служити зміцненню Російської

імперії. "Таланти треба приручати, використовуючи для цього будь-які засоби — від похвали до погрози", — таке внутрішнє переконання імператора С. Андрушко передав особливо добре.

Непересічним творчим набутком актора стала і роль Онисима у виставі "Коханий нелюб" Я. Стельмаха. Значною мірою завдяки майстерності Сергія Андрушка і заслуженого артиста України Ігоря Сачка вистава ось уже дев'ятий рік залишається в репертуарі. Деякі глядачі дивляться їй і вдруге, і втретє, знаходячи у грі Сергія Андрушка, Світлани Обухівської, Андрія Малиновича та інших акторів, нові й нові нюанси. Цю п'єсу мені пощастило бачити в кількох театрах, тож можу твердити: "тернопільський" Онисим у трактуванні Сергія — таки найкращий! Зрештою, цієї ж думки був і драматург Ярослав Стельмах, який, на жаль, трагічно загинув.

Ще одна творча удача С. Андрушка (точніше, результат цілеспрямованої праці) — роль Прокопа у "Сватанні на Гончарівці" Г. Квітки-Основ'яненка. Ця вистава належить до "найкасовіших" у нашому театрі. Хоча класична п'єса відома багатьом, і її ставили на різних сценах — від столичних театрів до сільських клубів, — усе ж досвідчений режисер Олег Мосійчук знайшов свій шлях до її прочитання і трактування. А успіх у глядачів забезпечили актори Сергій Андрушко, Мирослава Мельник, Анатолій Гончарик, заслужені артисти України Наталя Лемішка, Ігор Сачко й інші виконавці.

Майстерність і неповторність С. Андрушка особливо помітні, коли одну й ту саму роль він виконує (точніше — живе у ній) "на пару" з іншим актором. Тоді відразу ж зауважуєш більшу правдивість Сергія, його органічність при перевтіленні в образ, логічну вмотивованість у розвитку характеру, точні аспекти при відзначенні найсуттєвішого. До того ж, на відміну від деяких своїх колег, митець не копіює зовнішній малюнок ролі з акторських робіт корифеїв, а створює оригінальну концепцію трактування авторського задуму й блискуче матеріалізує її.

Також варто додати, що С. Андрушко — неодноразовий номінант Всеукраїнських театральних фестивалів у номінації "Краще пластичне вирішення вистави", зокрема 4-го фестивалю (2003 рік) "Тернопільські театральні вечори. Дебют" (вистава "Не судилось" за п'єсою М. Старицького). Також професійно точними є пластичні номери, що поставив Сергій, у "Лісовій пісні" Лесі Українки. Взагалі ж, коли дивишся, як вправно рухаються на сцені актори зі шпагами чи шаблями, не думаєш про те, що сценічні бої — це також частина постановки. А бої до вистав шевченківців, де задіяна зброя, — "Ромео і Джульєтта" В. Шекспіра, "Сотниківна" за Б. Лепким, "Труфальдіно із Бергамо" К. Гольдоні та інших — поставив також Сергій Андрушко. Зауважте, у Тернопільському академічному обласному драматичному театрі ім. Т. Шевченка нема артистів балету. Та все ж молоді актори чудово рухаються на сцені — значною мірою завдяки урокам Сергія Андрушка. Тож не випадково саме йому в 1993 році довірили навчати майстерності танцю, сценічної пластики й фехтування студентів акторського відділення Тернопільського музичного училища ім. С. Крушельницької, а у 2005-у — сценічного руху в Інституті мистецтв Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка.

Усього ж Сергій поставив пластичні номери і фехтування до одинадцяти вистав Тернопільського та інших театрів. А ролей зіграв понад п'ятдесят. Воістину — багатолюддя, а відтак і багатосвіття — доль, життєвих позицій, філософії, чому й старший за віком актор може тільки позаздрити! А в творчому доробку — ще й кіноролі, серед яких найбільше запам'яталися Роман у стрічці "Укртелефільму" "Чотири броди" і старшина Хоменко в кінокартині "Один у полі воїн" (студія "Західфільм").

Це розповідь про Сергія Андрушка була б збідненою, якби я не висвітлив ще одну грань його таланту. Маю на увазі нашу спільну з ним, а також із народним артистом України, професором В'ячеславом Хім'яком, заслуженою артисткою Марією Гонтою, студентами-майбутніми акторами працю над радіовиставами. Ми спільно з допомогою моєї колеги, журналіста та літератора Лариси Щербак взялися відроджувати цей незаслужено забутий жанр, що свого часу мав тисячі й тисячі шанувальників, і вже не раз раділи схвальним відгукам щодо нашого починання. Кого тільки не доводилося Сергієві грати у радіовиставах — і скромного сільського парубка, і хитрого міського ловеласа, й обманутого через свою наївність художника, й заклопотаного бухгалтера, й нахабного грабіжника, й директора бібліотеки... І в усіх цих ролях голос С. Андрушка звучав органічно правдиво, чуючи його, слухачі могли легко уявити того чи іншого героя. А перевтілитися без, так би мовити, зорової картинки, зіграти лише голосом, словесними модуляціями відобразити неповторність того чи іншого героя — дано, повірте, не кожному. Тим часом тон, як і текст, — це, за визначенням теоретиків, синтаксис театру.

...Тернопільське радіо протранслявало першу ювілейну — десятю виставу. І її режисером уже традиційно була дружина Сергія — талановита журналістка, тонкий знавець музики й театру Наталка Колтун. А слухачам так хочеться почути, як і глядачам у театрі побачити в програмках, що Сергій Андрушко — заслужений артист України. Не в звичці актора стукати у кабінети влади, його не можна уявити зі схиленою перед тим чи іншим чиновником головою і простягнутою рукою. Але будемо сподіватися, що ті, від кого залежить присвоєння титулу, таки звернуть увагу на актора, без якого наш театр був би невиправдано біднішим. Почесне звання заслуженого Сергій Андрушко таки заслужив! І якщо це нарешті станеться, я порадію за митця не менше, як за самого себе. І ще буду так само радий, коли ця публікація когось із читачів і в буквальному, і переносному розумінні слова наблизить до театру. Висловлюючись тезами режисера, співзасновника міланського "Пікколо театро" — першого в Італії стаціонарного драматичного театру Джорджо Стрелера, — приведе до театральної зали людей зі світлими почуттями: неупередженістю, внутрішньою чистотою, щирістю, теплом, бажанням бути серед вишуканого товариства та розуміти його. І ці, так би мовити, залучені глядачі разом із давніми театралами побачать Сергія Андрушка і в апробованих на сцені, й у нових ролях — Менахема ("Поминальна молитва" Г. Горіна) і Прокопа Сірка ("За двома зайцями" М. Старицького), які актор репетирує у ці дні...

Богдан МЕЛЬНИЧУК.

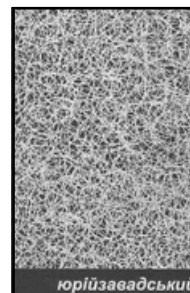
м. Тернопіль.

ТРАВА КРІЗЬ АСФАЛЬТ

Юрій Завадський. юрійзавадський. –
Тернопіль, 2005.

Тетяна Дігай (народилася 6 листопада 1944 року в м. Тернопіль) – музикант, літератор. Член НСЖУ (2008 р.). Переможниця конкурсу читачьких рецензій у конкурсі “Книжка року Бі-Бі-Сі-2007”. Закінчила Тернопільське музичне училище (1965 р.), Донецьку державну консерваторію (1970 р.). Від 1970 року працювала в музичній школі на посадах викладача фортепіано, завідувача відділенням, заступника директора. Автор збірок поезій “Корона Афродіти” (2002 р.), “Тетянин день” (2006 р.), книг рецензій “Книжкові імпресії” (2007 р.), “Кубик Рубіка” (2008 р.). Співредактор альманахів “Перші ластівки”, “Подільська толока”. Твори публікує в газетах “Вільне життя”, “Русалка Дністрова”, “Свобода”, у всеукраїнських виданнях “Березіль”, “Літературна Україна”, “Слово Просвіти” та інших, журналах “Тернопіль”, “Курінь”, річнику “Тернопілля”, на Інтернет-сайтах.

Збірка верлібрів тернопільського поета, літературознавця, науковця Юрія Завадського “юрійзавадський” викликає подив насамперед епатажним нігілізмом. Усе заперечено: нема звичної форми назви книжки, вірші розділені тільки сторінками, хоча сторінки чомусь не позначені, нема вихідних даних про книгу... Хуліганство, та й годі! Але коли починаєш читати тексти, забуваєш і про епатаж форми, і про хуліганство, бо розумієш – перед тобою справжня поезія! Хочу підкреслити, що це відчуття справжності приходить не відразу, а з часом, і навіть з певною пересторогою. Спробую відтворити цей процес перетворення бездіяльної споглядальності у тепле почуття захоплення.

Насамперед, верлібр (фр. *vers libre*, у буквальному розумінні – вільний вірш) – це також заперечення: нема строф, рим, стоп; рядки різноскладові, з довільно розміщеними наголосами; ритмічність обумовлена лише чергуванням рядків, схожих інтонаційно і синтаксично. Пригадала В. Маяковського (теж неабиякий хуліган!), поезія якого хоч і римована, але у ній нема строф, правильного чергування наголосів, використані різні розміри. У Юрія зовнішню будову вірша сприймаєш спочатку зорово і тільки потім відчуваєш концентрованість образного мислення. Ритмічну внутрішню паузу сприймаєш візуально. Слово, яке наступне за цією паузою, починається з нового рядка й цим краще відтінене “Дош, мокре волосся./ Пишу оце за столом. / Квиток на потяг – непотрібен. / “Що сталося?” / Непотрібен.” Рядок часто складається з окремих слів. Ці окремі слова звучать особливо чітко. Це робить вірш напруженішим, виразнішим:

“Не існує крик, / Роздушений колесами. / Простими словами // Душуся, / Не чекаю на інших, / Йду.”

Юрій Завадський – урбаніст, він любить і малює місто, але ви не знайдете у нього слинявих банальностей, навпаки, любов він передає знову ж таки через її заперечення. Але біль не сховаєш! *“Ця земля щозими промерзає глибше і глибше, / І знов мушу вертатися додому / З ножем в кишені”*. Він бачить, *“...Як вулиці позаливало водою... / Як хвиля води зносить цілі міста... / Як пливуть мертві авто, / Як поля перемішуються з дорогами, / Як електричні стовпи / Пробивають людей наскрізь”*.

Протягом останнього часу поет Юрій Завадський став популярним. У нього беруть інтерв'ю різні видання, де його творчість називають шокуючою, у дечому надто “фізіологічною”, неомодерною. Отут я хочу посперечатися. Не знаю, чи треба так спрощувати стиль, а головне – зміст поезії. На мою думку, все набагато складніше, мотиви емоційності, схвильованості додають поезії Юрія рис, не пригаманних “голому” модернові. І це прекрасно! Не будемо цього заперечувати!

ПІД ПЛАЩЕМ НЕБА

Сергей Лазо. ДО И ПОСЛЕ: Книга стихов. –

К.: АртЕк, 2002. – 112 с.

Сергий Лазо. МАГИЯ КРУЖИННЯ: Поезії. –

К.: АртЕк, 2004. – 88 с.: іл.

Сергей Лазо. ТЫ ТА. Стихи. –

К.: Издательский центр “Просвита”, 2007.

Сергій Лазо – відомий поет, композитор, драматург, автор десяти збірок поезій, а також чотирьох музичних альбомів, серед яких є записи пісень в авторському виконанні, популярних шлягерів у виконанні зірок української естради.

Із поезією Сергія Лазо я “дружу” давно: його перша книга віршів “Динамит”, що вийшла у 1992 році – одна з моїх улюблених збірок. І от справжній дарунок долі – випадкова зустріч у Спільці письменників, знайомство і нові книги поета! Я прожила дивовижний тиждень із поезією Сергія Лазо!

Природа ліричної поезії завжди ховає таїну. Відображають чи не відображають вірші реальне життя поета, питання, авжеж, інтригуюче, але таїни поезії воно майже не стосується. Вірші, які щось там таке відображають, пізнаєш одразу – розгортаєш будь-який поетичний – і потрапляєш на цвинтар готових істин, більш-менш вправно версифікованих.

Сергій Лазо – справжній поет. Його вірші зростають як древо, як квітка, як внутрішня подія, що відбувається у процесі творчості. Душевну працю поета продовжує читач, вона об’єднує його з автором у загальному переживанні.

Сергій Лазо вступає у текст, як “у невідомі води”, і на мою думку, не з метою зафіксувати переживання, а тому, що інакше жити не вміє. У його віршах я бачу прорив від сьогохвилинних настроїв і обставин до нової художньої реальності.

Творчість завжди надлишкова, нелогічна, вона зневажає закони ratio, адже людина реалізує своє право на таємний плач, сповідь і молитву.

Напевно, у щасливі творчі години думка й слово народжуються одночасно: *“Ніч. / Плащ неба. / Застібка місяця.”*

Велика гра підтекстів: *“Коли на вулиці темніє, / Перехожі здаються знайомими, / Звуки складаються в мелодію, / А вікна світлі й гостинні. / Сутінки – те ж саме, / Що музика при свічках”*.

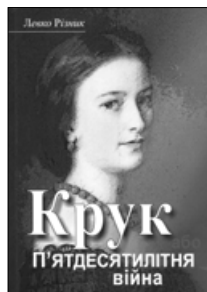
Блискучий іронічний шарм: *“Дві думки постійно кружляють в голові: / Одна – зробити цей світ кращим, / А інша – послати його до біса. / І дивно: обидві – як добрі сусіди”*.

А вірші про кохання спокійно читати неможливо: *“Я думав, що для кохання / Достатньо одного серця, / І я покохав тим серцем, Всім серцем, що в мене є. / Я думав, що для кохання / Достатньо одного серця, / Тепер і його не маю, / Тепер і воно твоє”*.

Збірку поезій Сергія Лазо хочеться не так рецензувати, як цитувати! Тому завершу свої незабутні враження ще однією цитатою:

“Откупорена бутиль полувєка,

Вторая бутиль – первая пуста”, – зізнається поет, а я дозволю собі уточнення: ця пустота оманлива, бо, на мою думку, все перейшло у поезію!

ПАМ'ЯТАТИ МИНУЛЕ – ЗНАТИ МАЙБУТНЄ

Левко Різник. **КРУК, або П'ятдесятилітня війна:**
Роман. – Львів: Вид-во “Агемо”, 2008. – 320 с.

Левко Різник – один із найкращих сучасних українських прозаїків, автор багатьох романів, повістей, есе. Лауреат престижних літературних премій: імені Андрія Головка – за кращий роман року “Маргінал” (1997 р.), імені Олесь Гончара – за книжку повістей “Усусуси на Лисоні” (2000 р.).

Член Національної Спілки письменників України. Голова Львівської письменницької організації з 1993 до 2005 року.

Родинне гніздо – мальовниче село Нараїв Бережанського району Тернопільської області – відчутно вплинуло на формування способу життя письменника і багато в чому визначило світовідчуття того, що наша сучасність – продукт героїчного і трагічного українського минулого. Акцентування на тому, що українська історія – об'єднуючий чинник нації, на мою думку, є важливим і своєчасним художнім діагнозом, який підтвердив письменник. Тому не виглядають випадковими зацікавлення прозаїка минулими, його заглиблення в історичну тематику, яка для української літератури є традиційною (І. Нечуй-Левицький, В. Стефаник, Р. Іваничук, В. Шевчук, М. Матіос).

Події нового роману (а це політична історія Східної і Західної Європи та Радянського Союзу від 1941 до 1991 року) автор розгортає психологічно тонко та художньо переконливо: *“...ніби відкотилося-покотилося далі Земною кулею якесь страхітливе залізне колесо, велетенське-могутнє, що викотилося з самого пекла й котиться-котиться – і все на своєму шляху прасує-душить: будинки, села, сади, міста, дерева-ліси, людей, а особливо – мистців, що тікають перед ним із мамцями на руках, від нього ніде не сховатися – воно котиться-накочується з фатальною неминучістю”* (с. 11). Політичні, культурні, духовні явища, що протягом п'ятдесяти найнапруженіших літ ХХ століття продукували сповнені неймовірної жорстокості колізії на рівні як держав, так і життя окремих людей, відтворені в героїчному плані, але без зайвого пафосу й метушні.

Головним у романі є повна ідеологічна свобода, напружений пошук суспільного ідеалу, боротьба між силами Добра і Зла. Будь-який роман без інтриги нецікавий! І хоча текст Л. Різника не належить до розважального читання, сюжет побудо-

вано на гострій інтризі, яку автор майстерно підживлює, й інколи вона нагадує кримінальну! Головний герой – митець-маляр Олег Левицький, життя якого увібрало колекцію суспільних потрясінь, що випали на долю української (точніше – галицької) інтелігенції. Йому протидіє полковник органів НКВД Львівщини, у змалюванні автора – психічно хвора людина-садист, породження рідного йому совєцького режиму, його персоніфікація і дзеркальне відображення – вражаюче страшний образ!

Історична схема роману – національна й, без сумніву, це – чесний і хоробрий твір, що сприймається як знак поразок із системою.

Письменник прагне у кожному з персонажів розгледіти передусім його людську (або нелюдську), земну достеменність – людина та її стимули завжди цікаві! Завдання тим складніше, що серед персонажів є конкретні історичні особи, як от лікар і поет Юрій Липа (сторінки роману, де описано його жакливе вбивство – з найпронизливіших!), Лев Лепкий та багато українських і європейських діячів, як політичних, так і мистецьких.

Прикметною особливістю тексту є те, що частина його написана галицьким діалектом. На думку літературознавця й критика Роксани Харчук, твори, написані діалектною мовою, мають регіональний колорит, сприймаються складно, не можуть претендувати на масовість (Р. Б. Харчук. Сучасна українська проза. Постмодерний період. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2008. – 71 с.). Але в нашому випадку цей яскравий мовний пошанівок рідній говірці виглядає як одне з вартих цілковитого розуміння художніх завдань письменника. Кожне слово вжито не заради самого слова, а заради найпильнішої уваги до пануючої думки. І тому воно (слово) – на своєму місці, бо воно точне, переконливе, на смак гірчить або солодить, на дотик – тепле, холодне, колюче, пружне, навіть вибухове, а вибух не тільки знищує, а й резонує! Письменник володіє здатністю творити унікальне мовне середовище, а це вже наближення до ідеалу, котрого досягають одиниці!

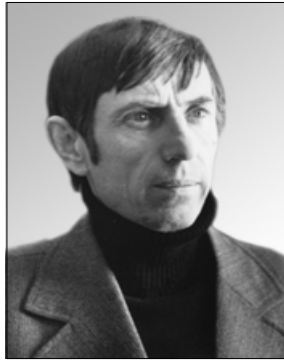
Авторські описи природи вражаючі. Ось приклад (с. 36): *“Перед вечором у хмарах, – що вже ялові поволеньки сунули високо-високо, – західного боку розверзлось яскраво-бірюзове плесо – відспонилися благодатні небеса в непорочній сонячній озолоті, космічній величі, чистоті та свіжості. Невдовзі бірюза освятилась ізмарагдом, глибоким і коштовним, у сонцесяйній золотій оправі – золота найвищої проби – божественної! – а відтак ся слічна слічота хутко згинула, – як то гине все найчудовіше, Богом благословенне, й ніколи довго не тішить ока спраглого краси чоловіка, – натомість плесо затягнулося ясным багрянцем симультанної консистенції – і теж не надовго, скоро й багрянець став темніти, гуснути загусати”. !!!*

Новий твір львівського письменника дає розгорнуту панораму майже документально зафіксованих історичних подій і навидовижу оригінально вводить сучасного читача у реалії нинішньої України, коли частина народу та його керманічів геть погрузли в брехні, лицемірстві та меркантильності.

Роман є, безумовно, своєрідним художнім увічненням справжніх патріотів, що зі зброєю в руках воювали за волю України, утверджуючи нашу незалежність. Їхні помисли, ідеї актуальні й сьогодні!

Життя повторюється циклічно, й дивитися з розумінням у минуле – означає краще бачити майбутнє.

Читаймо нову книгу Левка Різника!

Євген Дудар (народився 24 січня 1933 року в селі Озерна, нині Зборівського району Тернопільської області) – письменник-сатирик, виконавець власних творів. Член НСПУ (1973 р.). Заслужений діяч мистецтв України (1993 р.). Літературні премії ім. Остапа Вишні (1985 р.) та ім. М. Годованця (1997 р.), міжнародна премія ім. П. Орлика (1995 р.), премія ім. П. Сагайдачного (2000 р.). Золота медаль Т. Шевченка (Спілка вільних українців, Австралія, 1990 р.). Співголова комітету гумору і сатири НСПУ. Закінчив факультет журналістики Львівського держуніверситету ім. І. Франка (1962 р., нині національний університет). Працював у редакціях республіканських газет, журналу “Перець”. Від 1980 року виконує власні твори на сцені (понад 10 тисяч виступів, творчих вечорів, радіо- і телезустрічей). Співзасновник, художній керівник і голова журі Всеукраїнського фестивалю “Вишневі усмішки”. Співзасновник Всесвітньої асоціації сатириків і гумористів у м. Габрово (Болгарія, 1985 р.). Неодноразовий учасник Всесвітніх фестивалів сатири і гумору. Автор понад 20 книг.

Євген ДУДАР

ЧЕРГОВА ШУСТЕРІЗАДА,

або ж
“Казки” не однієї ночі,
що баламутять Україну

“До нашого берега завжди прибивається якщо не трухляве поліно, то гнила тріска”. Так каже народне прислів’я... Думаю, чого “наш берег” так покійно приймає всяку непотріб? Очевидно, тому, що він надто похилий. Біля крутого берега – течія чиста. Отже, свій державний берег ми не дуже оберігаємо. Не дуже про нього дбаємо. Десь нам його підмлює “течія” з “чужих вод”. Та здебільшого замулюємо самі – своєю інертністю, байдужістю, дріб’язковістю...”

Із виступу Вані Молдавана на форумі з охорони довкілля.

Ці слова я пригадав, коли дивився чергову “інтершустерізаду”. Нове телешоу, де зібралися визначати “Великих українців”. Правду кажучи, від попередніх шоу pana Шустера “Свобода слова” я також не у захваті. Бо якщо під девізом свободи слова пропагувати всіляку погань, то можна дійти до того, що тифозні, холерні та чумні бацили треба культивувати і множити нарівні з чинниками здоровотворчими. У тих, “свободолюбивих” шоу пан Шустер мені постійно нагадував такого хитрувато-підступнуватоного чоловічка у компанії наївняків. Зіштовхне лобами Івана та Степана, а сам стоїть збоку. І ніби розбороняє. Ніби ратує за те, щоби вони помирилися. А душа – навистрибці з радощів, що “шоу” вдалося...

Нове ж “шоу”, на мою думку, було покликане сягнути більшої “висоти” та копнути глибше. Воно має “залізти” у святую святих України – в її “національний фундамент”, зробити своєрідну “інвентаризацію” дорогих кожному свідомому українцеві

постатей, повернути “орієнтувальні стрілки” на випадкових, приліплених до України “героїв”, які, мов терміти, мають руйнувати “фундамент” зсередини. Думаю, що це своєрідне продовження “бузиніади”. Але набагато ретельніше, підступніше і хитріше організоване, набагато дорожче оплачене.

Наштовхує на цю думку й склад “Ради експертів” (не український, народ, звісно, формував її). У цій, із дозволу сказати, “Раді”, за винятком кількох гідних такого призначення постатей, котрих, очевидно, запросили “для отвода глаз”, – такі “експерти” з українського патріотизму і національної самопожертви, як Петро Симоненко, Дмитро Табачник, Віталій Коротич, Олександр Мороз та іже... Про одне “іже” ще варто сказати конкретно. Бо воно свідчить і само про себе, і про пана Шустера, і про “проект...” Це молодий “підскакевич” із якогось там “кварталу” “Владимір Зеленський”... Який, здається, і сам дивується, що потрапив у таку “національно свідому” компанію. Під час “самоінвентаризації” патріотичних вчинків він нахабно, навіть ніби хизуючись цим, заявив: “Для независимости Украины я ничего не сделал... И, наверное, я, один из сидящих здесь, пожалуй, самый невеликий украинец... И не самый украинец... Я – Владимир Зеленский...”

У тому, що “самый невеликий” – сумніву нема. Але чого там “сидячий”? Кривити пичку, коли нормальні українці говорять слушні речі, й хизуватися: “...Кривляние – это реальное выражение моего лица”?.. Кривляйся собі у під’їздах “кварталів”, називай і далі українців “хохлами”, потішай тупуватого обивателя пришелепкуватими “дотепами”... Та це запитання, очевидно, до “англійців”, які задумували проект і формували оту “раду”. Тепер величність гуліверів визначатимуть ліліпути. А горобці вчитимуть орлів шугати у піднебесся... “Великих українців” визначатимуть українофоби, політичні банкрути і демагоги...

Те, що найбільшим українцем “експерт” Симоненко назвав Леніна – не смішно. Хоча майже всі присутні сміялися. Це – біда. Не у “ленінській хворобі” П. Симоненка. Біда, що печерний комунізм, українофобство й україножерство досі домінують і на каналах “українського” телебачення, і в теплих норах “української влади”.

Незадовго до цього телешоу преса опублікувала “державотворчі” “размышления” філософа рівня кулінарного технікуму і на той час ще віце-прем’єра Уряду незалежної України Д. Табачника: “Утиный суп” по-украински”. Цей “варильщик супов” із українофобським “зловонієм” і далі блудить, як п’яний у кукурудзі...

То він “без тени сомнения” цинічно бреше: “...Политики высшего ранга без тени сомнения утверждают, что если мы все переоденемся в “вышиванки”, полюбим УПА и признаем коварного средневекового интригана Мазепу национальным героем, все реки в стране немедленно потекут медом и молоком...”

... То “викидає” провокативні “лозунги”: “...На востоке, к несчастью, уже приобретает популярность лозунг возвращения границы по Збручу, денонсации пакта Молотова–Риббентропа и “восстановления исторической справедливости” путем возвращения западных областей Польше”...

... То вдається до “інтелектуального” хамства зразка “... миссионеры, только вчера спустившиеся “з полонын”...

Зрозуміло, “інтелектуалу”, “вчера спустившемуся с дерева”, важко досягнути місіонерів із карпатських верховіть. Тим більше, коли треба відробляти перед “роботодавцями” срібняки за Мазепу та УПА ... Провокативні ж лозунги про передачу Польщі областей Західної України свідчать лише про дуже давню хворобу підляцтва...

Це отакі “специ” покликані шустерами визначати душу України, її висоту, чистоту та моральність.

Колись я уже писав: наша біда в тому, що борються за Україну, вмирають за неї Т ю т ю н н и к и. А правлять у ній, розкошують і облаштовуються Т а б а ч н и к и.

Вони й визначатимуть, на кого українцеві молитись, і критерії дефініції величчя.

Виявляється, для того, щоби визнали “Великим українцем”, не обов’язково бути прив’язаним до української землі, турбуватися про неї, відроджувати і піднімати її, дбати про добробут народу, про розквіт його традицій, мови, культури; не обов’язково навіть бути українцем чи патріотом України. Досить, як ото М. Булгаков, народитися в Україні й “на високом професіональном уровне” обляпати її у творах.

Кошти на цей “проект”, як видно з розкрутки, кинуті чималенькі. Хто і для чого це зробив, мабуть, варто задуматися не лише сатирикам. Бо й висувати кандидатури на “великих” має “громадськість”. Через... мобільні телефони, телеканал “Интер”, газету “Аргументы и факты” (В Украине)”... Отакі “факти”, такими будуть і “аргументи”...

Переконаний, роблять це не для того, щоби підняти велич “Великих українців”.

Велике не потребує возвеличення. Гадаю, що в отій висувально-визнавальній сверблячці вже відомі й потаємні “експерти” постараються оганьбити ще когось із таки Великих українців. А в шеренгу до вже відомих і великих “підселити” кількох своїх пігмеїв, які не мають нічого спільного ні з Україною, ні з українством.

Є анекдот: Абрам повчає сина, який мріє стати Наполеоном:

– Ізю, пам’ятай: перш, ніж стати Наполеоном, спочатку треба хоч трішки стати французом...

За отим новим проектом телеканалу “Интер” для того, щоби стати “Великим українцем”, не треба й українцем ставати. Досить мати в Україні свого “шустера” та кількох “табачників”. Вони й із Чингізхана зроблять “Великого Українця”... Аби тільки... гроші.

“НЕ ТУДИ Б’ЄШ, ІВАНЕ!..”

До кримських юнаків та дівчат, які спалювали опудало міністра. І не лише до них

У фільмі Олександра Довженка “Земля” є такий епізод: вимучений життям селянин б’є по морді вимученого працею коня, який не може тягнути плуга. Коняче око дивиться з докором. Мовляв, “не туди б’єш, Іване”... Треба бити тих, хто довів тебе до такого життя.

Цей епізод згадав я, коли деякі телеканали смакували, як ви рішуче розправлялися з “міністром”. За те, що... батьки і вчителі не навчили вас української мови. Бо саме нею, державною мовою, запланували тестування... Картина, погодьтесь, ідіотична. Ви здійснюєте цей своєрідний теракт і на радощах стрибаєте, як дикуни у джунглях, – “раденькі, що дуренькі”. Поруч стоять ті, які мали б Вас учити. Захоплюються вашою “сміливістю”. А віддалік потирають руки гракоподібні ідеологи боротьби проти “насильственной украинизации” ... Ви їм потрібні отакими “козликами” і “баранцями”. Тупенькими і безпросвітними. Що у своїй державі не хочуть вчити державну мову, або – не вистачає клепки її досягнути. То за здоровою логікою, за кодексом честі, совісті й справедливості ви мали б спалювати їхні опудала. І всіх інших, хто гальмує ваш інтелектуальний розвиток, ваше прагнення бути громадянами патріотичними і законотворчими...

Правду кажучи, я проти того, щоби ви палили і їх опудала. Я за те, щоби ви вчилися думати, ставали розумними Громадянами України, а не зомбі Москви, Вашингтона, чи Гондурасу. Щоби вас не могли використовувати, як баласт, коли прагнуть вимостити собі дорогу до влади чи до корита, врятувати свою підмочену репутацію або відробити Іудин гріш сусідської держави...

Через якийсь час після того Вашого “вогняного шоу” показали “шоу” зі Севе-родонецька. Яке також нібито спрямоване проти “насильственной украинизации”...

Бачите, суцільні галюцинації і суцільні парадокси. “Громадяни” України проти українізації, якої “кіт наплакав”, чи “сліпий бачив, а глухий чув”. Що це? Політична шизофренія? Шовіністичний сказ? Чи плановий наступ сусідських імперських сил: не дати Україні бути українською... Навіть мову її зробити недержавною. Бо свого часу божок “червоношкірих” Карл Маркс казав, що “в державі державною мовою не говорять лише дурні, раби і завойовники”... Отже, боротьба за визнання другою державною в Україні російської – це боротьба за остаточне завоювання України... А якщо враховувати правило єзуїтів “мета виправдовує засоби”, то злодійський метод “лови злодія” саме “к ліцу молодцу”...

Тепер із приводу “молодцов”. На отому “льодовому шоу” був дуже показовий епізод. Коли за трибуну вийшов “молодець” із Російської думи К. Затулін і на рівні троглодитового інтелекту почав “извергать” хамські висловлювання на адресу Президента України та гетьмана Мазепи, деякі “молодці” аборигенського походження встали і почали плескати. Ну, це природно. Хама у хамських випадках підтримують лише хами. То ж і “депутати всех уровней” показали своє “ліцо”.

Трішки про “парсуну” зальотного хама. Дехто дивується, звідкіля у цього імперського іграшкового ослика стільки ненависті до всього українського?

Політолог хутора “Мозамбiк” Вітя Царапкін припускає таке. У російській мові побутують слово і поняття “сволочь”. Походження його таке. Іван Грозний, коли “приобшач” до Росії загарбані землі, розпоряджався: все населення вирізати, а хлопчиків до 15 років “сволочь” і виховувати з них “войско”. Те “войско” так і називалося – “сволочь”. Воно було найжорстокіше. Особливо, коли “сволочь” потрапляла на ту землю, де народилася... Слова “затула” в російській мові нема. Є “заслонка”. Отже, якогось Затулу свого часу “сволокли” з України, почепили до його прізвиська російського хвоста – і вийшло З а т у л и н... А воно вже коли стало “сволочь”, то до сьомого коліна буде сволоч...

Та повернемося до епізоду “вставання і плескання”. Він нагадав епізод інший. За часів кріпаччини у селі на колоді, сидять Петро та Іван. Курять люльки, про щось гомонять. Десь із кущів вибіг щенюк, обнюхав Іванову штанину, підняв задню ногу і...мітить...

Іван став, випрямився, лице його засіяло від щастя...

– Що? – здивувався Петро.

– Панський пес прибігли...

Кріпацтва московського в нас уже ніби нема. Але “панські щенюки” з Москви час від часу забігають у наш город, паскудять нам на голови, а “Івани” цвітуть від щастя: “Таки ж ізволили нас обляпати...”

Я хочу сконцентрувати вашу молоду увагу не на отому хамському “ляпанні” бродячих чужинецьких щенюків. І не на раболєпії наших дурних Іванів. Звісно, людина з почуттям власної гідності взяла б отого щенюка за шкірку, витовкла б його мордою об власне лайно і викинула б з подвір’я. Щоби “не воняло”, не розносило зарази та імперського сказу..

Хочу повернути вашу увагу до набору тієї “жуйки”, якою місцеві політичні шулери та чужинецька “п’ята колена” постійно годують притуплений злиднями, горілкою і наркотиками “електорат”.

“Жуйки” про насильницьку українізацію, нагальну потребу захисту прав і свобод російськомовного населення.

Вибачте, а чого тільки російськомовного? Якщо здійснюють насильницьку українізацію, то захищати треба і польськомовних, і румуномовних, і угоромовних, і прочая, і прочая. Чи, може, “руслянд ібер аллес”?..

Розумію, у вас, у Криму, а також на Луганщині, Донеччині, Слобожанщині російська мова у катастрофічному стані. Не те, що майже ніде не почуєш її, не купиш

російськомовну газету, не послухаєш російськомовної передачі. Прямо-таки з-за вуглів вискакують “бендеровці”, “петлюровці”, “мазєпенці”, ножа до горла: “Кажі “паланиця”... Російською можна спілкуватися лише вдома, при зачинених дверях, засланих вікнах і під ковдрою. Ватяною... Що там говорити про російські школи, садочки, театри... Тепер уже й кіно хочуть передублювати українською. Більше того, мирний позаблоковий російський чорноморський флот оточили “Тризубівці” і кажуть: “Чіпляйте на картузи тризуби і говоріть українською, а ні – то повибиваємо зуби”... Словом, як зазначали на отому “шоу” “правдоборці”: “Ползучий націоналізм на грані фашизму”... Та такий агресивний і такий повзучий, що героїчним захисникам пригнобленого русскоязычія від пориву правдолюбія остаточно потемніло в очах і заклало вуха. Рідних дітей та онуків не чують. Реальності не бачать. Рецидив агресивного дзвякоту охопив. До почорніння в роті. “Белочка” заблимає. Ідею “білої книги” навіяла...

Свого часу КГБ писало “Білу книгу повзучого сіонізму”. Руками духовно кастрованих євреїв. Сьогодні вчорашні кадебістські дворяни, повідрощувавши “професорські” бороди і пейси, щоби подобати на породистих, віддресированих ердельтер’єрів, за командою тих самих хазяїв, дзвякають про “ползучий націоналізм”. Український, звичайно... Дивуватися не треба. Собака – є собака. Він мусить комусь служити і мусить на когось гавкати. А коли вже “собача тоска” зовсім загризає – вис на місяць... І це виття видає за потуги “об’єднати роз’єднану Україну”... “Засипати прірву між Сходом і Заходом”...

Ви – люди молоді, спостережливі, допитливі. У вас ще не притлумлене почуття справедливості. Прекрасно розумієте, що засипати прірву, яку постійно поглиблюєш, практично неможливо. Але “прірва” між Сходом і Заходом України пролягла лише в планах сусідніх спецслужб і програмних завданнях їхніх “регіональних” партій. Так само, як і проблема російської мови, проблема НАТО і проблема... виїденого яйця... Бо є ще проблемочки. Вождів і вождиків... Пам’ятаєте анекдот? У божевільні лікар оглядає хворого:

– Ну як ви почуваетесь?

– Я, докторе, почуваяся вже добре. Але, самі розумієте, божевільня – є божевільня. І ця атмосфера на людину давить. Один репетує, що він маршал. Інший – упевнений, що він геній. А Петренко щодня кричить, що він – Наполеон... Але ж, докторе, всі знають, що Наполеон – я...

Різниця між божевільнею і нашим політикумом та, що від “наполеонства” лікують, а в нашому політикумі те “наполеонство” прививають... А якщо у чувачка фізичний зріст – на двох Наполеонів, розуму – на півкурки, а інтелект – на нулю?.. О, такий вождик, як говорили “совки”, “находка для шпіона і всево шпіонского кубла”. Він – як іграшковий ослик. Смикають за ниточку – і колінця згинаються, смикають за ниточку – і голівка кланяється... А “пишавка” випискуватиме те, на що її запрограмують...

Отже, “жуйка” про НАТО. “Родина в опасности!” – репетували у Сєверодонецьку “рятівники” “родіни”. Правда, не уточнили, якої. Бо, як каже Ваня Молдаван: “У нас кожен Іван має свій план”. Одні працюють на “родіну”, яка на північний схід від України, інші – на “родіну”, яка на Близькому сході, треті – на приватні “родіни” – особисті “мавзолеї”, що оточили міста й містечка. Наочний приклад турботи про народ України. Бо народ, за конституцією, – “носій влади”. Тому й несе на своїй спині всю оту шушваль. І вони, щоби утриматися на тій спині, шарлатанять. Чужих дітей спонукають спалювати опудала, “спасати” російську мову, плювати в бік НАТО. А своїх давно вивезли під крильце того ж НАТО. Награбовані статки поховали у банках країн НАТО і плюнули на “русскій язык...”

А щоби прикрасити ще, вішають дурням на вуха локшину. Мучні вироби слов’яни люблять. І люблять заспокійливі фрази: “На безриб’ї – і рак риба”... “Маємо те, що маємо”... “Ліш би не било війни”...

Військовий стратег хутора “Мозамбик” Ізя Чачкес каже: “Якраз для того, щоби не було війни, Україні треба вступити до НАТО. На нашій території – база російського Чорноморського флоту. Щоби якомусь натовському агресору не стукнуло в голову шльопнути на нього бомбочку... Словом, і братішку треба рятувати, і самим від лиха застрахуватися...”

Тепер ще одна “жуйка”. “Ползучій націоналізм”... “Злочини ОУН і УПА”... “Ізвращення історії”...

Думаю, що так “ізвратить” історію, як її перекинули з ніг на голову за часів панування режиму КПСС–НКВД–КГБ, не зможуть найвіртуозніші фальсифікатори Всесвіту. Вченому людові треба буде кілька століть титанічної праці, щоб усе повернути в правдиве русло. А багато чого вже й не повернеш. Сатанинський режим репресивною “меліорацією” позасипав “русла” таким брудом і баластом, якого світ не знав. Ще досі вчорашні комуністичні потолочки дотолочують те, що дивом вижило...

На моєму столі – три товстелезні книги, що налічують понад чотири тисячі сторінок. Це “Літопис Української Повстанської Армії”. Сорок третій, ...четвертий і... шостий томи. Видані вони недавно. Кілька років тому в моєму родинному селі відкопали архіви Служби Безпеки УПА... Ці книги – протоколи допитів розкритої емгебістської агентури, засланої у підпілля, стукачів, зрадників та іншої твані, на совісті якої – сотні розстріляних, вивезених до Сибіру, посаджених у тюрми, згноєних по концтаборах. Сотні осиротілих дітей із понівеченими долями. Це – лише частинка архіву. Лише за кілька років. Лише по Тернопільщині.

Читаєш ці трагічні, болючі сторінки, а їх трапляється понад сотню про одну людину, і думаєш. Хлопці були у підпіллі, ховалися по криївках, голодні й холодні, під постійною загрозою смерті – і водили зі собою арештованих. Прискіпливо допитували, все протоколювали. Чому ж вони не вчиняли за прикладом свого ворога, який знищував “без суда і слідства”? Судив “тройками...” Вбивав “прі попитке к бегству”?.. Він мав державу, тюрми, табори, “найгуманнішу у світі” конституцію, що гарантувала “висшю меру соціальної зашити – расстрел”... Чого ж ці хлопці не мстили ворогові його дикунськими методами? Бо це були люди високої моралі. Вони боролися за святу справу – за волю України. І цю справу не мали права очорнити. Якщо врахувати, що вік їхній був переважно від 19 до 35 років, то ще більше проймаєшся повагою до цих лицарів, які останню кулю завжди берегли для себе.

І коли нині слухаєш крики енкаведистсько-емгебістських привидів, у яких руки по рамена в крові, про якісь там “злочини оунівців”, про “викривлення історії”, хочеться, щоб оці документальні твори були в кожній школі України. Бо з них достеменно зрозуміло, хто, як, де і коли справді чинив злочини. Як винищував населення України, грабував, калічив людські долі й душі. Ці “майстри” ще дотепер чалапкають поміж нас. Трапляються їхні прізвища серед “ветеранов войны” Києва, Луганська, Одеси, Криму, Львова... Вчора вони примушували школяриків доносити на своїх батьків, стежити за ними, потім разом із батьками вивозили до Сибіру або ж, осиротілих, відправляли у дитячі колонії. Сьогодні їхні нащадки спонукають школярів протестувати проти тих, хто хоче вивести їх із совкового мороку, навчити знати й шанувати мову своєї Держави. Навчити бути людьми і поважати людей.

Насамкінець про ще одне шоу. Нове шоу Савіка Шустера, через яке й на самого Шустера я подивився з повагою. Це, коли в студії були деякі політики та учні. Слухаючи вислови цих дівчаток та юнаків, правду скажу: дуже радів. Коли тринадцятирічний хлопчина своїм розумом і логікою перевершує “політикантку”, яка відточила язика по радіосвободах, а тепер чи не щоразово точить його по свободах Шустера, ставить її на місце, це обнадіює. І віриться, що ці надії збудуться...

М. Куїв.

Анатолій ГАРМАТЮК

Анатолій Гарматюк (народився 14 січня 1936 року в селі Мигалівці, нині Барського району Вінницької області – помер 28 січня 2006 року в м. Вінниця) – поет, гуморист. Член НСЖУ (1964 р.), НСПУ (1982 р.). Лауреат літературних премій ім. С. Олійника (1969 р.), ім. М. Годованця (1990 р.), ім. С. Руданського (1994 р.). Переможець Першого республіканського фестивалю гумору і сатири “Вишневі усмішки” (1980 р.), Всеукраїнського конкурсу “Байка-2001”. Закінчив середню школу в м. Чортків (1953 р.; тоді ж у місцевій газеті опублікував перший вірш, у 1958 році – першу байку), Київський політехнічний інститут (1958 р.) і Донецький університет (1978 р.). У 1959–1972 роках працював у Донецьку, приятелював із поетом Василем Стусом. Автор 22 збірок гумору й сатири, зокрема “Усміхніться, люди добрі” (2006 р.), книжки лірики “Неповторна юності пора” (2000 р.), пісенника “Коли душа співає...” (2006 р.), книги “Літературно-журналістським пером” (2007 р.), збірок віршів для дітей.

Веселі вірші

Чому півні кукурікають?

Казка-жарт

Двоє півнів через балку
До ріки дійшли якось,
Там із вудкою рибалку
Їм побачить довелося.

І сказали півні браві:
– Риболовля – це цікаво!
Завтра встанем дуже рано,
Ще як трави у росі,
Підемо з вудками і станемо
Теж ловити карасів.

Й порозходилися спати
Кожен до своєї хати.

А на світ благословлялось –
Загукав дружок дружку:
– Не забув, що домовлялись
Йти раненько на рі-ку-у?

Другий півень пробудився,
Та на ноги не схопився,
Тільки кліпнув оком соня,
Позіхнувши до смаку,
І гукнув дружку спросоння:
– На яку-ку-ку рі-ку-у?
Та й уклався знову спати –
Ліньки рано так вставати.

Перший півень аж присів:
– На таку-ку-ку рі-ку-у,
Де рибалки справжні всі
Зранку вудять карасів!..

Сплюх поспав і знов дружку:
– На яку-ку-ку рі-ку-у?
Довго ще перемовлялись –
Так на річку й не зібрались.

На світанку з того часу
Перегук луна щоразу:
– Йдем сьогодні на рі-ку-у?
– На яку-ку-ку рі-ку-у?
– Ку-ку-рі-ку-у!
– Ку-ку-рі-ку-у...

Несміливий рак

По стежці рак маленький брів
І раптом равлика зустрів.
Наставив равлик грізно ріжки:
– Геть забирайся із доріжки!

Позадкував від нього рак,
Бо міркував собі отак:
“Чотири ріжки – дві клешні,
Не подолать його мені...”

Ще й досі він отак міркує,
Когось зустріне і – задкує.

Неправильна назва

Вітер біг повз очерет
І з кульбаби здув берет.
Здивувалася Лариса:
– Голова в кульбаби... лиса?
У дідів лише бува
Отакою голова.
Тож її назвати слід
Не кульбаба, а кульдід!

Про роботу

У селі, у баби й діда
Таня побувала,
І в садок вернувшись, дітям
Так розповідала:
– Як цікаво у селі!
В кожній родині
Є великі та малі
Птахи і тварини.
І роботи там багато –
Всіх їх треба доглядати.
Годувала я курчатка,
Напувала я телятко.
– В місті теж роботи досить, –
Каже хлопчик Вітик. –
Годував я пилососа,
Напував я квіти...

Малюнки В. Качурівського.

Фокус

З кухні вийшовши
в кімнату,
Гриць спитав сестричку
Нату:
— Можеш фокус показати —
З одного зробити багато?
— Це, напевно, дуже важко.
— Зовсім ні, ось я зумів.
Знаєш, як багато
з чашки
Вийшло гарних черепків!

Поросята — моряки

Одяглися поросята
У смугасті тільники
Й закувікали завзято:
— Ми віднині — моряки!

Жартома їм каже мама:
— Як же бути з моряками?
І по чому плавають вам?
Треба ж моря морякам!

Моряки нові бадьоро
Посміхаються — не тужать:
— Ми знайшли для себе
море!
І помчали... до калюжі.

Скільки яблук?

Дідусь онучка вчить лічбі.
— Задачку я задам тобі:
В руках по яблуку ти мав,
Тобі Грицько чотири дав.
То скільки стало?
Говори!
— Я думаю, що стало три...
— Звідкіль же цифра отака?
— Та ви не знаєте Грицька —
Не дасть він більше одного.
Тому і стало
три всього.

Сашкові друзьки

Гляньте, скільки у Сашка
Кубиків строкатих!
Є в них букви на боках,
Щоб слова складати.
Гратись весело хлоп'яті —
З ним друзьки його пухнаті:
Цуценя Рябко
Й кошенья Мурко.
І Сашко обох їх став
Азбуці навчати.
— А, Б, В, Г, — їм почав
Літери читати.
А Рябко вже й слово склав:
— ГАВ!
Вмить Мурко хвоста підняв:
— НЯВ!
— ГАВ! — Рябко наполягав.
А Мурко його дряпнув
І хоробро... дременув.
У кімнаті — шум і гам.
І сказав Сашко друзькам:
— Не вчитесь? Тоді я вас
Не візьму у перший клас!

Хто чого навчився

На подвір'ї у селі
Гralись мешканці малі:
Пустотливе кошенья,
Невгамовне цуценя
І бичок-дивачок.
Похвалилось кошенья:
— Вже вмиватись вмію
добре!
Пропищало цуценя:
— А я — гавкати
хоробро!
І бичок почав
хвалитись:
— А я вчуся добре
битись!
Пронявчало кошенья:
— Битись — це погані
жарти.
Пропищало цуценя:
— Цього вчитися не варто.

Малюнки Ю. Броварної.

СУДИЛОСЯ ЖИТИ І РОЗПОВІСТІ

Панцир Дмитро. Судилося жити. – Харків:
Книжковий клуб “Клуб сімейного дозвілля”,
2006. – 352 с.

*“Скільки у нас добра на Україні,
і ніхто тому добру ціни не знає.
Бо закидана рідна сторона наша
всякою негіддю”.*

Пантелеймон Куліш.

Дмитро Панцир – досвідчений автор, котрий успішно апробовує численні літературні форми, але, як на мене, найбільшого успіху домогся в непростому жанрі короткого оповідання, стиснутого до особливої щільності. Це засвідчує книга “Судилося жити”, в якій зібрано кілька десятків таких оповідань, написаних, увочевидь, на біографічному матеріалі. Однак голий і сухий автобіографізм тут не домінує, це книга мистецька і художня, з натхненними ліричними вкрапленнями, оригінальними думками та узагальненнями. Читати таку прозу – неабияка насолода, бо кожна сторінка дарує неперебутні відчуття, спонукає не тільки сумувати і радіти над долями діючих персонажів, а й до власних спогадів.

Головний герой цієї книги – наратор, людина, від імені якої подана розповідь, умудрений життєвим досвідом чоловік, на віку якого траплялося всяке – веселе і сумне, драматичне і трагічне, він уміє так викласти кожную історію, що вона зримо постає перед внутрішнім зором, залишає в душі глибокий слід.

Автор – неокласицист, тобто пише просто і зрозуміло. Йому чужі постмодерні вибрики і штучарства, формальні беззмислові експерименти і бездумна гра зі словом. Найголовніше для нього – утримати читача в стихії інтригуючої оповіді, заохотити дочитати книгу до кінця. А це не так просто. Мистецтво літературної оповіді – одне з найскладніших. Кожен, хто береться за перо, знає, що між тим, як людина розповідає і тим, що викладає на папері, лежить прірва. Тільки одиниці спроможні подолати її. Для цього потрібні талант (як найперша фундаментальна основа), добра обізнаність зі світовою класикою, знання літературної і розмовної мови, теоретична база, життєвий досвід і багато іншого. Все це, звичайно, у Д. Панцира є, і відчувається це відразу, вже з перших оповідок, до яких просяться означення “одробини” чи “переблiski”. На жаль, автор не називає своїх великих учителів і попередників (тільки й того, що раз промиготіло ім’я автора ушанованого “Жванчика” В. Баблика, який свого часу працював у редакції газети “Вільне життя” в Тернополі). Але аналізуючи особливості стилю, неважко здогадатися, що Д. Панцир черпав із того літературного джерела, яке осяяне іменами І. Нечуя-Левицького, М. Коцюбинського, Панаса Мирного, О. Стороженка, В. Винниченка, С. Васильченка і ближчих до нас у часі Ф. Рогового, Б. Харчука, Олесь Гончара, В. Захарченка, В. Міняйла, А. Дімарова (як тут не згадати його спогади “Прожити і розповісти”?!). Звісно, цей ряд можна продовжувати і продовжувати. То велика школа реалістичного письма, тобто правдивого відображення дійсності, без якого неможливо передати дух часу й особливості епохи. Це, зрештою, відзначив у передмові до однієї з книг Дмитра Панцира наш земляк, а нині житель Харкова, знаний поет Степан Сапеляк. Зі словом і формою

можна експериментувати скільки завгодно, неважко ошелешити і навіть шокувати читача, але все це буде змито невблаганним (і єдиним непідкупним та справедливим суддею) часом, як усілякі новомодні віяння, що не мають під собою твердого ґрунту. А письмо Д. Панцира буде цікавим ще довго, бо воно захоплює, тримає в напрузі, правдиво передає дух наших днів. І ще слово тут пахне росяними ранками, луговою отавою, польовими квітами і свіжоспеченим хлібом, тобто тим, що кожну людину повертає в дитинство, навіває хвилюючі спогади.

Наголошую на цьому особливо, бо сьогодні таке письмо не те, що рідкість, воно затінене агресивним і дезорієнтуючим постмодерним скорописом. Жахливий талантизм – на жаль, це не оксиморон. Це жива правда життя. І яке щастя натрапити на книгу, що протистоїть цьому.

“Судилося жити” – не просто розділені драматичні новелки, всі вони тісно пов’язані між собою, бо разом творять, як смальта, цілісну мозаїчну картину. Коли перегортаєш останню сторінку книги, і постає вона перед внутрішнім зором, то уявляється романом у новелах зі своєрідними композиційними вузлами, зав’язкою і розв’язкою, тобто з добре продуманою композиційною побудовою. Цю архітектоніку обумовлює насамперед історія життя наратора, котрий виступає під іменем Петро, і життя якого простежене від раннього дитинства до зрілого віку.

Маю певність, що автор особливо не мозолився над пошуками форми, а був перейнятий динамікою та інтригою оповіді, й це, певною мірою, виправдано, бо напружена розповідь неодмінно знайде собі відповідну форму. Знаю це з власного письменницького досвіду: оригінальна думка не може бути неоригінально висловлена, оскільки форма – її складова.

І ще: така книга росте, як трава, як зело, як дерево, ніби сама собою (кожна оповідка – як новий листок чи гілка), й усвідомлення цього, безперечно, дарувало авторові тривку радості. Тепер, за незбагненими законами творчості, ця радість передається читачеві.

Мені здається, що ця книга народилася з радості життя, зі залюбленості в красу світу, землю і людей. Це не означає, що автор описує тільки світлі й щасливі моменти життя. Зовсім ні. Тут вистачає драматичних і трагічних ноток, похмурих і навіть гнітючих оповідань, але ж ми знаємо, що й найсумніше мистецтво радісне у самому собі, бо в ньому панує висока гармонія духу. До того ж, зрозуміти та описати нещастя спроможний лише той, хто зберігає душевну рівновагу, любов і захоплення світом.

Як у майстра “старої доброї школи”, в Д. Панцира завжди олюднені й зримі пейзажі, що глибоко западають у душу, як-от: “Доходжу до пагорба, милуюся гарним краєвидом і вже здалеку бачу течію Серету та розкішні луки обабіч берегів. Спускаюся з пагорба і зупиняюся аж біля Чуркала. Упиваюся його холодною водою, доки не заціпенить зуби. Бо мати вчила: як очі пролупив, то неодмінно треба випити свіжої води, тоді весь день тобі добре буде. А від Чуркала вже втоптану вузьку стежку. В’ється вона мимо ставка ще бозна-коли викопаного людськими руками. Повно в ньому карасів і линів, а ще – зелених жаб, які то булькотять, то, притихлі, сидять на берегах із витріщеними очима, наче сторожують, щоб ніхто не посмів тут вудити рибу. Іду собі тихенько, щоби не злякати риби, якою аж кипить той ставок. А рибини спокійно вимахують хвостами в прозорій воді, наче спокушають забрати їх звідти, бо надто тісно їм там, навіть води не вистачає для всіх”.

Не можна обминути і пильну увагу автора до внутрішнього світу людини, витонченого психологізму в змалюванні драматичних колізій, що дає право говорити про нього як тонкого знавця людської душі.

Натомість зовнішність людини Д. Панцир майже завжди подає пунктирно, довше не затримуючись на ній. Це можна було б віднести до недоліків його стильової манери, якби не було свідомою творчою настановою. Він вважає, що достатньо двох-трьох мазків, кілька промовистих штрихів, аби читач уявив того чи іншого діючого персонажа. А решта – справа його творчої уяви, домислу. Це теж не випадково, бо автор завжди прагне бачити в своєму читачеві не лише однодумця, а й співтворця. Такі характеристики зазвичай доповнені характерними деталями з життя чи побуту героя. Ось хоча б кілька найхарактерніших прикладів:

“Дарину з Кирилом люди вважали за сільську еліту. Будь із ким вони не ставали до бесіди без нагальної потреби та чужим до рота не зазирали. З Кирила взагалі важко було й слово витягти. Звик у млині мовчати. Там кричи не кричи, все одно не почують. Та й ніколи там базікати. Сам на горі, біля ковша, а внизу черговому клієнтові теж ніколи: треба пантрувати, щоби млино не розсипалося з мішка. Єдине слово, яке вигукував Кирило крізь гуркіт млина, щоби почули, то це: “Гатта!”, що свідчило про випуск зерна з ковша і закінчення чергового помелу...”.

“Гаврило Однобокий піввіку мав за плечима, працював на колгоспному полі, та й на власному городі коло хати, діленому й переділеному новою владою, господарював. Газдою був посереднім. Заробив нарешті той стаж для пенсії, почав одержувати раз на місяць трохи грошенят, яких заледве вистачало на харчі, сплату податків, електрику...”.

Допомогти читачеві уявити собі героя покликані й емоційно забарвлені прізвиська та промовисті імена, що ніби несуть на собі вагу тисячолітньої історії: Низько Мотовиловий, тітка Секлета, Василь Ворон, дід Одокій, Домка Стодолишина, дядько Щербань, Сандуряк, Олекса Іванишин, Василь Синиця, Яким Сварливий, дівчина-красуня Журавка, Іван Марф’юк, інспектор Сиваков, Сидір Затрубний, а також власні назви: джерело Чуркач, урочище Бідове, присілок Кожушки, вівчарка Дунай, папуга Чак...

Дмитро Панцир – уважний і допитливий спостерігач, здається, що проз його пильну увагу не проходить ніщо: присутнє і важливе, він уміє виділити й виставити на світло промовисті деталі, тим узагальнивши картину. Звісно, у полі його зору перебувають передусім люди. Усім нам зустрічаються цікаві й незвичні люди, але через свою зайнятість, егоцентризм, і головне – “невміння цінувати належно летючі миті” (за В. Шевчуком) мало хто помічає їх, зберігає в пам’яті так, як автор цієї книги.

Про що чи про кого не писав би прозаїк, він незмінно керується любов’ю, незгасною повагою до людини, як приклад, наведемо такий уступ: “Та враз удалині зупиняється бричка. З неї злазить мамин бригадир. Я перестаю полоти і спостерігаю за ним. Він стукав віжки на бричці, щоби кінь разом із нею не втік, та простує могутньою ногою до мене. Хоча й підстаркуватий, але втрє носа будь-кому з молодих. Недарма ж щороку з іншим бригадиром та завферми, такими самими велетнями, одягають кожухи, кучмівки, взуваються у хромові чоботи і на найкращих колгоспних конях гарцюють селом. Ну справжні тобі багатирі на день урожаю”.

До прикметних особливостей стилю Д. Панцира слід віднести й іронічність, якою він послуговується вміло і ненав’язливо, але завжди влучно і до речі, як-от: “Досі Яким на галюцинації не страждав. Жив мирно й тихо, хоч і Сварливий звався. Тепер йому вже хотілося кричати й сваритися, та не знав, з ким”.

Не цурається прозаїк й анекдотичних ситуацій, комічних сцен. Але раблеанство чуже йому, грубих вульгарних описів, тим більше смакування ними, тут не знайдемо, все осяяне особливою витонченістю, селянською мудрістю і шляхетністю духу.

Письмо Д. Панцира ніби просвітлене зі середини, воно робить людину кращою і добрішою. Автор свідомо дистанціює себе від того, на чому сьогодні шарять собі гучні імена молоді прозаїки, не задумуючись, які ж наслідки матиме їх “творчість”. “В газетах ненастанно повідомляється про нові злочини, – читаємо в одному з оповідань. – Потім про це пишуть письменники і знімають фільми, відтак їх рекламують. Я не дивлюся кривавих епопей, що лоскотують нерви. Знаю: не тим шляхом має вертати до нас утрачена духовність”.

Читаючи цю книгу, я постійно ловив себе на відчутті, що мені добре і затишно, легко і радісно в її світі. Це письмо, що дає змогу зазирнути в глибину часу, відчуті пульс проминулої епохи. А ще це проза, яка й не дозволить схибити у слові, розслабитися в творчій праці, бо змушує цінувати і втримувати рівновагу та високу напругу духу.

“Судилося жити” – це високий і натхненний гімн дитинству – золотій порі кожної людини, що живе в душі, як нерозтрачений скарб, солодкий рай, і кидає свій сяйливий відблиск на все подальше життя. “Щось у ньому, в дитинстві нашому, було таке, чого забувати не можна. Чи це була нехитра наука батьків? Чи суворі, але справедливі уроки наших учителів?

Чи пильне око односельців, які стежили за нами і вберігали від негарних учинків? Хто його знає. Тільки здається мені, що в тій життєвій науці було багато любові до нас, малих, і багато турботи, щоби росли ми добрими людьми”.

Ця книга написана з великої любові до рідної землі, її щедрих дарів, неповторних мальовничих пейзажів, які душа письменника увібрала в себе з юних літ. Мені вже доводилося писати, але вважаю не зайвим повторити, що ніщо так не може зворушити і схвилювати людину, як рідні краєвиди. Чужі пейзажі, якими б екзотичними вони не були, можуть зачарувати зір, навіть зворушити душу, але підняти в ній теплу буряну хвилю неповторних відчуттів, освячених сльозою, спроможні лише рідні поля, пастівники, заміряні й близькі тобі дерева, неповторні далекі небосхили тощо.

“Сиджу на пагорбі й заміряю милуюся. Вода все біжить і біжить без упину. Усе чуркотить та чуркотить: “Чу-р-р-р...” Так лагідно і тихо. Щось потаємне і животворне є в цій музиці природи. Хтось вдало прозвав природне джерело Чуркачем, і цю назву передають із покоління в покоління. Кажуть, що вода з Чуркала всі хвороби знімає, кволому додає сил. Так це чи ні? – хтосьна. Та коли в дитинстві скаржився матері, що болить голова, завжди чув у відповідь:

– Зійди в долину, напийся води з Чуркала, і перестане боліти. Ще й мені принеси.

Як згадаю про те джерело, то завше досадно на душі, що не напився з нього досхочу. З джерела, до якого з малих літ протоптав стежку босими ногами, про яке чув і розповідав іншим легенди... Отаке джерело мого дитинства. Нехай же п'ють з нього добрі люди, хай полегшує воно спрагу подорожньому, додає сили недужому, своїм жебонінням повертає в дитинство, коли дерева були дуже великими, а світ – добрим”.

Звісно, щоби належно оцінити книгу, треба самому вміти писати, принаймні спробувати живописати словом. Тому перші читачі й найбільші поціновувачі книги – це письменники. Але маю певність, що Д. Панцир цікавий не тільки професійним філологам, він спроможний захопити будь-якого читача, навіть того, який уперше взяв художню книгу до рук. А це вже ознака напрогуд доброго письма.

Біблійна притча про таланти, які пан роздавав слугам, звичайно ж, прозоро накладається на письменників. І хоча не все так однозначно та просто, але як од віку одні закопують свої таланти, а інші розвивають їх, Дмитро Панцир бережливо плекає і незмінно примножує те, що отримав від природи, а це означає, що ми маємо всі підстави жити в щемливому очікуванні його нових книг.

На жаль, сьогодні, щоби пробитися до читача, таланту мало. А про ширший резонанс, загальне визнання і говорити не доводиться. “До тих факторів, що зумовлюють славу письменника, – слушно зауважив із такого приводу Ігор Качуровський, – талант як такий належить найменше. На Україні донедавна на чільні місця в літературі виходили ... нездари і плагіатори. На Заході, де середовище також відіграло деяку роль, головним чинником, що провадив на вершину слави, була самовпевненість... або навіть зарозумілість і нахабство. Натомість автор скромний, тихої вдачі, нерішучий або відлюдкуватий, без огляду на високу обдарованість залишався, так би мовити, маргінальним явищем”.

Дмитрові Панциру чужі такі реалії, як піар, скандальна реклама, самовисування і самохизування. Він воліє залишатися в затінні, але до кінця бути чесним перед собою, читачами, своїм часом і словом, що дарує Бог. Бо що таке, врешті-решт, земна слава для людини, наділеної безсмертною душею? А для письменницького щастя буде досить, якщо знайдеться небагато, але воістину відданих і вдячних читачів.

Справжній письменник – завжди велика рідкість. А справжня людина – рідкість ще більша. Почуваюся втішеним, що мені пощастило зазнайомитися, а відтак і зблизитися з Дмитром Панциром – людиною виняткової душевної краси і щедрості, світлоносною і добротворчим прозаїком, слово якого облагороднює та робить душу щасливішою й світлішою.

*Петро НЕТЕЧ.
м. Тернопіль.*

ДЕНЬ ЗА ДНЕМ – У СКАРБНИЦЮ ДУХОВНОСТІ

Квітень

6 квітня голови облдержадміністрації та обласної ради Юрій Чижмарь і Михайло Миколенко й міський голова Тернополя Роман Заставний привітали главу УГКЦ кардинала Любомира Гузара з нагоди його 75-річного ювілею та 50-ліття священицтва, вручивши йому вітальний адрес. Під час зустрічі, яка відбулася у кафедральному соборі Тернополя, владику вітали й представники молодіжних та громадських організацій, духовенства Тернопільсько-Зборівської єпархії УГКЦ.

7 квітня у кафедральному соборі обласного центру відбулась єпископська хіротонія новопризначеного Луцького екзарха о. Йосафата Говери, священника Тернопільсько-Зборівської єпархії. Головним святителем був кардинал Любомир Гузар, співсвятителями – владика Павло Хомницький зі США та єпарх Тернопільсько-Зборівський Василь Семенюк.

8 квітня в Тернопільській обласній бібліотеці для молоді відбулась зустріч із відомим тернопільським митцем, заслуженим художником України Євгеном Удіним, чия виставка ілюстрацій до книг діяла у відділі мистецтв книгозбірні від березня. Художник спілкувався зі студентами відділення дизайну Тернопільського кооперативного торговельно-економічного коледжу. Під час дружньої розмови звучала музика у виконанні викладача Тернопільського музучилища Людмили Романюк. Виступили тернопільські письменники Богдан Бастюк, Євген Безкоровайний, Валентин Корнієнко, Петро Сорока.

училищі ім. Ст. Людкевича, та Музичній академії ім. М. Лисенка та брав активну участь у музичному житті Львова. Його тішило, що обидва його

Того ж дня у кінопалаці й арт-клубі “Коза” у Тернополі виступив володар ґран-прі фестивалю “Оберіг”, актор Хмельницького муніципального театру “Кут”, бард Володимир Смотритель. У його виконанні прозвучали пісні на вірші Василя Стуса, Тараса Мельничука, Олени Матушек. Цією творчою зустріччю розпочалися родинні вечори “Світ української авторської пісні”, які організовує Олександр Смик – автор і виконавець пісень, засновник журналу “Своя музика”, що виходить у Тернополі.

13 квітня відбулися звітно-виборні збори обласної письменницької організації. Звітував Богдан Бастюк. Виступили Петро Сорока, Леся Романчук, Зіновій Кіпібіда, Іван Демчишин, Олег Герман та інші. Головою ТОО НСПУ обрали Євгена Безкоровайного. Добірку його віршів публікуємо в цьому числі журналу.

Відомий тернопільський художник Микола Дмитрух став лауреатом другої премії на конкурсі карикатур із прав людини, яку організували Асоціація карикатуристів України та Українська Гельсінська спілка. Мета цього творчого змагання – з допомогою мистецтва карикатури привернути увагу до проблем дотримання та реалізації прав людини в Україні. У конкурсі взяли участь 73 митці з 15 областей України.

Твори, присвячені Великодню, представили у Тернопільській картинній галереї 17 тернопільських митців. В експозиції – понад 40 різних за жанрами та стилями виконання живописних і графічних робіт. Це – великодні мотиви, весняні пейзажі, образки урбанізованого міста, образотворче втілення філософських роздумів і власного світосприйняття.

22 квітня в Чорткові встановили й освятили пам'ятник жертвам Чорнобильської катастрофи, оскільки в Чортківському районі від аварії на ЧАЕС постраждало дев'ять населених пунктів – найбільше з усіх районів області. Монумент скульптора Дмитра Мулярчука зображує ліквідатора аварії, який кидається в бій зі стихією, незважаючи на те, що на ньому немає одягу, взуття та обладунків – це символізує беззахисність людей проти руйнівної сили атома. Висота монумента – 3,5 метра.

24 квітня виповнилося 65 років тернопільському журналістові та літератору Євгенові Зозуляку. Він – член НСПУ, лауреат обласної журналістської премії імені Миколи Костенка та Всеукраїнської літературно-мистецької премії імені Братів Богдана і Левка Лепких.

Народився на хуторі Збриж Борщівського району, закінчив Львівський університет, працював у районній пресі, редакції газети "Русалка Дністрова". І ось уже двадцять років – у редакції газети "Вільне життя". Автор книг поезії "Материзна", "Соло для камерного хору", "Годинник любові", "П'ять пелюсток", "Голуб і поет", "Політ світлячка у темряві", багатьох публіцистичних статей та пісень. Щиро вітаємо ювіляра!

Тернопільські митці – родина художників Ткачків представили свої картини в галереї "Ренесанс", що в м. Хмельницький. Серед полотен виставки – роботи Богдана Ткачика, його дружини Ганни та їхньої доньки Соломії на біблійну, релігійно-обрядову та історичні теми.

Травень

7 травня гостем тернопільських письменників був "львівсько-київський" поет і науковець Ігор Павлюк. Він – автор 20 книг та понад 300 публікацій у періодиці й наукових збірниках. Частина творчого доробку автора представлена у цьому числі нашого журналу.

Цього ж дня в Державному архіві Тернопільської області відбулася репрезентація нових книжкових видань місцевих авторів. Серед них: "Тернопільський альманах", 3-й том "Тернопільського Енциклопедичного Словника", книга "Академік Снітинський. У сузір'ї років і подій", збірник біографічних нарисів та

інтерв'ю "Освячені любов'ю Тернопілля", збірка поезій "Вербна неділя" Миколи Ковальчука з Теремовлі. У творчій імпрезі взяли участь літератори, митці, представники закладів культури, засобів масової інформації та гості із Києва – наш земляк, відомий поет, перекладач, громадський діяч Роман Лубківський.

8 травня представляли у Національній Спілці письменників України в Києві літературно-мистецький та громадсько-політичний журнал "Пектораль" (м. Чортків) його редактор Володимир Погорецький, критик, літературознавець Євген Баран із Івано-Франківська. На репрезентації виступили Петро Засенко, Михайло Слабошпицький, Євген Безкоровайний, Теодозія Зарівна, Петро Осадчук, Богдан Бастюк та інші.

13 травня у Тернопільській обласній бібліотеці для молоді відбулося відкриття виставки картин "Писанки" Людмили Нечай – асистента кафедри образотворчого, декоративно-прикладного мистецтва, дизайну та методики їх викладання Інституту мистецтв ТНПУ. Твори виконані технікою писанки, що є результатом оригінального творчого пошуку молоді художниці.

Того ж дня в Палаці культури "Березіль" ім. Леся Курбаса (м. Тернопіль) Володимир Вермінський та гурт "Акцент" представили концертну програму "Наталі" на честь виходу однойменного магнітоальбому і 10-річчя творчої діяльності співака. У доробку знаного вокаліста, музиканта, аранжувальника, учасника й переможця всеукраїн-

ських та міжнародних пісенних конкурсів і фестивалів, заслуженого артиста України В. Вермінського – популярні магнітоальбоми: “Чистилівська забава-1, -2, -3”, “Українські застольні пісні”, “Колядки”, “Ишли селом партизани-1, -2”, “Я тобою живу”, “Не відлітай”, “Чари весни” та ін. У 2001–2007 роках він був співорганізатором і художнім керівником Всеукраїнського фестивалю популярної музики “Зустрічі друзів”, заходи якого відбулись у Тернополі.

15 травня відбулася наукова історико-краєзнавча конференція “Незабутній ювілей” (до 160-річчя скасування панщини в Галичині). Організатори заходу – Тернопільська обласна рада, Тернопільський обласний краєзнавчий музей, Державний архів Тернопільської області, історичний факультет Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серед доповідачів: Олег Вітвіцький – заступник голови Тернопільської обласної ради, Богдан Головин – почесний член Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка, о. Віталій Козак – доктор історії церкви, Богдан Хаварівський – директор Державного архіву Тернопільської області, студенти історичного факультету ТНПУ.

18 травня Тернопільщина відсвяткувала День героїв. Мета свята – поновлення національної пам’яті про видатних провідників національно-визвольного руху Миколу Міхновського, Симона Петлюру, Євгена Коновальця, Степана Бандеру та Романа Шухевича. Відбулися покладання квітів до могили і пам’ятних знаків, у церквах – ранкові поминальні панахиди, в обласному держархіві експонували документи.

Цього ж дня у приміщенні міської “Просвіти” шанували поета і громадського діяча Ярослава Палуляка з нагоди його 60-річчя. Ювіляра привітали Євген Безкорований, Олег Смоляк, Петро Сорока, Ігор Олещук, Орест Савка та інші, вірші й пісні звучали у виконанні Бориса Репки і студентів ТНПУ. У цьому числі часопису публікуємо есе Петра Сороки про Ярослава Палуляка.

Протягом двох днів у Гусятині відбувся п’ятий Всеукраїнський фестиваль “Пісенні Медобори”. Слени журі – ведучий популярної радіопередачі “Від суботи до суботи” Віктор Герасимов, народний артист України Ростислав Бабич, заслужений артист України Василь Феленчак, композитор Леонід Попернацький та інші. Серед переможців – хореографічні колективи “Зорепад” із Теребовлі та “Тополина” зі Шумська, танцюристика Світлана Береза (гран-прі) з Копичинець-

кої музичної школи “Оксамит”; вокалісти Андрій Бойчук із Гусятини, Ірина Дружків (гран-прі) з Тернополя, Марія Пашковська з Хмельницького та інші.

20 травня тернополяни відзначили 95-у річницю Тернопільського обласного краєзнавчого музею. До свята підготували виставку про історію закладу від часу його заснування в 1913 році. Тернопільських музейників привітали гості-колеги з нашої області, міст Івано-Франківськ, Київ, Луцьк, Львів.

21 травня у Палаці культури “Березіль” імені Леся Курбаса відбувся концерт народної артистки України Валентини Степової та заслужених артистів України, наших земляків із Заліщанщини Петра і Павла Приймаків за участю симфонічного оркестру Тернопільської обласної філармонії під орудою Мирослава Кріля. Прозвучали популярні твори зарубіжної і вітчизняної класики.

22 травня в Києві у Національній Спілці письменників України відбувся творчий вечір, присвячений пам’яті довголітнього в’язня ГУЛАГу, поета-страдника Бориса Палівського “Зболіле слово ллється із душі”, який вів тернопільський дослідник літературного процесу, укладач та редактор низки книг місцевих авторів Ярослав Гевко. На вечорі слово про поета, який півстоліття прожив на Тербовлянщині, мовили Петро Засенко, Євген Сверстюк, народний артист України Борис Лобода, письменник Валентин Корнієнко і доктор мистецтвознавства Олег Смоляк. Того ж дня Я. Гевко отримав у київському видавництві “Задруга” книгу Орісі Бурак-Довгань “Душі чебрець”. До цього посмертного видання поетки з Тернопілля увійшли кращі з її творів для дорослих та дітей.

23 травня в обласній універсальній науковій бібліотеці відбулася репрезентація літературно-художнього збірника “Тернопільський альманах”. Книгу склали кращі поетичні, прозові, публіцистичні, оглядові, літературно-критичні, мистецтвознавчі статті та інші публікації з однойменної сторінки га-

зети "Вільне життя" за 2007 рік. Своєрідна антологія, котру видрукувало львівське видавництво "Піраміда", містить доробок 220 авторів. Це – перше видання серії "Видавничий дім "Вільне життя". За ним побачили світ ще два томи – "Жіночі історії" і "Листи до друга" Володимира Сушкевича.

25 травня члени обласного літературного об'єднання, що діє при ТОО НСПУ слухали розповідь її голови Євгена Безкоровайного про Міжнародне Шевченківське літературно-мистецьке свято "В сім'ї вольній, новій...", що відбулося 19–22 травня на Дніпропетровщині, учасником якого він був. Новий спілчанський очільник також прочитав вірші зі своєї майбутньої книжки.

Того ж дня в обласній філармонії відбувся бенефіс заслуженої артистки України Адріани Онуфрійчук із нагоди 30-ліття її творчої діяльності. Співачка, солістка-вокалістка вокально-інструментальних ансамблів "Дністер" і "Медобори" та симфо-джаз оркестру Тернопільської філармонії, від 2003 року вона – як артистка розмовного жанру – популярна ведуча багатьох концертних програм і святкових імпрез.

27 травня у приміщенні Тернопільської обласної організації НСПУ відбулася творча зустріч із поетом, драматургом, автором і виконавцем пісень тернополянином Сергієм Лазо. Він читав свої вірші та уривки з прозових творів, співав під гітару пісні, спілкувався з присутніми, які мали змогу отримати книги поета з його автографом.

У Тернополі відбувся міжнародний фестиваль-конкурс дитячого та юнацького пісенного мистецтва "Кришталевий жайвір". У ньому взяли участь 99 виконавців зі 17 областей України й АР Крим, а також юні виконавці з Білорусі, Грузії, Молдови та з Індії. Гран-прі виборолла 14-річна Вікторія Івасишина з міста Біла Церква Київської області. Приз голови Тернопільської облдержадміністрації Юрія Чижмаря отримав 16-річний Микола Рябуха зі смт Близнюки Харківської області.

Протягом травня в ДАТО діяли виставки: "Жнива скорботи", "І час не лікує пам'ять" (до дня визволення Тернополя), "Весна народів і Галичина" (присвячена скасуванню панщини), до 120-річчя від дня народження Володимира Луцаківського та ін.

Червень

3 червня гостем Львівської обласної організації Національної Спілки письменників України був тернополянин Богдан Мельничук. Йому вручили диплом і значок лауреата Всеукраїнської літературної премії ім. Ірини Вільде в галузі прози за кращу книгу 2008 року. Ця відзнака – за збірку психологічних новел Б. Мельничука "Яр" (третя премія).

5 червня в обласній філармонії відбувся концерт чоловічого вокального квартету "Акорд". У репертуарі солістів Володимира Гапія, Володимира Футорського, Ярослава Пирога та Віктора Забчука – понад 200 творів різ-

них авторів і стильових напрямків: народні пісні, твори сучасних композиторів, пісні народів світу, української та зарубіжної класики, духовні переспіви, колядки й щедрівки. Художній керівник квартету – заслужений артист України Євген Гунько. "Акорд" – учасник багатьох мистецьких подій у Тернополі та області, програм місцевого радіо і телебачення, виїжджав із творчими візитами за кордон (Франція, Німеччина, Польща). У концерті взяли участь симфонічний оркестр філармонії під орудою Сергія Черняка і заслужена артистка України Адріана Онуфрійчук.

7 червня в Тернопільському арт-клубі "Коза" відбулася зустріч тернополян із письменником Юрієм Андруховичем. Відомий поет і прозаїк, лідер літературної групи "Бу-Ба-Бу" читав свої вірші, відповідав на запитання слухачів, роздавав автографи. Відбулося прем'єрне читання нового прозового твору "Альберт" – про події у середньовічному Львові.

8 червня в приміщенні Тернопільської обласної організації НСПУ відбулася репрезентація першої збірки поезій Мирослава Мотюка "Мелодія мовчання". Поет – уродженець села Полівці Чортківського району – лікар, юрист, науковець, народний депутат України першого скликання. Нині проживає і працює в Києві.

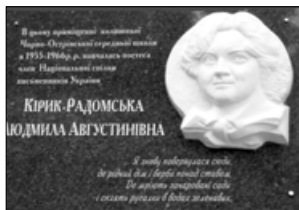

Із вдалим літературним дебютом М. Мотюка привітали голова ТОО НСПУ Євген Безкоровайний, Богдан Бастюк, критик із Івано-Франківська Євген Баран, земляки з Чортківщини – представники влади району, колеги-лікарі, редактор часопису “Пектораль” Володимир Погорецький, численні друзі. Вірші поета декламували студенти ТНПУ з курсу народного артиста України В’ячеслава Хім’яка. Ведучий імпрези – Петро Сорока.

Того ж дня в Тернопільському академічному обласному драматичному театрі відбувся творчий вечір актора Михайла Безпалька, присвячений його 70-річчю і 50-річчю творчої діяльності. Від 1945 року актор проживає в Тернополі, у 1956 році закінчив театральну студію при обласному музично-драматичному театрі. Відтоді зіграв понад 200 ролей, майже 50 років виконує роль Діда Мороза під час новорічних свят. Ми теж засилаємо щирі вітання ювілярові і зичимо йому творчого довголіття!

В обласній універсальній науковій бібліотеці відбулася репрезентація книги Володимира Чорнія “Історія Болгарії”. Автор – знаний український історик-болгарист, професор, директор Інституту славистики Львівського національного університету ім. І. Франка – родом зі села Киданів Буцацького району. Книга В. Чорнія – перше україномовне видання подібної тематики, де науковець розкрив цілісну картину історичного розвитку болгарського народу від найдавніших часів донині; особливо наголосив на ролі Михайла Драгоманова та уродженця Тернопілля Михайла Паращука в розвитку українсько-болгарських відносин. Гостя вітали голова обласної ради Михайло Миколенко, представниця болгарського культурно-просвітницького клубу в Тернополі “Трендафіл” Ольга Бурило-Велчева, директор обласної наукової бібліотеки Василь Вітенко та інші.

12 червня в селищі Чорний Острів, що на Хмельниччині, на будинку центральної районної бібліотеки відкрито меморіальну таблицю Людимили Кірик-Радомській – лікареві, письменниці з Тернополя. В її творчому доробку – збірки поезій та новел, історичний роман у віршах, книги для дітей. Зі словами пам’яті й подяки виступили чоловік письменниці – відомий юрист Василь Кірик, голови обласних Тернопільської та Хмельницької письменницьких організацій Євген Безкоро-

вайний і Ростислав Балема. Лідер музичного гурту з Тернополя “Світозари” Ігор Ясюк виконав пісні на вірші Л. Кірик-Радомської; твори землячки декламували школярі місцевої школи, в якій навчалася майбутня поетка. Працівники бібліотеки оформили літературну кімнату, експонати для якої – книги, особисті речі, світлини тощо – надали родичі письменниці.

15 червня тернопільські письменники Євген Безкоровайний, Богдан Бастюк і Петро Сорока побували в м. Хоростків, де взяли участь у засіданні літературно-мистецького клубу, репрезентації першого випуску місцевого альманаху “Жайвір”. Гості й міський голова Ганна Олійник привітали авторів із дебютом і побажали їм щедрої та доброї творчої долі.

16 червня на фольклорному фестивалі “Братина” у с. Стіжок на Шумщині, що цьогогоріч відбувся втретє, виступили тернопільські та рівненські письменники Степан Бабій, Євген Безкоровайний, Богдан Бастюк, Петро Сорока, Сергій Синюк.

Упродовж червня в Тернополі відбулися виставки: в художньому музеї – “Традиційне народне мистецтво Тернопільщини” (рушники, чоловічі й жіночі сорочки та костюми, вироби з бісеру, дерева й кераміки; на відкритті експозиції побував голова Національної спілки майстрів народного мистецтва Євген Шевченко), живопису Олексі Шатківського (до 100-річчя від дня народження); у краєзнавчому музеї: “Берегиня музейних скарбів” (до 120-річчя від дня народження Стефанії Садовської, багатолітньої працівниці музею, головної хранительки фондів), “Музей – живе джерело історії” (до 95-ї річниці від дня заснування музею), виставки живопису Олексі Шатківського та Івана Хворостецького (до 120-річчя від дня народження), “Забуттю не підлягає” (про голодомор 1932–1933 рр.); у картинній галереї Національної спілки художників України – творів художників Івано-Франківщини, всеукраїнська виставка модерного мистецтва; в ДАТО: “Жнива скорботи”, “У вирі Другої світової”, до 100-річчя від дня народження Олексі Шатківського.

Олексі Шатківський.

*Хроніку підготували
Євген БЕЗКОВОРАЙНИЙ,
Тетяна ДІГАЙ, Богдан МЕЛЬНИЧУК
і Лариса ЩЕРБАК.*

Богдан Мельничук (народився 19 лютого 1937 року в селі Олешків, нині Снятинського району Івано-Франківської області) – поет, літературознавець, журналіст, публіцист, педагог, перекладач. Доктор філологічних наук (1997 р.), професор (2001 р.). Член АН ВШ України (1993 р.). Член НСПУ (1983 р.). Лауреат літературної премії ім. Д. Загула (1994 р.), літературно-мистецьких премій ім. С. Воробкевича (1998 р.) та ім. Марка Черемшини (2002 р.), освітянської премії ім. Ю. Федьковича (2000 р.). Закінчив філологічний факультет Чернівецького університету (1959 р., нині національний університет). У студентські роки товаришував із поетом Степаном Будним, опублікував низку матеріалів про нього, приїжджав у його родинне село Струсів Тербовлянського району. Працював учителем, журналістом у редакції газети “Радянська Буковина”. Від 1965 року – у Чернівецькому університеті: викладач, від 1983 року – завідувач кафедри української літератури. Автор збірок поезії, прози та публіцистики, наукових праць про тих осіб, чий життя й творчість були пов’язані з нашим краєм.

Богдан МЕЛЬНИЧУК

(м. Чернівці)

Послання до тернополян, яких Юрій Федькович називав тернопільцями

Брати мої тернополяни –
Вкраїни неповторна віть!
Я радий, що снага не в’яне,
Що розквітає для століть.

Що коней не шлете на попас,
А знов сіidlaєте у путь,
Що до людей іде часопис –
І вірші, і новели йдуть.

Романи, повісті, етюди,
Статті, есеї і т. д.
Що йде письменство поміж люди,
У гушу українську йде.

Іде Роман – той, що Лубківський, –
Віршованої штуки ас.
Той, що і київський, і львівський,
Але й тернопільський всякчас.

Ідуть і юні, і змужнілі,
І білі, наче молоко.
Йдуть знані не лиш в Тернополі
Сорока і Різник Левко.

Роман Гром’як, Ткачук Микола,
Левицький, Гуска, Дудар, Смик...
Ідуть завзято, не спроквола,
Бо кожен – слова чарівник.

...З карпатської крутої брили
Мені ввижається щораз:
І ті, що здавна нас ріднили,
Бентежно думають про нас.

Найперш – Федькович. Він – за тата
Весільного в Нарівняка.*
Благословля його, як брата,
Неначе свого кривняка.

Він слав тернопільцям послання,
Приймав од них пошанування.
Про нього щонайкращу з книг
О. Маковей створити встиг.

Люд пам'ятає буковинський,
Як Лепкий Чернівці любив,
Як Вижицю стрілець Купчинський
Од воріженьків боронив.

Кріпили побратимство наше,
З душ виганяли переляк
І глибочезний Андріяшик,
І, наче пісня, В. Бабляк.

Кріпив його в тривожні днини
І ніжний, і, як сталь, твердий
Син Тернопілля й Буковини
Наш Будний, вічно молодий.

Ми поріднилися у слові
З неподоланими крильми.
І навіть по Мельничукові,
Та ще й Богдану, маєм ми.

Один із друзями плекає
Тернопільський журнальний сад,
А другий втішено гукає
Із Буковини, із Карпат:

“Брати мої тернополяни –
Вкраїни неповторна віть!
Я радий, що снага не в'яне,
А розквітає для століть...”

*Семен Нарівняк – товариш Юрія Федьковича по
військовій службі. Родом зі села Новосілка-Костюкова
біля Заліщиків (нині с. Новосілка Заліщицького райо-
ну). Поет приїздив до нього двічі, був на його весіллі за
батька, присвятив йому поему “Пуга”.

Літературний
ТЕРНОПІЛЬ

**Літературно-мистецький
і громадсько-політичний
часопис.**

Виходить раз на квартал.

*Редакція розглядає
рукописи, подані
на комп'ютерних носіях або
в першому примірникові
машинопису. В публікаціях
за підписами авторів
висловлені їхні погляди.*

*За достовірність фактів,
цитат, власних імен,
статистичних та інших
даних відповідають автори
публікацій.*

*Редакція не рецензує
рукописів і повертає їх лише
на вимогу авторів. Листу-
ється з авторами тільки
на сторінках часопису.*

*У часописі використані
матеріали “Тернопільського
Енциклопедичного
Словника”.*

*При передруці просимо
посилатися на часопис
“Тернопіль”
Засновник:
ПП “Вільне життя”.*

*Свідомство про державну
реєстрацію ТР № 449-49Р*

*Комп'ютерні
дизайн і верстання:
**Ігор Максимлюк,
Лариса Щербак.***

*Підписано до друку
24. 06. 2008 р.
Формат 70х108/16.
Папір офсетний.
Наклад 500 прим.*

*Адреса редакції:
м. Тернопіль,
вул. Живова, 11, каб. 810.
Тел. 23-60-98.*

*Віддруковано з оригінал-
макета у друкарні
ТзОВ “Гал-Друк”
(м. Тернопіль,
вул. Бродівська, 44).*

Передплатний індекс 99997.